



การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา
สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส
A Development of Training Packages by FADIL Model for Enhancing
the Using Skills of Islamic Studies Teaching Aids for Teachers
in Al-Islamiah School in Narathiwat Province

ฟาฎิล กือแน
Fadil Kuenae

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Education in Islamic Educational Administration and Management
Prince of Songkla University

2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส
ผู้เขียน	นายฟาฏีล กือแน
สาขาวิชา	การบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

..... (ดร.ซัมซู สาอู)ประธานกรรมการ (รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต)
กรรมการ (ดร.ซัมซู สาอู)
กรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอูเซ็ง)
กรรมการ (ดร.อับดุลฮากัม เอ็งปียา)
กรรมการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกสรี่ ลัดเลีย)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและ
การจัดการการศึกษาอิสลาม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟาร์รุ่งสง)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ดร. ชัมชู สาอุ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ.....

(นายฟาฏิล กือแน)

นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยชิ้นนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นายฟาฏิล กือแน)
นักศึกษา

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ชื่อวิทยานิพนธ์	การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส
ผู้เขียน	นายฟาฎิล กือแน
สาขาวิชา	การบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส 2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมฯ 3) เพื่อประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมฯ และ 4) เพื่อสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมฯ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูอิสลามศึกษาจำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ประกอบไปด้วย หลักสูตรฝึกอบรม แผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และเครื่องมือวัดผลและประเมินการฝึกอบรม ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบวัดทัศนคติที่มีต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรม ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนด มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องทุกประเด็น 2) ผลการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และผลการวัดทัศนคติที่มีต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม สรุปได้ว่าค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมสูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ผลการประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 4) ผลการสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

Thesis Title A Development of Training Packages by FADIL Model
for Enhancing the Using Skills of Islamic Studies Teaching Aids
for Teachers in Al-Islamiah School in Narathiwat Province

Author Mr.Fadil Kuenae

Major Program Islamic Educational Administration and Management

Academic Year 2017

ABSTRACT

This study is aimed to 1) develop the training packages by FADIL model for enhancing the using skills of Islamic studies teaching aids for teachers in Al-Islamiah School in Narathiwat Province, 2) compare teachers' knowledge and attitude towards the FADIL model before and after the training, 3) assess teachers' skills by using the model, and 4) evaluate teachers' satisfaction. The samples consisted of six teachers. The FADIL model was employed as a research instrument. It consisted of training courses, training plans, training materials, and evaluation materials. The evaluation materials consisted of education media knowledge tests, attitude tests, skill test assessment, and satisfaction test. The result revealed that 1) the FADIL Model exceeded the set standards and the Index of Item-Objective Congruence, 2) there was improvement among the teachers by the score of 0.05, which is a significant level, as compared the pre-tests and the post-tests on teachers' knowledge and attitude, 3) the overall result of teachers' skills by using the model marked high scores, and 4) the overall result of teachers' satisfaction was also high.

التنمية من حزم التدريب علي حسب FADIL لتحسين مهارات استخدامات	موضوع البحث
مواد التدريس بالدراسات الإسلامية للمعلمين في مدرسة الإسلامية بمحافظة	
ناراتيوات	
فاضل كني	الباحث
الإدارة والإقتصاد في التربية الإسلامية	التخصص
1439 هجرية	العام الجامعي

مستخلص البحث

هذه البحث تهدف إلى ما يلي: - (1) التنمية من حزم التدريب علي حسب FADIL لتحسين مهارات استخدامات مواد التدريس بالدراسات الإسلامية للمعلمين في مدرسة الإسلامية بمحافظة ناراتيوات، (2) مقارنة معارف المتدربين وموقفهم بين قبل وبعد التدريب عن طريق استخدام حزم التدريب علي حسب FADIL لتحسين مهارات استخدامات مواد التدريس بالدراسات الإسلامية للمعلمين في مدرسة الإسلامية بمحافظة ناراتيوات عن طريق استخدام (3) لتقييم مهارات المتدربين باستخدامات مواد التدريس بالدراسات الإسلامية عن طريق استخدام من حزم التدريب و (4) تقييم رضا المتدربين على التدريب عن طريق استخدام من حزم التدريب. وقام الباحث بالدراسة الميدانية في جمع المعلومات كان عدد مجموع العينات 6 عينات، واستخدام حزم التدريب علي حسب FADIL لتحسين مهارات استخدامات مواد التدريس بالدراسات الإسلامية للمعلمين في مدرسة الإسلامية بمحافظة ناراتيوات وهي تتألف من الدورات التدريبية، وخطط التدريب، ومواد التدريب، ومواد التقييم وتتألف مواد التقييم اختبار المعرفة المتعلقة مواد التدريس قبل وبعد التدريب، اختبار الموقف على استخدام مواد التدريس بالدراسات الإسلامية قبل وبعد التدريب، تقييم المهارات استخدام مواد التدريس بالدراسات الإسلامية، رضا الاستبيان. على التدريب من المتدربين لإجراء الدراسة. وتوصل الباحث إلى النتائج التالية: - (1) حزم التدريب علي حسب FADIL تجاوزت المعايير المحددة، (2) من معارف المتدربين وموقفهم قبل وبعد التدريب أظهرت نتائج تحسنا دالة إحصائية عند مستوى 0.05، (3) مستوى مهارات المتدربين باستخدامات مواد التدريس بالدراسات الإسلامية على وجه العموم المستوى العالي و (4) اختبار الرضا على التدريب من المتدربين على وجه العموم أعلى المستوى.

กิตติกรรมประกาศ

การสรรเสริญทั้งหมดเป็นเอกสิทธิ์แห่งอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลจักรวาล ผู้ทรงประทานความโปรดปราน ให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอการประสพาทพร และความสันติจงประสบแด่ท่านเราะฮ์มุล ﷻ ผู้ซึ่งเป็นผู้ชี้แนะแนวทางที่เที่ยงตรงและเป็นแบบฉบับอันดีงามแก่มวลมนุษยชาติ

อัลหัมดุลิลลาฮ์ ด้วยความช่วยเหลือและความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณ ดร.ซัมซุ สาอู อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ที่ให้ความรู้ คำแนะนำ และเทคนิคต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการวิจัยจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาฟีฟิ ลาเต๊ะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอูเซ็ง ดร.นียอบาฮา ที่ได้สละเวลาตรวจสอบเครื่องมือสำหรับการวิจัย

ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต ดร.ซัมซุ สาอู ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเลาะ แวอูเซ็ง ดร.อับดุลฮาแกม เอ็งปียา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกสรี ลัดเลีย ที่ได้ให้เกียรติเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ คณาจารย์สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลามที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ตลอดหลักสูตรการศึกษา รวมทั้งเจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษาที่ได้อำนวยความสะดวกและให้การช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณ นายสุโฮมี กือแแน ผู้เป็นบิดา นางแวงซง กือแแน ผู้เป็นมารดา นางสาวซัลมา เฮงซา ผู้เป็นภรรยา เด็กหญิงซัลซาปีลา กือแแน ผู้เป็นบุตรสาว เด็กชายมุหัมหมัดศอบิร กือแแน ผู้เป็นบุตรชาย และญาติพี่น้องเหล่ามิตรสหายที่คอยเป็นกำลังใจ จนกระทั่งทำให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นในการทำวิทยานิพนธ์สามารถเผชิญอุปสรรคและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอวิงวอนต่อเอกองค์อัลลอฮ์ ﷻ ทรงโปรดประทานความดีงามให้กับบุคคลเหล่านี้และผู้วิจัยทั้งในโลกนี้ และโลกหน้าด้วยเทอญ อามีน

ฟาฎีล กือแแน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(5)
ABBSTRACT.....	(6)
مستخلص البحث.....	(7)
กิตติกรรมประกาศ.....	(8)
สารบัญ.....	(9)
รายการตาราง.....	(11)
รายการภาพประกอบ.....	(12)
ตารางปริวรรตอักษรอาหรับ-ไทย.....	(13)
ตารางปริวรรตอักษรอาหรับ-อังกฤษ.....	(15)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและปัญหาของการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
1.3 สมมติฐานการวิจัย.....	5
1.4 ประโยชน์การวิจัย.....	5
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	7
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 การออกแบบการเรียนการสอนรูปแบบ ADDIE.....	9
2.2 แนวคิดการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่.....	11
2.3 แนวคิดการพัฒนาชุดฝึกอบรม.....	16
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการสอน.....	26
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	50
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	54
3.1 การศึกษาและสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย.....	55
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.3 การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL.....	55
3.4 การทดลองใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL.....	65
3.5 การจัดทำกระทู้ข้อมูล.....	66
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	66
4 ผลการวิจัย.....	67
4.1 ผลการศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย.....	68
4.2 ผลการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL.....	72
4.3 ผลการประเมินชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL.....	75
4.4 ผลการทดลองใช้ชุดฝึกอบรม.....	82
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	93
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	94
5.2 อภิปรายผล.....	94
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	98
บรรณานุกรม.....	100
ภาคผนวก.....	105
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	106
ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย.....	110
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	112
ภาคผนวก ง นิพนธ์ต้นฉบับ.....	180
ภาคผนวก จ รายนามผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....	193
ประวัติผู้เขียน.....	195

รายการตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แนวทางพื้นฐานระหว่างการเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่.....	12
2 แนวทางการปฏิบัติ/การจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีแอนดราโกจี.....	13
3 ประเภทของสื่อการสอนแบ่งตามรูปลักษณ์.....	37
4 สื่อนวัตกรรมสำหรับครูและสื่อนวัตกรรมสำหรับนักเรียน.....	38
5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสม ของโครงร่างหลักสูตร.....	75
6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสม ของแผนการฝึกอบรม.....	76
7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสม ของสื่อประกอบการฝึกอบรม.....	76
8 ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องของแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน.....	77
9 ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องของแบบวัดทัศนคติที่มีต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา.....	78
10 ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องของแบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา.....	80
11 ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม.....	81
12 ผลการใช้ชุดฝึกอบรมในการจัดการฝึกอบรม.....	82
13 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรม.....	87
14 คะแนนการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการฝึกอบรม.....	88
15 เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการฝึกอบรม.....	89
16 ระดับทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการฝึกอบรม.....	89
17 เปรียบเทียบระดับทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับ การฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม.....	90
18 ระดับทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....	91
19 ระดับความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....	91

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	7
2 กรวยประสบการณ์ของเอ็ดการ์เดิล.....	35
3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	54

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ตารางเปรียบเทียบอักษรอาหรับ-ไทย
วิทยาลัยอิสลามศึกษา

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ا	อลีฟ	อ
ب	บ่า	บ
ع	ฮัมซะฮฺ	อ (อในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย)
ت	ต่า	ต
ث	ซ่า	ซ
ج	ญีม	ญ (จญ ในกรณีเป็นตัวสะกด)
ح	हाँ	ห มีข้อยกเว้น เช่น มุฮัมมัด รอฮีม
خ	ค่อ	ค
د	ดาล	ด
ذ	ซาล	ซ
ر	ร่อ	ร
ز	ซาย	ซ
س	ซีน	ส มีข้อยกเว้น เช่น มุซา อีซา
ش	ชีน	ช
ص	ศอด	ศ
ض	ฎอด	ฎ
ط	ฏอ	ฏ
ظ	ซอ	ซ
ع	อัยน	อ
غ	ฆอยน	ฆ
ف	ฟา	ฟ
ق	กอฟ	ก
ك	กาฟ	ก
م	มีม	ม

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ن	นูน	น
هـ	ฮาอ	ฮ (ในกรณีเป็นตัวสะกดใช้ ฮ)
و	วาว	ว
ي	ยาอ์	ย
(الفتحة)		ั (ในกรณีมีตัวสะกด เช่น มัรวาน อาดัม ฯ) ะ , -าะ (อี ในกรณีมีตัวสะกด) ละสระ ในบางกรณี เช่น อลี บนี ฯ
(الكسرة)		ิ
(الضمة)		ึ
(الفتحة الممدودة)		า (อ ในกรณีมีตัวสะกด เช่น อัลฟา ร็อบ ฯ)
(الكسرة الممدودة)		ิ
(الضمة الممدودة)		ึ
ال-الشمسية		อั-ตามด้วยพยัญชนะตัวแรกของคำต่อไป เช่น อัตติน อัฏฏีน ฯ
ال-القمرية		อัล ตามด้วยคำต่อไป โดยไม่ต้องเว้นวรรค เช่น อัลกูราน อัลลอฮ อัลอิสลาม ฯ

ตารางเปรียบเทียบอักษรอาหรับ-อังกฤษ
ของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ا	อลีฟ	a
ب	บ๊า	b
ء	ฮัมซะฮฺ	'a, 'i, 'u
ت	ต๊า	t
ث	ซ๊า	th
ج	ญีม	j
ح	ฮ๊า	h
خ	คอรฺ	kh
د	ดัล	d
ذ	ซาล	dh
ر	รอรฺ	r
ز	ซาย	z
س	ซีน	s
ش	ชีน	sh
ص	ศอด	s
ض	ฎอด	d
ط	ฏอรฺ	t
ظ	ซอรฺ	z
ع	อัยน	'a, 'i, 'u
غ	ฆอยน	gh
ف	ฟ๊า	f
ق	กอฟ	q
ك	กาฟ	k

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ل	ลาม	l
م	มีม	m
ن	นูน	n
هـ	ฮ่าฮ์	h
و	วาว	w
ي	ยาฮ์	y
ة، ة	ตาฮ์	h,t
(الفتحة)	اَ , اِ , اُ	a ,ay, aw
(الفتحة الممدودة)	اَ	ā
(الكسرة)	اِ	i
(الكسرة الممدودة)	اِ	ī
(الضمة)	اُ	u
(الضمة الممدودة)	اُ	ū
ال-الشمسية		al-_ (al-Tirmidhiy)
ال-القمرية		al-_ (al-'Islāmiyah)
الكسرة المشددة		iyy
الضمة المشددة		uww

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและปัญหาของการวิจัย

พระองค์อัลลอฮ์ ﷺ ได้ตรัสอีกว่า

﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾

(الزمر: 9)

ความว่า “จงกล่าวเถิด (มุฮัมมัด) บรรดาผู้รู้และบรรดาผู้ที่ไม่รู้ จะเท่าเทียมกันหรือไม่? แท้จริงบรรดาผู้ที่มีสติปัญญาเท่านั้นที่จะใคร่ครวญ”

(อัสซูมร์: 9)

จากหลักฐานอัลกุรอานข้างต้น อิสลามได้ให้ความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ซึ่งถือเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การศรัทธาและการปฏิบัติตนเพื่อแสดงความโปรดปรานของพระผู้เป็นเจ้า ด้วยความสำคัญของการศึกษา อิสลามจึงยกย่องและให้เกียรติแก่ผู้ศึกษาหาความรู้ ปราชญ์ผู้ให้ความรู้ หรือครูผู้สอน มุฮัมมัดอะมีน บินกาซีน (2521:2) ซึ่งคนที่มีรูปร่างนั้น อัลลอฮ์ ﷺ ทรงยกย่องและทรงยกระดับความมีเกียรติของบรรดาผู้ที่ศึกษาหาความรู้ และด้วยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้จะทำให้พวกเขาประสบความสำเร็จทั้งโลกนี้และโลกอาคิเราะฮ์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 ในหมวด 7 ว่าด้วย ครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาในมาตรา 52 ได้ส่งเสริมให้มีกระบวนการผลิตการพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูงโดยการกำกับและประสานให้สถาบันทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครูคณาจารย์รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง และในหมวดที่ 9 ว่าด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มาตราที่ 64 และมาตราที่ 65 ได้กล่าวไว้ว่ารัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียนตำราหนังสือทางวิชาการสื่อสิ่งพิมพ์วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และยังส่งเสริมให้มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะให้แก่บุคลากร ทั้งทางด้านการผลิตและการใช้ เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาที่เหมาะสม มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 32-34)

สภาพความเป็นจริงด้านอาชีพครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาที่ปรากฏในปัจจุบัน ครูผู้สอนส่วนหนึ่งเรียนจบจากปอเนาะแล้วไปศึกษาต่อต่างประเทศแถบตะวันออกกลาง ซึ่งจะเลือกเรียนในสาขาที่ไม่ใช่สาขาที่เป็นวิชาครุศาสตร์และวิชาชีพครูโดยตรง ดังนั้นพอจบการศึกษาจึงทำให้เกิดปัญหาในด้านการปฏิบัติการสอนและยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2543: 18) ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามขาดวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษา และขาดความรู้ทางการบริหารการศึกษา เนื่องจากมีความรู้สามัญศึกษาดำ ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง

2. ครูบางส่วนไม่มีความรู้ ความเข้าใจในเทคนิคการสอนใหม่ ๆ ขาดความรู้ด้านจิตวิทยาการศึกษา ขาดความรู้ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา

3. โรงเรียนที่อยู่ห่างไกลมักขาดแคลนครู มีครูขอย้ายเป็นประจำ

4. ครูส่วนใหญ่มักทำงานในโรงเรียนเอกชนเป็นการชั่วคราว เมื่อพบโอกาสที่ดีกว่าจะลาออกไปหรือจะทำงานในหน้าที่กลางคืนส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนของนักเรียน

สภาพทั่วไปของการจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนใต้และจังหวัดสตูลยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอน การจัดระบบบริหารจัดการ ความพร้อมทางด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน ความพร้อมทางด้านบุคลากร และอื่น ๆ เนื่องจากมีสาเหตุหลายประการที่สำคัญด้วยกัน เช่น จากงานวิจัยของอิสมาแอล หลีเส็น (2557: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในจังหวัดสตูล จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในจังหวัดสตูล มี 4 ด้านคือ

1. ปัญหาด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น ขาดความเข้าใจในรายละเอียดของหลักสูตรอิสลามศึกษา ขาดความรู้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอน ไม่มีคู่มือครูและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับหลักสูตร

2. ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดตารางสอน การจัดบรรยากาศห้องเรียนให้เหมาะสมกับการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับของนักเรียน

3. ปัญหาด้านสื่อการสอน พบว่า ขาดความชำนาญในการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อไม่เพียงพอ การจัดฝึกอบรมพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะในการใช้สื่อทางด้านเทคโนโลยี การสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อสื่อ

4. ปัญหาด้านการวัดและประเมินผล พบว่า การวัดและประเมินผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ไม่เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษา

สื่อการสอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนนั้นทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ง่ายขึ้น ช่วยประหยัดเวลาในการสอน ช่วยถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดเห็นระหว่างครูและนักเรียน ช่วยสร้างความเข้าใจในเรื่องราวที่ครูสอนได้เร็วและจำได้อย่างถาวร สามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น ทำให้นักเรียนได้รู้จักการอภิปรายแสดงความคิดเห็น สื่อการสอนมีความจำเป็นในการสอนเพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากทำให้ครูต้องสอนเนื้อหาวิชามากขึ้น จำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น สื่อการสอนมีความสำคัญในการสอนที่จะเน้นเอกบุคลิกให้มีประสิทธิภาพ นักเรียนที่มีภูมิหลังและความพร้อมที่แตกต่างกัน ครูต้องรู้จักใช้สื่อการสอนและเทคนิคที่จะทำให้ นักเรียนมีความสนใจในบทเรียนและเกิดประสิทธิผลในการเรียน (จริยา เหนียนเฉลย, 2546: 17)

จากคุณค่าและความสำคัญของสื่อการสอน ครูในฐานะเป็นผู้ให้ความรู้คอยชี้แนะแนวทางให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดการพัฒนาตนเอง จำเป็นจะต้องปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนให้ทันสมัยอยู่เสมอ ครูควรได้รับการส่งเสริมในเรื่องการพัฒนาความสามารถทางการคิดเชิงสร้างสรรค์โดยผ่านการอภิปราย สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการ ฝึกอบรม วิจัย และศึกษาต่อ (นิเลาะ แวอุเซ็ง, 2551: 54)

โรงเรียนอัลอิสลามียะห์เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญ มีบุคลากร 52 คน และนักเรียน 414 คน ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 184 หมู่ 9 ตำบลมะรือโบออก อำเภอเจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งผู้วิจัยดำรงตำแหน่งในโรงเรียนเป็นฝ่ายวิชาการศาสนา มีหน้าที่รับผิดชอบในด้านสื่อการสอน จากรายงานการประชุมของโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ (รายงานการประชุมครั้งที่ 5/2559: 3) พบว่า ครูในโรงเรียนอัลอิสลามียะห์มีปัญหาในด้านใช้สื่อการสอน เช่น ครูผู้สอนขาดความรู้ในการผลิตสื่อการสอน และขาดทักษะในด้านการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มุสลิมะฮ์ สุหลง (2557: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนอำเภอเมืองจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการพัฒนาในด้านสื่อการสอน ซึ่งสรุปเป็นสาระสำคัญดังนี้

1. โรงเรียนควรจัดสรรงบประมาณและสนับสนุนด้านสื่อการเรียนรู้อย่างเต็มที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ให้มากขึ้น
2. จัดทำสื่อการเรียนรู้ให้มีความทันสมัยมีความหลากหลายสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้
3. มีสื่อครบทุกกลุ่มสาระและเพียงพอต่อความต้องการของครูผู้สอนและผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อเทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือสื่ออื่น ๆ ที่ครูผู้สอนเห็นสมควร
4. โรงเรียนควรสร้างจิตสำนึกให้ครูเกิดความตระหนักในการใช้สื่อการสอน โดยการจัดให้ครูทุกคนได้รับการอบรมเกี่ยวกับความสำคัญของสื่อการสอน การใช้สื่อการสอน และการพัฒนาสื่อการสอนที่ทันสมัย
5. ควรมีสถานที่สำหรับการจัดเก็บดูแลรักษาและซ่อมบำรุงสื่อให้มีความพร้อมในการใช้งานอยู่เสมอ
6. ควรจัดให้มีห้องปฏิบัติการทางภาษาและห้องคอมพิวเตอร์ จัดทำห้องสมุดหรือแหล่งค้นคว้าที่มีบรรยากาศน่าค้นคว้าและเพียงพอกับความกับความต้องการของผู้เรียน

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชน โรงเรียนประถมศึกษาของรัฐบาล ประสบปัญหาด้านกระบวนการใช้สื่อการสอนอยู่หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเทคนิควิธีการต่าง ๆ ปัญหาที่พบ เช่นครูขาดความรู้ ทักษะในการผลิตและใช้สื่อการสอน สื่อการสอนมีไม่เพียงพอ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาและงานวิจัยต่าง ๆ เช่น ฮาसान๊ะ จิเหม (2557: บทคัดย่อ) สภาพปัญหากระบวนการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของครูในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสตูลพบว่า มีปัญหาในด้านกระบวนการใช้สื่อการสอนทุกด้าน เช่น ด้านการวางแผนและการผลิตสื่อการสอน ด้านการดัดแปลงและออกแบบสื่อใหม่ ด้านการใช้สื่อ

การสอน ด้านการกำหนดการตอบสนองผู้เรียน ด้านการประเมินผลสื่อ สำหรับข้อเสนอแนะ การแก้ปัญหา ควรมีการสนับสนุนงบประมาณในผลิตสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรมีการผลิตสื่อ หรือดัดแปลงสื่อที่มีอยู่แล้วให้ใช้ได้ ครูควรดัดแปลงหรือประยุกต์สื่อที่มีอยู่ให้ทันสมัยและเหมาะสม ยิ่งขึ้น สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดควรจัดอบรมพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะในการใช้สื่อทางด้าน เทคโนโลยี และนริชน ดอเลาะ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการเรียนการสอน อิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานีพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ สื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษามีน้อยไม่มีความหลากหลายและขาดความทันสมัย จากปัญหาดังกล่าวได้รับ ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขคือ จัดให้มีการอบรมวิทยากรอิสลามศึกษาในเรื่องการจัดทำสื่อ การสอนอิสลามศึกษาพร้อมทั้งแนะนำวิธีการใช้สื่ออย่างถูกต้อง

การฝึกอบรมก็เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และการ ปฏิบัติของครูผู้สอนได้ เช่น งานวิจัยของ วารุณี อัสวโกติน (2554: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรอบรมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่ผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนดและสามารถ นำไปใช้ได้ จะส่งผลด้านความรู้และทักษะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นก่อนการ ฝึกอบรมอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมา จันท์วิมล (2556: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานโดยใช้หลักการ จัดการความรู้และการเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการฝึกอบรมของ นักพัฒนาบุคลากร, มิ่งขวัญ ภาคสัญญาไชย (2555: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุด ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาปริญญาตรี, และปัทมาพร ชเลิศเพ็ชร (2551: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรอบรมกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับผู้นำท้องถิ่นในภูมิภาคการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ย ของกลุ่มทดลองหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส เพื่อยกระดับและพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะของครูอิสลามศึกษาในด้านการใช้สื่อใน การจัดการเรียนการสอน และเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษา ของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส
3. เพื่อประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1. ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส พัฒนาขึ้นผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมที่กำหนด และค่าดัชนีมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น
2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และมีทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้น
3. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาในระดับมาก
4. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมในระดับมาก

1.4 ประโยชน์การวิจัย

- ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งประกอบด้วย
1. ชุดฝึกอบรมได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรม แผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และเครื่องมือวัดผลและประเมินการฝึกอบรมที่มีคุณภาพ
 2. สามารถนำชุดฝึกอบรมไปใช้ในการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 3. สามารถส่งผลกระทบต่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และคุณภาพของนักเรียน ซึ่งเป็นอนาคตของประเทศชาติต่อไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวแปรที่ศึกษา

1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

1.2.1 เกณฑ์ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม และค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และทัศนคติที่มีต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา

1.2.3 ทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา

1.2.4 ความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรคือ ครูอิสลามศึกษาที่ปฏิบัติการสอนในปีการศึกษา 2560 จำนวนทั้งสิ้น 20 คน

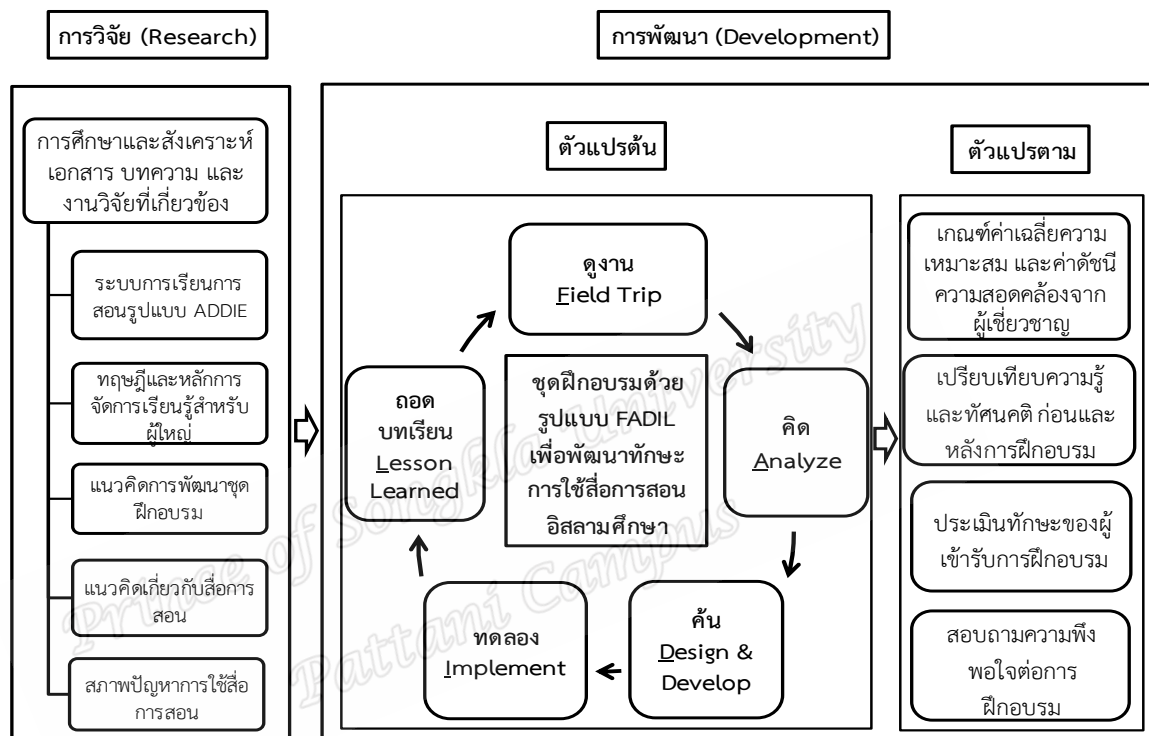
2.2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีเงื่อนไขที่ผู้วิจัยได้กำหนดคือ ต้องเข้าฝึกอบรมจนจบระยะเวลาของหลักสูตรฝึกอบรม เป็นครูแกนนำที่โรงเรียนคัดเลือกให้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นครูที่สอนอยู่ในกลุ่มสาระภาษาอาหรับ และกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรม มีจำนวนทั้งสิ้น 6 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ประกอบไปด้วย 1) หลักสูตรฝึกอบรม 2) แผนการฝึกอบรม 3) สื่อประกอบการฝึกอบรม และ 4) เครื่องมือวัดผลและประเมินการฝึกอบรม ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบวัดทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์การสอนอิสลามศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะในการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้ดำเนินการในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพประกอบที่ 1 ดังนี้



ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL หมายถึง เอกสารและสื่อต่าง ๆ สำหรับวิทยากรและผู้รับการฝึกอบรมใช้เป็นแนวทาง หรือประกอบการฝึกอบรม เพื่อให้การฝึกอบรมได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งประกอบด้วย หลักสูตรการฝึกอบรม แผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และเครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

2. สื่อการสอนอิสลามศึกษา หมายถึง สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาศาสนา ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ 1) สาระอัลกุรอานและตัฟซีร์ 2) สาระอัลหะดีษ 3) สาระอัลอะกีดะฮ์ 4) สาระอัลฟิกฮ์ 5) สาระอัลตารีค 6) สาระอัลอัคลาก 7) สาระภาษาอาหรับ และ 8) สาระภาษามลายู

3. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ การจำแนก และประเภทของสื่อการสอน ทดสอบโดยใช้แบบทดสอบแบบ 4 ตัวเลือก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. ทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา หมายถึง ความรู้สึกรู้สีกที่มีต่อการใช้สื่อ การสอนในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศาสนา ในด้านการเห็นความสำคัญ เห็นด้วยและ สนับสนุนให้ผู้อื่นทำ มีความต้องการและมุ่งมั่นที่จะใช้สื่อการสอนในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชา ศาสนาวัตจากแบบวัดทัศนคติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. ทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา หมายถึง ความถนัดที่มีต่อการใช้สื่อ การสอนในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาศาสนา ในด้านการเตรียมสื่อการสอน ด้านการเลือกสื่อ การสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการติดตามผลสื่อการสอน ประเมินจากแบบประเมินทักษะที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้น

6. ความพึงพอใจของต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม หมายถึง ความรู้สึกของครูอิสลามศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมมีต่อ ด้านหลักสูตร ด้านเนื้อหาสาระ ด้านกิจกรรม การฝึกอบรม ด้านสื่อประกอบการฝึกอบรม ด้านวิทยากร และด้านเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม วัตจากแบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

Prince of Songkhro University
Pattani Campus

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้เรียบเรียงเพื่อนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. แนวคิดการออกแบบการเรียนการสอนรูปแบบ ADDIE
2. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่
3. แนวคิดการพัฒนาชุดการฝึกอบรม
4. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการสอน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การออกแบบการเรียนการสอนรูปแบบ ADDIE

ADDIE MODEL คือ การออกแบบการเรียนการสอน หรือกระบวนการพัฒนา โปรแกรมการสอน จากจุดเริ่มต้นจนถึงจุดสิ้นสุด มีแบบจำลองจำนวนมากมายที่นักออกแบบการสอน ใช้ และสำหรับตามความประสงค์ทางการสอนต่าง ๆ กระบวนการออกแบบการเรียนการสอนแบบ ADDIE สามารถสรุปเป็นขั้นตอนทั่วไปได้เป็น 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย

- 1.1 Analysis (การวิเคราะห์)
- 1.2 Design (การออกแบบ)
- 1.3 Development (การพัฒนา)
- 1.4 Implementation (การนำไปใช้)
- 1.5 Evaluation (การประเมินผล)

ซึ่งแต่ละขั้นมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis)

ขั้นตอนการวิเคราะห์เป็นรากฐานสำหรับขั้นตอนการออกแบบการสอนขั้นตอนอื่น ๆ ในระหว่างขั้นตอนนี้คุณจะต้องระบุปัญหา ระบุแหล่งของปัญหา และวินิจฉัยคำตอบที่ทำได้ ขั้นตอนนี้อาจประกอบด้วยเทคนิคการวินิจฉัยเฉพาะ เช่น การวิเคราะห์ความต้องการ (ความจำเป็น) การวิเคราะห์งาน การวิเคราะห์ภารกิจ ผลลัพธ์ของขั้นตอนนี้มักประกอบด้วย เป้าหมาย และรายการภารกิจที่จะสอน ผลลัพธ์เหล่านี้จะถูกนำไปยังขั้นตอนการออกแบบต่อไป

1.2 ขั้นการออกแบบ (Design)

ขั้นตอนการออกแบบเกี่ยวข้องกับการใช้ผลลัพธ์จากขั้นตอนการวิเคราะห์ เพื่อวางแผนกลยุทธ์สำหรับการสอน ในระหว่างขั้นตอนนี้คุณจะต้องกำหนดโครงสร้างวิธีการให้บรรลุถึงเป้าหมายการสอน ซึ่งได้รับการวินิจฉัยในระหว่างขั้นตอนการวิเคราะห์ และขยายผลการสอน ประกอบด้วยรายละเอียดแต่ละส่วน ดังนี้

1.2.1 การออกแบบ (Courseware) การออกแบบบทเรียน ซึ่งจะประกอบด้วย ส่วนต่าง ๆ ได้แก่ วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา แบบทดสอบก่อนบทเรียน (Pre-test) สื่อ กิจกรรม วิธีการนำเสนอ และแบบทดสอบหลังบทเรียน (Post-test)

1.2.2 การออกแบบผังงาน (Flowchart) และการออกแบบบทดำเนินเรื่อง (Storyboard)

1.3 ขั้นตอนการพัฒนา (Development)

ขั้นตอนการพัฒนาสร้างขึ้นบนขั้นตอนการวิเคราะห์และการออกแบบ จุดมุ่งหมายของขั้นตอนนี้คือ สร้างแผนการสอนและสื่อของบทเรียน ในระหว่างขั้นตอนนี้คุณจะต้อง พัฒนาการสอน และสื่อทั้งหมดที่ใช้ในการสอนและเอกสารสนับสนุนต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้อาจจะ ประกอบด้วย ฮาร์ดแวร์ เช่น เครื่องมือสถานการณ์จำลอง และซอฟต์แวร์ เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอน ประกอบด้วยรายละเอียดแต่ละส่วน ดังนี้

1.3.1 การเตรียมการ เกี่ยวกับองค์ประกอบดังนี้

- 1) การเตรียมข้อความ
- 2) การเตรียมภาพ
- 3) การเตรียมเสียง
- 4) การเตรียมโปรแกรมจัดการบทเรียน

1.3.2 การสร้างบทเรียน หลังจากได้เตรียมข้อความ ภาพ เสียง และส่วนอื่น เรียบร้อยแล้ว ขั้นต่อไปเป็นการสร้างบทเรียน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์จัดการเพื่อเปลี่ยน storyboard ให้กลายเป็นบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

1.3.3 การสร้างเอกสารประกอบการเรียน หลังจากสร้างบทเรียนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในขั้นต่อไปจะเป็นการตรวจสอบและทดสอบความสมบูรณ์ขั้นต้นของบทเรียน

1.4 ขั้นตอนนำไปใช้ (Implementation)

เป็นขั้นตอนการดำเนินการให้เป็นผล หมายถึง การนำส่งที่แท้จริงของการสอน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบชั้นเรียน หรือห้องทดลอง หรือรูปแบบใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐานก็ตาม จุดมุ่งหมายของขั้นตอนนี้คือการนำส่งการสอนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ขั้นตอนนี้จะต้องให้การส่งเสริมความเข้าใจของผู้เรียนในสารปัจจัยต่าง ๆ สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนในวัตถุประสงค์ต่าง ๆ และเป็นหลักประกันในการถ่ายโอนความรู้ของผู้เรียนจากสภาพแวดล้อมการเรียนไปยัง การงานได้ เป็นการนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ไปใช้ โดยใช้กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของบทเรียนในขั้นต้น หลังจากนั้นจึงทำการปรับปรุงแก้ไขก่อนที่จะนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายจริง เพื่อหาประสิทธิภาพของบทเรียน และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพ

1.5 ขั้นตอนประเมินผล (Evaluation)

การประเมินผล คือ การเปรียบเทียบกับการเรียนการสอนแบบปกติ โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็น 2 กลุ่มเรียนด้วยบทเรียน ที่สร้างขึ้น 1 กลุ่ม และเรียนด้วยการสอนปกติอีก 1 กลุ่ม หลังจากนั้นจึงให้ผู้เรียนทั้งสองกลุ่มทำแบบทดสอบชุดเดียวกัน และแปลผลคะแนนที่ได้ สรุปเป็น

ประสิทธิภาพของบทเรียนขั้นตอนนี้วัดผลประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสอน การประเมินผลเกิดขึ้นตลอดกระบวนการออกแบบการสอนทั้งหมดกล่าวคือ ภายในขั้นตอนต่าง ๆ และระหว่างขั้นตอนต่าง ๆ และภายหลังจากดำเนินการให้เป็นผลแล้ว การประเมินผล อาจจะเป็นการประเมินผลเพื่อพัฒนา (Formative evaluation) หรือการประเมินผลรวม (Summative evaluation) โดยสองขั้นตอนนี้จำเป็นต้องดำเนินการดังนี้

1.5.1 การประเมินผลเพื่อพัฒนา (Formative evaluation) ดำเนินการต่อเนื่องในภายในและระหว่างขั้นตอนต่าง ๆ จุดมุ่งหมายของการประเมินผลชนิดนี้ คือ เพื่อปรับปรุงการสอนก่อนที่จะนำแบบฉบับขั้นสุดท้ายไปใช้ให้เป็นผล

1.5.2 การประเมินผลรวม (Summative evaluation) โดยปกติเกิดขึ้นภายหลังจากการสอน เมื่อแบบฉบับขั้นสุดท้ายได้รับการดำเนินการใช้ให้เป็นผลแล้ว การประเมินผลประเภทนี้จะประเมินประสิทธิผลการสอนทั้งหมด ข้อมูลจากการประเมินผลรวมโดยปกติมักจะถูกใช้เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับการสอน เช่นจะซื้อชุดการสอนนั้นหรือไม่ หรือจะดำเนินการต่อไปหรือไม่ (รูปแบบ ADDIE, ม.ป.ป)

จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การออกแบบระบบการเรียนการสอนรูปแบบ ADDIE เป็นการออกแบบระบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล เนื่องจากว่ารูปแบบของ ADDIE นั้น เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น สามารถนำไปสร้างเป็นเครื่องมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะจะเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดเวลา สามารถเข้าใจถึงปัญหาที่มีและต้องการแก้ไขอย่างตรงเป้าหมาย ส่วนข้อจำกัดของรูปแบบ ADDIE คือใช้ระยะเวลานานพอสมควรถึงจะทำให้เกิดประสิทธิผล

2. แนวคิดการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ของมัลคอล์มโนลส์ (Andragogy Theory of Malcolm Knowles)

ผู้ใหญ่มีการเรียนรู้ที่มีความจำเพาะซึ่งแตกต่างกับการเรียนรู้ของเด็กหรือวัยรุ่น ดังนั้นเพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้จึงต้องสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ปีทมา ซเล็คเพิร์ (2551: 49) ได้กล่าวว่าทฤษฎีการเรียนการสอนของผู้ใหญ่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าผู้ใหญ่แต่ละคนเป็นผู้มีวุฒิภาวะที่สมบูรณ์จึงมีความต้องการและความสามารถที่จะเป็น ผู้ชี้นำตนเอง (Self-Directing) จึงมีการใช้ประสบการณ์ในการเรียนรู้และความพร้อมจะเรียนของตนเองและต้องการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตของตนเองได้ ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวนี้ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความเชื่อ 4 ประการคือ

1. มโนทัศน์ของผู้เรียน (Concept of the Learner)
2. บทบาทของประสบการณ์ของผู้เรียน (Roles of Learners Experience)
3. ความพร้อมที่จะเรียนรู้ (Readiness to Learn)
4. การนำไปสู่การเรียนรู้ (Orientation to Learning)

โนลส์ (Knowles, 1980 อ้างถึงใน ปีทมา ซเล็คเพ็ชร์, 2551: 50) ได้เสนอแนวทางที่แตกต่างบนพื้นฐานทั้ง 4 ประการ ระหว่างการเรียนรู้ของเด็กและการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แนวทางพื้นฐานระหว่างการเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่

ลักษณะ	ทฤษฎีการศึกษาสำหรับเด็ก	ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่
มโนทัศน์ของผู้เรียน	ผู้เรียนมีบทบาทที่ต้องเป็นที่พึ่งพาผู้อื่น ผู้สอนหรือครูจึงมีหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบต่อกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดของผู้เรียน	ผู้เรียนมีบทบาทเปลี่ยนแปลงจากที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมาเป็นผู้ที่สามารถชี้แนะตนเองได้ ผู้สอนจึงมีหน้าที่สนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถ ชี้แนะตนเองได้ตามความต้องการของผู้เรียนแต่ละบุคคล
บทบาทของประสบการณ์ของผู้เรียน	ผู้เรียนมีประสบการณ์น้อย จึงจำเป็นต้องอาศัย ความรู้จากผู้รู้หรือครู วิธีการให้ความรู้จากผู้เรียนคือ วิธีการต่าง ๆ ที่จะสามารถถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ให้แก่ผู้เรียน	ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่ค่อย ๆ สะสมมาตลอดชีวิต ประสบการณ์เหล่านี้จะเป็นแหล่งความรู้สำหรับตนเองและผู้อื่น ผู้เรียนจะเข้าใจและสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้มากกว่าการได้รับคำบอกกล่าวจากผู้สอน หรือวิธีการเรียนรู้บนพื้นฐานของการใช้ประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ
ความพร้อมที่จะเรียนรู้	ผู้เรียนเรียนเนื้อหาความรู้ภายใต้เงื่อนไขจำเป็นต้องเรียนจากความต้องการของผู้ปกครองและสังคม ผู้เรียนจะรู้สึกกลัวต่อความล้มเหลวในการเรียนรู้ การเรียนรู้จะมีมาตรฐาน และมีความก้าวหน้าเท่าเทียมกัน	ผู้เรียนจะเรียนรู้เมื่อรู้สึกว่าจะต้องการที่จะเรียน การเรียนรู้ควรสนองความต้องการของผู้เรียนที่ต้องการนำไปใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตจริง ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาทางบ้านหรือที่ทำงาน การเรียนรู้ควรจัดขึ้นเพื่อความต้องการของผู้เรียนและจัดลำดับความเหมาะสมและความพร้อมที่จะเรียนของผู้เรียนแต่ละคน

ที่มา : ปีทมา ซเล็คเพ็ชร์ (2551: 50)

สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามที่โนลส์เสนอไว้ จะเป็นรูปแบบที่เน้นในด้านกระบวนการมากกว่าที่จะเน้นในด้านเนื้อหา ดังนั้นผู้สอนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือผู้ให้คำปรึกษา

การจัดเตรียมกระบวนการสำหรับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ คือ

1. สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
2. จัดโครงสร้างหรือกลไกสำหรับการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน
3. วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
4. กำหนดวัตถุประสงค์ และเนื้อหาที่สนองต่อความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน

5. ออกแบบประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
6. ดำเนินการให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ ด้วยวิธีการและสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม
7. ประเมินผลการเรียนรู้และวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้อีกครั้งเพื่อดูว่าความต้องการเรียนรู้นั้น ๆ ได้รับการตอบสนองหรือไม่

อรรถัย ศักดิ์สูง (2543: 35) ได้วิเคราะห์แนวทางปฏิบัติสำหรับการจัดการเรียนรู้ให้ผู้ใหญ่ตามทฤษฎีแอนดราโกจีของมัลคัมโนลส์ (Andragogy Theory of Malcolm Knowles) โดยได้เสนอแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับศิลป์และศาสตร์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แนวทางการปฏิบัติ/การจัดการกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีแอนดราโกจี

ธรรมชาติของผู้ใหญ่	รายละเอียด	แนวทางการปฏิบัติ/การจัดการกระบวนการเรียนรู้
1. มโนทัศน์ (Self – Concept)	-เติบโต ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ -มีวุฒิภาวะสูง -เป็นตัวของตัวเอง	1. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 2. การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ออกแบบร่วมกัน 3. การนำประสบการณ์การเรียนรู้มาใช้ในการเรียนการสอน 5. การประเมินผลการเรียนรู้
2. ประสบการณ์ (Experience)	-มีวุฒิภาวะ -มีประสบการณ์เป็นแหล่งเรียนรู้ -เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ	1. นำประสบการณ์มาเป็นเทคนิคในการเรียนการสอน 2. นำประสบการณ์ไปปฏิบัติ 3. การเรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์
3. ความพร้อมที่จะเรียน (Readiness)	-มีความพร้อมที่จะเรียน -เมื่อรู้สึกว่ามันจำเป็นต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคมของตน	1. เวลาในการเรียนรู้ 2. การจัดกลุ่มผู้เรียน
4. แนวทางการเรียนรู้ (Orientation to learning)	-ยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ -มุ่งนำความรู้ไปใช้ทันที	1. แนวทางการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ 2. แนวทางการเรียนรู้ของหลักสูตร 3. การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้

ที่มา : สรุปลจากอรรถัย ศักดิ์สูง (2543: 36)

โนลส์ (Knowles, 1980: 31) ได้เสนอหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ สามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. **ด้านความต้องการและความสนใจ** ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจ เพราะฉะนั้นควรจะมีการเริ่มต้นกระบวนการพัฒนาสำหรับผู้ใหญ่ด้วยการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้มีชีวิตชีวาและกำลังใจในการเปลี่ยนแปลงอันจะส่งผลต่อประสิทธิผลในการเรียนรู้ได้ดีขึ้น

2. **ด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่** การเรียนของผู้ใหญ่จะได้ผลดีถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ดังนั้น หลักสำคัญของการจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่ต้องยึดถือตามประสบการณ์และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ มิใช่ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลาย

3. **ด้านการวิเคราะห์ประสบการณ์** ประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้ใหญ่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุด ดังนั้น การวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันจะสามารถนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4. **ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง** ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่คือ ความรู้สึกต้องการที่จะสามารถทำได้ด้วยตนเอง เพราะฉะนั้น บทบาทของผู้สอนควรจะเป็นผู้สืบทอดหรือค้นหาคำตอบร่วมกับผู้เรียนมากกว่าทำหน้าที่แค่ส่งผ่านความรู้หรือเป็นสื่อสำหรับความรู้แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่ ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเสริมแรง สนับสนุนในสิ่งที่เขาคิดและเปิดโอกาสให้ได้แสดงออก

5 **ด้านความแตกต่างระหว่างบุคคล** บุคคลเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านความคิด อารมณ์ ร่างกาย ก็จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ฉะนั้น ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในแต่ละชั้น ย่อมเป็นไปตามระดับวัยหรืออายุของผู้ใหญ่แต่ละคน ดังนั้นควรเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ได้กลับกรองถึงความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ ที่ได้รับเพื่อสะท้อนเป็นปัจจัยในการแก้ไข พัฒนา และขยายผล

2.2 ลักษณะธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ณรงวิทย์ แสนทอง (2548 อ้างถึงใน ปีพมา ขเลิศเพ็ชร, 2551: 51) ได้กล่าวว่า นักจิตวิทยาได้ทำการค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ไว้มากมาย ล้วนแต่เห็นว่าการเรียนรู้ของผู้ใหญ่แตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก เรื่องที่สำคัญเกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ อาจพอสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. ผู้ใหญ่ต้องการรู้เหตุผลในการเรียนรู้ และผู้ใหญ่จะเรียนต่อเมื่อเขาต้องการที่จะเรียน

2. ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อต้องการชี้นำตนเองมากกว่าจะให้ผู้สอนเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้เรียนในกระบวนการค้นหาความจริง

3. บทบาทของประสบการณ์ของผู้เรียน มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

4. แนวโน้มในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่มุ่งไปทางการแก้ปัญหา

5. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีกว่าในบรรยากาศที่มีการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จะช่วยให้เขาปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้มาก

2.3 ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ด้วยการฝึกอบรม

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้แก่ผู้ใหญ่ซึ่งเป็นบุคลากรในองค์กร ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมที่เป็นผู้ใหญ่ย่อมมีลักษณะความแตกต่างจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่เป็นเด็กอย่างมาก และยังมีความแตกต่างในกลุ่มที่เป็นผู้ใหญ่ด้วยกันเองอีกด้วย อาจจัดได้โดยการอบรมเพื่อพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมที่สมบูรณ์เต็มความสามารถ วางแผนการปฏิบัติงานของตนเองและทำตามแผนนั้นได้ อย่างไรก็ตาม สามารถสรุปลักษณะของผู้ใหญ่ตามแนวคิดของ โรเจอร์ (Roger, 1986 อ้างถึงใน ปัทมา ชลชีพะษฐ์, 2551: 48) ดังนี้

1. ผู้ใหญ่ค่าจำกัดความ เป็นช่วงเวลาที่บุคคลมีความต้องการจะพัฒนาเพื่อความก้าวหน้าและต้องการความท้าทายให้คนในสังคมยอมรับ ต้องการได้รับความเป็นอิสระภาพและเสรีภาพมากขึ้น ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่กำลังพัฒนาเข้าสู่วุฒิภาวะมีความเป็นตัวของตัวเอง
2. ผู้ใหญ่เป็นผู้ที่อยู่ในกระบวนการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง การเข้ารับการอบรมมักเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงของการเจริญเติบโตทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ
3. ผู้ใหญ่ได้นำประสบการณ์ค่านิยมที่ติดตัวมาแล้ว จึงมีความเชื่อศรัทธา และค่านิยม ทางสังคมอื่น ๆ ร่วมอยู่ด้วยเช่น เจตคติ ความรู้สึกอคติ และความลำเอียงเป็นต้น
4. ผู้ใหญ่ที่เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมมีความตั้งใจหลายประการ เช่น ต้องการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ต้องการนำความรู้ที่ได้รับไปแก้ไขปัญหางานที่ดำเนินอยู่ ต้องการวุฒิบัตรเพื่อนำไปปรับขึ้นเงินเดือนและเลื่อนขั้น หรือต้องการได้พบเพื่อนใหม่เป็นต้น
5. ผู้ใหญ่มีความคาดหวังที่แน่นอนและมีความคาดหวังในการเข้าร่วมการอบรมต่างกันและมีลักษณะที่แน่นอนเฉพาะบุคคล ทำให้มีผลต่อเจตคติการทำงาน เช่น บางคนชอบทำงานเป็นกลุ่ม บางคนชอบการทำงานด้วยตนเอง บางคนชอบการได้รับความรู้จากผู้สอนโดยตรง
6. ผู้ใหญ่มีความสนใจหลายประการที่ต้องไปทำพร้อมกัน ส่วนมากแล้วผู้ใหญ่จะไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างเต็มเวลา กล่าวคือ ส่วนมากจะต้องมีหน้าที่การงานประจำ หรือมีภารกิจครอบครัวและกิจกรรมทางด้านสังคม เป็นต้น
7. ผู้ใหญ่มีรูปแบบการเรียนรู้เป็นของตนเอง ผู้ใหญ่มีการเรียนรู้ตลอดชีพ โดยพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของตนที่จะช่วยให้สามารถเรียนรู้ได้รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ เช่น ผู้เรียนบางคนก็จะมี ความชอบในด้านตัวเลขเป็นพิเศษและมีอัตราเร็วในการเรียนรู้แตกต่างกันออกไป

จากแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่กับเด็กนั้นมีความแตกต่างชัดเจน ฉะนั้นการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่จำเป็นต้องมีความเหมาะสม เพื่อสามารถทำให้ผู้ใหญ่มีความรู้สึกที่จะเรียนและเห็นถึงความจำเป็นหรือผลลัพธ์ที่จะได้ ซึ่งจะส่งผลต่ออาชีพหรือสถานะของตนเองในอนาคต

3. แนวคิดการพัฒนาชุดฝึกอบรม

3.1 การพัฒนาหลักสูตร

สิ่งจำเป็นในการทำหลักสูตร คือ กระบวนการพัฒนาหลักสูตร โดยมีนักวิชาการได้เสนอทฤษฎีต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1950: 11) ได้ให้แนวคิดในการวางแผนโครงสร้างหลักสูตรโดยใช้วิธี means-ends approach เป็นหลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตรที่เรียกว่า “เหตุผลของไทเลอร์” ซึ่งหลักเกณฑ์ในการจัดหลักสูตรและการสอนนี้ เน้นการตอบคำถามที่เป็นพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่สถาบันการศึกษาจะต้องกำหนดให้กับผู้เรียน
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สถาบันการศึกษาควรจัดขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ
4. จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการศึกษาอย่างไร จึงจะตัดสินใจได้ว่าบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จากคำตอบของคำถาม 4 คำถามนี้ แสดงถึงขั้นตอน 4 ขั้นตอน ของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเรียงตามลำดับ (Tanner and Tanner 1980: 84; อ้างถึงใน นิรมล ศตวุฒิ, 2543: 15) ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์
2. เลือกแนวทางเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์
3. จัดหนทางเหล่านั้น
4. ประเมินผลที่ได้รับ

ไทเลอร์ ได้เน้นคำถามทั้ง 4 ข้อนี้จะต้องเรียงลำดับกันลงมา เพราะฉะนั้น การตั้งจุดมุ่งหมายจึงเป็นขั้นที่สำคัญที่สุด (คาร์ณ โปรยเงิน, 2550: 21) แนวความคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นไปตามลำดับขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เริ่มด้วยการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราวโดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งกำเนิด ที่จะเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ 3 แหล่งด้วยกันคือ ศึกษาจากสังคมศึกษาจากตัวผู้เรียน, ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ, ในเนื้อหาสาขาวิชา, ข้อมูลที่ได้จาก 3 แหล่งดังกล่าว จะเป็นเครื่องช่วยในการตั้งจุดมุ่งหมายชั่วคราว จุดมุ่งหมายที่ได้ในขั้นนี้ บางครั้งอาจจะมีมากกว่าที่จะจัดไว้ในหลักสูตรได้ทั้งหมด จึงควรได้มีการพิจารณาเลือกเฉพาะจุดมุ่งหมายที่สำคัญ และสอดคล้องกันเพื่อนำไปปฏิบัติขั้นต่อไป ไทเลอร์ ได้เสนอว่า การเลือกจุดมุ่งหมายถาวรควรผ่านการกลั่นกรอง เพื่อคัดเอาข้อที่ไม่สำคัญและไม่สอดคล้องออกไป ด้วยวิธีการ พิจารณาหลักจิตวิทยาการเรียนรู้พิจารณาจากหลักปรัชญาการศึกษาและปรัชญาสังคมจุดมุ่งหมายที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วนี้เรียกว่า จุดมุ่งหมายขั้นสุดท้าย หรือจุดมุ่งหมายถาวรที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ขั้นที่ 2 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม จะช่วยให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ จุดมุ่งหมายที่ระบุพฤติกรรมและเนื้อหา นั้น เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางที่ต้องการไป เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เป็นวิธีการที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายปลายทาง

ขั้นที่ 3 การจัดหาประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดหาประสบการณ์จะต้องมีการสำรวจความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและด้านเนื้อหา โดยมีเกณฑ์ในการจัดประสบการณ์ การเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ คือ มีความต่อเนื่องกัน การเรียงลำดับขั้นตอนด้วยการบูรณาการ

ขั้นที่ 4 การประเมินผล เป็นขั้นสุดท้ายในการจัดหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นขั้นที่จะให้ผู้วางแผนจัดทำหลักสูตร รวมทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใด

ทาบ (Taba, 1962: 422-425) ได้ให้แนวคิดในการจัดหลักสูตร ควรจะออกแบบและกำหนดจากครูผู้สอนมากกว่าที่จะกำหนดลงไปโดยเจ้าหน้าที่ระดับสูง นอกจากนี้ ทาบมีความคิดว่าการพัฒนาหลักสูตร เป็นงานที่ต้องการจัดลำดับความคิดให้เป็นระเบียบในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรนั้น จะต้องพิจารณาทั้งลำดับในการวางแผน และวิธีการที่จะทำงานให้สำเร็จลุล่วง ทาบได้กำหนดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม รวมทั้งศึกษาพัฒนาการของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนธรรมชาติของความรู้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดจุดมุ่งหมาย

ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 เป็นหลักการในการพิจารณา จุดมุ่งหมายที่กำหนดขึ้น ควรจะเป็นสิ่งที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทาง ในการคัดเลือกเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ ความต้องการ เพื่อให้วัตถุประสงค์สอดคล้องกับสังคมและผู้เรียน

ขั้นที่ 3 การคัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เป็นสำคัญ

ขั้นที่ 4 การจัดลำดับเนื้อหาวิชาที่คัดเลือกมา โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมในการที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ก่อนหรือหลัง ซึ่งอาจจัดลำดับความยากง่าย ความกว้างแคบ หรือการเป็นพื้นฐานต่อกัน

ขั้นที่ 5 การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการที่สำคัญของหลักสูตรอีกกระบวนการหนึ่งก็คือ กระบวนการในชั้นเรียน การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้จำเป็นต้องศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้และวิธีสอนแบบต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทาง ในการคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย ตลอดจนเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ด้วย

ขั้นที่ 6 การจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ตามลำดับก่อนหลัง เพื่อให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้

ขั้นที่ 7 การประเมินผล เป็นขั้นตอนที่จะเป็นเครื่องชี้ว่าการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาหรือข้อบกพร่องในขั้นตอนใด ๆ มากน้อยเพียงใด เพื่อที่จะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขต่อไป การประเมินผลนี้ตามปกติจะพิจารณาผลจาก การใช้หลักสูตร

คือผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ เนื้อหาวิชาและกระบวนการเรียนการสอนมีความเหมาะสมเพียงใด

ขั้นที่ 8 ตรวจสอบความคงที่ และความเหมาะสมในแต่ละชั้น โดยการตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบในลักษณะต่อไปนี้คือ เนื้อหาที่จัดขึ้นเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายหรือไม่ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่จัดขึ้นมีความเหมาะสมเพียงใด

จากแนวคิดด้านการพัฒนาหลักสูตรข้างต้น สรุปได้ว่า 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แนวทางในการกำหนดนั้น ศึกษาจากสังคม ศึกษาจากตัวผู้เรียน และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาสาขาวิชา เพื่อเป็นข้อมูลที่จะในการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราว ส่วนการกำหนดจุดมุ่งหมายถาวร ควรผ่านการกลั่นกรอง เพื่อคัดเอาข้อที่ไม่สำคัญและไม่สอดคล้องออกไป 2) การเลือกประสิทธิภาพการเรียนรู้เพื่อช่วยให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ 3) การจัดหาประสิทธิภาพการเรียนรู้จะต้องมีความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและด้านเนื้อหา โดยมีเกณฑ์ในการจัดประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ คือ มีความต่อเนื่องกัน การเรียงลำดับขั้นตอนการบูรณาการ และ 4) การประเมินผลเป็นการทำตามแผนของการจัดทำหลักสูตร รวมทั้งประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่จัดขึ้นให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3.2 การกำหนดเนื้อหาในหลักสูตร

การตัดสินใจเลือกเนื้อหาบรรจุไว้ในหลักสูตรนั้น ได้มีนักการศึกษาได้ศึกษารูปแบบในการกำหนดเนื้อหาไว้ ดังเช่น คลาค (Clark, 1997: 401-405) ได้เสนอไว้ว่า การเริ่มต้นวางแผนการพัฒนาหลักสูตร ควรเริ่มจากการสร้างหัวเรื่อง (Theme) เนื่องจากการสร้าง หัวเรื่องเป็นหน่วยที่มีขอบข่ายกว้างกว่าหัวข้อ (Topic) จึงสามารถที่จะตอบสนองต่อความสนใจที่หลากหลายความสามารถในการสรุปอ้างอิง และการมองเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาในขอบข่ายของผู้เรียนได้มากกว่า คลาค เชื่อว่าการพัฒนาทักษะต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์กับการรับเนื้อหา ซึ่งทั้ง 2 อย่าง มีความสำคัญต่อการวางแผนบทเรียน โดยหลักในการเลือกเนื้อหามีดังนี้

1. เนื้อหานั้นสามารถอ้างอิงไปสู่หัวข้อเรื่องได้
2. เนื้อหาต้องมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ
3. เนื้อหาจะต้องประมวลข้อมูล ที่ผู้เรียนทั้งหมดคาดหวังที่จะเรียนรู้
4. เนื้อหาจะต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนรวมทั้งมีความสำคัญหรือสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม
5. เนื้อหาสามารถที่บูรณาการกับขอบข่ายสาระอื่น ๆ
6. เนื้อหาสามารถทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ ตั้งแต่อดีต ปัจจุบันและอนาคต

นิรมล ศตวุฒิ (2543: 64-70) ได้กล่าวถึงการจัดเนื้อหาหลักสูตร (Curriculum Content) ที่ดีจะประกอบไปด้วย

1. เนื้อหาความรู้ หรือเนื้อหาวิชา (Subject Matter)
2. ประสิทธิภาพการเรียนรู้ (Learning Experience)

3. กิจกรรมการเรียนรู้ (Learning Activities)

เนื้อหาความรู้ ได้แก่เนื้อหาหลักสูตรส่วนที่เป็นข้อเท็จจริง ทฤษฎี หลักการ ข้อมูล รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และอื่น ๆ ที่จะตอบคำถามว่าเรียน “อะไร” ประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นเนื้อหาหลักสูตรส่วนที่ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือการลงมือกระทำ ซึ่งอาจมิได้เรียนรู้จากในห้องเรียนแต่เพียงอย่างเดียว อาจจะเรียนรู้จากกิจกรรมนอกห้องเรียน หรือเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมในชั้นเรียน และในโรงเรียน และสิ่งแวดล้อมกิจกรรมการเรียนรู้ คือ เนื้อหาหลักสูตรในส่วนที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียน เป็นสื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาความรู้ หรือเนื้อหาวิชา และได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้เรียนได้ลงมือทำ และเรียนรู้จากการกระทำหรือการปฏิบัติในการจัดเนื้อหาหลักสูตร ไม่ว่าจะป็นเนื้อหาประเภทใด ใน 3 ประเภทดังกล่าวข้างต้นจะต้องคำนึงถึงขอบเขต (Scope) ความต่อเนื่อง (Continuity) ความเป็นลำดับ (Sequence) การบูรณาการ (Integration)

1. ขอบเขต หมายถึง ความกว้างของหลักสูตร ขอบเขตของความคิดหรือแนวคิดที่สำคัญที่จะบรรจุไว้ในหลักสูตร เนื้อหาในแต่ละวิชา กระบวนการและเนื้อหาด้านเจตคติ ความหลากหลายของเนื้อหาที่จะรวมไว้ในหลักสูตร เป็นการจัดเนื้อหาหลักสูตรในแนวราบ เช่น ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้อะไรบ้างเมื่อจบมัธยมศึกษา เด็กประถมศึกษาปีที่ 2 จะเรียนรู้อะไรบ้าง ผู้ที่จะจบมัธยมศึกษาต้องเรียนรู้คณิตศาสตร์แค่ไหนจึงจะไปเรียนต่อมหาวิทยาลัยได้

2. ความต่อเนื่อง หมายถึง การจัดเนื้อหาหลักสูตรจากระดับหนึ่งไปอีกระดับหนึ่งจากเนื้อหาหนึ่งไปอีกเนื้อหาหนึ่งโดยไม่ขาดตอน ทำให้ผู้เรียนได้มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ไปเรื่อยๆ เน้นความคิดประเด็นสำคัญ และทักษะที่ทำซ้ำในหลักสูตร เพื่อให้มั่นใจว่าผู้เรียนได้ประสบการณ์เช่นนักเรียนฝึกเขียนเรื่อง เริ่มตั้งแต่เขียนเป็นย่อหน้าในชั้นประถม ศึกษาปีที่ 1 และฝึกเขียนในชั้นต่อไปด้วยจนนักเรียนเขียนได้ดี จนสามารถเขียนได้หลายย่อหน้า เป็นการจัดหลักสูตรในแนวตั้ง

3. ความเป็นลำดับ หมายถึงลำดับของเนื้อหาความรู้ วิชา แนวคิด และประสบการณ์ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นพื้นฐานไปสู่สิ่งที่ซับซ้อนขึ้น เนื้อหาความรู้หรือประสบการณ์ในระดับสูงขึ้นไป อาจเป็นเรื่องเดียวกันกับในระดับที่ต่ำกว่าที่ผู้เรียนเคยเรียนมาแล้ว แต่แนวคิดและเนื้อหาจะมีความกว้างขึ้น ลึกมากขึ้น ยากขึ้น และซับซ้อนขึ้น การจัดลำดับ อาจจะลำดับจากสิ่งที่คุ้นเคยไปสู่สิ่งที่ไม่คุ้นเคย จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมไปหานามธรรม จากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม จากส่วนรวมไปหาส่วนย่อยหรือเรียงตามลำดับเวลา

4. การบูรณาการ หมายถึงการที่เนื้อหาความรู้หรือเนื้อหาวิชา กับประสบการณ์มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างดี แนวคิด ทักษะ และคุณค่าต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดจนสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ไว้อย่างมีชีวิต และผู้เรียนเข้าใจแนวคิดที่เรียนจากวิชาหนึ่งสามารถนำไปเชื่อมโยงและทำความเข้าใจกับอีกวิชาหนึ่งได้ ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเกิดบูรณาการ

จากหลักดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การกำหนดเนื้อหาหลักสูตรควรเริ่มจากการกำหนดหัวเรื่องก่อน เนื่องจากหัวเรื่องเป็นหน่วยที่มีขอบข่ายกว้างกว่าหัวข้อ ซึ่งสามารถตอบสนองต่อความสนใจที่หลากหลาย และความสามารถในการสรุปอ้างอิงของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาได้มากกว่า

3.3 ความหมายการฝึกอบรม

มีผู้ให้ความหมายการฝึกอบรมไว้ดังนี้

ปัทมา จันทวิมล (2556: 29) การฝึกอบรมหมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่มีจุดหมายเพื่อทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการพัฒนาความรู้ ความสามารถหรือทักษะ ที่เหมาะสมช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ทักษะ ซึ่งเป็นความสามารถที่ต้องการในการทำงาน เฉพาะงานใดงานหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

ชูชัย สมितिไกร (2554: 5) ให้ความหมายว่า การฝึกอบรมเป็นโครงการที่ถูกจัดขึ้นมาเพื่อช่วยให้พนักงานมีคุณสมบัติในการทำงานสูงขึ้น เช่น เป็นหัวหน้างานที่สามารถบริหารงานและบริหารผู้ใต้บังคับบัญชาได้ดีขึ้น หรือเป็นช่างเทคนิคที่มีความสามารถในการซ่อมแซมเครื่องจักรได้ดีขึ้น เป็นต้น

รมย์ฤดี เวสน์ (2554: 40) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มี ความรู้ ความเข้าใจเกิดทักษะ เพิ่มขีดความสามารถและมีทัศนคติ ที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพไปในทิศทางที่องค์กรต้องการ

ปัทมาพร ชเลิศเพ็ชร์ (2551: 51) ให้ความหมายว่าการฝึกอบรมหมายถึงกระบวนการให้ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเพื่อจัดการความขัดแย้งอันที่จะเกิดขึ้นภายในตัวบุคคลและในองค์กร

มอนดีย์และพรีแมกซ์ (Mondy and Premeaux, 2002: 215) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการฝึกหัดงานขององค์กรจัดให้แก่บุคลากรใหม่เพื่อให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และเกิดความชำนาญในเทคนิคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์ มีการปรับปรุงพัฒนา ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร

จากความหมายที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การฝึกอบรมหมายถึง กระบวนการเฉพาะเพื่อแก้ปัญหาหรือเพื่อการพัฒนาแก่บุคลากรทั้งในด้าน ความรู้ ทัศนคติ ทักษะ แรงจูงใจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น

3.4 กระบวนการสร้างการฝึกอบรม

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (2532 อ้างถึงใน รมย์ฤดี เวสน์, 2554: 45) ได้อธิบายถึงกระบวนการฝึกอบรมเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนการปฏิบัติ อันที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ ทักษะ หรือความชำนาญ ตลอดจน ประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ซึ่งสามารถอธิบายขั้นตอนของกระบวนการ ฝึกอบรมได้ ดังนี้

1. การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม หมายถึง การค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรว่ามีปัญหาหรือมีความต้องการพัฒนาองค์กรและบุคลากรในเรื่องใดบ้าง ที่จะสามารถแก้ไขหรือปรับปรุงได้ด้วยการฝึกอบรม โดยรวมไปถึงการพยายามหาข้อมูลว่าบุคลากรกลุ่มใดมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ารับการอบรม โดยคำนึงถึงเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ขององค์กรหรือเกณฑ์กำหนดความสามารถของบุคลากรเป็นสำคัญ วิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์หาความจำเป็นในการฝึกอบรมมี

หลายหลายวิธี เช่น การสำรวจด้วยแบบสอบถาม การสังเกตการณ์ การทดสอบ การประชุม และการคาดการณ์จากแนวโน้มหรือทิศทางความเป็นไปขององค์กร เป็นต้น

2. การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การนำเอาความจำเป็นในการฝึกอบรมที่หามาได้แล้วนั้นมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดออกแบบเป็นหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยลักษณะหรือประเภทของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม หัวข้อการอบรม เนื้อหาการอบรม วิธีการอบรม ระยะเวลาการอบรม การกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกวิทยากรผู้ดำเนินการฝึกอบรม เกณฑ์การวัดผล การเรียนรู้ เป็นต้น

3. การกำหนดโครงการฝึกอบรม คือ การวางแผนการดำเนินการฝึกอบรมอย่างเป็นขั้นตอนด้วยการเขียนออกมาเป็นสายลักษณะอักษร ดังที่เรียกว่า “โครงการฝึกอบรม” เป็นการระบุรายละเอียดที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ตั้งแต่เหตุผลความเป็นมา หรือความจำเป็นในการฝึกอบรม หลักสูตร หัวข้อวิชาต่าง ๆ วิทยากร คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ารับการอบรม วันเวลา สถานที่อบรม ประมาณการค่าใช้จ่าย ตลอดจนรายละเอียดด้านการบริหารและธุรการต่าง ๆ ของการฝึกอบรม ทั้งนี้ เนื่องจากการฝึกอบรม เป็นกิจกรรม ที่มีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทั้งนี้ โครงการฝึกอบรมที่สามารถสื่อได้ชัดเจนถึงประโยชน์ที่องค์กรได้รับจากการฝึกอบรม ย่อมทำให้ผู้บริหารให้การยอมรับและสนับสนุนให้เกิดโครงการอบรมที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

4. การบริหารโครงการฝึกอบรมหรือการดำเนินการฝึกอบรม การดำเนินการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือตอบสนองต่อกลยุทธ์ขององค์กรได้นั้น นอกจากจะได้สร้างหลักสูตรฝึกอบรมที่น่าสนใจ มีวิทยากรที่ชำนาญและตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรแล้ว จำเป็นต้องอาศัยผู้รับผิดชอบจัดการฝึกอบรม ซึ่งเข้าใจหลักการบริหารงานฝึกอบรม พอที่จะสามารถวางแผนและดำเนินงานธุรการทั้งหมดในช่วงทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย อาทิ การเตรียมการด้านสถานที่ ตำราหรือเอกสารประกอบการอบรม โสตทัศนอุปกรณ์ วัสดุอุปกรณ์ในห้องอบรม ยานพาหนะ ค่าตอบแทนวิทยากร รวมทั้งค่าใช้จ่ายใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการจัดอบรม ฯลฯ

5. การประเมินและติดตามผลการฝึกอบรม การประเมินผลการฝึกอบรมถึงแม้จะได้ออกกำหนดไว้แล้วในขั้นตอนของการสร้างหลักสูตร แต่เมื่อการฝึกอบรมเสร็จสิ้นลงแล้วมิใช่เสร็จสิ้นเพียงผู้เข้ารับการอบรมเดินออกจากห้องอบรม เพราะผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องทำการสรุปประเมินผลการฝึกอบรมและจัดทำรายงานเสนอให้ผู้บังคับบัญชาได้ทราบถึงผลของการฝึกอบรม ส่วนผู้รับผิดชอบโครงการก็ต้องนำผลการประเมินโครงการฝึกอบรมมาใช้พิจารณาประกอบในการจัดฝึกอบรมในครั้งต่อไป

อนุชิต ฮุนสวัสดิกุล (ม.ป.ป: 1-2 อ้างถึงใน ปัทมาพร ชเลิศเพ็ชร, 2551: 55) ได้แสดงให้เห็นขั้นตอนกระบวนการอบรมตามกระบวนการในการฝึกอบรม มีดังนี้

ขั้นที่1 การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม

เป็นระยะเริ่มต้นของระบบการฝึกอบรม โดยดำเนินการศึกษาหาข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เชื่อมั่นว่าจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมจริง การฝึกอบรมต้องใช้ทรัพยากรทุกอย่าง ซึ่งเมื่อการหาความจำเป็นในการฝึกอบรม การจัดดำเนินการฝึกอบรม การประเมินผล การสร้างหลักสูตร

คิดเป็นงบประมาณแล้วจะมีจำนวนมาก ดังนั้น การศึกษาข้อมูลในขั้นตอนนี้จะทำให้บ่งบอกได้ว่าสมควรจะจัดดำเนินการฝึกอบรมหรือไม่และเหตุผลใดจึงต้องมีการฝึกอบรม

ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการวิเคราะห์ข้อมูลมาแล้ว และลงความเห็นว่าเป็นสมควรที่จะจัดการอบรมได้ จึงนำมาสร้างหลักสูตรฝึกอบรมหรือเรียกได้ว่า โครงการเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมนั่นเอง หลักสูตรจะประกอบด้วย หัวข้อวิชา วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหาหรือประเด็นสำคัญ เทคนิคหรือวิธีการฝึกอบรม สื่อที่จะใช้รวมทั้งเวลาที่กำหนดไว้ด้วย ซึ่งหลักสูตรที่กล่าวนี้จะต้องมีการเรียงลำดับหัวข้อวิชาที่เป็นระบบและเหมาะสม เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดการเรียนรู้จนกระทั่งเปลี่ยนพฤติกรรมและสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างถูกต้อง เต็มใจและมีประสิทธิภาพ

ขั้นที่ 3 การจัดดำเนินการฝึกอบรม

หลังจากสร้างหลักสูตรสำเร็จแล้ว จะต้องนำไปเขียนโครงการบริหารเพื่อขออนุมัติจัดการฝึกอบรม ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเน้นหนักในด้านการบริหารโครงการ เช่น ด้านการจัดการบุคคลที่จะรับผิดชอบการฝึกอบรมด้านการเงิน หรืองบประมาณที่จะต้องใช้ในการฝึกอบรม ตลอดจนการสร้างบรรยากาศในการฝึกอบรมที่ดี เพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อการเข้ารับการฝึกอบรม

ขั้นที่ 4 การประเมินการฝึกอบรม

การฝึกอบรมทุกครั้งเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วจะต้องทำการประเมินว่าการประเมินนั้นจะต้องกระทำทุกขั้นตอนนี้ นับตั้งแต่การหาความจำเป็นในการฝึกอบรมว่าความจำเป็นที่ได้มานั้นถูกต้องตามความเป็นจริงหรือไม่ หลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นเหมาะสมหรือไม่รวมทั้งการจัดดำเนินการว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่ การประเมินดังกล่าวจะต้องพิจารณาโดยยึดวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นเป็นประเด็นสำคัญ ถ้าจัดอบรมไปแล้วไม่สามารถบ่งบอกได้ว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีผลการปฏิบัติงานดีขึ้น สมบูรณ์ขึ้น แสดงให้เห็นว่าการฝึกอบรมครั้งนี้มีข้อบกพร่องที่จะต้องได้รับการแก้ไข ปรับปรุงให้ถูกต้องและคุ้มกับงบประมาณและเวลาที่ต้องสูญเสียไป หากการฝึกอบรมนั้นประเมินแล้วพบว่าผู้ผ่านการฝึกอบรมมีศักยภาพสูงขึ้น เมื่อรายงานประเมินผลนำเสนอผู้บังคับบัญชาระดับสูงก็จะได้รับการพิจารณาให้มีการจัดดำเนินการต่อไป

RCMP (1990 อ้างถึงใน นิรันดร์ สาโรวิท, 2552: 24) กระบวนการสร้างการฝึกอบรมประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัญหาการออกแบบหลักสูตรเพื่อดำเนินการและการติดตามผล ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ถูกเรียกว่าเป็น วงจรการฝึกอบรม (Training Circle) ได้แก่

1. การวิเคราะห์ปัญหา (Research) เป็นการดำเนินการเพื่อวิเคราะห์การทำงานเพื่อหาทางแก้ไข การดำเนินการต้องเป็นกระบวนการที่เชื่อถือได้มีการออกแบบดำเนินการอย่างรอบคอบเป็นระบบ เพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ทำการพิจารณาว่าปัญหาเรื่องใดต้องดำเนินการแก้ปัญหาก่อนหรือหลัง และเรื่องใดเหมาะที่จะนำการฝึกอบรมมาใช้แก้ปัญหากล่าวนี้สามารถวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยมาดำเนินการศึกษาหาข้อเท็จจริงได้เช่นกัน

2. การออกแบบหลักสูตร (Design) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดวัตถุประสงค์อุปกรณ์และทรัพยากรต่าง ๆ ที่ต้องใช้ซึ่งต้องมีการใช้หลักการแนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม

3. การจัดดำเนินการ (Delivery) การจัดการดำเนินการเป็นการบริหารจัดการ การฝึกอบรมให้เกิดผลบรรลุสู่เป้าประสงค์ในการดำเนินงาน

4. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการประเมินผลการฝึกอบรมทั้งระหว่าง การดำเนินการ สิ้นสุดการดำเนินการ และหลังการดำเนินการ

Nadler (1989 อ้างถึงใน มิ่งขวัญ ภาคสัณไฮ, 2555: 57) ได้เสนอกระบวนการ ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ซึ่งมีความหมายในแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรระดับองค์กร เรียกว่า The Critical Events Model ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการฝึกอบรมในเชิงระบบอย่างมาก โดยแบ่งขั้นตอนการฝึกอบรมเป็น 9 ขั้นตอน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนนี้ จะต้องมีการประเมินผลและส่งผลสะท้อนกลับต่อขั้นตอนนี้ ก่อนเสมอ เมื่อวิเคราะห์บททวนในความเปลี่ยนแปลงและความเหมาะสมก่อนที่จะนำไปสู่ขั้นตอนต่อไป ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะต้องเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน

1. การกำหนดความจำเป็นขององค์กร (Identify the Needs of the Organization) ในขั้นตอนนี้ นักพัฒนาทรัพยากรบุคคลจะต้องค้นหาว่าอะไรคือปัญหาที่แท้จริงขององค์กรและปัญหานั้นสามารถที่จะสร้างสรรคให้เป็นโอกาสได้ด้วยการพัฒนา และการฝึกอบรมของบุคลากรองค์กรนั้นๆ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการระบุความจำเป็นในการฝึกอบรมนั่นเอง

2. การกำหนดงานเฉพาะที่พนักงานจะต้องปฏิบัติ (Specify Job Performance) ขั้นตอนนี้เป็นการระบุแยกแยะ และกำหนดลักษณะงานในตำแหน่งหน้าที่ที่พนักงานรับผิดชอบอยู่ นั้น ว่าการที่จะปฏิบัติงานในตำแหน่งให้สำเร็จลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องอาศัยทักษะ ความรู้ ความชำนาญในเรื่องใดบ้าง

3. การกำหนดความจำเป็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม (Identify Learner Needs) เมื่อสามารถระบุความจำเป็นขององค์กรและงานที่ต้องการพัฒนาได้แล้ว จะเป็นขั้นตอนของการกำหนดความจำเป็นของผู้เข้ารับการอบรมแต่ละบุคคลว่า เมื่อได้รับการพัฒนาแล้วจะสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ได้มากน้อยเพียงใด แค่ไหน อย่างไร และจะเท่ากับปัญหาขององค์กรจะได้รับการแก้ไข

4. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม (Determine Objective) ในการสร้างโปรแกรมการเรียนรู้หรือ หลักสูตรในการฝึกอบรมนั้น จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมให้ชัดเจน โดยการสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติงาน (Job Performance) ของพนักงานที่เป็นปัญหาว่าจะต้องแก้ไขอย่างไร ในระดับใดเพื่อให้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานได้ในมาตรฐานขององค์กร

5. การสร้างหลักสูตร (Build Curriculum) การสร้างหลักสูตรนั้นเป็นการกำหนดเนื้อหาสาระและหัวข้อวิชาต่าง ๆ ที่จะสามารถสนองตอบวัตถุประสงค์ได้เป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการ

เรียนรู้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจนสามารถได้รับความรู้ทักษะ และทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสม จนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานได้จนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม และความต้องการขององค์การ

6. การกำหนดกลยุทธ์ในการสอน (Select Instructional Strategies) กลยุทธ์การสอนนั้นคือ เทคนิคต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในโปรแกรมการฝึกอบรม ซึ่งจะต้องกำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม สามารถกระตุ้นและชี้แนะให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และทักษะตามที่กำหนดไว้ นักพัฒนาทรัพยากรบุคคลจะต้องเลือกสรรกลยุทธ์การเรียนรู้ (Learning Strategies) ประเภทต่าง ๆ มาใช้สนับสนุนวิทยากร (Instructor) เพื่อให้การฝึกอบรมบรรลุผลมากยิ่งขึ้น

7. การสรรหาเครื่องมือ เครื่องใช้ในการฝึกอบรม (Obtain Instructional Resources) หมายถึง การกำหนดอุปกรณ์เครื่องใช้สัปดาห์ที่ศูนย์ประเภทต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนโปรแกรมการฝึกอบรม เพื่อให้การฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์และบังเกิดผลในการเรียนรู้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมากยิ่งขึ้น การเลือกอุปกรณ์เหล่านี้จะต้องพิจารณาอย่างเหมาะสม ทั้งด้านค่าใช้จ่าย ความยากง่ายระยะเวลา และผลที่จะเกิดขึ้นประกอบด้วย

8. การดำเนินการฝึกอบรม (Conduct Training) เป็นขั้นตอนของการจัดดำเนินการฝึกอบรมซึ่งนักฝึกอบรมจะต้องทำหน้าที่ของผู้อำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Facilitators) ด้วยการจัดเตรียมสถานที่อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้การดูแลโปรแกรมที่กำหนดไว้ให้ดำเนินไปตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า มีการปรึกษาหารือกับวิทยากร และตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นระยะ ๆ ด้วย

9. การประเมินผลและผลสะท้อนกลับ (Evaluation and Feedback) หมายถึง ในทุกขั้นตอนของกระบวนการฝึกอบรมจะต้องมีการประเมินผลและพิจารณาผลสะท้อนกลับเสมอ เพื่อดูว่ามีปัญหาอุปสรรค หรือมีผลกระทบใด ๆ หรือไม่คุ้มค่าที่จะดำเนินการในขั้นตอนต่อไปหรือไม่ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรขององค์การตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อเป็นความมั่นใจว่าโครงการที่เตรียมการขั้นนี้จะได้ประโยชน์คุ้มค่าไม่สูญเปล่า

3.5 การประเมินผลการฝึกอบรม

ในการประเมินผล จินตนา พงศ์ถิ่นทองงาม (2543: 24) เสนอให้ทำการตรวจสอบผลลัพธ์ 4 ลักษณะคือ

1. ประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) เป็นการตรวจสอบความรู้สึกหรือความพอใจของผู้เข้ารับการอบรม
2. ประเมินผลการเรียนรู้ (Learning Evaluation) เป็นการตรวจสอบผลการเรียนรู้ โดยควรตรวจสอบให้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (Knowledge) เจตคติ (Attitude) และทักษะ (Skill)
3. ประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังการอบรม (Behavior Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าผู้ผ่านการอบรมได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปตามความคาดหวังของโครงการหรือไม่
4. ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับองค์กร (Result Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าผลจากการอบรมได้เกิดผลดีต่อองค์กรหรือผลกระทบต่อองค์กรในลักษณะใดบ้าง คุณภาพขององค์กรดีขึ้นหรือไม่

เคริก แพทริก (Kirkpatrick, 1987 อ้างถึงใน ชูชัย สมितिไกร, 2540: 207-208) ได้เสนอเกณฑ์ที่ควรพิจารณาและประเมิน ดังนี้

1. การประเมินปฏิกิริยา (Reaction) เป็นการประเมินความรู้สึกนึกคิดของผู้รับการอบรมที่มีต่อโครงการฝึกอบรม เช่น ในด้านเนื้อหา วิทยากร วิธีหรือเทคนิคการฝึกอบรม เอกสารประกอบการอบรม สถานที่ฝึกอบรม บรรยากาศในการฝึกอบรม ระยะเวลาที่ใช้สันทนูปกรณ์ เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วควรมีการกำหนดสิ่งที่ต้องการจะประเมินไว้ตั้งแต่ในขั้นการออกแบบโครงการฝึกอบรม และนำเสนอที่ต้องการจะประเมิน บรรจุลงในแบบประเมินผล

2. การประเมินผลการเรียนรู้ (Learning) เป็นการประเมินผลความเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ เจตคติ และทักษะตามวัตถุประสงค์ของโครงการการฝึกอบรมนั้น ๆ ว่ามีการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการมากน้อยหรือไม่เพียงใด สำหรับวิธีการที่ใช้ในการประเมินการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ความรู้ (Knowledge) การประเมินระดับความรู้ของผู้รับการอบรม คือ การวัดความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการ วิธีการ และกระบวนการทำงาน โดยทั่วไปการประเมินความรู้อาจจะวัดโดยใช้แบบทดสอบความรู้ มี 4 แบบ คือ แบบทดสอบอัตนัย แบบทดสอบเติมคำ หรือคำตอบสั้น ๆ แบบทดสอบถูก-ผิดและแบบทดสอบหลายตัวเลือก

2.2 เจตคติ (Attitude) การประเมินเจตคติเป็นการวัดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึกของผู้รับการอบรมต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแบบการประเมินมีหลายแบบ สามารถนำไปใช้ได้ตามความเหมาะสม

2.3 ทักษะ (Skill) การประเมินทักษะมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบว่า ผู้รับการอบรมมีการพัฒนาด้านทักษะเพิ่มขึ้นหรือไม่ วิธีการประเมิน เช่น การให้แสดงหรือกระทำทักษะนั้น ๆ ออกมา โดยผู้ฝึกอบรมจะคอยสังเกตหรือให้คะแนน เรียกว่า เป็นการทดสอบการปฏิบัติงาน หรือการทดสอบความสามารถ

3. การประเมินผลการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมในการทำงาน (Behavior) เป็นการประเมินว่าพฤติกรรมการทำงานของผู้รับการอบรม มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือไม่ หรือเปรียบเทียบความพึงพอใจของผู้บังคับบัญชาก่อนและหลังการฝึกอบรม แนวทางในการประเมินพฤติกรรมมีดังนี้

3.1 ประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นระบบทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม

3.2 เก็บข้อมูลจากกลุ่มต่าง ๆ ต่อไปอย่างน้อยหนึ่งกลุ่ม ได้แก่ ผู้รับการอบรม ผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานของผู้รับการอบรม

3.3 มีการวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานทั้งก่อนและหลังการอบรม

3.4 ควรจะประเมินการฝึกอบรมหลังสิ้นสุดโครงการแล้วระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้ผู้รับการอบรมได้มีโอกาสนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้

3.5 ควรมีกลุ่มควบคุม ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่ไม่ได้ผ่านการฝึกอบรม เพื่อใช้เป็นกลุ่มเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ผ่านการฝึกอบรมสำหรับเครื่องมือในการประเมินพฤติกรรมอาจใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมโดยตรงและการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกพฤติกรรม

จากการศึกษาขั้นตอนการฝึกอบรม สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการของการจัดฝึกอบรมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลต้องมีลำดับขั้นให้ชัดเจน ดังนี้

1. การกำหนดความจำเป็นของจะต้องค้นหาว่าอะไรคือปัญหาที่แท้จริงขององค์กร และปัญหานั้นสามารถที่จะสร้างสรรค์ให้เป็นโอกาสได้ด้วยการพัฒนาและการฝึกอบรมของบุคลากรองค์กรนั้นๆ

2. การกำหนดความจำเป็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การกำหนดความจำเป็นของผู้เข้ารับการอบรมแต่ละบุคคล เมื่อได้รับการพัฒนาแล้วจะสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ได้มากขึ้นเพียงใด และจะเท่ากับกับปัญหาขององค์กรจะได้รับการแก้ไข

3. การสร้างหลักสูตร เป็นการกำหนดเนื้อหาสาระและหัวข้อวิชาต่างๆ ที่จะสามารถสนองตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจนสามารถได้รับความรู้ทักษะ และทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสม จนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงาน

4. การกำหนดกลยุทธ์ในการสอน เป็นเทคนิคต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในโปรแกรมการฝึกอบรม ซึ่งจะต้องกำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม สามารถกระตุ้นและชี้แนะให้ผู้เข้าให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และทักษะตามที่กำหนดไว้

5. การดำเนินการฝึกอบรม เป็นขั้นตอนของการจัดดำเนินการฝึกอบรม ด้วยการจัดเตรียมสถานที่อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้การดูแลให้ดำเนินไปตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

6. การประเมินผลและผลสะท้อนกลับ ในทุกขั้นตอนของกระบวนการฝึกอบรมจะต้องมีการประเมินผลและพิจารณาผลสะท้อนกลับ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรขององค์กรตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

4. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อการสอน

4.1 ความหมายของสื่อการสอน

ได้มีผู้ให้ความหมายของสื่อการสอน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “สื่อการศึกษา” ไว้ดังนี้ (นาม) วิธีการ เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้เป็นสื่อในการศึกษา

สำลี รักสุทธี (2553: 9) ให้ความหมายของสื่อว่า “สื่อ” คือ ตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ แพล หรือช่วยทำเนื้อหาที่ยากให้เป็นง่าย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนอย่างเป็นรูปธรรมแบบง่าย ๆ ในบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ตื่นเต้น ใฝ่ใจผู้เรียนเกิดความสนใจในเรื่องที่เรียน สามารถแก้ปัญหาการเรียนการสอนได้ ทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว บรรลุเป้าหมายได้ง่ายกว่าสะดวกกว่า ทำให้เกิดการเรียนรู้และเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

จินตา อุษมาน (2546: 14) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ช่วยให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและชัดเจนในเนื้อหามากขึ้น และยังส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนจนส่งผลดีต่อความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน

จริยา เหนียนเฉลย (2546: 14) ให้ความหมายว่าสื่อการสอน หมายถึง การนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอนโดยตรง ซึ่งหมายถึงการนำวัสดุเครื่องมือและวิธีการมาเป็นสะพานเชื่อมโยงความรู้เนื้อหาไปยังผู้เรียนได้ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดซึ่งกันและกัน ได้ผลตรงตามจุดมุ่งหมาย

กิดานันท์ มลิทอง (2544: 1) ให้ความหมายว่า สื่อใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทป บันทึกลายเสียง สไลด์ วิชวล โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผนภูมิ รูปภาพ ฯลฯ ซึ่งเป็นวัสดุบรรจุนำมาเกี่ยวกับการเรียนการสอน หรือเป็นอุปกรณ์เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาจากวัสดุสิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ ทางกายภาพที่นำมาใช้ในเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี

เกอร์ลัช และอีไล (Gerlach, and Ely, 1982: 282) ให้ความหมายของคำว่า สื่อการเรียนการสอนว่า สื่อการสอนมีบทบาทเป็นกุญแจสำคัญในการวางแผนและการใช้การสอนเชิงระบบ สื่อมีความหมายมากไม่ว่าจะเป็นบุคคล วัสดุ อุปกรณ์วิธีการ หรือเหตุการณ์ที่สร้างเงื่อนไข ซึ่งสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ทักษะและทัศนคติต่างๆ ตามความหมายนี้ อาจารย์ ตำรา และสิ่งแวดลอมในโรงเรียนเป็นสื่อทั้งสิ้น

บราวน์ และคณะ (Brown and others, 1977: 5) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน คือ อุปกรณ์ทั้งหลายที่สามารถช่วยเสนอความรู้ให้แก่ผู้เรียนจนเกิดผลการเรียนที่ดี ทั้งที่มีความหมายรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เฉพาะแต่สิ่งที่เป็นวัตถุ หรือเครื่องมือเท่านั้น

จากความหมายข้างต้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า สื่อการสอน หมายถึง ตัวกลางที่เป็นสิ่งมีชีวิต วัสดุสิ่งของ อุปกรณ์ วิธีการ ฯลฯ มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทำสิ่งที่ยากให้เป็นสิ่งที่ย่อย สร้างบรรยากาศ และก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

4.2 สื่อการสอนในอิสลาม

อัดนันย์ อาลีกาแห (2551: 57-59) พื้นฐานที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในฐานะผู้เป็นครู คือท่านได้เลือกใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสื่อโสต และสื่อทัศน์ที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อช่วยอธิบายเนื้อหาการสอนให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องและง่ายขึ้น (al – Qaradawi, 1995 : 144 อ้างถึงใน อัดนันย์ อาลีกาแห, 2551 : 57) ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่าสภาพความเป็นอยู่ของมุสลิมยุคต้น ๆ นั้นเป็นไปด้วยความเรียบง่าย ซึ่งไม่สามารถมองภาพว่าเขาเหล่านั้นใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อเป็นสื่อการสอนที่แน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือและไม่สามารถเขียนได้ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงใช้เครื่องมือ และสื่อที่เอื้ออำนวยในสมัยของท่าน โดยส่วนใหญ่แล้วท่านจะใช้อวัยวะในร่างกายในการอธิบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอวัยวะมือ (Ismail Ali, 2002: 382 อ้างถึงใน อัดนันย์ อาลีกาแห, 2551: 57) โดยท่านได้ใช้มือในการช่วยสอนดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. วาดรูปบนดินประกอบการอธิบาย

ตั้งรายงานจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ว่า:

((خط لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم خطا ثم قال هذا سبيل الله ثم خط خطوطا عن يمينه وعن يساره ثم قال هذه سبيل قال يزيد متفرقة على كل سبيل منها شيطان يدعو إليه))

ความว่า: "ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ลากเส้นหนึ่งเส้น แล้วท่านกล่าวว่านี่คือทางของอัลลอฮ์ ﷻ แล้วท่านได้ลากเส้นอีกหลายเส้นจากด้านขวาและด้านซ้าย และท่านกล่าวว่านี่คือแนวทางที่หลากหลายทุกแนวทางจะมีชัยตอนคอยชักจูงสู่แนวทางดังกล่าวแล้วท่านก็ได้อ่านอายะฮ์ ที่ความหมายว่า "และแท้จริงนี่คือทางของข้าอันเที่ยงตรงพวกเจ้าจงปฏิบัติตามมันเถิด และอย่าปฏิบัติตามหลาย ๆ ทาง เพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไปจากทาง

﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (الأنعام: 153)

ความว่า: "และแท้จริงนี่คือทางของข้าอันเที่ยงตรงพวกเจ้าจงปฏิบัติตามมันเถิด และอย่าปฏิบัติตามหลาย ๆ ทาง เพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไปจากทางของพระองค์นั่นแหละที่พระองค์ได้สั่งเสียมันไว้แก่พวกเจ้า เพื่อว่าพวกเจ้าจะยำเกรง" (อัน-อัลอาม: 153)

หะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อธิบายความหมายของอายะฮ์ในซูเราะฮ์อัล-อันอามไม่เพียงใช้แค่เฉพาะคำพูดเท่านั้นแต่ท่านอธิบายโดยใช้สื่อที่สะดวกในขณะนั้นก็คือ วาดรูปบนดินแทนกระดาน ทั้งนี้เพื่อให้บรรดาขอฮาบะฮ์ได้รับความเข้าใจอย่างถูกต้องและง่ายขึ้น

2. ใช้ท่าทางมือประกอบการอธิบาย

บางครั้งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใช้มืออันทรงเกียรติของท่านในการอธิบายคำสอนให้แก่บรรดาขอฮาบะฮ์เพื่อเพิ่มความเข้าใจและเน้นถึงความสำคัญในเนื้อหาคำสอนดังรายงานจากท่านสะหฺล บิน ซะอูด ﷺ กล่าวว่าแท้จริงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((أنا وكافل اليتيم في الجنة هكذا وأشار بإصبعيه السبابة والوسطى وفرج بينهما شيئا))

ความว่า: "ฉันและผู้ดูแลเด็กกำพร้าพำนักอยู่ในสวรรค์อย่างนี้แล้ว ท่านก็ได้ชูนิ้วชี้และนิ้วกลาง โดยท่านแยกออกกระหว่างสองนิ้วเล็กน้อย"

หะดีษที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงคุณค่าของผู้ที่อุปการะดูแลเด็กกำพร้าว่า เขาผู้นั้นจะได้อยู่ใกล้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในสวนสวรรค์เปรียบเสมือนความใกล้ระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วกลาง

3. ยกสิ่งต้องห้ามด้วยมือพร้อมแสดงแล้วอธิบาย

ในบางครั้งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จับสิ่งที่ท่านต้องการห้ามแล้วชูขึ้นเพื่อให้บรรดาผู้อยู่ต่อหน้าของท่านได้เห็นพร้อมอธิบายว่าสิ่งดังกล่าวนั้นต้องห้ามในศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฟังได้รับความกระจ่างแจ้งในประเด็นดังกล่าว (Abu Ghuddah.1997: 125 อ้างถึงใน อัดนัยน์ อาลีกาแห, 2551: 58) ดังรายงานจากท่านอาลี บิน อาบี ฏอลีบ رضي الله عنه กล่าวว่า

((أخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم حريرا بشاله ، وذهبا
بيمينه ، ثم رفع بها يديه فقال : إن هذين حرام على ذكور أمتي
حل لإناثهم))

ความว่า: "ครั้งหนึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้จับผ้าไหมด้วยมือขวาและจับทองด้วยมือซ้าย หลังจากนั้นท่านได้ยกทั้งสองอย่างขึ้นมา แล้วกล่าวว่า แท้จริงสิ่งทั้งสองนี้เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับบุรุษเพศจากบรรดาประชาชาติของฉัน และอนุญาตให้กับสตรีเพศ"

หะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ใช้มือชูสิ่งของที่ต้องห้ามเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจรายละเอียดง่ายขึ้นและให้ความสำคัญในสิ่งที่ห้ามดังกล่าว

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะให้เห็นได้ว่า สมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สอนหนังสือแก่บรรดาศอหาบะฮฺ ท่านก็ได้เลือกใช้สื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับระดับวัย สติปัญญา สถานการณ์ เพื่อช่วยอธิบายให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ง่าย ซึ่งถ้าพิจารณาในด้านความรู้ในเรื่องศาสนาอิสลามแล้ว ในยุคของบรรดาศอหาบะฮฺ คือผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในความรู้ทางด้านศาสนาอย่างที่สุด ดังนั้น ถ้าต้องการให้เกิดประสิทธิผลด้านการเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนรู้ในด้านสามัญหรือด้านศาสนา ก็ควรที่จะใช้สื่อ วิธีการสอน หรือ เทคนิคที่หลากหลายเพื่อโน้มน้าว สร้างแรงกระตุ้นให้นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียน เพื่อที่จะสามารถให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

4.3 ความสำคัญของสื่อการสอน

กิดานันท์ มลิทอง (2540 อ้างถึงใน มาหามะ สะมาอุง, 2554: 11-12) ได้กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการสอนโดยแบ่งคุณค่าของสื่อ เป็นสื่อกับผู้เรียนและสื่อกับผู้สอนดังนี้

สื่อกับผู้เรียน

1. เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะช่วยให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ยุ่ยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในระยะสั้นและสามารถช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างรวดเร็ว

2. สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนทำให้ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน

3. การใช้สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันและเกิดประสบการณ์ในวิชาที่เรียน

4. ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้นทำให้ผู้เรียนมีมนุษยสัมพันธ์อันดีในระหว่างผู้เรียนด้วยกัน

5. ช่วยสร้างเสริมลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์จากใช้สื่อเหล่านี้

6. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยการจัดให้มีการใช้สื่อในการศึกษารายบุคคล

สื่อกับผู้สอน

1. การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการเรียนการสอนเป็นการสร้างบรรยากาศในการสอนให้น่าสนใจยิ่งขึ้นทำให้ผู้สอนมีความสนุกสนานในการสอนมากกว่าวิธีการที่เคยใช้การบรรยายแต่เพียงอย่างเดียวและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองให้เพิ่มขึ้นด้วย

2. สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหาเพราะอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เอง

3. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมและผลิตวัสดุเพื่อใช้ในการสอนตลอดจนคิดค้นเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามสื่อการเรียนการสอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกวิธี ดังนั้นก่อนที่จะนำสื่อแต่ละอย่างไปใช้ผู้สอนควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการสอน ข้อดีและข้อจำกัด อันเกี่ยวเนื่องกับตัวสื่อและการใช้สื่อแต่ละอย่างตลอดจนการผลิต และการใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

นิพนธ์ สุขปรีดี (2521: 13-6) กล่าวว่าไว้ว่าสื่อการสอนเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้และความคิดระหว่างครูกับนักเรียนเป็นเครื่องช่วยให้บทเรียนง่ายขึ้นเพราะสื่อการสอนจะช่วยให้ครูสามารถถ่ายทอดข้อเท็จจริงทักษะทัศนคติความรู้ความเข้าใจและความซาบซึ้งเห็นคุณค่าในเรื่องราวที่สอน ซึ่งเป็นรากฐานให้เกิดความเข้าใจและความจำอย่างถาวร นักการศึกษาที่มีชื่อเสียงของโลกต่างยอมรับและเห็นพ้องกันว่าสื่อการสอนที่น่าเป็นอุปกรณ์การสอนที่ช่วยให้การสอนได้ผลดีขึ้นในด้านคุณค่าบางประการจากการใช้สื่อการสอนดังนี้

1. คุณค่าทางด้านวิชาการสรุปได้ดังนี้ ผู้เรียนที่ได้รับการสอนจากการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนจะได้ประสบการณ์ตรงและเรียนได้ดีมากกว่าผู้เรียนที่ไม่มีสื่อประกอบการเรียนการสอน

1.1 ลักษณะที่เป็นรูปธรรมของสื่อการสอนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางเป็นแนวทางให้เข้าใจสิ่งอื่น ๆ ได้ดียิ่งขึ้นและยังช่วยส่งเสริมด้านความคิดและการแก้ปัญหาอีกด้วย

1.2 จากการวิจัยสรุปว่าสื่อการสอนให้ประสบการณ์ที่เป็นจริงแก่ผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างถูกต้องทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากและจำได้นาน

1.3 สื่อการสอนโดยเฉพาะภาพยนตร์จะช่วยเร่งทักษะในการเรียนรู้

2. คุณค่าทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้สรุปได้ดังนี้

2.1 สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น เช่น การอ่านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จินตนาการทัศนคติการแก้ปัญหาและความซาบซึ้งในคุณค่า

2.2 ทำให้ผู้เรียนมีมีโนภาพเริ่มแรกอย่างถูกต้องสมบูรณ์และก่อให้เกิดความคิดรวบยอดเป็นอย่างดีเหมือนกันทั้งมีอิทธิพลต่อเจตคติของผู้เรียนด้วย

2.3 สื่อการสอนเร้าให้ผู้เรียนเกิดความพอใจและยั่วยุให้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง

3. คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจการศึกษาสรุปได้ดังนี้

3.1 สื่อการสอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนที่เรียนช้าให้เรียนได้เร็วและมากขึ้นส่วนผู้เรียนฉลาดก็จะเรียนรู้ได้มากขึ้นไปอีก

3.2 การสอนโดยอธิบายเพียงอย่างเดียวเป็นการสิ้นเปลืองเวลาที่ที่สุดเพราะผู้เรียนลืมนง่ายถ้าใช้สื่อการสอนจะช่วยขจัดความสิ้นเปลืองนี้และยังช่วยให้ผู้สอนที่สอนดีอยู่แล้วสอนดียิ่งขึ้น

3.3 สื่อการสอนช่วยประหยัดคำพูดและเวลาของผู้สอนที่สำคัญยิ่งกว่านั้นยังช่วยประหยัดเวลาของผู้เรียนทำให้มีเวลาที่จะศึกษาบทเรียนอื่นต่อไป

3.4 สื่อการสอนช่วยขจัดปัญหาเรื่องสถานที่เวลาและระยะทางได้ดังนี้

3.4.1 สามารถนำสิ่งที่เกิดในอดีตมาศึกษาได้เช่นภาพยนตร์

3.4.2 สื่อการสอนช่วยนำสิ่งที่อยู่ไกลเกินไปมาศึกษาได้

3.4.3 ช่วยทำสิ่งที่เคลื่อนไหวช้าให้เร็วได้และทำสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ช้าลงได้เช่นภาพยนตร์สามารถแสดงให้เห็นการเจริญเติบโตของพืชได้ในระยะเวลาสั้น ๆ ได้

กมลและนิตยา เวียสุวรรณ. (2540: 43) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของสื่อการสอนไว้ว่า

1. สื่อการสอนสามารถเอาชนะข้อจำกัดเรื่องความแตกต่างกันของประสบการณ์ดั้งเดิมของผู้เรียนคือเมื่อใช้สื่อการสอนแล้วจะช่วยให้เด็กซึ่งมีประสบการณ์ต่างกันเข้าใจได้ใกล้เคียงกัน

2. ขจัดปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสถานที่ประสบการณ์ตรงบางอย่างหรือการเรียนรู้

3. สื่อการเรียนการสอนทำให้เด็กมีความคิดรวบยอดอย่างเดียวกัน

4. ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อมและสังคม

5. ทำให้เด็กมีโน้ภาพเริ่มแรกอย่างถูกต้องและสมบูรณ์
 6. ทำให้เด็กมีความสนใจและต้องการเรียนในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้นเช่นการอ่านทัศนคติการแก้ปัญหาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 7. เป็นการสร้างแรงจูงใจและเร้าความสนใจ
 8. ช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จากรูปธรรมสู่นามธรรม
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2529: 113) กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการสอนไว้ว่า
1. การเพิ่มจำนวนผู้เรียนนั้นสื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพเพื่อให้เพียงพอแก่ความต้องการของผู้เรียน
 2. สื่อการสอนช่วยทำให้ผู้สอน สอนได้ดีขึ้นและช่วยให้การสอนบรรลุเป้าหมาย
 3. สื่อการสอนสำเร็จรูปช่วยผู้เรียนที่อยู่ในสภาพเสียเปรียบหรือผู้ยากไร้สามารถเรียนได้ทัดเทียมกับผู้ที่มีฐานะดีกว่า
- มาหามะ สะมาอุง (2554: 15) ได้สรุปจากทัศนะของนักเทคโนโลยีและนักการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของสื่อการสอน สรุปได้ว่าสื่อการสอนมีคุณค่าและประโยชน์ต่อการเรียนการสอนดังนี้
1. เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ยุ่งยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในระยะเวลาอันสั้นและสามารถช่วยทำให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว
 2. สื่อการสอนจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนทำให้เกิดความสนุกและไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน
 3. การใช้สื่อการสอนจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันและเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียน
 4. ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้นทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและกับผู้สอนด้วย
 5. ช่วยสร้างเสริมลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์จากการใช้สื่อเหล่านี้
 6. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยการจัดให้มีการใช้สื่อในการศึกษารายบุคคล
 7. การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการเรียนการสอนเป็นการช่วยให้บรรยากาศในการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้นทำให้ผู้สอนมีความสุขสนุกสนานในการสอนมากกว่าวิธีการที่เคยใช้บรรยากาศแต่เพียงอย่างเดียวและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองให้มากขึ้นด้วย
 8. สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหาเพราะบางครั้งอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เอง
 9. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมและผลิตวัสดุใหม่ ๆ เพื่อใช้ เป็นสื่อการสอน
 10. คิดค้นเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้น่าสนใจยิ่งขึ้น

4.3 ประเภทของสื่อการสอน

สื่อการสอนแต่ละประเภทแต่ละชนิดจะมีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างสูงสุดก็ต่อเมื่อผู้สอนสามารถเลือกสื่อการเรียนการสอนแต่ละประเภทมาใช้ได้เหมาะสมตรงกับเนื้อหาวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้

กิดานันท์ มลิทอง (2543: 79-80) ได้จำแนกสื่อการเรียนการสอนตามทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning resource) เป็น 5 รูปแบบ

1. คน (People) หมายถึง บุคลากรที่อยู่ในระบบของโรงเรียนเช่น ครู ผู้บริหาร ผู้ช่วยสอน ผู้แนะแนวการศึกษา หรือผู้ที่อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

2. วัสดุ (Materials) หมายถึง วัสดุที่บรรจุเนื้อหาในบทเรียน เช่น หนังสือ สไลด์ แผ่นที่ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นทรัพยากรในโรงเรียนและได้รับการออกแบบมาเพื่อช่วยอำนวยความสะดวก

3. อาคารสถานที่ (Setting) หมายถึง อาคารที่ใช้ในการเรียนการสอน เช่น อาคารเรียน อาคารเอนกประสงค์ อาคารเฉพาะ สนามกีฬา แปลงเกษตร

4. เครื่องมือและอุปกรณ์ (Tool and Equipment) เป็นทรัพยากรทางการเรียนรู้เพื่อช่วยในการผลิตหรือใช้ร่วมกับทรัพยากรอื่น

5. กิจกรรม (Activities) เป็นการดำเนินงานที่จัดขึ้นเพื่อกระทำร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ หรือเป็นเทคนิควิธีการพิเศษเพื่อการเรียนการสอน เช่น การออกแบบโปรแกรมเกม และการจำลองการจัดทัศนศึกษา

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2529: 112) ได้แบ่งสื่อการสอนเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. วัสดุ หมายถึง สิ่งของช่วยสอนที่มีการผู้ฟังสัมผัสเปลี่ยนแปลง เช่น ซอล์ก ฟิล์ม ภาพถ่าย สไลด์ภาพยนตร์ ฯลฯ

2. อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งช่วยสอนที่เป็นเครื่องมือ เช่น กระดานดำ กล้องถ่ายรูป เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องรับโทรทัศน์ ฯลฯ

3. กระบวนการและวิธีการ ได้แก่ การจัดระบบ การสาธิต การทดลองและกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ครูจัดทำขึ้น และมุ่งให้นักเรียนปฏิบัติ

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2526 : 4) ได้แบ่งสื่อการสอนตามลักษณะรูปร่างของสื่อไว้ 4 ประเภท คือ

1. สื่อประเภทเครื่องมือ เป็นสื่อที่ได้จากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์แขนงวิศวกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เครื่องฉายต่าง ๆ เครื่องเสียง วิทยุและโทรทัศน์รวมทั้งแผ่นป้ายต่าง ๆ

2. สื่อประเภทวัสดุ หมายถึง สื่อที่ได้จากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เป็นวัสดุที่มีการผู้ฟังสัมผัสเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เช่น แผ่นที่ แผ่นสถิติ ภาพโฆษณา แผนภูมิ รูปภาพ หุ่นจำลองของจริง และอื่น ๆ

3. สื่อประเภทวิธีการ หมายถึง สื่อประเภทเทคนิค ระบบ กระบวนการต่าง ๆ เช่น การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ การทดลอง การแสดงละคร นิทรรศการ

4. สื่อประสม หมายถึง การนำสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเครื่องมือ วัสดุ และวิธีการ มาใช้ร่วมกันอย่างสัมพันธ์กัน ในลักษณะที่สื่อแต่ละอย่างส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน เช่น บทเรียน โปรแกรม ชุดการสอน การจัดการเรียนการสอนแบบศูนย์การเรียน

เอดการ์ เดล (Edgar Dale อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2544: 4) ได้จัดแบ่งสื่อการสอน และการแสดงขั้นตอนของประสบการณ์การเรียนรู้และการใช้แต่ละประเภทในกระบวนการเรียนรู้โดยพัฒนาความคิดของนักจิตวิทยาบรูเนอร์ (Bruner) นำมาสร้างเป็น “กรวยประสบการณ์” (Cone of Experiences)

1. ประสบการณ์ตรงเป็นประสบการณ์ขั้นที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดโดยการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรงจากของจริงสถานการณ์จริงหรือด้วยการกระทำจริงของตนเอง เช่น การจับต้อง การเห็น

2. ประสบการณ์การร้องเป็นการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนจากสิ่งที่ใกล้เคียงกับความจริงที่สุด เช่น ของจำลอง สถานการณ์จำลอง

3. ประสบการณ์นาฏกรรมหรือการแสดงเป็นการแสดงบทบาทสมมติหรือการแสดงละครเพื่อเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนในเรื่องที่มีข้อจำกัดด้วยยุคสมัยเวลาสถานที่ เช่น เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ หรือเรื่องราวที่เป็นนามธรรม

4. การสาธิตเป็นการแสดงหรือการกระทำประกอบคำอธิบายเพื่อให้เห็นลำดับขั้นตอนของการกระทำนั้น

5. การศึกษานอกสถานที่เป็นการให้ผู้เรียนได้รับและเรียนรู้ประสบการณ์ภายนอกสถานที่เรียนอาจเป็นการเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ หรือการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ

6. นิทรรศการเป็นการจัดแสดงสิ่งของต่าง ๆ การจัดป้ายนิทรรศการ เพื่อให้สารประโยชน์และความรู้แก่ผู้ชมเป็นการใช้ประสบการณ์แก่ผู้ชมโดยนำประสบการณ์หลากหลายผสมผสานกันมากที่สุด

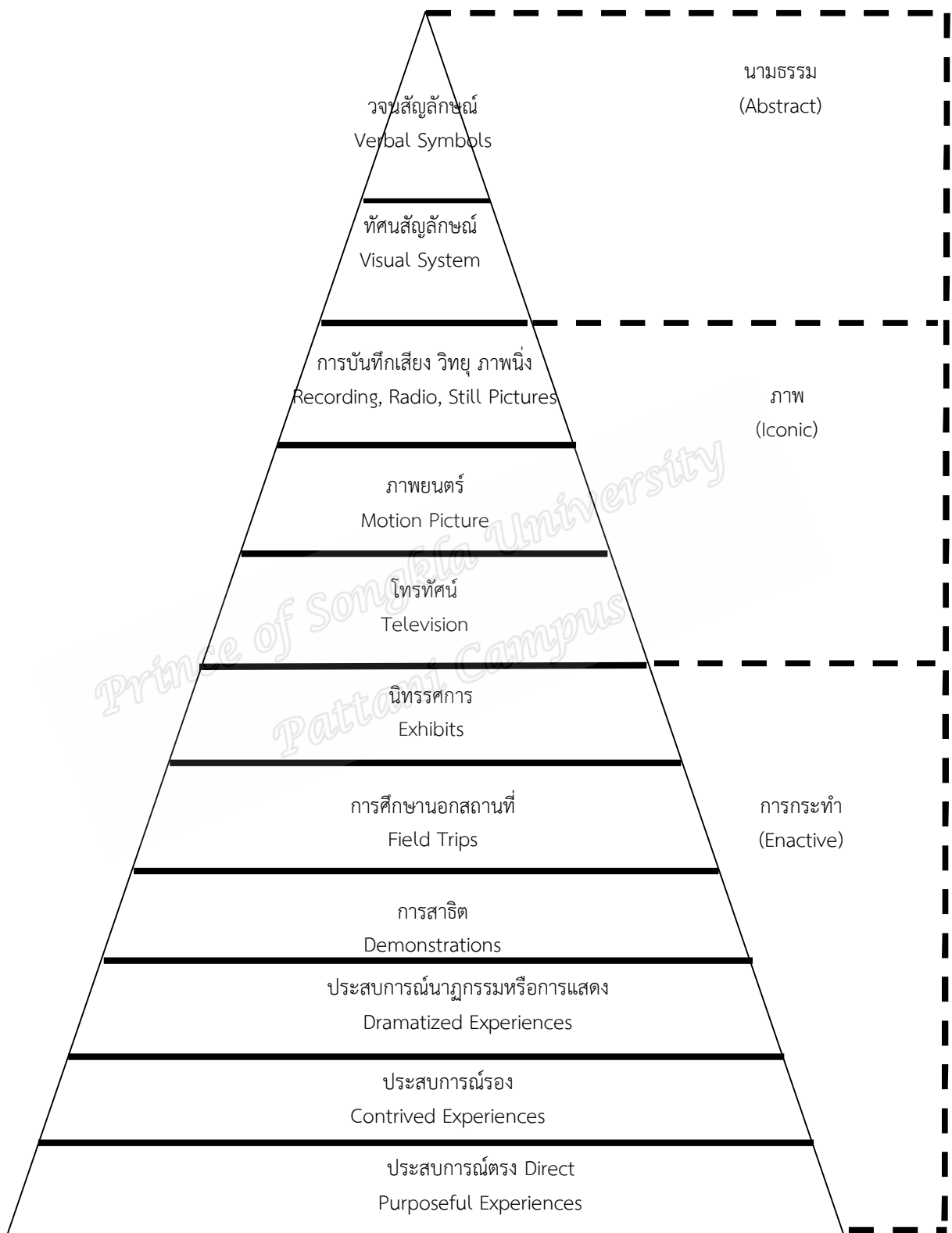
7. โทรทัศน์เพื่อให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียนหรือผู้ชมที่อยู่ในห้องเรียนหรืออยู่ทางบ้าน การสอนอาจจะเป็นการสอนสดหรือบันทึกลงวีดิทัศน์ก็ได้

8. ภาพยนตร์เป็นภาพที่บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ลงบนฟิล์มเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทั้งภาพและเสียงโดยใช้ประสาทตาและหู

9. การบันทึกเสียงวิทยุ ภาพนิ่ง ข้อมูลที่อยู่ในสื่อขั้นนี้จะให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนที่ถึงแม้จะอ่านหนังสือไม่ออกแต่ก็สามารถจะเข้าใจเนื้อหาเรื่องราวที่สอนได้

10. ทัศนสัญลักษณ์เช่นแผนที่ แผนภูมิ หรือเครื่องหมายต่าง ๆ อันเป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ต้องการให้เรียนรู้

11. วจนสัญลักษณ์เป็นประสบการณ์ในขั้นที่เป็นนามธรรมมากที่สุด ได้แก่ ตัวหนังสือในภาษาเขียน และเสียงของคำพูดในภาษาพูด ดังภาพประกอบที่ 2



ภาพประกอบที่ 2 กรวยประสบการณ์ของเอ็ดการ์เดล (กิดานันท์ มลิทอง, 2544 : 4)

การใช้กรวยประสบการณ์ของเดล จะเริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์หรือการกระทำจริงเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงเกิดขึ้นก่อน แล้วจึงเรียนรู้โดยการเฝ้าสังเกตในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไปของการได้รับประสบการณ์รอง ต่อจากนั้นจึงเป็นการเรียนรู้ด้วยการรับประสบการณ์โดยผ่านสื่อต่าง ๆ และท้ายที่สุดเป็นการให้ผู้เรียนเรียนจากสัญลักษณ์ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

จากกรวยประสบการณ์เดลได้จำแนกสื่อการสอนออกเป็น 5 ประเภทคือ

1. สื่อประเภทวัสดุ (Software) หมายถึง สื่อที่เก็บความรู้ไว้ในตัวเองซึ่งจำแนกย่อยเป็น

1.1 วัสดุประเภทที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น แผนที่ ลูกโลก รูปภาพ หุ่นจำลอง เป็นต้น

1.2 วัสดุประเภทที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเองโดยจำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น แผ่นซีดี ฟลิ์ม ภาพยนตร์ เป็นต้น

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ (Hardware) หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางหรือตัวผ่านทำให้ข้อมูลหรือความรู้ที่บันทึกในวัสดุสามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นหรือได้ยิน เช่น เครื่องฉายแผ่นโปร่งใส เครื่องเล่นซีดี เป็นต้น

3. สื่อประเภทอาคารสถานที่ (Setting) ตัวตึกที่วางสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งมีผลเกี่ยวข้องกับทรัพยากรรูปแบบอื่น ๆ และผู้เรียน สถานที่สำคัญในการศึกษาได้แก่ ตึกเรียนและสถานที่อื่น ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อการเรียนการสอนโดยส่วนรวม เช่น ห้องสมุด หอประชุม สนามเด็กเล่น เป็นต้น ส่วนสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนก็สามารถประยุกต์ใช้เป็นทรัพยากรสื่อการเรียนการสอนได้เช่นกัน เช่น โรงงานตลาดสถานที่ทางประวัติศาสตร์พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

4. สื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ (Tools and Equipment) เป็นทรัพยากรทางการเรียนรู้เพื่อช่วยในการผลิตหรือใช้ร่วมกับทรัพยากรอื่นเช่นเครื่องมือด้านโสตทัศนอุปกรณ์เครื่องถ่ายเอกสารเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

5. สื่อประเภทกิจกรรม (Activities) เป็นการดำเนินงานที่จัดทำขึ้นเพื่อกระทำร่วมกับทรัพยากรอื่นหรือเป็นเทคนิควิธีการพิเศษเพื่อการเรียนการสอน เช่น การสอนแบบโปรแกรม เกมและการจำลองการจัดทัศนศึกษา ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้มักมีวัตถุประสงค์เฉพาะที่มีการใช้วัสดุการเรียนแต่ละวิชา

สำลี รักสุทธี (2553: 10) ได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนไว้ดังนี้

1. แบ่งตามรูปลักษณะหมายถึงลักษณะรูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ปริมาตรของสื่อ นั้น ๆ ซึ่งจะแบ่งได้ตามลักษณะ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ประเภทของสื่อการสอนแบ่งตามรูปลักษณะ

ประเภทวัสดุ	ประเภทอุปกรณ์	ประเภทวิธีการ
1. หนังสือเรียน สิ่งพิมพ์	1. คอมพิวเตอร์	1. การอธิบาย
2. เอกสารประกอบการเรียน	2. เครื่องฉายโปรเจ็กเตอร์	2. การสาธิต
3. แบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะ	3. วิทยุ	3. การบรรยาย
4. ใบงาน ใบกิจกรรม	4. โทรทัศน์	4. การแสดงบทบาทสมมติ
5. รูปภาพ	5. เทป	5. การเล่นเกม
6. แถบบันทึกเสียง	6. เครื่องเล่นวีซีดี	6. การร้องเพลง
7. แผนภูมิ	7. จอโปรเจ็กเตอร์	7. การเล่าเรื่อง/เล่านิทาน
8. แผ่นซีดีรอม	9. วีดิทัศน์	8. การจัดกลุ่มศึกษา
9. แผ่นซีดี	10. ภาพยนตร์	9. เพื่อนช่วยเพื่อน
10. ชุดการสอน	11. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน	10. วิธีการสอนแบบต่าง ๆ
11. หนังสือเสริมประสบการณ์	12. อินเทอร์เน็ต ฯลฯ	

ที่มา: สำลี รักสุทธี (2553: 10)

2. แบ่งตามลักษณะการนำไปใช้ ซึ่งได้แบ่งสื่อออกตามการใช้งาน ดังนี้

2.1 สื่อสำหรับใช้เรียน (สำหรับนักเรียน) คือ สื่อที่ใช้สำหรับการเรียนจะเป็นสำหรับนักเรียนใช้ เป็นสื่อประเภทวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ วัสดุทัศน โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือเรียน แบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะ เอกสารประกอบการเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านประกอบ หนังสือประกอบการเรียน ใบความรู้ ใบกิจกรรม ใบงาน แผนภูมิแผนภาพ โปสเตอร์ หุ่นจำลอง ของจริง ซีดีรอม เทปบันทึกเสียง ซีดี วีซีดี แหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียน สถานประกอบการ ชุมชน สื่อสำหรับนักเรียนแต่ละชนิดจะมีการสอดคล้องกับนักเรียนแต่ละวัย ซึ่งจะมีคำชี้แจง คำนำ คำแนะนำ หรืออาจมีใบความรู้ประกอบ เพื่อสื่อให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาง่ายขึ้น และมีลักษณะสอดคล้องกับธรรมชาติวิชาหรือเนื้อหาที่ครูต้องการนำมาใช้แก้ปัญหา

2.2 สื่อสำหรับใช้สอน (สำหรับครู) คือ สื่อที่ใช้สำหรับการสอน ซึ่งถือว่าเป็นสื่อสำหรับครูใช้เพื่อประกอบการสอน การให้ความรู้แก่นักเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครูอธิบายขยายความสื่อจากนามธรรมเป็นรูปธรรม ดังนั้น สื่อสำหรับครูจึงเป็นสื่อประเภทคู่มือครูอาจเป็นรูปของวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ วัสดุทัศน โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือเรียน ชุดเฉลยแบบฝึก ชุดกิจกรรม แบบฝึกทักษะ แบบฝึกเสริมทักษะ เอกสารประกอบการสอน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือประกอบการสอน ซึ่งสื่อที่กล่าวมานี้จะสอดคล้องกับชุดที่นักเรียนใช้แต่สำหรับครูจะมีคู่มือเฉลยประกอบ สื่อที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ตามลักษณะและประโยชน์การใช้ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สื่อนวัตกรรมสำหรับครูและสื่อนวัตกรรมสำหรับนักเรียน

สื่อนวัตกรรมสำหรับครู	สื่อนวัตกรรมสำหรับนักเรียน
1. คู่มือครู	1. แบบฝึกทักษะ
2. เอกสารประกอบการสอน	2. แบบฝึกเสริมทักษะ
3. ชุดเฉลยแบบฝึกหัด	3. แบบฝึกหัด
4. ชุดเฉลยแบบฝึกทักษะ	4. บทเรียนสำเร็จรูป
5. ชุดการสอน	5. เอกสารประกอบการเรียน
6. เครื่องมือวัดผลประเมินผล	6. ชุดการสอน
7. สื่อประสมชนิดต่าง ๆ	7. แบบฝึกกิจกรรม
8. หนังสืออ้างอิง	8. ใบงาน
9. อุปกรณ์วัสดุทัศนวัสดุ	9. ใบกิจกรรม
10. วิธีสอนแบบต่าง ๆ	10. ใบความรู้
11. คู่มือกิจกรรม	11. ชุดฝึกปฏิบัติ
12. โครงการ	12. หนังสือเสริมประสบการณ์
13. วิจัยในชั้นเรียน	13. หนังสือส่งเสริมการอ่าน
14. การศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล	14. หนังสืออ่านเพิ่มเติม
15. หนังสืออ่านเพิ่มเติม	15. เพลง
16. แฟ้มพัฒนาผู้เรียน	16. เกม
17. ข้อมูลนักเรียน	17. ปริศนาคำทาย
18. ใบความรู้สำหรับครู	18. โครงการงาน
19. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน	19. แหล่งเรียนรู้

ที่มา: สำลี รักสุทธี (2553: 11)

4.4 กระบวนการใช้สื่อการสอน

สื่อการสอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน อันนับได้ว่ามีความสำคัญต่อผู้สอนและผู้เรียน เนื่องจากสื่อการสอนเป็นเครื่องมือหรือสื่อกลางที่นำความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียนแต่การที่ผู้เรียนจะได้รับประโยชน์จากการเรียนการสอนมากน้อยเพียงใดนั้น มิใช่ออยู่ที่ลักษณะชนิดคุณภาพของสื่อเพียงอย่างเดียว ความจริงอยู่ที่ครูผู้ใช้สื่อการสอนนั้นว่ามีความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อการสอนให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่เพียงใด ครูจะต้องมีการวางแผนการใช้สื่อที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา จำนวนของผู้เรียน ลักษณะการตอบสนองจากผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผลด้วย ดังนั้นในการวางแผนการใช้สื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรจะได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การวางแผนอย่างเป็นระบบนี้สามารถใช้รูปแบบจำลองที่เรียกว่า The ASSURE model ของไฮนิกและคณะ (Heinich and Others, 1999 อ้างถึงใน กิตานันท์ มะลิทอง, 2548: 116-117) ได้ให้หลักการวางแผนการใช้สื่อ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการวางแผนและการผลิตสื่อการสอน

ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอนคือการวางแผนในการเลือกใช้สื่อการสอน และการผลิตสื่อการสอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่1 การวางแผนในการเลือกใช้สื่อการสอน

การวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียน (Analyze Learner Characteristics) เป็นการวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียนเพื่อผู้สอนจะได้ทราบว่า ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนนั้นมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพราะการที่จะใช้สื่อให้ได้ผลดีเยี่ยมจะต้องเลือกสื่อให้มีความสัมพันธ์กับลักษณะผู้เรียนในเรื่องนี้ผู้สอนต้องคำนึงถึงลักษณะทั่วไปและลักษณะเฉพาะของผู้เรียน ลักษณะทั่วไปได้แก่ อายุ ระดับความรู้ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของผู้เรียนแต่ละคน ถึงแม้ว่าลักษณะทั่วไปของผู้เรียนจะไม่มี ความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียนก็ตาม แต่ก็ เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถตัดสินระดับของบทเรียนและเพื่อเลือกตัวอย่างของเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้ สำหรับลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคนนั้นนับว่ามีส่วนสำคัญกับเนื้อหาบทเรียนตลอดจนสื่อการสอนและวิธีการที่จะนำมาใช้ในการสอน สิ่งที่ต้องนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่

1.1 ทักษะที่มีมาก่อน (Prerequisite Skills) เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานหรือทักษะที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนนั้นอะไรบ้างก่อนที่จะเรียน

1.2 ทักษะเป้าหมาย (Target Skills) ผู้เรียนมีความชำนาญในทักษะที่จะสอนนั้น มาก่อนหรือไม่ เพื่อจะได้สอนให้ตรงกับที่วางจุดมุ่งหมายไว้

1.3 ทักษะในการเรียน (Study Skills) ผู้เรียนมีความสามารถขั้นต้นทางด้าน ภาษา การอ่านเขียน การคำนวณ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยในการเรียนรู้ในระดับมากน้อยเพียงใด

1.4 ทศนคติ (Attitudes) ผู้เรียนมีทัศนคติอย่างไรต่อวิชาที่จะเรียนนั้น

การวิเคราะห์นี้อาจทำได้ยากในบางครั้ง ทั้งนี้เพราะผู้สอนอาจมีเวลาน้อยในการสังเกตหรือผู้เรียนอาจมาจากที่อื่นที่เข้ามารับการสอน แต่ก็สามารถกระทำได้ด้วยการสนทนากับผู้เรียนร่วมชั้นอื่น ๆ หรืออาจมีการทดสอบก่อนเรียน เพื่อดูพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในการเลือกสื่อที่เหมาะสมได้ เช่น หากผู้เรียนมีทักษะในการอ่านต่ำกว่าเกณฑ์ก็สามารถช่วยได้ด้วยการใช้สื่อประเภทที่มีใช้สื่อสิ่งพิมพ์ หรือถ้าหากผู้เรียนในกลุ่มนั้นมีความแตกต่างกันมากก็สามารถให้เรียนด้วยชุดการเรียนรายบุคคล เป็นต้น (ฮาसानะ จิเหม, 2557: 70)

ตอนที่ 2 การผลิตสื่อการสอน

ในเรื่องการผลิตสื่อการสอน ได้มีผู้คิดค้นหลักการหรือระบบการผลิตสื่อการสอนขึ้นหลาย ๆ หลักการ ซึ่งอาจแตกต่างกันบ้างในส่วนรายละเอียดปลีกย่อย นับว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาที่จะได้เลือกหรือนำวิธีการที่เหมาะสมกับการผลิตสื่อการสอนของตนได้มากที่สุด หลักการผลิตสื่อต่าง ๆ มีดังนี้

วิชา อุดมฉันท (2544: 1-11) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานในการผลิตสื่อการสอน ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) คือกระบวนการตั้งแต่การตั้งเป้าหมาย การคัดเลือกสื่อ การกำหนดรูปแบบวิธีการนำเสนอ การเตรียมการผลิตทุกขั้นตอนการจัดหาและบริหารบุคคลากร จัดเตรียมงบประมาณ การปรับปรุงแก้ไขตลอดจนถึงการเผยแพร่และใช้สื่อที่ผลิตออกมา

2. หลักการ ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของการวางแผนซึ่งตัวผู้ผลิตจะต้องตอบคำถาม 4 ข้อคือ

2.1 WHY คือ วัตถุประสงค์ในการผลิตสื่อครั้งนี้เพื่ออะไร

- เพื่อใช้เป็นการเรียนการสอน
- เพื่อประชาสัมพันธ์องค์กร
- เพื่อโฆษณาโน้มน้าวใจ
- เพื่อให้ความบันเทิง
- เพื่อบอกกล่าวแจ้งข่าวสาร

การกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดตั้งแต่ต้น มีผลต่อแนวทาง (Approach) ที่ใช้ นำทาง สื่อนั้น ๆ เช่นหากต้องการใช้สื่อเป็นสื่อการสอน แนวทางของสื่อจะต้องเน้นผลที่ได้จากการเรียนรู้ ใช้ ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) เข้มงวดในความถูกต้องของข้อมูล

2.2 WHO เพื่อใคร คำถามต่อมาก็คือ ผลิตสื่อนี้เพื่อใคร ใครคือผู้ชมที่เป็น กลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็กวัยรุ่น ครู อาจารย์ ปัญญาชน หรือผู้ใหญ่อายุ 30 ปีขึ้นไป การวิเคราะห์ผู้รับ สารเป็นหลักการสำคัญ ผู้ผลิตหรือผู้ส่งสารจะต้องระบุผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน

2.3 WHAT เรื่อง/เนื้อหาอะไร เมื่อรู้กลุ่มผู้รับสารที่เป็นเป้าหมายแน่นอนแล้ว ก็ตั้ง กำหนดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ และที่สำคัญสื่อที่เราส่งไปต้องอยู่ใน ความสนใจ เช่นสื่อที่พยายามสร้างความเข้าใจกับคนดู ให้แง่คิด ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ย่อม ได้รับความนิยมนมากกว่าสิ่งที่สร้างความสับสน

2.4 HOW ใช้สื่ออะไร/นำเสนออย่างไรและนอกจากนั้นจะต้องคำนึงถึงว่าจะต้อง เลือกใช้สื่อประเภทใดจึงจะได้รับประสิทธิผลสูงสุด เช่น สื่อสไลด์คงไม่เหมาะถ้าเป้าหมายคือกลุ่มเด็ก ผู้ผลิตต้องมีความเข้าใจธรรมชาติของสื่อแต่ละชนิด และเลือกใช้ให้เหมาะกับภาระหน้าที่ที่ตั้งนั้น ถ้า ผู้ผลิตวิเคราะห์จำแนกคำถามทั้ง 4 ข้อ จนได้คำตอบที่แน่ชัดแล้วผู้ผลิตก็จะมี ความมั่นใจว่าตนมี มวลเหตุจูงใจ (Motivation) เพียงพอที่จะผลิตสื่อ

นอกจากนี้ระบบการผลิตสื่อการสอนมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ ยูพเรศ หอมยา (2542: 20)

1. การเตรียมทรัพยากรและการวางแผนการผลิต
2. การดำเนินการผลิต
3. การใช้สื่อการสอน
4. การประเมินผลย้อนกลับเพื่อปรับปรุง

2. ขั้นตอนการกำหนดวัตถุประสงค์ (State Objectives)

กิดานันท์ มลิทอง (2548: 117-118) กล่าวว่าวัตถุประสงค์เป็นสิ่งที่ตั้งขึ้นเพื่อคาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถบรรลุถึงสิ่งใดหรือมีความสามารถใหม่อะไรบางอย่างในการเรียนนั้น การตั้งหรือกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนนี้เพื่อ

1. จะได้ทราบว่า การเรียนการสอนนั้นมีวัตถุประสงค์อะไร เพื่อสะดวกในการเลือกสื่อและวิธีการให้ถูกต้อง วัตถุประสงค์นี้จะช่วยผู้สอนในการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนและสร้างสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์นั้น

2. ช่วยในการประเมินผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง เพราะผู้สอนจะไม่ทราบเลยว่าผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ถ้าไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ก่อน

3. ช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าเมื่อเรียนบทเรียนนั้นแล้วจะสามารถเรียนรู้หรือทำอะไรได้บ้าง

การกำหนดวัตถุประสงค์ประกอบด้วย

1. การกระทำ (Performance) เป็นสิ่งที่คาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถทำอะไรได้บ้างหลังจากการเรียนแล้ว ซึ่งการกระทำนั้นต้องเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้

2. เงื่อนไข (Conditions) เป็นข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่รวมอยู่ภายใต้การกระทำนั้น

3. เกณฑ์ (Criteria) เป็นการตัดสินการกระทำนั้นว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่

เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์แล้ว ควรมีการแบ่งประเภทหรือระดับของขอบเขตการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์หรือแนวทางในการตัดสินว่า การเรียนรู้จะครอบคลุมทั้งของทักษะหรือพฤติกรรมอะไรบ้างจึงต้องมีการกำหนดเป็น “วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม” ได้แก่

1. พุทธิพิสัย เป็นวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อวัดการเรียนรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ สติปัญญา และการพัฒนา เป็นต้น

2. จิตพิสัย เป็นวัตถุประสงค์ทางด้านความคิด ทักษะ ทักษะ ความรู้สึก ค่านิยมและการเสริมสร้างทางปัญญา

3. ทักษะพิสัย เป็นวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการกระทำ การแสดงออก หรือการปฏิบัติระดับการเรียนรู้ทางพุทธิพิสัย

ระดับการเรียนรู้ประเภทนี้ เริ่มจากสิ่งที่ย่างไปยังสิ่งที่ยาก ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) ได้แก่ การระลึกได้ การจดจำ ค่านิยม การสังเกต และการคิดทบทวน

2. ความเข้าใจ (Comprehension) ได้แก่ การแปลความหมาย การตีความ การเรียบเรียง การสรุป การพยากรณ์จากข้อมูลที่มีอยู่

3. การนำไปใช้ (Application) ได้แก่ การใช้ความคิดและความรู้ต่าง ๆ

4. การสร้างสรรค์ (Creation) ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินข้อมูลที่ได้รับมาจนเกิดความคิดสร้างสรรค์

การประเมินไม่ใช่ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเรียนการสอน หากแต่เป็นจุดเริ่มต้นที่ต่อเนื่องกันไปตลอดกระบวนการในการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีระบบด้วยการปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ระดับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย การเรียนรู้ด้านนี้ แบ่งตามความเปลี่ยนแปลงความรู้สึกภายใน เช่น เจตคติ ค่านิยมและอื่น ๆ ของแต่ละบุคคล การเรียนรู้ด้านจิตพิสัยแบ่งออกได้ดังนี้

1. การรับ เป็นการตื่นตัวและยินดี ตลอดจนมีความสนใจต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ
2. การตอบสนอง หมายถึง การมีส่วนร่วมและตอบสนองต่อสิ่งเร้า
3. การเห็นคุณค่า เป็นการแสดงออกถึงเจตคติและความสนใจด้วยตนเอง
4. การบอกคุณลักษณะ (Characterization) เป็นการแสดงออกถึงวิถี

การดำรงชีวิตอันขึ้นอยู่กับค่านิยมและระบบค่านิยมของสังคม

ระดับการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย การเรียนรู้ด้านทักษะนี้ พิจารณาจากความสัมพันธ์ในการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งแบ่งออกได้ ดังนี้ 1) การเลียนแบบ 2) การกระทำด้วยตนเอง 3) ความถูกต้อง การกระทำที่ถูกต้อง และ 4) การแสดงออกเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติจากการรวมทักษะหลาย ๆ ด้านอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ขั้นตอนการเลือกตัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่ (Select, Modify, or Design Materials)

กิดานันท์ มลิทอง (2548: 118) การที่จะมีสื่อ วัสดุที่เหมาะสมในการเรียนการสอนสามารถทำได้ 3 วิธีคือ

1. เลือกจากสื่อที่มีอยู่แล้ว ส่วนใหญ่ในสถาบันการศึกษามักจะมีทรัพยากรที่สามารถใช้เป็สื่อได้อยู่แล้ว ดังนั้นสิ่งที่ผู้สอนต้องกระทำคือ ตรวจสอบว่ามีสิ่งใดที่จะใช้เป็สื่อได้บ้าง โดยเลือกให้ตรงกับลักษณะผู้เรียนและวัตถุประสงค์ของการเรียน เช่น สื่อที่มีอยู่มีเนื้อหาข้อมูลและกิจกรรมที่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ และการเลือกสื่อที่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับวิธีการสอนในบทเรียนและข้อจำกัดของสถานการณ์การเรียนการสอนด้วย

2. ตัดแปลงสื่อที่มีอยู่แล้วให้ใช้ได้ดีและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ย่อมขึ้นกับเวลาและงบประมาณในการตัดแปลงสื่อที่นั้นด้วย เช่น มีภาพยนตร์เสียงในฟิล์มเป็นภาษาอังกฤษ ถ้ามีการแปลเป็นภาษาไทยแล้วบันทึกเสียงลงใหม่เพื่อให้ผู้เรียนชมและฟังเข้าใจง่ายขึ้น จะคุ้มกับเวลาและการลงทุนหรือไม่เป็นต้น

3. การออกแบบสื่อใหม่ ในกรณีที่ไม่มีสื่อเดิมอยู่หรือสื่อที่มีอยู่แล้วไม่สามารถนำมาตัดแปลงให้ใช้ได้ตามที่ต้องการ ผู้สอนย่อมต้องมีการออกแบบและจัดทำสื่อใหม่ซึ่งต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ หลายอย่าง เช่น ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการเรียนและลักษณะของผู้เรียน มีงบประมาณในการจัดทำเพียงพอหรือไม่มีเครื่องมือและผู้ชำนาญในการจัดทำสื่อหรือไม่ เป็นต้น

จรรยา เหนียนเฉลย (2546 :18 – 19) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการเลือกสื่อการสอน ประกอบการสอน ดังนี้

1. ความเหมาะสม สื่อที่จะใช้นั้นเหมาะสมกับเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการสอนหรือไม่
2. ความถูกต้อง สื่อที่จะใช้ช่วยให้นักเรียนได้ข้อสรุปที่ถูกต้องหรือไม่ในเนื้อหา
3. ความเข้าใจ สื่อที่ใช้นั้นช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลและให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียนหรือไม่
4. ประสิทธิภาพที่ได้รับ สื่อที่จะใช้นั้นช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักเรียนหรือไม่
5. เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น จำนวนผู้เรียนความสามารถ ความสนใจรวมทั้งทักษะและรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนหรือไม่
6. เหมาะสมกับทัศนคติและทักษะของครูผู้สอนหรือไม่
7. ใช้การได้ดีในแง่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ดีหรือไม่
8. คำนึงกับราคา และการลงทุนในการผลิตและการนำมาใช้
9. สื่อที่ใช้นั้นช่วยให้นักเรียนร่วมกิจกรรมตามที่ครูต้องการหรือไม่
10. ระยะเวลาในการเสนอสื่อการสอนนั้นเหมาะสมหรือไม่
11. สื่อที่ใช้นั้นช่วยเสนอแนะกิจกรรมอื่น ๆ ที่นักเรียนอาจปฏิบัติเพิ่มเติมได้หรือไม่
12. มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อที่แค่นั้น อาทิเช่น สถานที่ แสงสว่าง สิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ

ซูกรี วงศ์รัตนะ (2544: 60) ได้กล่าวถึงการเลือกสื่อการสอนที่ดีโดยพิจารณา ดังนี้

1. เป็นสื่อการสอนที่ตรงกับความต้องการและความจำเป็นเพื่อแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แก่นักเรียนในห้องเรียน คือมุ่งปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างในการจัดการเรียนรู้ตามที่ครูต้องการ
2. มีความน่าเชื่อถือและมีความเป็นไปได้สูงที่จะสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนที่ครูต้องการแก้ปัญหาหรือพัฒนา
3. เป็นสื่อการสอนที่มีแนวคิดหรือหลักการทางวิชาการรองรับจนน่าเชื่อถือว่าจะสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้จริง
4. สามารถนำไปใช้ในห้องเรียนได้จริง ใช้ได้ง่ายสะดวกต่อการใช้และการพัฒนาสื่อการสอน
5. มีผลพิสูจน์เชิงประจักษ์ว่าได้ใช้ในสถานการณ์จริง แล้วสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ได้อย่างน่าพึงพอใจ โดยมีหลักฐานที่ได้จากการเก็บข้อมูลอย่างมีระบบและเสนอรายงานอย่างชัดเจน

4. ขั้นการใช้สื่อการสอน (Utilize Materials)

เมื่อสามารถเลือกใช้สื่อการสอนเพื่อนำมาสอนในแต่ละเนื้อหาได้แล้ว ก็นำสื่อดังกล่าวไปดำเนินการสอนในชั้นเรียน ซึ่งการใช้สื่อการสอนนั้นไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวว่าจะใช้สื่อไหนเมื่อใด อย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่เราจะสอนแต่เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามเป้าหมายแต่ละครั้ง ผู้สอนจึงต้องมีหลักในการใช้สื่อการสอนตามลำดับขั้นดังนี้

จรรยา เหนียนเฉลย (2546: 19-22) ได้กล่าวถึงการใช้สื่อการสอนว่าการใช้สื่อการสอนให้ได้ผลสมบูรณ์ที่สุดนั้น ต้องมีการวางแผนตามลำดับขั้นดังนี้

1. การเตรียมการก่อนการใช้สื่อการสอน ซึ่งมีสิ่งที่ต้องเตรียมดังนี้

1.1 การเตรียมตัวผู้สอนจุดเริ่มต้นของการใช้สื่อในห้องเรียนก็คือความพร้อมของครู เพราะครูคือผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้ายในการจัดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมหลาย ๆ รูปแบบให้แก่ผู้เรียน ดังนั้นครูควรมีทักษะในการเลือกสื่อที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการเรียนการสอน และครูจะต้อง

1.1.1 พิจารณาคคุณค่าและวัตถุประสงค์ของบทเรียนที่จะสอน

1.1.2 พิจารณาสິงที่จะเป็นปัญหาในการสอน

1.1.3 พิจารณาความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

1.1.4 เลือกหา หรือทำสื่อการสอน ซึ่งจะทำการแก้ปัญหาการเรียนในชั้น

เรียนได้

1.1.5 พิจารณาถึงวิธีที่จะใช้สื่อการสอนนั้นให้เป็นผลดีที่สุด

1.1.6 ตระเตรียมและได้ทดลองเป็นอย่างดีก่อนใช้ในห้อง

1.2 การเตรียมชั้นเรียน

1.2.1 เตรียมเครื่องอำนวยความสะดวก ที่จะต้องใช้เครื่องอำนวยความสะดวก ที่จะต้องใช้ร่วมกับสื่อการสอนที่เลือกไว้ เช่น สายไฟ หม้อแปลง โต๊ะสาธิต เป็นต้น

1.2.2 เตรียมจัดที่นั่ง ที่ตั้งอุปกรณ์ การระบายอากาศ จัดตั้งเครื่องมือจัดการควบคุมเสียง แสงสว่างให้มีระดับที่ได้ยิน และเห็นโดยทั่วกัน

1.3 การเตรียมผู้เรียน

1.3.1 อธิบายให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่าจะใช้สื่ออะไร สอนอะไร เพื่ออะไร เมื่อไร

1.3.2 อธิบายให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่า จะต้องมีส่วนร่วมในการใช้อุปกรณ์อย่างไรบ้าง เช่น คอยสังเกต หรือฟังตรงที่สำคัญ การหาคำตอบ และคำศัพท์ใหม่ ซึ่งครูบอกหรือเขียนให้ทราบล่วงหน้า

1.3.3 อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจว่า กิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติหลังจากการใช้สื่อการสอนประกอบการสอนแล้วจะมีอะไรอีกบ้าง

1.4 การใช้สื่อการสอนที่เตรียมไว้

1.4.1 การนำสื่อการสอนออกใช้ตามที่กำหนดในแผนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้เห็นได้ยิน และมีกิจกรรมร่วมด้วยอย่างทั่วถึงกัน

1.4.2 ใช้สื่อการสอนให้อยู่ภายใต้เวลาที่กำหนด

1.4.3 คอยสังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียน

1.5 สรุปผลการใช้

1.5.1 อธิบายถึงสื่อการสอนที่ได้ใช้ไปแล้วโดยละเอียด

1.5.2 ตั้งคำถามสรุปเรื่องเป็นตอน ๆ ไป

1.5.3 อธิบายถึงสิ่งที่ผู้เรียนยังสงสัยหรือไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง

1.5.4 ทดสอบความเข้าใจถ้าเห็นสมควร

1.6 การจัดกิจกรรมต่อเนื่องหาวิธีการให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความเข้าใจ จากสิ่งที่ได้เรียนไปนั้น การกำหนดกิจกรรมต่อเนื่องให้ผู้เรียนทำหลังจากใช้สื่อการสอนเสร็จแล้ว เช่น อภิปรายการค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม การรายงาน การตอบคำถาม การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

2. ขั้นตอนการใช้สื่อการสอน

กิดานันท์ มลิทอง (2543: 104) ได้กล่าวว่า การใช้สื่อการสอนนั้นอาจจะใช้ เฉพาะขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการสอน หรือจะใช้ในทุกขั้นตอนก็ได้ดังนี้

2.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลัง จะเรียนนั้น สื่อที่ใช้ในขั้นนี้จึงเป็นสื่อที่แสดงเนื้อหากว้าง ๆ หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียน ในครั้งก่อน ยังมีสื่อเน้นเนื้อหาที่เจาะลึกอย่างแท้จริง อาจเป็นสื่อที่เป็นแนวปัญหาหรือเพื่อให้ผู้เรียน คิด และควรเป็นสื่อที่ง่ายต่อการนำเสนอในระยะเวลาอันสั้น เช่น ภาพ บัตรคำ หรือบัตรปัญหา

2.2 ขั้นดำเนินการสอนหรือประกอบกิจกรรมการสอน เป็นขั้นสำคัญในการ เรียนการสอนเพราะเป็นขั้นที่จะให้ความรู้เนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ผู้สอน ต้องเลือกสื่อให้ตรงกับเนื้อหาและวิธีการสอนหรืออาจจะใช้สื่อหลายแบบก็ได้ ต้องมีการจัดลำดับ ขั้นตอนการใช้สื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียน การใช้สื่อในขั้นนี้จะต้องเป็นสื่อที่ สนองความรู้อย่างละเอียดถูกต้องและชัดเจนแก่ผู้เรียน เช่น สไลด์ แผ่นโปร่งใส แผนภูมิ วีดิทัศน์ เทป เรียน หรือชุดการเรียน เป็นต้น

2.3 ขั้นสรุปการเรียนรู้ เป็นขั้นของการเรียนการสอนเพื่อการย้ำเนื้อหาบทเรียน ให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วย ขั้นสรุปนี้ควรใช้เวลาเพียง สั้น ๆ เช่นเดียวกับขั้นนำ สื่อที่ใช้สรุปจึงควรครอบคลุมเนื้อหาสำคัญทั้งหมดโดยย่อและใช้เวลาน้อย เช่น แผนภูมิ แผ่นโปร่งใส เป็นต้น

2.4 ขั้นประเมินผู้เรียน เป็นการทดสอบว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจใน สิ่งที่เรียนไปถูกต้องมากน้อยเพียงใด และบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่ สื่อในขั้น การประเมินนี้มักจะเป็นคำถามจากเนื้อหาบทเรียนโดยอาจมีภาพประกอบด้วยก็ได้อาจจะนำบัตรคำ หรือสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในขั้นกิจกรรมการเรียนมาถามอีกครั้ง และอาจเป็นการทดสอบโดยการปฏิบัติจาก สื่อหรือการกระทำของผู้เรียนเพื่อทดสอบดูว่าผู้เรียนมีทักษะจากการฝึกปฏิบัติอย่างถูกต้องครบถ้วน หรือไม่

5. ขั้นตอนการกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน (Require Learner Response)

กิดานันท์ มลิทอง (2548: 119) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน และเปิดโอกาสให้มีการตอบสนองนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ซึ่งผู้เรียนจะมีการตอบสนองหรือไม่และมากน้อยเพียงใด ขึ้นกับสื่อที่นำมาใช้สื่อบางชนิดเมื่อใช้แล้วจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากกว่าชนิดอื่น เช่นการให้อ่านข้อความในหนังสือหรือดูรูปจะทำให้ผู้เรียนมีการอภิปรายจากสิ่งที่อ่านหรือเห็น ผู้เรียนย่อมเกิดการตอบสนองเกิดขึ้นได้ทันที และง่ายกว่าการให้ดูภาพยนตร์ ทั้งนี้เพราะการดูภาพยนตร์ถ้าจะดูให้รู้เรื่องจริง ๆ แล้วควรจะต้องดูให้จบเรื่องเสียก่อนแล้วจึงอภิปรายกัน ซึ่งจะดีกว่าหยุดดูทีละตอนแล้วอภิปรายเพราะจะทำให้มีการขัดจังหวะเกิดความไม่ต่อเนื่องในการดูจะทำให้ไม่เข้าใจหรือจับใจความของเรื่องไม่ได้นอกจากนี้ผู้เรียนสามารถมีการตอบสนองโดยเปิดเผย (Overt Response) โดยการพูดออกมาหรือเขียนและตอบสนองภายในตัวผู้เรียน (Covert Response) โดยการท่องจำหรือคิดในใจ เมื่อผู้เรียนมีการตอบสนองแล้วผู้สอนควรให้การเสริมแรงทันที เพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าตนมีความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องหรือไม่ การเรียนการสอนโดยการให้ทำแบบฝึกหัดการตอบคำถามการอภิปราย หรือการใช้บทเรียนแบบโปรแกรม จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการตอบสนองและได้รับการเสริมแรงระหว่างการเรียนได้อย่างดี

ชูศรี วงศ์รัตน์ (2544: 62) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือถูกต้องจะทำให้ผู้เรียนมีการตอบสนองหรือต้องการทำสิ่งนั้นอีกคือ

1. การเสริมแรงทางบวก ควรนำมาสร้างสื่อการสอนที่ออกแบบให้ผู้เรียนได้ทราบผลการปฏิบัติทันทีหรือออกแบบให้มีการเสริมแรงแก่ผู้เรียนที่แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือถูกต้อง เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องอีก หรือเกิดกำลังใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบ เช่นบทเรียนโปรแกรม บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน แบบฝึกหัดทักษะที่ผู้เรียนสามารถตรวจคำตอบได้ด้วยตนเองทันที เป็นต้น

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถของตนเอง ซึ่งแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจและมีแรงจูงใจที่จะเรียน ส่งผลให้เกิดการตอบสนองได้ดีจากหลักการเรียนรู้นี้ สามารถนำมาออกแบบการเรียนรู้เป็นสื่อการสอนด้านเทคนิควิธีการและสื่อการเรียนรู้ได้หลายวิธี เช่น หลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) ของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ ที่จำแนกความสามารถของบุคคลเป็นอย่างน้อย 8 ด้านคือ

- 2.1 ความสามารถด้านการใช้ภาษาทั้งการพูดและเขียน
- 2.2 ความสามารถในการใช้เหตุผล เช่น ตรรกศาสตร์ และคณิตศาสตร์
- 2.3 ความสามารถทางภาพมิติ
- 2.4 ความสามารถทางกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหวร่างกาย
- 2.5 ความสามารถด้านดนตรี
- 2.6 ความสามารถด้านสังคมศึกษาหรือการเข้าใจบุคคลอื่น
- 2.7 ความสามารถในการเข้าใจตนเอง
- 2.8 ความสามารถในการเข้าใจธรรมชาติ

ซึ่งจากแนวคิดทฤษฎีพุทปัญญาสามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมหรือวิธีการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามความสามารถและเต็มตามศักยภาพให้เหมาะสมกับผู้เรียนตามความสามารถของตนเอง

6. ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation)

กิดานันท์ มลิทอง (2548: 119-120) กล่าวว่า การประเมินผล (Evaluation) สามารถกระทำได้ 3 ลักษณะคือ

1. การประเมินผลกระบวนการสอน เพื่อเป็นการประเมินว่าสามารถบรรลุได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ทั้งในด้านผู้สอน สื่อการสอน และวิธีสอน โดยในการประเมินสามารถทำได้ทั้งในระยะก่อน ระหว่าง และหลังการสอน

2. การประเมินความสำเร็จของผู้เรียน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ว่ามีเกณฑ์เท่าใด การวัดผลอาจทำได้ด้วยการทดสอบ การสังเกต การสอบปากเปล่า หรือดูจากผลงานของผู้เรียน สิ่งสำคัญที่จะทราบได้ว่าผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนมากน้อยเท่าใด คือสังเกตจากการปฏิบัติและการแสดงออกของผู้เรียนนั้น

3. การประเมินสื่อและวิธีการสอน โดยการให้ผู้เรียนมีการอภิปรายและวิจารณ์การใช้สื่อและเทคนิควิธีการสอนว่าเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

ศรายุทธ วงคะฮาด (มปป. อ้างถึงใน ฮาसानะ จิเหม, 2557: 87-89) ในการประเมินสื่ออาจทำได้โดยการสังเกตพฤติกรรมกรรมการเรียน การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การอภิปรายระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนก็เป็นแนวทางหนึ่งในการประเมินสื่อ ทั้งนี้ผู้ประเมินควรมีแบบประเมินเพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์ผลการประเมิน การประเมินที่นิยมมี 5 วิธี คือ

1. การประเมินโดยผู้สอน ผู้ที่ควรจะได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ประเมินสื่อการสอนควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้สื่อการสอนมาเป็นอย่างดีผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับสื่อและวิธีการสอนอาจจัดเป็นผู้ชำนาญได้

2. การประเมินโดยผู้ชำนาญ ผู้ชำนาญในที่นี้ หมายถึง ผู้ชำนาญด้านสื่อการเรียนการสอนและมีประสบการณ์ด้านการประเมินด้วย ดังนั้น ผู้ชำนาญ อาจเป็นผู้สอน เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่สอนในสาขาวิชาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมทั้งอาจารย์ด้านการวัดผลและการประเมินผลที่มีความรู้ความสามารถด้านสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

3. การประเมินโดยคณะกรรมการเฉพาะกิจ เพื่อประเมินสื่อการสอนเป็นกลุ่มบุคคลที่หน่วยงานต่าง ๆ ตั้งขึ้นมาประเมินสื่อ ลักษณะของกรรมการชุดนี้คล้ายคลึงกับกรรมการตรวจรับวัสดุครุภัณฑ์ซึ่งจะมุ่งประเมินเฉพาะในด้านกายภาพที่กำหนดขึ้นมาก่อนการจัดซื้อแต่กรรมการประเมินสื่อจะประเมินคุณลักษณะประสิทธิภาพการใช้และคุณลักษณะด้านอื่น ๆ ของสื่อการเรียนการสอนด้วย

4. การประเมินโดยผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้รับรู้และเรียนรู้จากสื่อ ดังนั้น การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประเมินสื่อ จึงช่วยให้ได้ข้อคิดในการปรับปรุงสื่ออย่างเหมาะสมกับผู้เรียน การประเมินสื่อโดยผู้เรียนควรจัดทำขึ้นทันที เมื่อใช้สื่อแล้ว และให้ประเมินเฉพาะตัวสื่อ ไม่ให้เอาวิธีสอนของผู้สอนเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การประเมินสื่อโดยผู้เรียนอาจมีปัญหาอยู่บ้าง ในแง่

ผู้เรียนอาจมีประสบการณ์น้อย ผู้สอนควรชี้แจงเกณฑ์หรือหัวข้อการประเมินให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนที่จะประเมิน

5. การประเมินประสิทธิภาพของสื่อ การประเมินสื่ออีกวิธีหนึ่ง เป็นการประเมินประสิทธิภาพของสื่อ สื่อที่จะต้องได้รับการประเมินประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่จะเป็นสื่อที่ผลิตขึ้นมาตามหลักการของการสอนแบบโปรแกรม เช่นบทเรียนโปรแกรมชุดการสอน โมดูลและสไลด์ทัศนูปกรณ์ โปรแกรม เป็นต้น การประเมินสื่อโดยวิธีนี้ จะคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของสื่อการเรียนการสอน และวัดผลสัมฤทธิ์ทางการของผู้เรียน ภายหลังจากที่เรียนจากสื่อชิ้นนั้นแล้ว วิธีประเมินประสิทธิภาพสื่อ ทำได้ 2 วิธีคือ

5.1 ประเมินโดยอาศัยเกณฑ์ เช่น การประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนโปรแกรมโปรแกรม จะเอาเกณฑ์มาตรฐาน (90/90 Standard) โดย 90 ตัวแรก หมายถึงคะแนนรวมของผลการสอบของผู้เรียนทั้งหมดที่ตอบถูก โดยนำมารวมกันเข้าแล้วคิดเป็นร้อยละ ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 และตัวหลัง หมายถึง ข้อสอบแต่ละข้อมีผู้เรียนทำถูกไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ถ้าข้อใดมีผู้เรียนทำได้ต่ำกว่าร้อยละ 90 ต้องปรับปรุงแก้ไขบทเรียนโปรแกรมนั้น แล้วทำการทดลองซ้ำอีกจนกว่าจะได้คะแนนถึงเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 สำหรับการประเมินชุดการสอนนั้น เป็นการตรวจสอบหรือประเมินประสิทธิภาพของชุดการสอนที่นิยมประเมินจะเป็นชุดการสอนสำหรับกลุ่มกิจกรรม หรือชุดการสอนที่ใช้ศูนย์การเรียน โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน 90/90 เป็นเกณฑ์ประเมินสำหรับเนื้อหาประเภทความรู้ ความจำและใช้เกณฑ์มาตรฐาน 80/80 สำหรับเนื้อหาที่เป็นทักษะความหมายของตัวเลขเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าว มีความหมายดังนี้คือ 80 ตัวแรก หมายถึงค่าร้อยละของประสิทธิภาพในด้านกระบวนการของชุดการสอน ซึ่งประกอบด้วยผลของการปฏิบัติการกิจต่าง ๆ เช่น งานและแบบฝึกของผู้เรียน โดยนำคะแนนที่ได้จากการวัดผลการกิจทั้งหลาย ทั้งรายบุคคลและกลุ่มย่อยทุกชิ้นมารวมกัน แล้วคำนวณหาค่าร้อยละเฉลี่ย ส่วน 90 ตัวหลัง หมายถึงคะแนนจากการทดสอบหลังเรียน (Post-test) ของผู้เรียนทุกคน นำมาคำนวณหาค่าร้อยละเฉลี่ย ก็จะได้ค่าตัวเลขทั้งสองเพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานต่อไป

5.2 ประเมินโดยไม่ได้ตั้งเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า เป็นการประเมินประสิทธิภาพของสื่อด้วยการเปรียบเทียบผลการสอบของผู้เรียนภายหลังจากที่เรียนจากสื่อชิ้นนั้นแล้ว (Post-test) ว่าสูงกว่า ผลสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ก็แสดงว่า สื่อชิ้นนั้นมีประสิทธิภาพ

6. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินสื่อจึงทำได้หลายลักษณะ เช่น

6.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จะเป็นเครื่องมือวัดความรู้ของผู้เรียน จะเป็นเครื่องมือวัดความรู้ของผู้เรียนภายหลังการเรียนจากสื่อแล้ว

6.2 แบบทดสอบความถนัด เพื่อวัดสมรรถนะของผู้เรียนภายหลังที่เรียนจากสื่อ

6.3 แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ ซึ่งเครื่องมือจะประกอบด้วยข้อความหรือคำถามต่าง ๆ เกี่ยวกับสื่อ หรืออาจจะมีช่องว่างให้เติมข้อความด้วยก็ได้ เครื่องมือลักษณะนี้ ใช้ประเมินได้กับทุกกลุ่ม

6.4 แบบมาตราส่วนประมาณค่า สามารถใช้ประกอบในแบบสอบถามได้ซึ่งการใช้เครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่านี้ สามารถนำไปใช้ในการรวบรวมข้อมูล เพื่อประเมินด้านเหตุการณ์ ความคิดเห็นและเจตคติของผู้เรียนได้ ซึ่งผู้ออกแบบแบบประเมินลักษณะนี้ต้องให้นิยามของศัพท์เฉพาะ หรือข้อความด้านเทคนิคที่ใช้ในการประเมินให้ชัดเจน ไม่เช่นนั้นข้อมูลที่ได้อาจผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนได้

6.5 แบบจัดอันดับ เป็นการพิจารณาคูณค่าของสื่อในสอนจุดมุ่งหมายหนึ่งว่าสื่อใดจะเหมาะสมที่สุด แล้วเรียงอันดับความสำคัญของสื่อ

6.6 การบันทึกแบบไดอารี่ เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งในการประเมินอาจจะบันทึกเกี่ยวกับการใช้สื่ออื่นๆ ทุกครั้งที่มีการใช้ เพื่อทราบผลการใช้สื่อในการเรียนการสอน

6.7 การสังเกต เป็นการเฝ้าดูผลที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อในการเรียนการสอน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการใช้

6.8 การสัมภาษณ์ เป็นการซักถามและพูดคุยกับทั้งผู้ผลิต ผู้ใช้และผู้เรียนเกี่ยวกับสื่อหนึ่งเพื่อนำข้อมูลมาประกอบพิจารณา ในการประเมินสื่อ ลักษณะของเครื่องมือการเรียนการสอน นอกจากที่กล่าวมาแล้วนี้ยังมีเครื่องมือวิจัยอีกหลายลักษณะที่นำมาประยุกต์ในการออกแบบเครื่องมือการเรียนการสอนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและวิธีการประเมิน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการประเมินมีหลายรูปแบบและหลายวิธี นอกจากนั้น การประเมินยังมีความมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเท่านั้น ดังนั้นเครื่องมือและเทคนิคการรวบรวมข้อมูลจึงมักใช้หลาย ๆ รูปแบบคละกันและจัดให้มีการประเมินอย่างต่อเนื่อง

จากแนวคิดกระบวนการใช้สื่อการสอน สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ขั้นการวางแผนและผลิตสื่อการสอน สรุปได้ว่า ด้านการเตรียมการผลิตสื่อการสอนเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้ผลิตสื่อการสอนจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน เช่น ความรู้พื้นฐาน ทักษะ ทศนคติ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่จะเรียน ส่วนด้านการผลิตสื่อการสอนผู้ผลิตต้องทราบถึงลักษณะเฉพาะของสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อการสอนมีจุดประสงค์เพื่ออะไร ผลิตสื่อนี้เพื่อใคร กำหนดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ได้ตั้งไว้ มีแนวทางในการนำเสนอสื่อการสอนอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์ในการผลิตสื่อการสอน สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ คือความคาดหวังของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียนในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ประสบการณ์ การนำไปใช้ ทั้งนี้ผู้สอนต้องคำนึงถึงเงื่อนไข และข้อจำกัดต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น ระดับวัย ระดับสติปัญญา สภาพแวดล้อม สถานะทางสังคม ดังนั้นผู้ผลิตสื่อการสอนต้องวิเคราะห์ และกำหนดวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม

3. ขั้นการเลือกตัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่ สรุปได้ว่า การผลิตสื่อการสอนที่เหมาะสมนั้นสามารถทำได้ 3 วิธีคือ 1) เลือกจากสื่อที่มีอยู่แล้วซึ่งจะต้องตรงกับลักษณะผู้เรียนและจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชาที่สอน 2) ตัดแปลงสื่อที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยการศึกษาข้อจำกัดของสื่ออื่นๆ แล้วกำหนดวิธีการผลิตสื่อใหม่ และต้องคำนึงความเหมาะสมของสื่อการสอนที่มีต่อผู้เรียนด้วย และ 3) ออกแบบสื่อใหม่ให้ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ลักษณะของผู้เรียนและงบประมาณในการจัดทำเพียงพอ

4. ขั้นตอนการใช้สื่อการสอน สรุปได้ว่า การเตรียมการก่อนนำสื่อไปปฏิบัติการสอน สิ่งที่สำคัญผู้สอนต้องเตรียมตัวเอง เข้าใจจุดประสงค์การเรียนรู้ของเนื้อหาที่สอนอย่างชัดเจน เข้าใจวัตถุประสงค์ของสื่อการสอน เตรียมห้อง อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกหากสื่อที่จะใช้นั้นต้องใช้เครื่องร่วมด้วย เตรียมตัวผู้เรียนอธิบายให้นักเรียนทราบถึงกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนขั้นตอนการใช้สื่อการสอน ต้องมีการเกริ่นนำถึงบทเรียนที่จะสอนเพื่อกระตุ้นความสนใจแก่ผู้เรียน และต้องคอยชี้แจง ชี้แนะถึงประเด็นต่างที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสื่อการสอนกับเนื้อหา สังเกต ปฏิบัติผู้เรียนระหว่างทำการสอน ตั้งประเด็นต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เกิดการสนทนาโต้ตอบ ระหว่างกัน พร้อมทั้งประเมินความรู้ ความเข้าใจที่ผู้เรียนได้รับ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งต่อไป

5. ขั้นตอนการกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน สรุปได้ว่า เป็นการมีส่วนร่วมในระหว่างการจัดกิจกรรมการสอน ทั้งผู้เรียนกับผู้สอน และผู้เรียนกับผู้เรียน ทั้งในด้านเนื้อหาความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับ ทั้งนี้ผู้สอนควรคำนึงความสามารถของผู้เรียน ถ้าเนื้อหาที่ยากไปหรือสื่อที่เตรียมไม่เหมาะสม อาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสน ไม่ได้รับการตอบสนองจากผู้เรียน ทำสื่อการสอนที่เตรียมมาไม่มีประสิทธิผล ในระหว่างการจัดกิจกรรมการสอนผู้สอนควรส่งเสริม สนับสนุน ชี้แนะ เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจ โดยการใช้วิธีการประเมินผลแบบต่าง ๆ เช่น การทำแบบฝึกหัด การซักถาม หรือสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก ทั้งนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการตอบสนองและได้รับการเสริมแรงระหว่างการเรียนได้อย่างดี

6. ขั้นตอนการประเมินผล สรุปได้ว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการที่จะบ่งบอกถึงคุณภาพของการจัดกิจกรรมการสอน ความสำเร็จของผู้เรียน สื่อและวิธีการสอน ซึ่งจะประเมินโดยผู้สอนเอง ผู้ชำนาญ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ผู้เรียน และด้วยตัวของสื่อเอง หลักการประเมินเพื่อทราบคุณภาพของสื่อการสอนนั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สมรรถนะของผู้เรียนภายหลังที่เรียนจากสื่อแบบสอบถามความคิดเห็นและทัศนคติที่มีต่อสื่อการสอน การสังเกต การสัมภาษณ์ ฯลฯ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฮาसानี๊ะ จิเหม (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหากระบวนการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสตูล พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สภาพปัญหากระบวนการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการประเมินผล ด้านการวางแผนและการผลิตสื่อการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการกำหนดจุดประสงค์ด้านการเลือกตัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่และด้านการกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน

1. ครูผู้สอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสตูล ที่มีเพศ ระดับการศึกษาทางศาสนา และประเภทของโรงเรียนที่ต่างกัน มีสภาพปัญหากระบวนการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่ครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสตูลที่มีระดับการศึกษาทางสามัญที่ต่างกัน มีสภาพปัญหากระบวนการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาโดยภาพรวมและด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน ด้านการประเมินผล

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านการวางแผนและการผลิตสื่อการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติ

2. ครูผู้สอนอิสลามศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนที่ต่างกันมีสภาพปัญหากระบวนการใช้สื่อการสอนในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการวางแผนและการผลิตสื่อการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความสำคัญ

3. สำหรับปัญหาและข้อเสนอแนะสภาพปัญหากระบวนการใช้สื่อการสอนในรายวิชาอิสลามศึกษาของครูในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดสตูล พบว่า ด้านการวางแผนและการผลิตสื่อการสอน ที่มีปัญหามากที่สุด คือ ขาดงบประมาณในการจัดซื้อจัดหาสื่อ ด้านการกำหนดจุดประสงค์ ที่มีปัญหามากที่สุด คือ นักเรียนไม่มีความพร้อมในเนื้อหาที่ครูสอน ด้านการดัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่ ที่มีปัญหามากที่สุด คือ สื่อมีน้อยไม่หลากหลาย ด้านการใช้สื่อการสอน ที่มีปัญหามากที่สุด คือ ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่ชำนาญและสื่อมีไม่เพียงพอ ด้านการกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน ที่มีปัญหามากที่สุด คือ นักเรียนสนใจเรียนในระยะเวลาสั้น ๆ ด้านการประเมินผล ที่มีปัญหามากที่สุด คือ สร้างเครื่องมือประเมินสื่อไม่ถูกต้อง สำหรับข้อเสนอแนะการใช้สื่อการสอนในรายวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐจังหวัดสตูลพบว่า ควรมีการสนับสนุนงบประมาณในผลิตสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรมีการผลิตสื่อ หรือดัดแปลงสื่อที่มีอยู่แล้วให้ใช้ได้ครูควรดัดแปลงหรือประยุกต์สื่อที่มีอยู่ให้ทันสมัยและเหมาะสมยิ่งขึ้น สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดควรจัดอบรมพัฒนาครูผู้สอนให้มีความทักษะในการใช้สื่อทางด้านเทคโนโลยี

มุสลิฮะฮ์ สุหลง (2557: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความคิดเห็นว่าควรพัฒนาด้านสื่อการเรียนรู้อะไร และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และควรพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยการ จัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียน และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม เน้นความสำคัญเรื่องคุณธรรม จริยธรรมให้มากขึ้น ให้มีสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย มีความหลากหลายสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้

อิสมาแอล หลีเส็น (2557: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในจังหวัดสตูล ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนและด้านสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาให้มีคุณภาพ ในด้านการใช้สื่อการจัดการเรียนการสอนยังมีน้อยอยู่ ต้องเพิ่มให้มากขึ้น ให้มีการนำเสนอสื่อที่ทันสมัย เช่น สื่อมัลติมีเดีย เป็นต้น

อาหะมะ มะสะ (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551ของครูผู้สอนอิสลามศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3 พบว่า สภาพด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่าครูอิสลามศึกษาจะใช้วิธีการบรรยาย อธิบายเนื้อหาให้นักเรียนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ พบว่าครูผู้สอนมีการใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นส่วนใหญ่ส่วนการใช้สื่อเทคโนโลยีนี้นั้นมีส่วนน้อย

อัสนันย์ อาลีกาแห (2553: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาและความต้องการของครูอิสลามศึกษาในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมและมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษา ด้านสื่อการเรียนการสอนมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการของครูสอนอิสลามศึกษาในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในด้านสื่อการเรียนการสอน ที่มีความต้องการมากที่สุดคือ ต้องการสื่อและนวัตกรรมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เพียงพอ

ซิมบรี ยีวาแต (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ในการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนเครือข่ายบ้านแป๊ะบุญ อำเภอบาเจาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 1 พบว่า

1. สภาพการใช้สื่อของครูผู้สอน พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความรู้ในการใช้สื่อประเภทคอมพิวเตอร์มีประสบการณ์ในการใช้สื่อโทรทัศน์การศึกษาและสื่อวีดิทัศน์เป็นสื่อการสอน 1 – 5 ปี ความถี่ในการใช้สื่อในการสอน 1 – 2 ครั้ง ต่อสัปดาห์ ระยะเวลาในการใช้สื่อ 1 – 2 ชั่วโมงแต่ละครั้ง ซึ่งใช้รายการโทรทัศน์ทางการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมวงไกลกังวล ใช้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ใช้สอนในระดับช่วงชั้นที่ 2 ใช้ในลักษณะเป็นสื่อเสริม ร่วมกับการสอนปกติและใช้รายการสดในบางครั้งที่สามารถให้นักเรียน เรียนได้

2. ปัญหาการใช้สื่อโทรทัศน์ของครูผู้สอน

2.1 ด้านการเลือกสื่อ พบว่า สื่อโทรทัศน์การศึกษามีขั้นตอนการใช้ยุ่งยาก ซับซ้อนทำให้ครูไม่เลือกใช้ครูขาดทักษะในการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมในแต่ละกิจกรรมการสอน ทุกครั้งที่เลือกสื่อต้องขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายที่รับผิดชอบ และโรงเรียนขาดงบประมาณในการจัดซื้อจัดหาสื่อ

2.2 ด้านการเตรียมสื่อ พบว่าโรงเรียนขาดเจ้าหน้าที่ที่จะอำนวยความสะดวกและให้บริการในการเตรียมสื่อเพื่อให้พร้อมก่อนการสอน สภาพห้องเรียนไม่เอื้อต่อการใช้สื่อประเภทโทรทัศน์การศึกษา ไม่มีห้องเฉพาะสำหรับการใช้สื่อโทรทัศน์การศึกษาประกอบการสอน พื้นที่ในห้องเรียนคับแคบเกินไปทำให้เป็นอุปสรรคในการใช้สื่อโทรทัศน์การศึกษา

2.3 ด้านวิธีการและเทคนิคการใช้สื่อ พบว่าครูส่วนใหญ่ไม่มีทักษะการใช้สื่อโทรทัศน์การศึกษาประกอบการสอน ขาดความสามารถในการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อและอุปกรณ์ในห้องการใช้สื่อที่มีไม่สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรขาดความรู้การใช้สื่อโทรทัศน์การศึกษาประกอบการสอน

2.4 ด้านประเมินผล พบว่าขาดการนำข้อบกพร่องจากการใช้สื่อโทรทัศน์การศึกษามาแก้ไขก่อนการนำไปใช้สอนในครั้งต่อไป ไม่มีการทดสอบผู้เรียนตามเกณฑ์และจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

มาหามะ สะมาอุง (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาและความต้องการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองปัตตานีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ครูผู้ทำการสอนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองปัตตานีแต่ละช่วงชั้น พบปัญหาได้แก่ ด้านการผลิตสื่อการเรียนการสอนและจัดหาสื่อการเรียนการสอน ขาดงบประมาณสำหรับการผลิตและการจัดหาสื่อการเรียนการสอน

2. ความต้องการพบว่าการใช้สื่อการเรียนการสอนประเภทวัสดุ (Software) และประเภทอุปกรณ์ (Hardware) ครูผู้ทำการสอนในช่วงชั้นต่าง ๆ ต่างมีความต้องการด้านคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เอกสาร ตำราเรียน รูปภาพต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ทั้ง 2 ประเภท

3. ครูผู้ทำการสอนที่มีความรู้ความสามารถ ทางด้านสื่อการเรียนการสอนโดยตรง มีความต้องการสื่อการเรียนการสอนระดับมาก

มูฮัมมัดนาเซ สามะ (2552: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตรจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา ปัญหาที่พบมากที่สุดคือด้านสื่อการเรียนการสอน งบประมาณมีไม่เพียงพอในการที่จะผลิตสื่อให้มีความหลากหลาย และทันสมัยจากปัญหาดังกล่าวได้รับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการและมีงบให้อย่างต่อเนื่องและให้มีการอบรมการผลิตสื่อและวิธีการใช้สื่ออย่างถูกวิธี

นูรีซัน ดอเลาะ (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ สื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษามีน้อย ไม่มีความหลากหลายและขาดความทันสมัย จากปัญหาดังกล่าวได้รับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ จัดให้มีการอบรมวิทยากรอิสลามศึกษาในเรื่องการจัดทำสื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษา พร้อมทั้งแนะนำวิธีการใช้สื่ออย่างถูกต้อง

ซูมัยยะห์ สาและ (2551: บทคัดย่อ) ได้ทาวิจัยเรื่อง บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการจัดการเรียนการสอนของวิทยากรอิสลามศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา พบว่าจากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ตามความเห็นของวิทยากรอิสลามศึกษา ดังนี้

ด้านสื่อการเรียนการสอน มีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงมากที่สุด คือสื่ออิสลามศึกษามีน้อย ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน และสื่อที่ใช้อยู่ต้องออกงบประมาณของตนเอง รองลงมาคือผลิตสื่อตามความรู้ความสามารถของตนเอง ขาดการชี้แนะ สำหรับบทบาทที่คาดหวังมากที่สุด คือ ต้องการให้เขตพื้นที่หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสนับสนุนสื่ออิสลามศึกษาให้กับโรงเรียน เช่น ภาพโปสเตอร์ บัตรคำ ซีดี ชุดการสอนเป็นต้น และรองลงมาคือต้องการให้มีการจัดอบรมการออกแบบและผลิตสื่อการเรียนการสอน

จากผลการวิจัย ประมวลได้ว่าสื่อการเรียนการสอนด้านอิสลามศึกษานั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาสภาพปัญหาการใช้สื่อการเรียนการสอน เพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของปัญหาการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนสังกัดรัฐบาลหรือโรงเรียนเอกชนเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยและเพื่อเป็นแนวทางในกาวางแผนดำเนินงาน ปรับปรุงและพัฒนาการใช้สื่อการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาให้มี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูในโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้ดำเนินการในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีการดำเนินการ 6 ขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาและสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

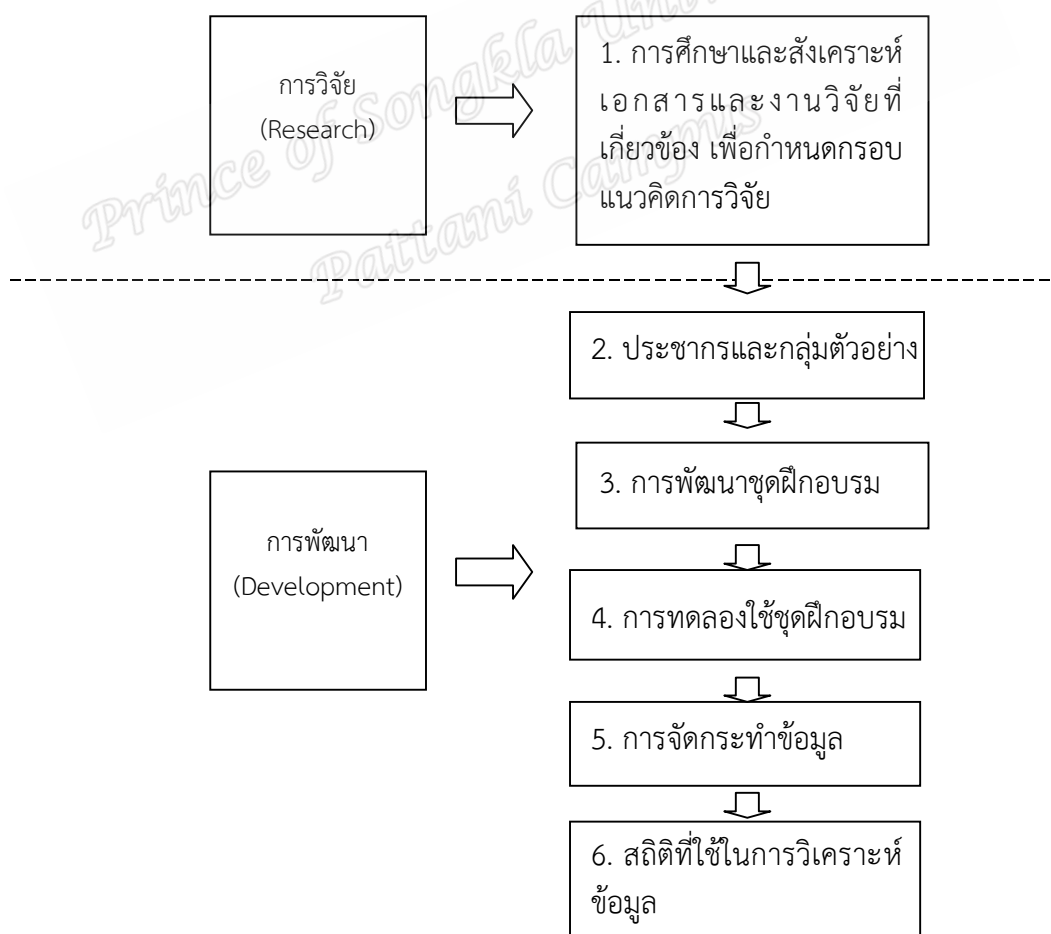
3. การพัฒนาชุดฝึกอบรม

4. การทดลองใช้ชุดฝึกอบรม

5. การจัดกระทำข้อมูล

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 6 ขั้นตอน ดังภาพประกอบที่ 3 ดังนี้



ภาพประกอบที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 6 ขั้นตอน

1. การศึกษาและสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

1.1 การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1.1 ศึกษาทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบระบบการเรียนการสอน โดยศึกษาด้านความหมาย ขั้นตอน และกระบวนการ จากเอกสาร และบทความที่เกี่ยวข้อง

1.1.2 ศึกษาทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ จากเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1.3 ศึกษาทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดฝึกอบรม จากเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1.4 ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสอน

1.1.5 ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาของการใช้สื่อการสอนของสถานศึกษาทั้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และจังหวัดสตูล โดยเก็บข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 การเตรียมตัวผู้วิจัย

การศึกษาค้นคว้าความรู้จากเอกสาร บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดฝึกอบรมและการใช้สื่อการสอน

1.3 การสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยสังเคราะห์ด้านทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ด้านการออกแบบระบบการเรียนการสอน ด้านทฤษฎี และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดฝึกอบรม ด้านผลของสภาพปัญหาของการใช้สื่อการสอนในสถานศึกษา แล้วสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ กลุ่มประชากรคือ ครูอิสลามศึกษาที่ปฏิบัติการสอนในปีการศึกษา 2560 จำนวนทั้งสิ้น 20 คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีเงื่อนไขที่ผู้วิจัยได้กำหนดคือ ต้องเข้าฝึกอบรมจนจบระยะเวลาของหลักสูตรฝึกอบรม เป็นครูแกนนำที่โรงเรียนคัดเลือกให้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นครูที่สอนอยู่ในกลุ่มสาระภาษาอาหรับ และกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรม มีจำนวนทั้งสิ้น 6 คน

3. การพัฒนาชุดฝึกอบรม

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส มีส่วนประกอบดังนี้

ส่วนที่ 1 หลักสูตรฝึกอบรม

ส่วนที่ 2 แผนการฝึกอบรม

ส่วนที่ 3 สื่อประกอบการฝึกอบรม

ส่วนที่ 4 เครื่องมือวัดผลและประเมินการฝึกอบรม

ส่วนที่ 5 ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษาด้วยสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

โดยมีรายละเอียดการพัฒนาดังนี้

ส่วนที่ 1 หลักสูตรฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ การออกแบบระบบการเรียนการสอน การพัฒนาชุดฝึกอบรม สื่อการสอน และสื่อการสอนในอิสลาม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

1.2 ร่างโครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1.2.1 หลักการและเหตุผล

1.2.2 วัตถุประสงค์

1.2.3 เนื้อหาสาระของหลักสูตร

1.2.4 ตารางการฝึกอบรม

1.2.5 รูปแบบการฝึกอบรม

1.2.6 การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

1.3 การตรวจสอบคุณภาพของโครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

1.3.1 นำโครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม ที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

1.3.2 นำโครงสร้างหลักสูตร ที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินความเหมาะสมไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้

การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม มีรายละเอียด ดังนี้

แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส จัดทำเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และในแต่ละระดับคะแนนมีความหมายดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
คะแนน	3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมาย แบ่งเป็นช่วงได้ 5 ระดับ โดยวิธีการคำนวณดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545: 84)

$$\begin{aligned} \text{เกณฑ์การแบ่งระดับ} &= \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนขั้นที่แบ่ง}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = 0.8 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแบ่งและแปลความหมายได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	หมายถึง	เหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

ในการกำหนดค่าเฉลี่ยของความเหมาะสม คือ ถ้าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป ถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ แต่ถ้ามีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.41 ผู้วิจัยต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย

1.4 ปรับแก้ไขโครงสร้างหลักสูตรตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดพิมพ์เป็นหลักสูตรฝึกอบรมฉบับสมบูรณ์

ส่วนที่ 2 แผนการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อการสอน และเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดการฝึกอบรม

2.2 ยกร่างแผนการฝึกอบรมตามหลักสูตรและตารางการฝึกอบรมที่กำหนดไว้จำนวน 5 แผน โดยแผนการฝึกอบรมมีองค์ประกอบ 4 ส่วน ดังนี้

2.2.1 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.2.2 เนื้อหาสาระ

2.2.3 กิจกรรม

2.2.4 สื่อ

2.3 การตรวจสอบคุณภาพของยกร่างแผนการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

2.3.1 นำโครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม ที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

2.3.2 นายกร่างแผนการฝึกอบรม ที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินความเหมาะสม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้

การประเมินความเหมาะสมของแผนการฝึกอบรม มีรายละเอียด ดังนี้
แบบประเมินความเหมาะสมของแผนการฝึกอบรม จัดทำเป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และในแต่ละระดับคะแนนมีความหมายดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
คะแนน	3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมาย แบ่งเป็นช่วงได้ 5 ระดับ โดยวิธีการคำนวณดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545: 84)

$$\begin{aligned} \text{เกณฑ์การแบ่งระดับ} &= \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนขั้นที่แบ่ง}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = 0.8 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแบ่งและแปลความหมายได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	หมายถึง	เหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

ในการกำหนดค่าเฉลี่ยของความเหมาะสม คือ ถ้าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป ถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแผนการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ แต่ถ้ามีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.41 ผู้วิจัยต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย

2.4 ปรับแก้ไขกร่างแผนการฝึกอบรมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดพิมพ์เป็นแผนการฝึกอบรมฉบับสมบูรณ์

ส่วนที่ 3 สื่อประกอบการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

สื่อประกอบการฝึกอบรม ได้แก่ ใบความรู้ Power Point ใบงาน และวีดิทัศน์ ซึ่งมีขั้นตอนการพัฒนาสื่อแต่ละประเภทดังนี้

3.1 ใบความรู้เป็นการเขียนรายละเอียดของเนื้อหาในรูปแบบของใบความรู้เพื่อใช้ประกอบการฝึกอบรมในแต่ละแผนการฝึกอบรม

3.2 Power Point เป็น Power Point นำเสนอเนื้อหาและภาพประกอบสอดคล้องกับเนื้อหาในใบความรู้

3.3 ใบงานเป็นการเขียนคำชี้แจง หรือคำสั่งให้ผู้เข้ารับการอบรมฝึกปฏิบัติทั้งรายบุคคล

3.4 วีดิทัศน์ เป็นการนำเสนอความรู้ผ่านการดูและการฟัง ด้วยภาพและเสียง

3.5 การตรวจสอบคุณภาพสื่อประกอบการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูในโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

3.5.1 นำสื่อประกอบการฝึกอบรม ที่สร้างขึ้น ไปขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

3.5.2 นำสื่อประกอบการฝึกอบรม ที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินความเหมาะสมไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้

การประเมินความเหมาะสมของสื่อประกอบการฝึกอบรม มีรายละเอียด ดังนี้
แบบประเมินความเหมาะสมของสื่อประกอบการฝึกอบรม จัดทำเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) และในแต่ละระดับคะแนนมีความหมายดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
คะแนน	3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมาย แบ่งเป็นช่วงได้ 5 ระดับ โดยวิธีการคำนวณดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545: 84)

$$\begin{aligned} \text{เกณฑ์การแบ่งระดับ} &= \frac{(\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด})}{\text{จำนวนขั้นที่แบ่ง}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = 0.8 \end{aligned}$$

จากเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแบ่งและแปลความหมายได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	หมายถึง	เหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

ในการกำหนดค่าเฉลี่ยของความเหมาะสม คือ ถ้าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีค่าตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป ถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าสื่อประกอบการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้ แต่ถ้ามีค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.41 ผู้วิจัยต้องปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย

3.6 ปรับแก้ไขสื่อประกอบการฝึกอบรมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดทำเป็นสื่อประกอบการฝึกอบรมฉบับสมบูรณ์

ส่วนที่ 4 เครื่องมือวัดผลและประเมินการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือแบบต่างๆ ดังนี้

1. แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม
2. แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม
3. แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา
4. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

โดยผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือวัดผลและประเมินการฝึกอบรม ดังนี้

1. แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม
ฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสร้างแบบทดสอบ และศึกษาวัตถุประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม ในแต่ละหัวข้อการฝึกอบรม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการนำไปใช้ เพื่อเป็นแนวทางกำหนดรายละเอียดในแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน

1.2 สร้างแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ (Multiple Choices) ชนิด 4 ตัวเลือก

1.3 การหาคุณภาพแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

1.3.1 นำแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม ไปขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

1.3.2 นำแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม ที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้ โดยการให้แสดงความเห็นได้แก่ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง จากนั้นนำคำตอบจากผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective: IOC) ดังนี้

มีความเห็น	สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	+1
มีความเห็น	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น	0
มีความเห็น	ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	-1

จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม ทั้งนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรมนั้นมีความสอดคล้องกัน และสามารถนำไปใช้ได้

1.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และจัดพิมพ์เป็นแบบทดสอบฉบับสมบูรณ์

2. แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรมชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบวัดทัศนคติ และศึกษาวัตถุประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม ในแต่ละหัวข้อการฝึกอบรม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางกำหนดรายละเอียดของแบบวัดทัศนคติ

2.2 สร้างแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
คะแนน	4	หมายถึง	เห็นด้วย
คะแนน	3	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
คะแนน	2	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
คะแนน	1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

คะแนนที่ได้รับจากการตอบแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม นำมาเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	หมายถึง	เห็นด้วย
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2.3 การหาคุณภาพแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

2.3.1 นำแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม ที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

2.3.2 นำแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม ที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้ โดยการให้แสดงความเห็นได้แก่สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง จากนั้นนำคำตอบผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective: IOC) ดังนี้

มีความเห็น	สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	+1
มีความเห็น	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น	0
มีความเห็น	ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	-1

จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม ทั้งนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรมนั้นมีความสอดคล้องกัน และสามารถนำไปใช้ได้

2.4 ปรับแก้ไขแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

3. แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้างดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมิน ศึกษาวัตถุประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรม ในแต่ละหัวข้อการฝึกอบรม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางกำหนดรายละเอียดของแบบประเมิน

3.2 สร้างแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	มีทักษะมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	มีทักษะมาก
คะแนน	3	หมายถึง	มีทักษะปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	มีทักษะน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	มีทักษะน้อยที่สุด

คะแนนที่ได้รับจากการตอบแบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา นำมาเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	หมายถึง	มีทักษะมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	หมายถึง	มีทักษะมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	หมายถึง	มีทักษะปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	หมายถึง	มีทักษะน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	หมายถึง	มีทักษะน้อยที่สุด

3.3 การหาคุณภาพแบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

3.3.1 นำแบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

3.3.2 นำแบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้ โดยการให้แสดงความเห็นได้แก่สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง จากนั้นนำคำตอบผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective: IOC) ดังนี้

มีความเห็น	สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	+1
มีความเห็น	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น	0
มีความเห็น	ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	-1

จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินทักษะ ทั้งนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าแบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษานั้นมีความสอดคล้องกัน และสามารถนำไปใช้ได้

3.4 ปรับแก้ไขแบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

4. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการสร้างดังนี้

4.1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจและศึกษารายละเอียดต่างๆ ของชุดฝึกอบรม เพื่อเป็นแนวทางกำหนดรายละเอียดของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

4.2 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

คะแนน	5	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
คะแนน	4	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
คะแนน	3	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
คะแนน	2	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
คะแนน	1	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

คะแนนที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมนำมาเปรียบเทียบโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

4.3. การหาคุณภาพแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนครราชสีมา

4.3.1 นำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม ที่สร้างขึ้นไปขอคำแนะนำจากประธานและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

4.3.2 นำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม ที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินความสอดคล้องไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและภาษาที่ใช้ โดยการให้แสดงความเห็นได้แก่สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง จากนั้นนำคำตอบผู้เชี่ยวชาญมาแปลงเป็นค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective: IOC) ดังนี้

มีความเห็น	สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	+1
มีความเห็น	ไม่แน่ใจ	กำหนดคะแนนเป็น	0
มีความเห็น	ไม่สอดคล้อง	กำหนดคะแนนเป็น	-1

จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตรและประเมินหาดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อชุดฝึกอบรม ทั้งนี้ ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมนั้นมีความสอดคล้องกัน และสามารถนำไปใช้ได้

4.4 ปรับแก้ไขแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์

ส่วนที่ 5 ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ในขั้นตอนนี้เป็นการรวบรวม สิ่งที่ดำเนินการพัฒนามาตั้งแต่ ส่วนที่ 1 – 4 ซึ่งประกอบด้วย หลักสูตร แผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และเครื่องมือวัดผลและประเมิน การฝึกอบรมมาจัดพิมพ์เป็นเล่มเดียวกัน เพื่อเป็นคู่มือให้วิทยากรใช้ในการฝึกอบรม

4. การทดลองใช้ชุดฝึกอบรม

ผู้วิจัยได้จัดทำทดลองใช้ชุดการฝึกอบรมโดยพิจารณาคัดเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม คือ ครูอิสลามศึกษา ซึ่งมีเงื่อนไขที่ผู้วิจัยได้กำหนดคือ ต้องเข้าฝึกอบรมจนจบระยะเวลาของหลักสูตร ฝึกอบรม เป็นครูแกนนำที่โรงเรียนคัดเลือกให้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นครูที่สอนอยู่ในกลุ่มสาระภาษา อารหรับ และกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรม มีจำนวนทั้งสิ้น 6 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 รูปแบบการทดลอง

การทดลองใช้แบบกลุ่มเดี่ยว มีการวัดก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest Posttest Design)

4.2 กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง

เป็นครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จำนวน 6 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560

4.3 ระยะเวลาในการทดลอง

ในการดำเนินการทดลอง ได้จัดฝึกอบรม ระหว่างเดือน พฤษภาคม – กรกฎาคม พ.ศ.2560 เป็นเวลา 3 เดือน โดยการฝึกอบรม 5 ครั้ง รวมเป็นระยะเวลา 19 ชั่วโมง ดังรายละเอียด คือ

4.3.1 ครั้งที่ 1 ใช้เวลา 5 ชั่วโมง

4.3.2 ครั้งที่ 2 ใช้เวลา 3 ชั่วโมง

4.3.3 ครั้งที่ 3 ใช้เวลา 3 ชั่วโมง

4.3.4 ครั้งที่ 4 ใช้เวลา 5 ชั่วโมง

4.3.5 ครั้งที่ 5 ใช้เวลา 3 ชั่วโมง

4.4 วิทยากร

วิทยากรในการฝึกอบรม ได้แก่ ผู้วิจัย

4.5 สถานที่ในการทดลอง

ศึกษาดูงานที่ โรงเรียนพิระยานาวินคลองหินวิทยา จ.ปัตตานี และจัดการ ฝึกอบรมที่โรงเรียนอัลอิสลามียะห์

4.6 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลาม ศึกษา สำหรับครูในโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ประกอบไปด้วย หลักสูตรการฝึกอบรม แผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม เครื่องมือวัดผลและประเมินการฝึกอบรม ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบวัดทัศนคติที่มีต่อการ ใช้

สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อชุดฝึกอบรม

5. การจัดกระทำข้อมูล

5.1 การประเมินความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ คือ

5.1.1 การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม แผนการฝึกอบรม และสื่อประกอบการฝึกอบรม โดยใช้ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม

5.1.2 การประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบวัดทัศนคติต่อการใช้อสื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม โดยการใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

5.2 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) ผลการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม จากแบบทดสอบ โดยการใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.3 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย (\bar{x}) ผลการวัดทัศนคติต่อการใช้อสื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยการใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.4 ประเมินระดับทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ได้นำคะแนนที่ได้จากการประเมินมาแปลความหมายตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนดไว้

5.5 ประเมินระดับความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม โดยการนำคะแนนที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามมาแปลความหมายตามเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนดไว้

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

5.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่

5.1.1 ค่าร้อยละ

5.1.2 ค่าเฉลี่ย (\bar{x})

5.1.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5.2 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC)

$$\text{สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

5.3 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที่ได้ ก่อน (Pre-test) และ หลัง (Post-test) การฝึกอบรม โดยใช้สถิติ Wilcoxon แบบ Wilcoxon Signed Rank Test

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาชุดฝึกอบรม

2.1 หลักสูตรฝึกอบรม มีองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

2.1.1 หลักการ

2.1.2 วัตถุประสงค์

2.1.3 โครงสร้างของหลักสูตร

2.1.4 ตารางการฝึกอบรม

2.1.5 วิธีการฝึกอบรม

2.2 แผนการฝึกอบรม

2.3 สื่อประกอบการฝึกอบรม

2.4 เครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 3 ผลการประเมินชุดฝึกอบรม

3.1 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม

3.2 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของแผนการฝึกอบรม

3.3 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของสื่อประกอบการฝึกอบรม

3.4 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของเครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 4 ผลการทดลองใช้ชุดฝึกอบรม

4.1 การทดลองใช้ชุดฝึกอบรมในการจัดการฝึกอบรม

4.2 ข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

4.3 การทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม

4.4 การวัดทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์การสอนอิสลามศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรม

4.5 การประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา

4.6 การศึกษาความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

ผลการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษา และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาศึกษาแนวทางการออกแบบการเรียนการสอนรูปแบบ ADDIE ซึ่งการออกแบบการเรียนการสอนรูปแบบ ADDIE เป็นการออกแบบระบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากว่าเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น สามารถนำไปสร้างเป็นเครื่องมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะจะเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งจะทำให้ประหยัดเวลา สามารถเข้าใจถึงปัญหาที่มีและต้องการแก้ไขอย่างตรงเป้าหมาย ส่วนข้อจำกัดของรูปแบบ ADDIE คือใช้ระยะเวลาพอสมควรถึงจะทำให้เกิดประสิทธิผล

ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่ นั้น ต้องสามารถทำให้ผู้ใหญ่มีความรู้สึกที่จะเรียน และเห็นถึงความจำเป็นหรือผลลัพธ์ที่จะได้ ซึ่งจะส่งผลต่ออาชีพหรือสถานะของตนเองในอนาคต ซึ่งหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของ Knowles (1980) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านความต้องการและความสนใจ ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจ เพราะฉะนั้นควรจะมีการเริ่มต้นกระบวนการพัฒนาสำหรับผู้ใหญ่ด้วยการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้มีขวัญและกำลังใจในการเปลี่ยนตนเองอันจะส่งผลต่อประสิทธิผลในการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

2. ด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ การเรียนของผู้ใหญ่จะได้ผลดีถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ดังนั้น หลักสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่ต้องยึดถือตามประสบการณ์และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ มิใช่ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลาย

3. ด้านการวิเคราะห์ประสบการณ์ ประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้ใหญ่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุด ดังนั้น การวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันจะสามารถนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4. ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่คือ ความรู้สึกต้องการที่จะสามารถทำด้วยตนเอง เพราะฉะนั้น บทบาทของผู้สอนควรจะเป็นผู้สืบทอดหรือค้นหาคำตอบร่วมกับผู้เรียนมากกว่าทำหน้าที่แค่ส่งผ่านความรู้หรือเป็นสื่อสำหรับความรู้แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่ ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเสริมแรง สนับสนุนในสิ่งเขาคิดและเปิดโอกาสให้ได้แสดงออก

5. ด้านความแตกต่างระหว่างบุคคล บุคคลเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น ความแตกต่างในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านความคิด อารมณ์ ร่างกาย ก็จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ฉะนั้น ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในแต่ละชั้น ย่อมเป็นไปตามระดับวัยหรืออายุของผู้ใหญ่แต่ละคน ดังนั้นควรเปิดโอกาสให้ผู้ได้กลิ่นกรองถึงความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ ที่ได้รับเพื่อเป็นสะท้อนเป็นปัจจัยในการแก้ไข พัฒนาและขยายผล

ส่วนด้านแนวคิด หลักการ และกระบวนการพัฒนาชุดฝึกอบรม มีลำดับขั้นตอนในการพัฒนา คือ

1. การกำหนดความจำเป็นของจะต้องค้นหาว่าอะไรคือปัญหาที่แท้จริงขององค์กร และปัญหานั้นสามารถที่จะสร้างสรรค์ให้เป็นโอกาสได้ด้วยการพัฒนาและการฝึกอบรมของบุคลากรองค์กรนั้น ๆ

2. การกำหนดความจำเป็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม การกำหนดความจำเป็นของผู้เข้ารับการอบรมแต่ละบุคคล เมื่อได้รับการพัฒนาแล้วจะสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ได้มากขึ้นน้อยเพียงใด และจะเท่าเท่ากับปัญหาขององค์กรจะได้รับการแก้ไข

3. การสร้างหลักสูตร เป็นการกำหนดเนื้อหาสาระและหัวข้อวิชาต่าง ๆ ที่จะสามารถสนองตอบวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และเป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม จนสามารถได้รับความรู้ทักษะ และทัศนคติที่ถูกต้องเหมาะสม จนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงาน ปฏิบัติงาน

4. การกำหนดกลยุทธ์ในการสอน เป็นเทคนิคต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในโปรแกรมการฝึกอบรม ซึ่งจะต้องกำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม สามารถกระตุ้นและชี้แนะให้ผู้เข้าให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และทักษะตามที่กำหนดไว้

5. การดำเนินการฝึกอบรม เป็นขั้นตอนของการจัดดำเนินการฝึกอบรม ด้วยการจัดเตรียมสถานที่อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้การดูแลให้ดำเนินไปตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้

6. การประเมินผลและผลสะท้อนกลับ ในทุกขั้นตอนของกระบวนการฝึกอบรม จะต้องมีการประเมินผลและพิจารณาผลสะท้อนกลับ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรขององค์กรตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ด้านแนวคิดและกระบวนการใช้สื่อการสอนนั้น สมัยท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้สอนหนังสือแก่บรรดาศอหาบะฮฺ ท่านก็ได้เลือกใช้สื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับระดับวัย สติปัญญา สถานการณ์ เพื่อช่วยอธิบายให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้ง่าย ซึ่งถ้าพิจารณาในด้านความรู้ในเรื่องศาสนาอิสลามแล้ว ในยุคของบรรดาศอหาบะฮฺ คือผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในความรู้ทางด้านศาสนาอย่างที่สุด ดังนั้น ถ้าต้องการให้เกิดประสิทธิผลด้านการเรียนรู้ ถึงแม้จะเป็นการจัดการเรียนรู้ในเรื่องศาสนาก็ควรที่จะใช้สื่อ วิธีการสอน หรือ เทคนิคที่หลากหลายเพื่อโน้มน้าว สร้างแรงกระตุ้นให้นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียน เพื่อที่จะสามารถให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนที่สำคัญ ๆ ของด้านกระบวนการใช้สื่อการสอน ได้ดังนี้

1. ขั้นการวางแผนและผลิตสื่อการสอน สรุปได้ว่า ด้านการเตรียมการผลิตสื่อการสอนเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ผู้ผลิตสื่อการสอนจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน เช่น ความรู้พื้นฐาน ทักษะ ทัศนคติ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่จะเรียน ส่วนด้านการผลิตสื่อการสอนผู้ผลิตต้องทราบถึงลักษณะเฉพาะของสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อการสอนมีจุดประสงค์เพื่ออะไร ผลิตสื่อนี้เพื่อใคร กำหนดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งใจไว้ มีแนวทางในการนำเสนอสื่อการสอนอย่างไรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์ในการผลิตสื่อการสอน สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ คือความคาดหวังของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียนในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ประสบการณ์ การนำไปใช้ ทั้งนี้

ผู้สอนต้องคำนึงถึงเงื่อนไข และข้อจำกัดต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น ระดับวัย ระดับสติปัญญา สภาพแวดล้อม สถานะทางสังคม ดังนั้นผู้ผลิตสื่อการสอนต้องวิเคราะห์ และกำหนดวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม

3. ขั้นตอนการเลือกตัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่ สรุปได้ว่า การผลิตสื่อการสอนที่เหมาะสมนั้นสามารถทำได้ 3 วิธีคือ 1) เลือกจากสื่อที่มีอยู่แล้วซึ่งจะต้องตรงกับลักษณะผู้เรียนและจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชาที่สอน 2) ตัดแปลงสื่อที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยการศึกษาข้อจำกัดของสื่อเหล่านั้นๆ แล้วกำหนดวิธีการผลิตสื่อใหม่ และต้องคำนึงความเหมาะสมของสื่อการสอนที่มีต่อผู้เรียนด้วย และ 3) ออกแบบสื่อใหม่ให้ตรงกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ลักษณะของผู้เรียน และงบประมาณในการจัดทำเพียงพอ

4. ขั้นตอนการใช้สื่อการสอน สรุปได้ว่า การเตรียมการก่อนนำสื่อไปปฏิบัติการสอน สิ่งที่สำคัญผู้สอนต้องเตรียมตัวเอง เข้าใจจุดประสงค์การเรียนรู้ของเนื้อหาที่สอนอย่างชัดเจน เข้าใจวัตถุประสงค์ของสื่อการสอน เตรียมห้อง อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกหากสื่อที่จะใช้นั้นต้องใช้เครื่องร่วมด้วย เตรียมตัวผู้เรียนอธิบายให้นักเรียนทราบถึงกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนขั้นตอนการใช้สื่อการสอน ต้องมีการเกริ่นนำถึงบทเรียนที่จะสอนเพื่อกระตุ้นความสนใจแก่ผู้เรียน และต้องคอยชี้แจง ชี้แนะถึงประเด็นต่างที่มีความสัมพันธ์ระหว่างสื่อการสอนกับเนื้อหา สังเกตปฏิกิริยาผู้เรียนระหว่างทำการสอน ตั้งประเด็นต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เกิดการสนทนาโต้ตอบ ระวังกัน พร้อมทั้งประเมินความรู้ ความเข้าใจที่ผู้เรียนได้รับ ปรับปรุงแก้ไข เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งต่อไป

5. ขั้นตอนการกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน สรุปได้ว่า เป็นการมีส่วนร่วมในระหว่างการจัดกิจกรรมการสอน ทั้งผู้เรียนกับผู้สอน และผู้เรียนกับผู้เรียน ทั้งในด้านเนื้อหาความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับ ทั้งนี้ผู้สอนควรคำนึงความสามารถของผู้เรียน ถ้าเนื้อหาที่ยากไปหรือสื่อที่เตรียมไม่เหมาะสม อาจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสน ไม่ได้รับการตอบสนองจากผู้เรียน ทำสื่อการสอนที่เตรียมมาไม่มีประสิทธิผล ในระหว่างการจัดกิจกรรมการสอนผู้สอนควรส่งเสริม สนับสนุน ชี้แนะ เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความรู้ ความเข้าใจ โดยการใช้วิธีการประเมินผลแบบต่าง ๆ เช่น การทำแบบฝึกหัด การซักถาม หรือสังเกตพฤติกรรมที่แสดงออก ทั้งนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการตอบสนองและได้รับการเสริมแรงระหว่างการเรียนได้อย่างดี

6. ขั้นตอนการประเมินผล สรุปได้ว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการที่จะบ่งบอกถึงคุณภาพของการจัดกิจกรรมการสอน ความสำเร็จของผู้เรียน สื่อและวิธีการสอน ซึ่งจะประเมินโดยผู้สอนเอง ผู้ชำนาญ หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ผู้เรียน และด้วยตัวของสื่อเอง หลักการประเมินเพื่อทราบคุณภาพของสื่อการสอนนั้นสามารถทำได้หลายวิธี เช่น ประเมินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สมรรถนะของผู้เรียนภายหลังที่เรียนจากสื่อแบบสอบถามความคิดเห็นและทัศนคติที่มีต่อสื่อการสอน การสังเกต การสัมภาษณ์ ฯลฯ

สภาพปัญหาการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนส่วนใหญ่ มีปัญหาในด้านหลักการใช้สื่อการสอน เช่น ด้านการวางแผนและการผลิตสื่อการสอน ด้านการกำหนดจุดประสงค์ของสื่อ ด้านการตัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่ ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน ด้านการประเมินผล ตัวอย่างปัญหาที่พบ เช่น นักเรียนไม่มีความพร้อมใน

เนื้อหาที่ครูสอน สื่อการสอนมีน้อยไม่หลากหลาย ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่ชำนาญ สื่อมีไม่เพียงพอ นักเรียนสนใจเรียนในระยะเวลาสั้น ๆ สร้างเครื่องมือประเมินสื่อไม่ถูกต้อง จากปัญหาดังกล่าวได้รับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ จัดให้มีการอบรมครูอิสลามศึกษาในเรื่องการจัดทำสื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษา พร้อมทั้งแนะนำวิธีการใช้สื่ออย่างถูกต้อง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ และมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในระยะสั้น ผู้วิจัยจึงได้มีการปรับลดและหลอมรวมขั้นตอนของ ADDIE Model และได้บูรณาการเข้าด้วยกันกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของ โนลส์ (Knowles 1980: 31) ซึ่งได้มีการเพิ่มกระบวนการ **ดูงาน (Field Trip)** คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง และ **ถอดบทเรียน (Lesson Learned)** คือ การสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจ และเพื่อการขยายผลต่อไป จากนั้นได้นำมาประมวล สังเคราะห์ เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (ดังภาพประกอบที่ 1: 7) และพัฒนาเป็นชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียน อัสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL “ดูงาน-คิด-ค้น-ทดลอง-ถอดบทเรียน” (FADIL Model) ดังรายละเอียดคือ

ดูงาน (Field Trip) คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เกิดแรงกระตุ้น สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

คิด (Analyze) คือ กระบวนการที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมการอบรมโดยมีผู้วิจัยวิจัยเป็นเพื่อนคู่คิด (กัลยาณมิตร)

ค้น (Design & Develop) คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัยเพื่อออกแบบและผลิตสื่อการสอนอิสลาม

ทดลอง (Implement) คือ การทดลองใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาที่ผลิตขึ้น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของสื่อระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัย

ถอดบทเรียน (Lesson Learned) คือ การสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อการสอน และเพื่อการขยายผลต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส มีรายละเอียดดังนี้

2.1 หลักสูตรการฝึกอบรม มีองค์ประกอบดังนี้

2.1.1 หลักการ หลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ครูอิสลามศึกษานำสื่อการสอนไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการเรียนการสอนของตนเองและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

2.1.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร หลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูอิสลามศึกษามีความรู้พื้นฐาน ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ เข้าใจในกระบวนการ และสามารถวางแผน ผลิตสื่อการสอนของตนเองได้

2.1.3 เนื้อหาสาระของหลักสูตร เนื้อหาสาระหลักของหลักสูตรแบ่งเป็นออกเป็น 2 ส่วน ประกอบไปด้วยความรู้พื้นฐานของสื่อการสอน ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับ ความหมาย ลักษณะของสื่อการสอน ความสำคัญ ความจำเป็น การจำแนกและประเภทของสื่อการสอน และกระบวนการของการใช้สื่อการสอน ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการพิจารณาลักษณะผู้เรียน การกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อการสอน การดัดแปลงและออกแบบสื่อการสอน การใช้สื่อการสอน การกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน การประเมินผล และการใช้สื่อการสอนสอนประเภทต่าง ๆ

2.1.4 ตารางการฝึกอบรม ตารางการฝึกอบรมกำหนดไว้ 5 ครั้ง รวมเป็นระยะเวลา 19 ชั่วโมงมีดังรายละเอียดคือ

- 1) ครั้งที่ 1 ใช้เวลา 5 ชั่วโมง
- 2) ครั้งที่ 2 ใช้เวลา 3 ชั่วโมง
- 3) ครั้งที่ 3 ใช้เวลา 3 ชั่วโมง
- 4) ครั้งที่ 4 ใช้เวลา 5 เดือน
- 5) ครั้งที่ 5 ใช้เวลา 3 ชั่วโมง

2.1.5 รูปแบบการเรียนรู้ แบบ FADIL “ดูงาน-คิด-ค้น-ทดลอง-ถอดบทเรียน” (FADIL Technique) ดังรายละเอียดคือ

1) “F” (Field Trip) ดูงาน คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เกิดแรงกระตุ้น สร้างขวัญ กำลังใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

2) “A” (Analyze) คิด คือ กระบวนการที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม คิด วิเคราะห์ผ่านกิจกรรมการอบรมโดยมีผู้วิจัยเป็นเพื่อนคู่คิด (กัลยาณมิตร)

3) “D” (Design & Develop) คั้น คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัยเพื่อออกแบบและผลิตสื่อการสอนอิสลามศึกษา

4) “I” (Implement) ทดลอง คือ การทดลองใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาที่ผลิตขึ้น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของสื่อระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัย

5) “L” (Lesson Learned) ถอดบทเรียน คือ การสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อการสอน และเพื่อการขยายผลต่อไป

2.2 แผนการฝึกอบรม แผนการฝึกอบรมแบ่งออกเป็น 5 แผน

แผนการฝึกอบรมที่ 1 การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง

แผนการฝึกอบรมที่ 2 การศึกษาความรู้พื้นฐาน ความสำคัญ การจำแนกประเภท และกระบวนการใช้สื่อการสอน

แผนการฝึกอบรมที่ 3 การใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ

แผนการฝึกอบรมที่ 4 การทดลองใช้สื่อการสอนที่พัฒนาขึ้นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

แผนการฝึกอบรมที่ 5 การประเมินผลสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม สรุปและรายงานผล

ในแต่ละแผนการฝึกอบรม ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และสื่อประกอบการฝึกอบรม

2.3 สื่อประกอบการฝึกอบรม สื่อในการฝึกอบรมประกอบด้วย ใบความรู้ Power Point ใบงาน วัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 ใบความรู้ ใบความรู้ที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม มีจำนวน 4 ชุด รวม 18 แผ่น มีรายละเอียดดังนี้

1) แผนที่ 2 ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญ การจำแนก และประเภทของสื่อการสอน มีจำนวน 9 แผ่น และใบความรู้ที่ 2 เรื่อง กระบวนการของการใช้สื่อการสอน การพิจารณาลักษณะผู้เรียน การกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อ การดัดแปลงและออกแบบสื่อ การใช้สื่อการสอน การกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน การกำหนดการประเมินผล มีจำนวน 4 แผ่น

2) แผนที่ 3 ใบความรู้ที่ 3 เรื่อง ข้อดีและข้อจำกัดของการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ มีจำนวน 3 แผ่น ใบความรู้ที่ 4 เรื่อง ตัวอย่างการออกแบบและผลิตสื่อการสอนจำนวน 2 แผ่น

2.3.2 Power Point มีจำนวน 55 กรอบ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) แผนที่ 2 มี Power Point จำนวน 44 กรอบ ตอนที่ 1 นำเสนอในหัวข้อ ความหมาย สื่อการสอนในอิสลาม ความสำคัญ การจำแนก และประเภทต่าง ๆ ของสื่อการสอน และตอนที่ 2 นำเสนอในหัวข้อ กระบวนการของการใช้สื่อการสอน การพิจารณาลักษณะผู้เรียน การกำหนดวัตถุประสงค์ประสงค์ในการใช้สื่อ การดัดแปลงและออกแบบสื่อการสอน การกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน การกำหนดการประเมินผล

2) แผนที่ 5 มี Power Point จำนวน 11 กรอบ นำเสนอในหัวข้อ ประมวลภาพการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL

2.3.3 ใบงาน มี 2 ใบงาน มีจำนวน 4 แผ่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) แผนที่ 3 ใบงานที่ 1 เรื่อง การออกแบบสื่อการสอนที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตนเอง จำนวน 2 แผ่น

2) แผนที่ 5 ใบงานที่ 2 เรื่อง สรุปบทเรียนที่เพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อการสอน และเพื่อการขยายผลต่อไป

2.3.4 สื่อวีดิทัศน์ มีจำนวน 2 วีดิทัศน์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

แผนที่ 3 วีดิทัศน์ที่ 1 เป็นวีดิโอเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนประเภทวัสดุของนักเรียนระดับประถมศึกษา วีดิทัศน์ที่ 2 เป็นวีดิโอเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์และกิจกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.4 เครื่องมือวัดผลและประเมินการฝึกอบรม เครื่องมือวัดผลและประเมินการฝึกอบรมประกอบด้วย แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 แบบทดสอบความรู้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน วัดความรู้ทั่วไป เช่น ด้านความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ การจำแนกประเภท และกระบวนการของการใช้สื่อการสอน ลักษณะแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ (Multiple Choices) ชนิด 4 ตัวเลือกจำนวน 20 ข้อ

2.4.2 แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา เป็นแบบวัดทัศนคติที่สร้างขึ้นตามวิธีการของ Likert จำนวน 20 ข้อ

2.4.3 แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ประเมินทักษะในด้านการเตรียมสื่อการสอน ด้านการเลือกสื่อการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน และด้านการติดตามผลสื่อการสอน ลักษณะของแบบประเมินทักษะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ

2.4.4 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจต่อเนื้อหาสาระ วิธีการ สื่อประกอบการฝึกอบรม วิทยากร และเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม ลักษณะแบบสอบถามความพึงพอใจเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ

ขั้นตอนที่ 3 ผลการประเมินชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอน อิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ผู้วิจัยได้นำโครงร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และด้านการ
วัดและประเมินผลจำนวน 3 ท่าน (ภาคผนวก ข) เป็นผู้ประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร
ซึ่งผลการประเมินมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรม ผล
การวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของ
โครงร่างหลักสูตร

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็น (n = 3)		
	\bar{x}	S.D.	ระดับความ เหมาะสม
1. หลักการและเหตุผลของหลักสูตร	4.00	.00	มาก
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	3.67	.58	มาก
3. โครงสร้างหลักสูตร	3.67	.58	มาก
4. เนื้อหาในโครงสร้างหลักสูตรมีการ เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก	3.67	.58	มาก
5. เนื้อหาในโครงสร้างหลักสูตรมีความ ครอบคลุม	3.67	.58	มาก
6. เนื้อหาในโครงสร้างหลักสูตรมีประโยชน์และ สามารถทำให้เกิดประสิทธิผล	4.00	.00	มาก
7. ตารางการฝึกอบรม	3.67	.58	มาก
8. รูปแบบการฝึกอบรม	4.00	.00	มาก
9. การประเมินผลการฝึกอบรม	3.77	.39	มาก
เฉลี่ย			

จากตารางที่ 5 ผลการประเมินระดับความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรจาก
ผู้เชี่ยวชาญ พบว่า องค์ประกอบโดยรวมของหลักสูตรฝึกอบรม มีความเหมาะสมในระดับ มาก
($\bar{x} = 3.77$, S.D. = .39) ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 3.41 ขึ้นไป แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า
หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้

3.2 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของแผนการฝึกอบรม ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของแผนการฝึกอบรม

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็น (N = 3)		
	\bar{x}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. แผนการฝึกอบรมที่ 1	4.00	.00	มาก
2. แผนการฝึกอบรมที่ 2	4.00	.00	มาก
3. แผนการฝึกอบรมที่ 3	4.00	.00	มาก
4. แผนการฝึกอบรมที่ 4	4.00	.00	มาก
5. แผนการฝึกอบรมที่ 5	4.00	.00	มาก
เฉลี่ย	4.00	.00	มาก

จากตารางที่ 6 ผลการประเมินระดับความเหมาะสมของแผนการฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า องค์ประกอบโดยรวมของแผนการฝึกอบรม มีความเหมาะสมในระดับ มาก ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = .000) ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 3.41 ขึ้นไป แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแผนการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้

3.3 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของสื่อประกอบการฝึกอบรม ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของสื่อประกอบการฝึกอบรม

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็น (N = 3)		
	\bar{x}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
สื่อประกอบการฝึกอบรม	3.67	.58	มาก
เฉลี่ย	3.67	.58	มาก

จากตารางที่ 7 ผลการประเมินระดับความเหมาะสมของสื่อประกอบการฝึกอบรมจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า สื่อประกอบการฝึกอบรม มีความเหมาะสมในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.67$, S.D. = .58) ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 3.41 ขึ้นไป แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าสื่อประกอบการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้

3.4 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของเครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วยเครื่องมือแบบต่าง ๆ ดังนี้

3.4.1 แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม

3.4.2 แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม

3.4.3 แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา

3.4.4 แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

3.4.1 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังฝึกอบรม ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องของแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน

หัวข้อประเมิน	R1	R2	R3	$\sum R$	R = 3 IOC
1. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของสื่อการเรียนการสอนได้ถูกต้องที่สุด	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
2. ข้อใดคือความสำคัญของสื่อการสอน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
3. ข้อใดกล่าวถึงคุณค่าของสื่อการสอนได้ถูกต้อง	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
4. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้อง	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
5. การใช้สื่อการสอนจะช่วยประหยัดเวลาหมายความว่าอย่างไร	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
6. ข้อใดคือความหมายของสื่อการสอนประเภทวีดิทัศน์	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
7. ข้อใดจัดวางเป็นสื่อการสอนประเภทวีดิทัศน์	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
8. ข้อใดกล่าวถึงสื่อการสอนประเภทกิจกรรมได้ถูกต้อง	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
9. ในการจัดทำสื่อการสอนควรคำนึงถึงสิ่งใดเป็นอันดับแรก	1.00	0.00	1.00	2.00	0.66
10. ขั้นตอนการวางแผนและการผลิตสื่อการสอนควรคำนึงถึงข้อใดเป็นลำดับแรก	1.00	0.00	1.00	2.00	0.66
11. ข้อใดคือวัตถุประสงค์ประสงค์ในการผลิตสื่อการสอน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
12. การกำหนดสื่อโดยยึดเอาตัวครูเป็นหลักนั้นมีข้อดีในข้อใด	1.00	0.00	1.00	2.00	0.66
13. การกำหนดสื่อตามข้อ 12 มีจุดอ่อนในเรื่องใด	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
14. การกำหนดสื่อการสอนตามแผนการสอนนั้นมีข้อดีอย่างไร	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
15. ครูสมสอนวิชาภาษาอาหรับควรใช้สื่อในข้อใดที่จะทำให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ได้มากที่สุด	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
16. จากข้อ 15 เพื่อให้การเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์มากที่สุดครูสมควรเตรียมตัวในการสอนอย่างไร	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
17. ที่ว่าการกำหนดสื่อควรยึดตัวผู้เรียนเป็นหลักนั้นหมายความว่าอย่างไร	1.00	0.00	1.00	2.00	0.66

ตารางที่ 8 (ต่อ)

หัวข้อประเมิน	R1	R2	R3	$\sum R$	R = 3 IOC
18. การจัดทำสื่อและสามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ด้วยตนเองได้นั้นเนื่องจากข้อใด	1.00	0.00	1.00	2.00	0.66
19. ความบกพร่องในข้อใดมีผลน้อยที่สุดต่อการจัดทำสื่อการสอนให้มีคุณภาพได้	1.00	0.00	1.00	2.00	0.66
20. การกำหนดสื่อการสอนสำหรับครูทุกคนย่อมแตกต่างกันไปดังนั้นคนที่กำหนดสื่อการสอนที่ดีที่สุดควรเป็นใคร	1.00	0.00	1.00	2.00	0.66
เฉลี่ย					0.86

จากตารางที่ 8 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรมมีประเด็นสาระสอดคล้อง (0.86) ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น สามารถนำไปใช้ได้

3.4.2 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องของแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม

หัวข้อประเมิน	R1	R2	R3	$\sum R$	R = 3 IOC
1. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
2. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ยุ่ยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้น	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
3. ช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
4. ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียนด้วยกัน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
5. ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
6. ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีในระหว่างผู้เรียนด้วยตนเองและกับผู้สอนด้วย	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
7. ช่วยประหยัดเวลาเรียน โดยใช้เวลาน้อยแต่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00

ตารางที่ 9 (ต่อ)

หัวข้อประเมิน	R1	R2	R3	$\sum R$	R = 3 IOC
8. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความประทับใจและจดจำได้นาน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
9. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยจัดการให้มีการใช้สื่อการสอนเป็นรายบุคคล	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
10. ช่วยให้บรรยากาศในการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
11. ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหา เพราะบางครั้งอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เอง	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
12. ช่วยแก้ปัญหาและทดแทนสิ่งที่ผู้สอนไม่ถนัดเช่น พูดไม่เก่ง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
13. ช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้หลากหลายรูปแบบ	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
14. ทำให้สามารถสอนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้กว้างมากขึ้น	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
15. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมและผลิตวัสดุใหม่ ๆ	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
16. สื่อการเรียนการสอนจะช่วยในการสื่อความหมายระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนให้ชัดเจน เป็นรูปธรรมมากขึ้น	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
17. ช่วยให้ผู้สอนสามารถนำประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่มากมายภายนอกห้องเรียนนำมาเสนอต่อผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
18. ช่วยให้ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้ตรงจุดมุ่งหมายในทุกชั้นตอน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
19. ช่วยให้ผู้สอนสังเกตปฏิกิริยาผู้เรียนได้	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
20. ช่วยให้ผู้สอนวัดและประเมินได้ง่ายยิ่งขึ้น	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
เฉลี่ย					1.00

จากตารางที่ 9 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม มีประเด็นสาระสอดคล้อง (1.00) ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น สามารถนำไปใช้ได้

3.4.3 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของแบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องของแบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา

หัวข้อประเมิน	R1	R2	R3	$\sum R$	R = 3 IOC
ทักษะด้านการเตรียม					
1. ตรวจสอบสื่อการสอนให้อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
2. ทดลองใช้ให้คล่องแคล่ว	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
3. ตรวจสอบและจัดเตรียมห้องเรียนสำหรับใช้สื่อการสอนให้มีความพร้อมอยู่เสมอ	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
ทักษะด้านการเลือก					
4. เลือกสื่อให้เหมาะสมกับระดับวัย ระดับสติปัญญาและปลอดภัยในการใช้	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
5. ขนาดของสื่อต้องมีขนาดที่พอเหมาะสำหรับการสอนจริง ผู้สอนมีการคำนึงถึงจำนวนผู้เรียนในชั้นเรียนจะมองเห็นสื่อได้ชัดเจน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
6. สื่อการสอนมีความสัมพันธ์กับบทเรียนและตรงกับจุดมุ่งหมายของเรื่องที่จะสอน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
ทักษะด้านการใช้					
7. ใช้ตามลำดับก่อนหลังอย่างคล่องแคล่วและแสดงให้เห็นทั่วถึงกันทั้งชั้นเรียนอย่างชัดเจน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
8. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการสอน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
9. ใช้สื่อการสอนได้คุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมาและพยายามใช้ให้เป็นประโยชน์ที่สุด	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
ทักษะด้านการติดตามผล					
10. มีการติดตามผลของการใช้สื่อการสอน เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนได้รับความรู้จากสื่อชิ้นนั้นมากน้อยเพียงใด	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
11. มีการสำรวจข้อบกพร่องของสื่อการสอนและพยายามหาแนวทางแก้ไข	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
12. มีการพัฒนาสื่อการสอนให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา	1.00	0.00	1.00	2.00	0.66
เฉลี่ย					0.96

จากตารางที่ 10 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา มีประเด็นสาระสอดคล้อง (0.96) ตามวัตถุประสงค์หลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น สามารถนำไปใช้ได้

3.4.4 ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม ผลการวิเคราะห์แสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ค่าดัชนีระดับความสอดคล้องของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

หัวข้อประเมิน	R1	R2	R3	$\sum R$	R = 3 IOC
1. การฝึกอบรมสอดคล้องกับสภาพลักษณะการใช้งานจริง	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
2. เนื้อหาการฝึกอบรมตรงกับความต้องการ	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
3. ลำดับเนื้อหา มีความเหมาะสม	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
4. เนื้อหาการฝึกอบรมส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะและความสามารถในการใช้สื่อการสอนในการปฏิบัติการสอน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
5. การอบรมด้วยรูป FADIL ทำให้เกิดความน่าสนใจเพิ่มขึ้น	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
6. ใ้ความรู้ อ่านเข้าใจง่าย	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
7. ใ้ความรู้มีจำนวนพอเหมาะ	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
8. Power Point มีความสอดคล้องกับเนื้อหา	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
9. ใบงานมีความชัดเจน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
10. ใบงานมีจำนวนพอเหมาะ	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
11. วิทยากรให้ความรู้ได้ชัดเจน	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
12. เวลาที่ใช้มีความเหมาะสม	1.00	1.00	1.00	3.00	1.00
เฉลี่ย					1.00

จากตารางที่ 11 ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม มีประเด็นสาระสอดคล้อง (1.00) ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องที่ได้ต้องเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น สามารถนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ 4 ผลการทดลองใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

การทดลองใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้นำชุดการฝึกอบรมที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วนำไปใช้ และดำเนินการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่ครูอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง และมีเงื่อนไขที่ผู้วิจัยได้กำหนดคือ ต้องเข้าฝึกอบรมจนจบระยะเวลาของหลักสูตรฝึกอบรม เป็นครูแกนนำที่โรงเรียนคัดเลือกให้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นครูที่สอนอยู่ในสาระภาษาอาหรับ และกลุ่มทดลองที่เข้ารับการฝึกอบรม มีจำนวนทั้งสิ้น 6 คน และได้ดำเนินการขออนุมัติครูที่เข้ารับการฝึกอบรมจากผู้อำนวยการโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ พร้อมทั้งเตรียมเอกสารและสถานที่สำหรับการฝึกอบรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 ผลการใช้ชุดฝึกอบรมในการจัดการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ผู้วิจัยได้ทำการฝึกอบรม โดยใช้สถานที่ในการฝึกอบรม คือ ศึกษาดูงานที่โรงเรียนพระยานาวินคลองหินวิทยา จ.ปัตตานี และจัดฝึกอบรมที่ห้องสื่อ IT โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ โดยจัดการฝึกอบรม ระหว่างเดือน พฤษภาคม – กรกฎาคม พ.ศ.2560 เป็นเวลา 3 เดือน โดยการฝึกอบรม 5 ครั้ง รวมเป็นระยะเวลา 19 ชั่วโมง ผลการใช้ชุดฝึกอบรมในการจัดการฝึกอบรม รายละเอียดแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ผลการใช้ชุดฝึกอบรมในการจัดการฝึกอบรม

ครั้งที่	วันเวลา	รูปการเรียนรู้/แผนการฝึกอบรม	ใช้เวลา	ผลที่ได้จากการฝึกอบรม
1	วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2560	“F” (Field Trip) ดูงานแผนการฝึกอบรมที่ 1 การเปิดโลกทัศน์	5 ชม.	ทำให้เกิดแรงบันดาลใจหลาย ๆ อย่าง เพื่อที่จะพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการปรับใช้วิธีการสอนเทคนิคการสอน และการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการสอน

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ครั้งที่	วันเวลา	รูปการเรียนรู้/แผนการ ฝึกอบรม	ใช้เวลา	ผลที่ได้จากการ ฝึกอบรม
2	วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ.2560	<p>“A” (Analyze) คิด</p> <p>1. ทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน ก่อนการฝึกอบรม</p> <p>2. วัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ก่อนการฝึกอบรม</p> <p>3. แผนการฝึกอบรมที่ 2 การศึกษาความรู้พื้นฐานสื่อการสอนในอิสลาม ความสำคัญ การจำแนกประเภท และกระบวนการใช้สื่อการสอน</p>	3 ชม.	<p>- ได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสื่อการสอน</p> <p>- เห็นคุณค่าและประโยชน์ของสื่อการสอนทำให้เกิดความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการสอน</p> <p>- เข้าใจในเรื่องสื่อการสอนว่าแต่ละประเภทมีคุณลักษณะต่างกัน แต่สามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ทักษะประสบการณ์ จากแหล่งความรู้ไป สู่ผู้เรียน และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้เหมือนกัน</p> <p>- เข้าใจในเรื่องกระบวนการใช้สื่อการสอนว่าจะต้องมีการวางแผนการใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของเนื้อหาวิชา จำนวนของผู้เรียน ลักษณะการตอบสนองจากผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผล</p>

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ครั้งที่	วันเวลา	รูปการเรียนรู้/แผนการ ฝึกอบรม	ใช้เวลา	ผลที่ได้จากการ ฝึกอบรม
3	วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ.2560	“D” (Design & Develop) คั้น แผนการฝึกอบรมที่ 3 การใช้สื่อการสอนประเภท ต่าง ๆ	3 ชม.	เข้าใจในกระบวนการ พัฒนาสื่อการสอนให้มี ประสิทธิภาพนั้นต้อง ทำตามขั้นตอน ซึ่งต้อง เริ่มจากการการ วางแผนในการเลือกใช้ สื่อก่อนเช่นต้องรู้ถึง คุณลักษณะของผู้เรียน จากนั้นจึงตัดแปลงหรือ ออกแบบสื่อใหม่, กำหนดวิธีการใช้สื่อ การสอน, กำหนด การตอบสนองของ ผู้เรียน และกำหนด วิธีการประเมินผลสื่อ การสอน
4	วันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ.2560 - 20 กรกฎาคม พ.ศ.2560	“I” (Implement) ทดลอง แผนการฝึกอบรมที่ 4 การทดลองใช้สื่อการสอน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ ได้พัฒนาขึ้น	5 ชม.	สื่อการสอนที่ถูก พัฒนาขึ้นตามขึ้นตาม ขั้นตอนที่ถูกต้องทำให้ การถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ จากแหล่งความรู้ไปสู่ ผู้เรียน ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

ตารางที่ 12 (ต่อ)

ครั้งที่	วันเวลา	รูปการเรียนรู้/แผนการ ฝึกอบรม	ใช้เวลา	ผลที่ได้จากการ ฝึกอบรม
5	วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2560	“L” (Lesson Learned) ถอดบทเรียน 1. แผนการฝึกอบรมที่ 5 การประเมินผลสื่อการ สอนของผู้เข้ารับการ ฝึกอบรม 2. สรุปผลที่ได้จากการ ฝึกอบรมรวมทั้งปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ 3. ทดสอบความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับสื่อการสอน หลัง ฝึกอบรม 4. วัดทัศนคติต่อการ ใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา หลังฝึกอบรม 5. สอบถามความพึง พอใจต่อการฝึกอบรม	3 ชม.	การถอดบทเรียน สามารถทำให้สามารถ มองย้อนกลับไปถึง ผลสำเร็จหรือปัญหาและ อุปสรรคต่าง ๆ ที่ เกิดขึ้นซึ่งจะทำให้เกิด การปรับปรุงแก้ไข แล พัฒนา เพื่อที่การจัด ฝึกอบรมในครั้งต่อไปจะ ได้ดียิ่งขึ้น

จากตารางที่ 12 การใช้ชุดฝึกอบรมในการจัดการฝึกอบรม ใช้เวลาในการฝึกอบรมทั้งหมด 5 ครั้ง มีรายละเอียด ดังนี้

ครั้งที่ 1 วันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2560 มีรายละเอียดการจัดฝึกอบรมดังนี้ ใช้รูปแบบการเรียนรู้ “F” (Field Trip) ดุงาน คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง, แผนการฝึกอบรมที่ 1 การเปิดโลกทัศน์ ศึกษาดูงานที่โรงเรียนพระยานาวินคลองหินวิทยา จ.ปัตตานี ใช้เวลา 5 ชั่วโมง ผลที่ได้จากการฝึกอบรม คือ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจหลาย ๆ อย่าง เพื่อที่จะพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการปรับใช้วิธีการสอนเทคนิคการสอน และการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการสอน

ครั้งที่ 2 วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ.2560 มีรายละเอียดการจัดฝึกอบรม ดังนี้ ใช้รูปแบบการเรียนรู้ “A” (Analyze) คิด คือ กระบวนการที่ให้ครูผู้สอนคิดวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมการอบรมโดยมีผู้วิจัยเป็นเพื่อนคู่คิด (กัลยาณมิตร), 1) ทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนการฝึกอบรม 2) วัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนการฝึกอบรม และ 3) แผนการฝึกอบรมที่ 2 การศึกษาความรู้พื้นฐาน ความสำคัญ การจำแนก ประเภทของสื่อการสอน และกระบวนการใช้สื่อการสอน จัดการฝึกอบรมที่ห้องสื่อ IT โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ ใช้เวลา 3 ชั่วโมง ผล

ที่ได้จากการฝึกอบรม คือ ได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสื่อการสอน ด้วยคุณค่าและประโยชน์ของสื่อการสอนทำให้เกิดความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการสอน, เข้าใจในเรื่องสื่อการสอนแต่ละประเภทมีคุณลักษณะต่างกัน แต่สามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ทักษะ ประสบการณ์ จากแหล่งความรู้ไปสู่ผู้เรียน และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้เหมือนกัน, เข้าใจในเรื่องกระบวนการใช้สื่อการสอนจะต้องมีการวางแผนการใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของเนื้อหาวิชา จำนวนของผู้เรียน ลักษณะการตอบสนองจากผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผล

ครั้งที่ 3 วันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ.2560 มีรายละเอียดการจัดฝึกอบรม ดังนี้ ใช้รูปแบบการเรียนรู้ “D” คั้น (Design & Develop) คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัยเพื่อออกแบบและผลิตสื่อการสอนอิสลามศึกษา, แผนการฝึกอบรมที่ 3 การใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ จัดการฝึกอบรมที่ห้องห้องสื่อ IT โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ ใช้เวลา 3 ชั่วโมง ผลที่ได้จากการฝึกอบรม คือ เข้าใจในกระบวนการพัฒนาสื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้นต้องทำตามขั้นตอน ซึ่งต้องเริ่มจากการวางแผนในการเลือกใช้สื่อก่อนเช่นต้องรู้ถึงคุณลักษณะของผู้เรียนจากนั้นจึงดัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่, กำหนดวิธีการใช้สื่อการสอน, กำหนดการตอบสนองของผู้เรียนและกำหนดวิธีการประเมินผลสื่อการสอน

ครั้งที่ 4 วันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ.2560 – 20 กรกฎาคม พ.ศ.2560 มีรายละเอียดการจัดฝึกอบรม ดังนี้ ใช้รูปแบบการเรียนรู้ “I” (Implement) ทดลอง คือ การทดลองใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของสื่อระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัย, แผนการฝึกอบรมที่ 4 การทดลองใช้สื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ได้พัฒนาขึ้น จัดการฝึกอบรมที่โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ ใช้เวลา 5 ชั่วโมง ผลที่ได้จากการฝึกอบรม คือ สื่อการสอนที่ถูกพัฒนาขึ้นตามขั้นตอนที่ถูกต้องส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้ทักษะ ประสบการณ์ จากแหล่งความรู้ไปสู่ผู้เรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ครั้งที่ 5 วันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2560 มีรายละเอียดการจัดฝึกอบรม ดังนี้ ใช้รูปแบบการเรียนรู้ “L” (Lesson Learned) ถอดบทเรียน คือ การสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจและเพื่อการขยายผลต่อไป, 1) แผนการฝึกอบรมที่ 5 การประเมินผลสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2) สรุปผลที่ได้จากการฝึกอบรมรวมทั้งปัญหาและอุปสรรค 3) ทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนหลังการฝึกอบรม 4) วัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาหลังการฝึกอบรม และ 5) สอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม จัดการฝึกอบรมที่ห้องห้องสื่อ IT โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ ใช้เวลา 3 ชั่วโมง ผลที่ได้จากการฝึกอบรม คือ การถอดบทเรียนสามารถทำให้สามารถมองย้อนกลับไปถึงผลสำเร็จหรือปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งจะทำให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา เพื่อที่การจัดการฝึกอบรมในครั้งต่อไปจะได้ดียิ่งขึ้น

4.2 ข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลส่วนตัวของครูที่เข้ารับการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ด้านเพศ ด้านอายุ ด้านวุฒิการศึกษา จำนวน 6 คน รายละเอียดแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรม

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 เพศชาย	4	66.70
1.2 เพศหญิง	2	33.30
เฉลี่ย	6	100
2. อายุ		
2.1 20-30 ปี	3	50.00
2.2 31-40 ปี	2	33.30
2.3 41-50 ปี	1	16.70
2.4 51 ปีขึ้นไป		
เฉลี่ย	6	100
3. วุฒิการศึกษา		
3.1 มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ชานาวิย	1	16.70
3.2 ปริญญาตรี	5	83.30
เฉลี่ย	6	100
4. เคยผ่านการฝึกอบรมด้านสื่อการสอน		
4.1 เคย	2	33.30
4.2 ไม่เคย	4	66.70
เฉลี่ย	6	100

จากตารางที่ 13 ผู้ที่เข้ารับการฝึกอบรมมีข้อมูล จำแนกดังนี้

เพศ พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 และเป็นหญิงมีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30 รวมทั้งหมด 6 คน คิดเป็นร้อยละ 100

อายุ พบว่าครูอิสลามศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และมีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.70 รวมทั้งหมด 6 คน คิดเป็นร้อยละ 100

วุฒิการศึกษา พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 83.30 และมีวุฒิการศึกษาระดับชานาวิทย์ มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 16.70 รวมทั้งหมด 6 คน คิดเป็นร้อยละ 100

เคยผ่านการฝึกอบรมด้านสื่อการสอน พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมด้านสื่อการสอน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 66.70 และเคยผ่านการฝึกอบรมด้านสื่อการสอน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30 รวมทั้งหมด 6 คน คิดเป็นร้อยละ 100

4.3 การทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบเพื่อทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน ได้แก่ ความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ การจำแนกประเภท และกระบวนการของการใช้สื่อการสอน ลักษณะแบบทดสอบความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ (Multiple Choices) ชนิด 4 ตัวเลือกจำนวน 20 ข้อ รวมเป็นคะแนน 20 คะแนน และทำการทดสอบกับจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งหมด 6 คน ผลการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม ปรากฏผลดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 คะแนนการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม

ครูอิสลามศึกษา	คะแนนก่อนฝึกอบรม		คะแนนหลังฝึกอบรม	
	คะแนนเต็ม 20		คะแนนเต็ม 20	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
คนที่ 1	8		12	
คนที่ 2	11		16	
คนที่ 3	10		15	
คนที่ 4	6		13	
คนที่ 5	9		14	
คนที่ 6	7		13	
เฉลี่ย	8.50	1.87	13.83	1.47

จากตารางที่ 14 คะแนนทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม โดยภาพรวม คือ ($\bar{x} = 8.50$, S.D. = 1.87) และหลังการฝึกอบรม พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนเพิ่มขึ้นทุกคน ($\bar{x} = 13.83$, S.D. = 1.47)

ผลเปรียบเทียบการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม ปรากฏผลดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม

ทดสอบความรู้ทั่วไป	n	\bar{x}	S.D.	Wilcoxon signed rank test	Sig.
ก่อนการฝึกอบรม	6	8.50	1.87	-2.22	.026*
หลังการฝึกอบรม	6	13.83	1.47		

*P < 0.05

จากตารางที่ 15 ค่าเฉลี่ยคะแนนทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม โดยภาพรวม คือ ($\bar{x} = 8.50$, S.D. = 1.87) และหลังการฝึกอบรม ($\bar{x} = 13.83$, S.D. = 1.47) เมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยหลังการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนเพิ่มขึ้นก่อนการฝึกอบรม

4.4 การวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา เป็นแบบวัดทัศนคติที่สร้างขึ้นตามวิธีการของ Likert จำนวน 20 ข้อ ผลการวัดระดับทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม ปรากฏผลดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ระดับทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม

ครูอิสลามศึกษา	ระดับทัศนคติ (ก่อนฝึกอบรม)		ระดับทัศนคติ (หลังฝึกอบรม)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
คนที่ 1	3.55		3.60	
คนที่ 2	2.75		4.35	
คนที่ 3	3.10		4.95	
คนที่ 4	2.10		4.65	

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ครูอิสลามศึกษา	ระดับทัศนคติ		ระดับทัศนคติ	
	(ก่อนฝึกอบรม)		(หลังฝึกอบรม)	
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.
คนที่ 5	3.80		3.90	
คนที่ 6	3.15		4.20	
เฉลี่ย	3.07	.60	4.27	.49

จากตารางที่ 16 ระดับทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์การสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.07$, S.D. = .60) และหลังการฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีระดับทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์การสอนอิสลามศึกษาเพิ่มขึ้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = .49)

ผลเปรียบเทียบระดับทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์การสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม ปรากฏผลดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 เปรียบเทียบระดับทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์การสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม

วัดระดับทัศนคติ	n	\bar{x}	S.D.	Wilcoxon signed rank test	Sig.
ก่อนการฝึกอบรม	6	3.07	.602	-2.21	.028*
หลังการฝึกอบรม	6	4.27	.490		

*P < 0.05

จากตารางที่ 17 คะแนนเฉลี่ยระดับทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์การสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมมีค่าเท่ากับ ($\bar{x} = 3.07$, S.D. = .60) และหลังการฝึกอบรมมีค่าเท่ากับ ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = .49) เมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยหลังการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทัศนคติต่อการใช้อุปกรณ์การสอนอิสลามศึกษาเพิ่มขึ้นก่อนการฝึกอบรม

4.5 การประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินทักษะ ในด้านการเตรียมสื่อการสอน ด้านการเลือกสื่อการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน และด้านการติดตามผลสื่อการสอน ลักษณะของแบบประเมินทักษะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ ผลการประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ปรากฏผลดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ระดับทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ครูอิสลามศึกษา	\bar{x}	S.D.	ระดับทักษะ
1. คนที่ 1	3.58		มาก
2. คนที่ 2	4.67		มากที่สุด
3. คนที่ 3	4.08		มาก
4. คนที่ 4	4.41		มากที่สุด
5. คนที่ 5	4.50		มากที่สุด
6. คนที่ 6	4.08		มาก
เฉลี่ย	4.22	.39	มากที่สุด

จากตารางที่ 18 คะแนนเฉลี่ยระดับทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยภาพรวมรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = .39)

4.6 การศึกษาความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 12 ข้อ ผลการสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ปรากฏผลดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ระดับความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส	\bar{x}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. การฝึกอบรมสอดคล้องกับสภาพลักษณะการใช้งานจริง	4.16	.41	มาก
2. เนื้อหาการฝึกอบรมตรงกับความต้องการ	4.66	.52	มากที่สุด
3. ลำดับเนื้อหา มีความเหมาะสม	4.16	.75	มาก

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส	\bar{x}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
4. เนื้อหาการฝึกอบรมส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะและความสามารถในการใช้สื่อการสอนในการปฏิบัติการสอน	4.50	.55	มากที่สุด
5. การอบรมด้วยรูป FADIL ทำให้เกิดความน่าสนใจเพิ่มขึ้น	4.50	.55	มากที่สุด
6. ใ้ความรู้ อ่านเข้าใจง่าย	4.33	.52	มากที่สุด
7. ใ้ความรู้มีจำนวนพอเหมาะ	4.33	.52	มากที่สุด
8. Power Point มีความคลอบคลุมกับเนื้อหา	4.50	.55	มากที่สุด
9. ใบงานมีความชัดเจน	4.33	.82	มากที่สุด
10. ใบงานมีจำนวนพอเหมาะ	4.50	.55	มากที่สุด
11. วิทยากรให้ความรู้ได้ชัดเจน	4.50	.55	มากที่สุด
12. เวลาที่ใช้มีความเหมาะสม	4.33	.82	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.40	.36	มากที่สุด

จากตารางที่ 19 ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = .36) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ (2) เนื้อหาการฝึกอบรมตรงกับความต้องการ ($\bar{x} = 4.66$, S.D. = .52) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้อ (1) การฝึกอบรมสอดคล้องกับสภาพลักษณะการใช้งานจริง ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = .41) กับข้อ (3) ลำดับเนื้อหาเหมาะสม ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = .75) การแปลผลคือ อยู่ในระดับมาก

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูในโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส เป็นลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปสาระสำคัญการวิจัย ดังนี้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส 2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส 3) เพื่อประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ส่วนวิธีดำเนินการวิจัย มีการดำเนินการ 6 ขั้นตอน สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) การศึกษาและสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย 2) การกำหนดกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูอิสลามศึกษาจำนวน 6 คน 3) การพัฒนาชุดฝึกอบรม ประกอบไปด้วย หลักสูตรฝึกอบรม แผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม เครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม 4) การทดลองใช้ชุดฝึกอบรมใช้แบบกลุ่มเดี่ยว มีการวัดก่อนและหลังการทดลอง ระยะเวลาในการทดลอง ได้จัดฝึกอบรมระหว่างเดือน พฤษภาคม – กรกฎาคม พ.ศ.2560 เป็นเวลา 3 เดือน โดยจัดการฝึกอบรม 5 ครั้ง ใช้เวลาฝึกอบรมทั้งหมด 19 ชั่วโมง วิทยากรในการฝึกอบรมได้แก่ ผู้วิจัย สถานที่ในการทดลอง ศึกษาตึกงาน ที่โรงเรียนพิระยานาวินคลองหินวิทยา จ.ปัตตานี และจัดการฝึกอบรมที่โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง มีดังต่อไปนี้ ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม 5) การจัดกระทำข้อมูล ด้านหลักสูตรฝึกอบรม แผนการฝึกอบรม และสื่อประกอบการฝึกอบรม ใช้ค่าเฉลี่ยการประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ ส่วนด้านเครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม ใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 6) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) เปรียบเทียบผลที่ได้จากการฝึกอบรม ก่อน (Pre-test) หลัง (Post-test) โดยใช้สถิติ Wilcoxon แบบ Wilcoxon Signed Rank Test

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส 2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยชุดฝึกอบรมฯ 3) เพื่อประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมฯ และ 4) เพื่อสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมฯ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูอิสลามศึกษาจำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ประกอบไปด้วย หลักสูตรฝึกอบรม แผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และเครื่องมือวัดผลและประเมินการฝึกอบรม ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบวัดทัศนคติที่มีต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรม ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนด มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องทุกประเด็น ($\bar{x} = 3.81$, S.D. = .32) และ (IOC = 0.86-1.00) 2) ผลการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และผลการวัดทัศนคติที่มีต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรม สรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมสูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ผลการประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = .40) และ 4) ผลการสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อชุดฝึกอบรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = .36)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาด้วยรูปแบบ FADIL สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาประมวลและสังเคราะห์เป็นโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม ยกวางแผนการฝึกอบรม จัดทำสื่อประกอบการฝึกอบรม และสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม จากนั้นจึงนำโครงร่างหลักสูตร ยกวางแผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม และนำเครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรมได้แก่ แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรม แผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม แต่ละองค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสมในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.81$, S.D. = .32) และผลการประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (0.86-1.00) ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด

แสดงว่าชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น จึงถือว่าสามารถนำไปใช้ได้

ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้พัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยการสังเคราะห์ แนวคิดจากหลักการออกแบบการเรียนการสอนรูปแบบ ADDIE ซึ่งเป็นที่นักออกแบบการเรียนการสอนและนักพัฒนาการฝึกอบรมนิยมใช้เพื่อวิเคราะห์ ออกแบบและพัฒนาให้เป็นผล และยังเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นในด้านวิธีการสอนที่ยึดถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากกว่าวิธีการที่ยึดถือผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ส่วนในด้านการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่นั้นผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญถึงลักษณะทั่วไปและลักษณะเฉพาะของแต่ละคน ได้แก่ อายุ ระดับความรู้ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมซึ่งการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่กับเด็กนั้นมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ต้องมีความเหมาะสม เพื่อสามารถทำให้ผู้ใหญมีความรู้สึกที่จะเรียนและเห็นถึงความจำเป็นหรือผลลัพธ์ที่จะได้อันจะส่งผลต่ออาชีพหรือสถานะของตนเองในอนาคต และจากแนวความคิดการพัฒนาชุดฝึกอบรม ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวความคิดการพัฒนาหลักสูตรของ ไทเลอร์ (คาร์ณ โปรยเงิน, 2550: 21) แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ เป็นไปตามลำดับขั้น ดังนี้ 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรศึกษาจากสังคมศึกษาจากตัวผู้เรียน ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาสาขาวิชา 2) การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไร จึงจะช่วยให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ 3) การจัดหาประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องมีการสำรวจความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและด้านเนื้อหา โดยมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และ 4) การประเมินผล เป็นขั้นที่จะให้ผู้วางแผนจัดทำหลักสูตร รวมทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้เพียงใด ส่วนด้านแนวคิดเกี่ยวกับสื่อการสอนผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาจากเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งศึกษาสภาพปัญหาการใช้สื่อการสอนของโรงเรียนในสามจังหวัดชายแดนใต้และจังหวัดสตูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงสรุปและกำหนดเป็นเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และทักษะในด้านสื่อการสอน จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลที่ได้ออกมาสังเคราะห์และพัฒนาเป็นชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาชุดฝึกอบรมดังกล่าวได้มีการจัดเรียงเนื้อหาสาระให้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร และนำมาจัดลำดับเพื่อมุ่งให้เกิดการเรียนรู้โดยการนำทุกขั้นตอนมาวิเคราะห์ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อสร้างเป็นชุดฝึกอบรมที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ วารุณี อัครโกติน (2554: 138) กล่าวว่า การคัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ การจัดลำดับเนื้อหาวิชาที่คัดเลือกควรพิจารณาถึงความเหมาะสมที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ก่อนหรือหลัง ซึ่งจะเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรประสบความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด

และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ และมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในระยะสั้น ผู้วิจัยจึงได้มีการปรับลดและหลอมรวมรูปแบบของ ADDIE และได้บูรณาการเข้าด้วยกันกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของ โนลส์ (Knowles 1980: 31) ซึ่งได้มีการเพิ่มกระบวนการ ดูงาน (Field Trip) คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง และ ถอดบทเรียน (Lesson Learned) คือ การ

สรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจ และเพื่อการขยายผล จากนั้นจึงได้นำมาประมวลสังเคราะห์ เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และพัฒนาเป็นชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ “ดูงาน-คิด-ค้น-ทดลอง-ถอดบทเรียน” (FADIL Model) ดังรายละเอียดคือ

ดูงาน (Field Trip) คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เกิดแรงกระตุ้น สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของโนลส์ (Knowles, 1980: 31) ด้านความต้องการและความสนใจว่า ผู้ใหญ่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจ เพราะฉะนั้นควรจะมีการเริ่มต้นกระบวนการพัฒนาสำหรับผู้ใหญ่ ด้วยการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้มีขวัญและกำลังใจในการเปลี่ยนตนเองอันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

คิด (Analyze) คือ กระบวนการที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมการอบรมโดยมีผู้วิจัยวิจัยเป็นเพื่อนคู่คิด (กัลยาณมิตร) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของโนลส์ (Knowles, 1980: 31) ด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ว่า การเรียนของผู้ใหญ่จะได้ผลดีถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ดังนั้น หลักสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่ต้องยึดถือตามประสบการณ์และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ มิใช่ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลาย

ค้น (Design & Develop) คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัยเพื่อออกแบบและผลิตสื่อการสอนอิสลามศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของโนลส์ (Knowles, 1980: 31) ด้านการวิเคราะห์ประสบการณ์ ว่า ประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้ใหญ่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุด ดังนั้น การวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันจะสามารถนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ทดลอง (Implement) คือ การทดลองใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาที่ผลิตขึ้น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของสื่อระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของโนลส์ (Knowles, 1980: 31) ผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเองว่า ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่คือ ความรู้สึกต้องการที่จะสามารถทำด้วยตนเอง เพราะฉะนั้น บทบาทของผู้สอนควรจะเป็นผู้สืบทอดหรือค้นหาคำตอบร่วมกับผู้เรียนมากกว่าทำหน้าที่แค่ส่งผ่านความรู้หรือเป็นสื่อสำหรับความรู้แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่ ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเสริมแรง สนับสนุนในสิ่งเขาคิดและเปิดโอกาสให้ได้แสดงออก

ถอดบทเรียน (Lesson Learned) คือ การสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อการสอน และเพื่อการขยายผล ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของโนลส์ (Knowles, 1980: 31) ด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า บุคคลเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น ความแตกต่างในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านความคิด อารมณ์ ร่างกาย ก็จะมีมากขึ้นเรื่อยๆ ฉะนั้น ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในแต่ละชั้น ย่อมเป็นไปตามระดับวัยหรืออายุของ

ผู้ใหญ่แต่ละคน ดังนั้นควรเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ได้กลั่นกรองถึงความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ ที่ได้รับเพื่อสะท้อนเป็นปัจจัยในการแก้ไข พัฒนาและขยายผล

2. ผลการทดลองใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และในด้านทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาหลังการฝึกอบรมสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และในด้านทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยระดับทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และในด้านความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีระดับความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งได้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า จากผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า จุดแข็งของชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส รายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ ด้านเนื้อหาการฝึกอบรมตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความตั้งใจในการฝึกอบรม ด้านวิธีการฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL ทำให้เกิดความน่าสนใจเพิ่มขึ้น ด้านสื่อประกอบการฝึกอบรมมีความครอบคลุมและมีจำนวนพอเหมาะ และด้านวิทยากรก็ได้ให้ความรู้ได้อย่างชัดเจน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ชุดฝึกอบรม ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นครั้งนี้ ส่งผลต่อความรู้ ทัศนคติ และทักษะ ทำให้ครูอิสลามศึกษามีความรู้ ทัศนคติ และทักษะเพิ่มขึ้นจากเดิม ทั้งนี้เนื่องจากองค์ประกอบของหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ เพราะได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิจิตรา ธงพานิช (2559: 981) พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จะส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจ หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนจุดอ่อนของชุดฝึกอบรม คือ ด้านการฝึกอบรมสอดคล้องกับสภาพลักษณะการใช้งานจริง เนื่องจากว่าระยะเวลาในแต่ละแผนของการฝึกอบรมนั้นอาจน้อยเกินไปและผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่มีประสบการณ์ในการพัฒนาสื่อให้เป็นของตนเองมาก่อน ทำให้เกิดอุปสรรคในการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมมาประยุกต์กับการใช้งานจริง และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลำดับเนื้อหามีความเหมาะสมนั้น อาจเป็นเพราะว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่ชำนาญในด้านการใช้ภาษาไทย ไม่คุ้นกับเนื้อหาที่เป็นภาษาเชิงวิชาการ ทำให้เกิดความสับสนในการทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่ได้นำเสนอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการไปใช้ประโยชน์

1.1 ชุดฝึกอบรมนี้เหมาะสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลุ่มเล็ก ซึ่งไม่ควรมากกว่า 10 คนเพื่อที่วิทยากรจะได้ให้ความรู้ ความสนใจ เป็นพี่เลี้ยง และกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทำกิจกรรมได้อย่างทั่วถึงถ้าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเกิน 10 คน ควรจะมีวิทยากรหลายคน

1.2 ผู้นำชุดอบรมนี้ไปใช้ ควรพิจารณาถึงงบประมาณในการจัดการฝึกอบรม และข้อมูลเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เช่น จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม ความรู้พื้นฐานของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ฯลฯ

1.3 เมื่อมีการฝึกอบรมโดยชุดฝึกอบรมนี้แล้วควรมีการติดตามผลโดยการกระตุ้น ส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ใช้สื่อการสอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้การค้นคว้าวิจัยในเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ได้ประโยชน์อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยขอเสนอสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

2.1 ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ด้วยการปรับเพิ่มในด้านสื่อประกอบการฝึกอบรม โดยการเพิ่มภาษาที่เป็นภาษาถิ่นของกลุ่มตัวอย่างเช่น ภาษามลายู หรือภาษาอาหรับ

2.2 ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL โดยการปรับเพิ่มรูปแบบการเรียนรู้ เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รายละเอียดของรูปแบบการเรียนรู้ที่ปรับเพิ่ม ดังนี้

2.2.1 ก่อนการใช้รูปแบบการเรียนรู้ FADIL ควรจะต้องมีการสำรวจ ทั้งในเรื่องปัญหาและรูปแบบวิธีการฝึกอบรมที่ครูผู้สอนต้องการ (R = Research) ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้จัดการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น

2.2.2 หลังจากได้ปัญหาและความต้องแล้ว ควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างพลัง (E = Empowerment) เพื่อกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจในการดำเนินกิจกรรมให้ลุล่วงไปจนสำเร็จ โดยเน้นการสร้างทีมการทำงาน (Team Building) และความรู้สึกของความเป็นเจ้าของโครงการ (Sense of Belonging)

ซึ่งสามารถนำเสนอรายละเอียด คือ

จากรูปแบบการเรียนรู้ FADIL “ดูงาน-คิด-ค้น-ทดลอง-ถอดบทเรียน” (FADIL Model) เป็น RE-FADIL “สำรวจ-สร้างพลัง-ดูงาน-คิด-ค้น-ทดลอง-ถอดบทเรียน”

“R” (Research) **สำรวจ** คือ การสำรวจปัญหาและเปลี่ยนปัญหาให้เป็นโอกาส เพื่อให้เกิดการพัฒนา

“E” (Empowerment) **สร้างพลัง** คือ การส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถควบคุมตนเอง เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวทางที่พึงปรารถนา

“F” (Field Trip) **ดูงาน** คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เกิดแรงกระตุ้น สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

“A” (Analyze) **คิด** คือ กระบวนการที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมการอบรมโดยมีผู้วิจัยวิจัยเป็นเพื่อนคู่คิด (กัลยาณมิตร)

“D” (Design & Develop) **ค้น** คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัยเพื่อออกแบบและผลิตสื่อการสอนอิสลาม

“I” (Implement) **ทดลอง** คือ การทดลองใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาที่ผลิตขึ้น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของสื่อระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัย

“L” (Lesson Learned) **ถอดบทเรียน** คือ การสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อการสอน และเพื่อการขยายผลต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กิดานันท์ มลิทอง. 2543. เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2544. สื่อการสอนและฝึกอบรม: จากสื่อพื้นฐานถึงสื่อดิจิทัล. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- _____. 2548. เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์.
- กมล เวียสุวรรณ และนิตยา เวียสุวรรณ. 2540. แนวคิดการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : คอมแพคท์พริ้นท์.
- จรรยา เหนียนเฉลย. 2546. เทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพฯ. ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ. พิมพ์ดี จำกัด.
- ชูชัย สมितिไกร. 2554. การฝึกอบรมบุคลากรในองค์การ (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชูศรี วงศ์รัตน์. 2544. การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อ. กรุงเทพฯ: ทิปส์พับบลิเคชันจำกัด.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. 2529. เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. 2526. การบริหารสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ณรงวิทย์ แสนทอง. 2548. การบริหารงานทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่. กรุงเทพฯ : เอช อาร์ เซ็นเตอร์
- นิรมล ศตวุฒิ. 2543. การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิพนธ์ สุขปรดี. 2521. นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิฆเนศ.
- นิเลาะ แวอูเซ็ง. 2551. การบริหารการศึกษาในอิสลาม. ปัตตานี : ภาควิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2545. การพัฒนาและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- มุฮัมมัดอะฎียะฮ์ อัล-อิบรอฮีม . 2521. การศึกษาในอิสลาม. แปล โดย มุฮัมมัดอมิน บินกาสัน. กรุงเทพฯ : อัล-ญีฮาด
- วิภา อุดมฉันท. 2544. การผลิตสื่อโทรทัศน์และสื่อคอมพิวเตอร์: กระบวนการสร้างสรรค์และเทคนิคการผลิต. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บุคพอยท์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำลี รักสุทธี. 2553. คู่มือการจัดทำสื่อนวัตกรรมและแผนฯประกอบสื่อนวัตกรรม. กรุงเทพฯ : พัฒนาการศึกษา.

วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

คำรณ โปรงเงิน. 2550. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องเทคนิคการเพิ่มผลผลิตด้านบุคลากร: กรณีศึกษาพนักงานฝ่ายผลิตแผนกบรรจุผลิตภัณฑ์กลุ่มสื่อสารโทรคมนาคมไร้สายบริษัท ดิจิตอลโฟนจำกัด. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (อุตสาหกรรมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จินดา อูสมาน. 2549. ประสิทธิภาพประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝันในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

จินตนา พงศ์ถิ่นทองงาม. 2543. การพัฒนาหลักสูตรอบรมเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คลองมหาสวัสดิ์และคลองโยงสำหรับสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอพุทธ มณฑล จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

ซัมปรี ยีวาต. 2554. สภาพและปัญหาการใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในการเรียนการสอนของ ครูในโรงเรียนเครือข่ายบ้านแป๊ะบุญ อำเภอบาเจาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 1. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสาร การศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ซูมัยยะห์ สาและ. 2551. บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการจัดการเรียนการสอนของ วิทยากรอิสลามศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

นุรีซัน ดอเลาะ. 2551. สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียน ประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

นิรันดร์ สาโรวาท. 2552. การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของแกนนำในการป้องกันและแก้ปัญหาเชื้อเอชไอวีและโรค ภูมิคุ้มกันบกพร่องในชุมชนมุสลิม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบ โรงเรียนภาคควิชาโนบายการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ปัทมาพร ชเลิศเพ็ชร์. 2551. การพัฒนาหลักสูตรอบรมกลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
สำหรับผู้นำท้องถิ่นในภูมิภาคการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ. ปรินญาครุศาสตร์ดุสิต
บัณฑิตสาขาวิชาอาชีวศึกษา ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปัทมา จันทวิมล. 2556. การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานโดยใช้หลักการจัดการ
ความรู้ และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการฝึกอบรมของ
นักพัฒนาบุคลากร. ปรินญาครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มิ่งขวัญ ภาคสัจไชย, 2555. การวิจัยและพัฒนาชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการแก้ปัญหาเชิง
สร้างสรรค์ของนักศึกษาปริญญาตรี. ปรินญาครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาวิธีวิทยาการ
วิจัยการศึกษา ภาควิชาและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มุสลีฮะฮ์ สุหลง. 2557. การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มาหามะ สะมาอุง, 2554. ปัญหาและความต้องการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูโรงเรียนสังกัด
เทศบาลเมืองปัตตานี. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสาร
การศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มูฮัมมัดนาเซ สามะ. 2552. สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของ
รัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชา
อิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- รมย์ฤดีเวสสัน. 2554. การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง
และทฤษฎีการเห็นคุณค่าในตนเองเพื่อเสริมสร้างจิตบริการสำหรับพนักงานสายการบิน.
ปรินญาครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษา นอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษา
ตลอดชีวิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วารุณี อัครโกดิน. 2554. การพัฒนาหลักสูตรอบรมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของ
บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินญาณิพนธ์ดุสิตบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัดนันย์ อาลีกาแห. 2553. ปัญหาและความต้องการของครูอิสลามศึกษาในการจัดการเรียนการ
สอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษา
ระดับประถมและมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขา
อิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อรทัย ศักดิ์สูง. 2543. การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างทฤษฎี แอนดราโกจี (Andragogy) ของมัลคอล์ม โนลส์กับวิธีการสอนในหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูงของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิสมาแอล หลีเส็น. 2557. สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อาหะมะ สะอะ . 2554. สภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ของครูผู้สอนอิสลามศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานราธิวาส เขต 3. ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ฮาสาน๊ะ จิเหม. 2557. สภาพปัญหากระบวนการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของครูในโรงเรียน ประถมศึกษา จังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สื่อออนไลน์

พิจิตรา ธงพานิช 2559. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการย้อนกลับ (Backward Design) เพื่อพัฒนาทักษะการคิด ของนักเรียน. การประชุมวิชาการระดับชาติครุศาสตร์วิจัยครั้งที่ 1 www.conference.edu.ksu.ac.th. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2559.

รูปแบบ ADDIE. ม.ป.ป. การออกแบบการเรียนการสอนรูปแบบ ADDIE www.blog.msu.ac.th/?p=4833 สืบค้นเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559.

สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี. 2553. ข้อมูลโรงเรียนเอกชนในระบบสังกัดสำนักงาน การศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี. www.o pep.go.th สืบค้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559.

รายงานการประชุม

โรงเรียนอัลอิสลามียะห์. 2559. การประชุมสามัญประจำปีการศึกษา 2559 ครั้งที่ 5. (รายงาน การประชุม). โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ภาษาอังกฤษ

Brown, James W. and Others. 1977. **AV Instructional Technology Media and Methods.**New York: McGraw Hill Book.

Clark, Barbara. 1997. **Growing Up Gifted.** 5th ed. New Jersey: Prentice-Hall.

Gerach, Vernon S. and Ely, Donald P. 1971. **Teaching and Media a System Approach.**New York: Prentice Hall.

John R. Schermerhorn. 2002. **Management.** New York: John Wiley & Sons.

Knowle, M.S. 1980. **The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy.** Chicargo: Follert.

Nadler, L. 1989. **Developing Human Resource.** 3rd San Francisco: Jossey-Bass

Royal Carnadian Mounted Police. 1990. **System Approach to Training Design and Delivery Course (SATTD) Manual.** Ottawa Canada: Canadian Police College.

R. Wayne Mondy, Robert MM. Noe; & Shane R. Premeaux. 2002. **Human Resource Management.** Boston: Allyn and Bacon.

Tyler, Ralph W. 1950. **Basic Principle of Curriculum and Instruction.** Chicago; The University of Chicago press.

Taba, H. 1962. **Curriculum Development: Theory and Practice.** New York: Harcout Brace & World.

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก ก
หนังสือขอความอนุเคราะห์



บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยอิสลามศึกษา สำนักงานเลขาธิการ งานบัณฑิตศึกษา โทร. 095-0699206
 ที่ มอ 751/ วันที่ เมษายน 2560
 เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย
 เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาฟีฟ ลาเต๊ะ

ด้วยนายฟาฎิล กือแน รหัสนักศึกษา 5720420103 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขา
 การบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 วิทยาเขตปัตตานี อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนา
 ชุดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาด้วยรูปแบบ FADIL สำหรับครู
 โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส” โดยมี ดร.ซ่มซู สาอุ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ
 ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
 ความเหมาะสมของภาษาของชุดการฝึกอบรม พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการ
 ปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการทำวิจัยต่อไป พร้อมกันนี้ได้แนบเอกสารมาด้วย
 จำนวน 1 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

(ดร.ยูโซะ ตาละ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำเนาเดียวกันเรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิเลาะ แวอุเซ็ง



ที่ ศธ 0521.2.08/

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

18 เมษายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

เรียน ดร.นียอ บาสา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ชุดการฝึกอบรมเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายฟาฮูล กือแน รหัสนักศึกษา 5720420103 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาชุดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาด้วยรูปแบบ FADIL สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส” โดยมี ดร.ซัมซุ สาอุ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ วิทยาลัยอิสลามศึกษา ได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาของชุดการฝึกอบรม พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อการทำวิจัยต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ยูโซะ ตาละ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ

โทรศัพท์ 095-069-9206, 0 7331 3930 - 50 ต่อ 2228

โทรสาร 0 7334 8726



ที่ ศธ 0521.2.08/

วิทยาลัยอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรู่สะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

16 มิถุนายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยของนักศึกษาปริญญาโท

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนอัลอิสลามียะห์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ชุดฝึกอบรมเพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายฟาฎิล กือแน รหัสนักศึกษา 5720420103 นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์ ในหัวข้อเรื่อง “การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส” โดยมี ดร.ซัมซุ สาอู เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ นักศึกษามีความประสงค์จะขอความอนุเคราะห์ในการจัดอบรมด้วยชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ในโรงเรียนของท่าน จากกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ครูผู้สอนในรายวิชาอิสลามศึกษา เพื่อใช้ประกอบเป็นข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางการศึกษาต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ยูโซะ ตาเละ)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอิสลามศึกษา

สำนักงานเลขานุการ

โทรศัพท์ 095-069-9206, 0 7331 3930 - 50 ต่อ 2228

โทรสาร 0 7334 8726

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาฟีฟี ลาเต๊ะ
 สาขาชำนาญการ สถิติประยุกต์ทางการศึกษา
 ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา
 สถานที่ทำงาน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิไละ แวอุเซ็ง
 สาขาชำนาญการ อุดมศึกษา
 ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำแผนกวิชาการสอนอิสลามศึกษา
 ภาควิชาอิสลามศึกษา
 สถานที่ทำงาน วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
 วิทยาเขตปัตตานี

3. ดร.นียอ บาสา
 สาขาชำนาญการ บริหารการศึกษา
 ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์
 สถานที่ทำงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก ค
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ชุดฝึกอบรมเพื่อด้วยรูปแบบ FADIL พัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา
สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

Training Packages by FADIL Model for Enhancing the Using Skills
of Islamic Studies Teaching Aids for Teachers in
Al-Islamiah School in Narathiwat Province

*Prince of Songkla University
Pattani Campus*

คำนำ

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูอิสลามในโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ได้ใช้เป็นเอกสารสำหรับการฝึกอบรมในการเพิ่มประสิทธิภาพของการปฏิบัติการสอนในโรงเรียน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดการออกแบบระบบการเรียนการสอน ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ะ และศึกษาดำรง เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสอน จากนั้นได้ประมวลสังเคราะห์เป็นชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์โดยเฉพาะ เพราะจะช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ มีทัศนคติที่ดี เพิ่มทักษะต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน

ผู้วิจัยหวังว่าชุดฝึกอบรมนี้จะมีประโยชน์ และจะช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเข้าใจในเนื้อหาสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการได้ หากมีข้อบกพร่องใดๆ ของชุดฝึกอบรมนี้ ผู้วิจัยต้องขออภัยมา ณ ที่นี้และน้อมรับการแก้ไขด้วยความขอบคุณอย่างยิ่ง

ฟาฎิล กือแน

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
หลักการและเหตุผล.....	116
จุดประสงค์ของหลักสูตร.....	117
เนื้อหาสาระของหลักสูตร.....	117
ตารางการฝึกอบรม.....	118
รูปแบบการฝึกอบรม.....	119
สื่อประกอบการฝึกอบรม.....	119
การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม.....	119
แผนการฝึกอบรมที่ 1.....	120
แผนการฝึกอบรมที่ 2.....	121
แผนการฝึกอบรมที่ 3.....	154
แผนการฝึกอบรมที่ 4.....	164
แผนการฝึกอบรมที่ 5.....	167

Prince of Songkla University
Pattani Campus

1. หลักการและเหตุผล

พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 ในหมวด 7 ว่าด้วยครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาในมาตรา 52 ได้ส่งเสริมให้มีกระบวนการผลิตการพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานให้สถาบันทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครูคณาจารย์รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่องและในหมวดที่ 9 ว่าด้วยเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามาตราที่ 63 ถึงมาตราที่ 69 ได้กล่าวไว้ว่ารัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียนตำราหนังสือทางวิชาการสื่อสิ่งพิมพ์วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สภาพปัญหาการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนส่วนใหญ่ มีปัญหาในด้านหลักการใช้สื่อการสอน เช่น ด้านการวางแผนและการผลิตสื่อการสอน ด้านการกำหนดจุดประสงค์ของสื่อ ด้านการดัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่ ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน ด้านการประเมินผล ตัวอย่างปัญหาที่พบ เช่น นักเรียนไม่มีความพร้อมในเนื้อหาที่ครูสอน สื่อการสอนมีน้อยไม่หลากหลาย ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ไม่ชำนาญ สื่อมีไม่เพียงพอ นักเรียนสนใจเรียนในระยะเวลาสั้นๆ สร้างเครื่องมือประเมินสื่อไม่ถูกต้อง จากปัญหาดังกล่าวได้รับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ จัดให้มีการอบรมครูอิสลามศึกษาในเรื่องการจัดทำสื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษา พร้อมทั้งแนะนำวิธีการใช้สื่ออย่างถูกต้อง

สื่อการเรียนการสอนเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนการสอนและการสร้างสื่อที่มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น จากรายงานการประชุมของโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ (รายงานการประชุมครั้งที่5/2559: 3) พบว่า ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถในการจัดทำสื่อการสอนรายวิชาอิสลามศึกษาที่จำกัด ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะพัฒนาทักษะการผลิตสื่อการสอนอิสลามศึกษาด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกอบรมรูปแบบ “ดูงาน-คิด-ค้น-ทดลอง-ถอดบทเรียน” (FADIL Model) เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะในการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และสามารถสร้างสื่อการสอนอิสลามศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนต่อไป

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ และมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในระยะสั้น ผู้วิจัยจึงได้มีการปรับลดและหลอมรวมขั้นตอนของ ADDIE Model และได้บูรณาการเข้าด้วยกันกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของ โนลส์ (Knowles 1980: 31) ซึ่งได้มีการเพิ่มกระบวนการ ดูงาน (Field Trip) คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง และ ถอดบทเรียน (Lesson Learned) คือ การสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจ และเพื่อการขยายผล

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL “ดูงาน-คิด-ค้น-ทดลอง-ถอดบทเรียน” (FADIL Model) ดังรายละเอียดคือ

ดูงาน (Field Trip) คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง

คิด (Analyze) คือ กระบวนการที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมการอบรมโดยมีผู้วิจัยวิจัยเป็นเพื่อนคู่คิด

ค้น (Design & Develop) คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัยเพื่อออกแบบและผลิตสื่อการสอนอิสลาม

ทดลอง (Implement) คือ การทดลองใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาที่ผลิตขึ้น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของสื่อระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัย

ถอดบทเรียน (Lesson Learned) คือ การสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อการสอน และเพื่อการขยายผลต่อไป

2. จุดประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถวิเคราะห์และมีความเข้าใจในกระบวนการใช้สื่อการสอน
3. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถพัฒนาสื่อการสอนเป็นของตนเอง
4. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ทดลองใช้สื่อการสอนของตนเอง
5. เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อการสอนและเพื่อการขยายผลต่อไป

3. เนื้อหาสาระของหลักสูตร

หลักสูตรฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส มีองค์ประกอบดังนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน

- 1.1 ความหมาย และลักษณะของสื่อการสอน
- 1.2 ความสำคัญและความจำเป็นของการใช้สื่อการสอน
- 1.3 การจำแนกและประเภทของสื่อการสอน

2. กระบวนการของการใช้สื่อการสอน

- 2.1 การพิจารณาลักษณะผู้เรียน
- 2.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อ
- 2.3 การดัดแปลงและออกแบบสื่อ
- 2.4 การใช้สื่อการสอน

2.5 การกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน

2.6 การประเมินผล

3. การใช้สื่อการสอนประเภทต่างๆ

3.1 การใช้สื่อการสอนประเภทวัสดุไม่ต้องฉาย

3.2 การใช้สื่อประเภทเสียง

3.3 การใช้สื่อการสอนประเภทฉาย

3.4 การใช้สื่อประเภทกิจกรรม

4. การสรุปและรายงานผล

4.1 การประเมินผลสื่อการสอน

4.2 ตัวอย่างสื่อการสอนที่มีคุณภาพ

4. ตารางการฝึกอบรม

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ตามหลักสูตรนี้ในเวลาในการอบรม 5 ครั้ง รวมเป็นระยะเวลา 19 ชั่วโมง โดยมีรายละเอียดของตารางการฝึกอบรม ดังนี้

ครั้งที่	รูปแบบการฝึกอบรม/แผนการฝึกอบรม	เวลา
1	“F” (Field Trip) ดูงาน แผนการฝึกอบรมที่ 1 การเปิดโลกทัศน์	5 ชม.
2	“A” (Analyze) คิด 1. ทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนการฝึกอบรม 2. วัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนการฝึกอบรม 3. แผนการฝึกอบรมที่ 2 การศึกษาความรู้พื้นฐาน สื่อการสอนในอิสลาม ความสำคัญ การจำแนกประเภท และกระบวนการใช้สื่อการสอน	3 ชม.
3	“D” (Design & Develop) คั้น แผนการฝึกอบรมที่ 3 การใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ	3 ชม.
4	“I” (Implement) ทดลอง แผนการฝึกอบรมที่ 4 การทดลองใช้สื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ได้พัฒนาขึ้น	5 ชม.
5	“L” (Lesson Learned) ถอดบทเรียน 1. แผนการฝึกอบรมที่ 5 การประเมินผลสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม 2. สรุปผลที่ได้จากการฝึกอบรมรวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ 3. ทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนหลังการฝึกอบรม 4. วัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาหลังการฝึกอบรม 5. สอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม	3 ชม.

5. รูปแบบการฝึกอบรม

ฝึกอบรมโดยใช้รูปแบบ FADIL “ดูงาน-คิด-ค้น-ทดลอง-ถอดบทเรียน” (FADIL Model) ดังรายละเอียดคือ

1. ตัว “F” (Field Trip) ดูงาน คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เกิดแรงกระตุ้น สร้างขวัญ กำลังใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม
2. ตัว “A” (Analyze) คิด คือ กระบวนการที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม คิดวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมการอบรมโดยมีผู้วิจัยเป็นเพื่อนคู่คิด (กัลยาณมิตร)
3. ตัว “D” (Design & Develop) ค้น คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัยเพื่อออกแบบและผลิตสื่อการสอนอิสลามศึกษา
4. ตัว “I” (Implement) ทดลอง คือ การทดลองใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของสื่อระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัย
5. ตัว “L” (Lesson Learned) ถอดบทเรียน คือ การสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อน ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อการสอน และเพื่อการขยายผลต่อไป

6. สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. ใบความรู้
2. Power Point
3. วิดีทัศน์
4. ใบงาน

7. การวัดผลและประเมินการฝึกอบรม

1. ด้านความรู้ ใช้แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลัง การฝึกอบรม
2. ด้านทัศนคติ ใช้แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลัง การฝึกอบรม
3. ด้านทักษะ ใช้แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา
4. ด้านความพึงพอใจ ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

แผนการฝึกอบรมที่ 1

การเปิดโลกทัศน์

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เกิดแรงกระตุ้น สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

ระยะเวลาในการฝึกอบรม

5 ชั่วโมง

สถานที่

ศึกษาดูงาน ณ โรงเรียนพระยานาวินคลองหินวิทยา จังหวัดปัตตานี

รูปแบบการฝึกอบรม

ตัว “F” Field Trip (ดูงาน) คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง

ขั้นตอนดำเนินการฝึกอบรม

1. รับฟังการแนะนำข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน
2. รับฟังการบรรยายหัวข้อ เทคนิคการจัดการเรียนการสอน และการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา
3. เยี่ยมชมบรรยากาศการจัดการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาในแต่ละห้อง และแต่ละช่วงชั้น

การวัดผลประเมิน

สังเกตปฏิกิริยาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

แผนการฝึกอบรมที่ 2

การศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถวิเคราะห์และมีความเข้าใจในกระบวนการใช้สื่อการสอน

ระยะเวลาในการฝึกอบรม

3 ชั่วโมง

เนื้อหาสาระ

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสื่อการสอน
 - 1.1 ความหมาย ความสำคัญ ของการใช้สื่อการสอน และสื่อการสอนในอิสลาม
 - 1.2 การจำแนก และประเภทของสื่อการสอน
2. กระบวนการใช้สื่อการสอน
 - 2.1 การวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน
 - 2.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อการสอน
 - 2.3 การดัดแปลงและออกแบบสื่อใหม่
 - 2.4 การสร้างและใช้สื่อการสอน
 - 2.5 การกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน
 - 2.6 การประเมินผล

สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. ใบความรู้ที่ 1 มีเนื้อหาเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ การจำแนกประเภทของสื่อการสอน และสื่อการสอนในอิสลาม
2. Power Point ตอนที่ 1 นำเสนอเนื้อหาเดียวกันกับใบความรู้ที่ 1
3. ใบความรู้ที่ 2 มีเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการใช้สื่อการสอน
4. Power Point ตอนที่ 2 นำเสนอเนื้อหาเดียวกันกับใบความรู้ที่ 2

รูปแบบการฝึกอบรม

ตัว “A” (Analyze) คิด คือ กระบวนการที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมการอบรมโดยมีผู้วิจัยเป็นเพื่อนคู่คิด (กัลยาณมิตร)

ขั้นตอนดำเนินการฝึกอบรม

1. ทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนการฝึกอบรม
2. วัดทัศนคติต่อการใช้อสื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนการฝึกอบรม
3. แจกใบความรู้ที่ 1 และเปิด Power Point ตอนที่ 1 เพื่อนำเสนอ ร่วมกันพูดคุย วิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามเนื้อหาสาระ และหัวข้อที่ได้กำหนด
4. แจกใบความรู้ที่ 2 และเปิด Power Point ตอนที่ 2 เพื่อนำเสนอ ร่วมกันพูดคุย วิเคราะห์ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตามเนื้อหาสาระ และหัวข้อที่ได้กำหนด

การวัดผลและประเมิน

1. แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนการฝึกอบรม
2. แบบวัดทัศนคติต่อการใช้อสื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนการฝึกอบรม

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน (ก่อนการฝึกอบรม)

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครู
โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ชื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....
ชื่อผู้ประเมิน.....
วันที่ เดือน ปี ที่ประเมิน.....

1. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของสื่อการ

เรียนการสอนได้ถูกต้องที่สุด

ก. การใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ และ
กระบวนการต่าง ๆ เพื่อช่วยประหยัดเวลาใน
การสอน

ข. การใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ และ
กระบวนการต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความ
น่าสนใจในการสอน

ค. การใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ และ
กระบวนการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมี
ความสนใจในการเรียน

ง. การใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ และ
กระบวนการต่าง ๆ เพื่อช่วยในการถ่ายทอด
ความรู้ประสบการณ์ไปยังผู้เรียน เพื่อให้การ
เรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์

ค. ครูสามารถสอนและทำกิจกรรมการเรียน
การสอนได้กว้างขวางมากขึ้น

ง. ไม่มีข้อใดถูก

4. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้อง

ก. สื่อการสอนให้ประสบการณ์ที่เป็นจริงแก่
ผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ถูกต้องทั้งยัง
ช่วยให้ผู้เรียนจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากและ
จำได้นาน

ข. สื่อการสอนจะทำให้ได้ประสบการณ์ตรง
และเรียนรู้ได้ดีมากกว่าผู้เรียนที่ไม่มีสื่อการสอน
ในการจัดการเรียนการสอน

ค. สื่อการสอนเร้าให้ผู้เรียนเกิดความพอใจ
และช่วยผู้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง

ง. ไม่มีข้อถูก

2. ข้อใดคือความสำคัญของสื่อการสอน

ก. ช่วยประหยัดเวลาในการสอน

ข. ช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับ
ผู้เรียน

ค. ช่วยแบ่งเบาภาระของครู

ง. ถูกทุกข้อ

5. การใช้สื่อการสอนจะช่วยประหยัดเวลา
หมายความว่าอย่างไร

ก. เมื่อใช้สื่อแล้วไม่ต้องลบกระดานดำ

ข. ขณะสอนไม่ต้องห่วงเรื่องคำอธิบาย

ค. เวลาสอนเพียงแต่ยกให้ดูไม่ต้องทำอะไร

ง. ผลิตขึ้นมาแล้วใช้สอนซ้ำได้หลายครั้ง

3. ข้อใดกล่าวถึงคุณค่าของสื่อการสอนได้
ถูกต้อง

ก. ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ของสอน

ข. ทำให้เนื้อหาวิชาความรู้ที่สอนมีความหมาย
ต่อผู้สอนมากขึ้น

6. ข้อใดคือความหมายของสื่อการสอน
ประเภทวัสดุ

ก. สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเองโดย
ไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย

- ข. ถูกผลิตเพื่อใช้ร่วมกับทรัพยากรอื่น
- ค. สามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นหรือได้ยินได้
- ง. ข้อ ก และ ข้อ ค ถูก

7. ข้อใดจัดวางเป็นสื่อการสอนประเภทวัสดุ

- ก. คอมพิวเตอร์
- ข. โทรทัศน์
- ค. เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ
- ง. รูปภาพ

8. ข้อใดกล่าวถึงสื่อการสอนประเภทกิจกรรมได้ถูกต้อง

- ก. จัดขึ้นเพื่อกระทำร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ
- ข. การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
- ค. เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวอยู่เสมอ
- ง. เป็นทรัพยากรเพื่อช่วยในการเรียนรู้

9. ในการจัดทำสื่อการสอนครูควรคำนึงถึงสิ่งใดเป็นอันดับแรก

- ก. สามารถเตรียมและวางแผนการใช้สื่อการสอนได้
- ข. สามารถผลิตสื่อการสอนแบบง่ายได้
- ค. สามารถเขียนจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนได้อย่างชัดเจน
- ง. สามารถเลือกสื่อต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ได้

10. ขั้นตอนการวางแผนและการผลิตสื่อการสอนควรคำนึงถึงข้อใดเป็นลำดับแรก

- ก. ต้องคำนึงถึงลักษณะทั่วไปและลักษณะเฉพาะของผู้เรียนลักษณะทั่วไปได้แก่ อายุ ระดับความรู้ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของผู้เรียนแต่ละคน

ข. ต้องวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียนเพื่อผู้สอนจะได้ทราบว่า ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนนั้นมากน้อยเพียงใด

ค. จะต้องเลือกสื่อให้มีความสัมพันธ์กับลักษณะผู้เรียน

ง. ต้องทราบถึงลักษณะทั่วไปของผู้เรียนต้องมีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียน

11. ข้อใดคือวัตถุประสงค์ในการผลิตสื่อการสอน

- ก. เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน
- ข. เพื่อโฆษณาโน้มน้าวใจ
- ค. เพื่อให้ความบันเทิง
- ง. ครูสามารถหาวัสดุมาเพิ่มได้ง่าย

12. การกำหนดสื่อโดยยึดเอาตัวครูเป็นหลักนั้นมีข้อดีในข้อใด

- ก. ครูสามารถสอนได้ตรงตามหลักสูตร
- ข. ครูสามารถสนองตอบตามแผนการสอนได้
- ค. ครูสามารถเลือกตามความก้าวหน้าและประสบการณ์ของตน
- ง. ครูสามารถหาวัสดุมาเพิ่มได้ง่าย

13. การกำหนดสื่อตามข้อ 12 มีจุดอ่อนในเรื่องใด

- ก. สื่อที่ได้มักจะไม่สวยงามดึงดูดใจนักเรียน
- ข. ครูอาจกำหนดผิดพลาดเพราะไม่เข้าใจหลักสูตร
- ค. ครูอาจทำสื่อไม่ได้เพราะขาดความรู้
- ง. สื่อการสอนอาจไม่เหมาะสมกับผู้เรียนได้

14. การกำหนดสื่อการสอนตามแผนการสอนนั้นมีข้อดีอย่างไร

- ก. เลือกสื่อได้เด่นชัด
- ข. ครูสร้างสื่อได้ง่ายกว่าการกำหนดแบบอื่น ๆ
- ค. จะมีความสัมพันธ์กันทั้งแผนการสอน

ง. สื่อที่กำหนดหาได้จากผู้อื่นเพราะมีใน
หลักสูตร

**15. ครูสอนวิชาภาษาอาหรับควรใช้สื่อใน
ข้อใดที่จะทำให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ได้มาก
ที่สุด**

- ก. ซักถามเป็นรายบุคคล
- ข. เครื่องเล่นเสียง
- ค. การจัดกิจกรรมสนทนาเป็นรายกลุ่ม
- ง. วีดีโอ/ภาพยนตร์ต่าง ๆ

**16. จากข้อ 11 เพื่อให้การเรียนรู้บรรลุ
วัตถุประสงค์มากที่สุด ครูสมควรเตรียมตัว
ในการสอนอย่างไร**

- ก. วางแผนการสอนให้รัดกุม กำหนดหัวข้อ
การเรียนรู้ และเลือกสื่อที่ตรงกับเนื้อหา
จัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนอภิปราย และมีการ
สรุปทบทวนให้เกิดแนวคิด
- ข. ให้นักเรียนศึกษาจากสื่อเอง สรุปทบทวน
หรือไม่ขึ้นอยู่กับความต้องการของ
ผู้เรียน
- ค. วางแผนการสอนให้รัดกุม กำหนดหัวข้อ
การเรียนรู้ และเลือกสื่อที่ตรงกับเนื้อหา
จัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนอภิปราย และมีการ
สรุปทบทวนให้เกิดแนวคิด โดยใช้
แผ่นโปร่งใสเป็นสื่อในการสรุปแนวคิดอีกรอบ
- ง. ถูกทุกข้อ

**17. ที่ว่าการกำหนดสื่อควรยึดตัวผู้เรียนเป็น
หลักนั้นหมายความว่าอย่างไร**

- ก. เพื่อให้เด็กเกิดความพอใจ
- ข. เพื่อให้ขนาดพอดีกับเด็กนักเรียน
- ค. เพื่อให้เหมาะสมกับการรับรู้ของผู้เรียน
- ง. เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกรักอยากเรียน

**18. การกำหนดสื่อที่ให้ผู้เรียนเรียนเองได้นั้น
เนื่องจากเหตุผลความเชื่อใด**

- ก. เป็นการใช้สื่อให้เป็นประโยชน์
- ข. สื่อใช้สอนแทนครูไปได้เลย
- ค. ความรู้มีอยู่ที่เด็กมากกว่าครูจะไม่ต้องสอน
- ง. ความรู้มีอยู่รอบตัวเด็กแม้แต่เพื่อนในกลุ่ม

**19. ความบกพร่องในข้อใดที่ทำให้
ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนได้ผล
น้อยที่สุด**

- ก. ผลิตสื่อไม่ดี
- ข. สื่อไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน
- ค. ครูไม่มีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อ
- ง. ไม่มีงบประมาณในการผลิตสื่อ

**20. การกำหนดสื่อการสอนสำหรับครูทุกคน
ย่อมแตกต่างกันไป ดังนั้นคนที่กำหนดสื่อ
การสอน**

ที่ดีที่สุดควรเป็นใคร

- ก. ครูผู้สอนวิชานั้น ๆ
- ข. เจ้าหน้าที่โสตทัศนูปกรณ์
- ค. ผู้บริหารโรงเรียน
- ง. ครูฝ่ายวิชาการ

แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา (ก่อนการฝึกอบรม)

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครู
โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

คำอธิบาย แบบวัดทัศนคติมีทั้งหมด 2 ตอน ขอให้ผู้ตอบแบบวัดทัศนคติตอบให้ครบทั้ง 2 ตอน เพื่อให้
การดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อไป

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความ

1. เพศ

หญิง ชาย

2. อายุ

ต่ำกว่า 20 ปี 20-30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี 51 ปีขึ้นไป

3. วุฒิการศึกษา

มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ชานาวิยะห์
 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ปริญญาตรี

4. เคยผ่านการฝึกอบรมด้านสื่อการสอน

เคย ไม่เคย

ตอนที่ 2 ระดับทัศนคติต่อการต่อการใช้สื่อการสอน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับทัศนคติของท่านเพียงระดับเดียว

ข้อความ	ระดับทัศนคติ				
	5 เห็นด้วย อย่างยิ่ง	4 เห็นด้วย	3 ไม่แน่ใจ	2 ไม่เห็น ด้วย	1 ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ					
2. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ ยุ่งยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้น					
3. ช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน					
4. ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิด ประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียนด้วยกัน					

ข้อคำถาม การใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา	ระดับทัศนคติ				
	5 เห็นด้วย อย่างยิ่ง	4 เห็นด้วย	3 ไม่แน่ใจ	2 ไม่เห็น ด้วย	1 ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
5. ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น					
6. ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีในระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและกับผู้สอนด้วย					
7. ช่วยประหยัดเวลาเรียน โดยใช้เวลาน้อย แต่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น					
8. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความประทับใจ และจดจำได้นาน					
9. ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียนนั้น					
10. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยจัดการให้มีการใช้สื่อในการเรียนการสอนรายบุคคล					
11. ช่วยให้บรรยากาศในการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น					
12. ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหา เพราะบางครั้งอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เอง					
13. ช่วยแก้ปัญหาและทดแทนสิ่งที่ผู้สอนไม่ถนัด เช่น พูดไม่เก่ง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง					
14. ช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้หลากหลายรูปแบบ					
15. ทำให้สามารถสอนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้กว้างมากขึ้น					

ข้อคำถาม การใช้สื่อสื่อการสอนอิสลามศึกษา	ระดับทัศนคติ				
	5 เห็นด้วย อย่างยิ่ง	4 เห็นด้วย	3 ไม่แน่ใจ	2 ไม่เห็น ด้วย	1 ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
16. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมและผลิตวัสดุใหม่ ๆ					
17. สื่อการเรียนการสอนจะช่วยในการสื่อความหมายระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น					
18. ช่วยให้ผู้สอนสามารถนำประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่มากมายภายนอกห้องเรียนมานำเสนอต่อผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ					
19. ช่วยให้ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผล การเรียนรู้ได้ตรงจุดมุ่งหมายในทุกขั้นตอน					
20. ช่วยให้ผู้สอนสังเกตปฏิกิริยาผู้เรียนได้					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง
ขออัลลอฮ์ **ﷻ** ทรงตอบแทนความดีงาม อามีน

ใบความรู้ที่ 1

ความหมาย ความสำคัญ การจำแนก และประเภทของสื่อการสอน

สื่อการสอน (Instruction Media)

ความหมายของสื่อการสอน หมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางสำหรับทำให้การสอนของครูไปถึงผู้เรียน และทำให้ผู้เรียน เรียนรู้ตามจุดประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายที่วางไว้เป็นอย่างดี สื่อที่ใช้ในการสอนนี้อาจจะเป็นวัตถุสิ่งของที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ได้ เช่น

- สิ่งของตามธรรมชาติ
- ปราบฏการณ์ตามธรรมชาติ
- วัตถุสิ่งของที่คิดประดิษฐ์หรือสร้างขึ้นสำหรับการสอน
- คำพูดท่าทาง
- วัสดุ และเครื่องมือสื่อสาร
- กิจกรรมหรือกระบวนการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ

สื่อการสอนในอิสลาม

อิดนันย์ อาลีกาแห (2551 : 57-59) พื้นฐานที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในฐานะผู้เป็นครู คือท่านได้เลือกใช้สื่อต่าง ๆ ทั้งที่เป็นสื่อโสต และสื่อทัศน์ที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อช่วยอธิบายเนื้อหาการสอนให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องและง่ายขึ้น (al - Qaradawi. 1995 : 144 อ้างถึงใน อัดนันย์ อาลีกาแห, 2551 : 57) ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่าสภาพความเป็นอยู่ของมุสลิมยุคต้น ๆ นั้นเป็นไปด้วยความเรียบง่าย ซึ่งไม่สามารถมองภาพว่าเขาเหล่านั้นใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อเป็นสื่อการสอนที่แน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือและไม่สามารถเขียนได้ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงใช้เครื่องมือและสื่อที่เอื้ออำนวยในสมัยของท่าน โดยส่วนใหญ่แล้วท่านจะใช้อวัยวะในร่างกายในการอธิบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอวัยวะมือ (Ismail Ali, 2002: 382 อ้างถึงใน อัดนันย์ อาลีกาแห, 2551: 57) โดยท่านได้ใช้มือในการช่วยสอนดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. วาดรูปบนดินประกอบการอธิบาย

ดังรายงานจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ว่า:

((خط لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم خطا ثم قال هذا سبيل الله ثم خط خطوطا عن يمينه وعن يساره ثم قال هذه سبيل قال يزيد متفرقة على كل سبيل منها شيطان يدعو إليه))

ความว่า: "ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ลากเส้นหนึ่งเส้น แล้วท่านกล่าวว่านี่คือทางของอัลลอฮ์ ﷻ แล้วท่านได้ลากเส้นอีกหลายเส้นจากด้านขวาและด้านซ้าย และท่านกล่าวว่านี่คือแนวทางที่หลากหลายทุกแนวทางจะมีชัยตอนคอยชักจูงสู่แนวทางดังกล่าวแล้วท่านก็ได้อ่านอายะฮ์ ที่ความหมายว่า "และแท้จริงนี่คือทางของข้าอันเที่ยงตรงพวกเจ้าจงปฏิบัติตามมันเถิด และอย่าปฏิบัติตามหลาย ๆ ทาง เพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไปจากทาง

﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ (الأعام: 153)

ความว่า: "และแท้จริงนี่คือทางของข้าอันเที่ยงตรงพวกเจ้าจงปฏิบัติตามมันเถิด และอย่าปฏิบัติตามหลาย ๆ ทาง เพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไปจากทางของพระองค์นั้นแหละที่พระองค์ได้สั่งเสียมันไว้แก่พวกเจ้า เพื่อว่าพวกเจ้าจะยำเกรง" (อัน-อัลอาม: 153)

หะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อธิบายความหมายของอายะฮ์ในซูเราะฮ์อัล-อันอามไม่เพียงใช้แค่เฉพาะคำพูดเท่านั้นแต่ท่านอธิบายโดยใช้สิ่งที่สะดวกในขณะนั้นก็คือวาดรูปบนดินแทนกระดาน ทั้งนี้เพื่อให้บรรดาซอฮาบะฮ์ได้รับความเข้าใจอย่างถูกต้องและง่ายขึ้น

2. ใช้ท่าทางมือประกอบการอธิบาย

บางครั้งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใช้มืออันทรงเกียรติก่อนท่านในการอธิบายคำสอนให้แก่บรรดาซอฮาบะฮ์เพื่อเพิ่มความเข้าใจและเน้นถึงความสำคัญในเนื้อหาคำสอนดังรายงานจากท่านสะหฺล บิน ซะอูด رضي الله عنه กล่าวว่าแท้จริงท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

((أنا وكافل اليتيم في الجنة هكذا وأشار بإصبعيه السبابة والوسطى وفرج بينهما شيئاً))

ความว่า : "ฉันและผู้ดูแลเด็กกำพร้าพำนักอยู่ในสวรรค์อย่างนี้แล้ว ท่านก็ได้ชูนิ้วชี้และนิ้วกลาง โดยท่านแยกออกระหว่างสองนิ้วเล็กน้อยหะดีษนี้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงคุณค่าของผู้ที่อุปการะดูแลเด็กกำพร้าว่าเขาผู้นั้นจะได้อยู่ใกล้ท่านนบีมุฮัมมัด ในสวนเข้าสวรรค์เปรียบเสมือนความใกล้ระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วกลาง

3. ยกสิ่งต้องห้ามด้วยมือพร้อมแสดงแล้วอธิบาย

ในบางครั้งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ จับสิ่งที่ท่านต้องการห้ามแล้วชูขึ้นเพื่อให้บรรดาผู้อยู่ต่อหน้าของท่านได้เห็นพร้อมอธิบายว่าสิ่งดังกล่าวนั้นต้องห้ามในศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฟังได้รับความกระจ่างแจ้งในประเด็นดังกล่าว (Abu Ghuddah.1997: 125 อ้างถึงใน อัदनันย์ อาลีกาแห, 2551: 58) ดังรายงานจากท่านอาลี บิน อาบี ฏอลิบ رضي الله عنه กล่าวว่า

((أخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم حريرا بشماله ، وذهبا
يمينه ، ثم رفع بهما يديه فقال : إن هذين حرام على ذكور أمتي
حل لإناهم))

ความว่า: "ครั้งหนึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ได้จับผ้าไหมด้วยมือ
ขวาและจับทองด้วยมือซ้าย หลังจากนั้นท่านได้ยกทั้งสองอย่าง
ขึ้นมา แล้วกล่าวว่า แท้จริงสิ่งทั้งสองนี้เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับ
บุรุษเพศจากบรรดาประชาชาติของฉัน และอนุญาตให้กับสตรี
เพศ"

หะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ใช้มือชูสิ่งของที่ต้องห้ามเพื่อให้ผู้ฟัง
เข้าใจรายละเอียดง่ายขึ้นและให้ความสำคัญในสิ่งที่ห้ามดังกล่าว

ความสำคัญของการสอน

คุณค่าของการสอนโดยแบ่งคุณค่าของสื่อเป็นสื่อกับผู้เรียนและสื่อกับผู้สอนดังนี้

สื่อกับผู้เรียน

1. เป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะช่วยให้เกิดความเข้าใจ
เนื้อหาบทเรียนที่ยุ่ยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในระยะสั้นและสามารถช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้น
ได้อย่างรวดเร็ว
2. สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนทำให้ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน
3. การใช้สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันและเกิดประสบการณ์ในวิชาที่เรียน
4. ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนการสอนมากขึ้นทำให้ผู้เรียนมีมนุษยสัมพันธ์
อันดีในระหว่างผู้เรียนด้วยกัน
5. ช่วยสร้างเสริมลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ช่วยให้เกิดความคิด
สร้างสรรค์จากใช้สื่อเหล่านี้
6. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยการจัดให้มีการใช้สื่อใน
การศึกษารายบุคคล

สื่อกับผู้สอน

1. การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ประกอบการเรียนการสอนเป็นการสร้างบรรยากาศในการสอนให้น่าสนใจยิ่งขึ้นทำให้ผู้สอนมีความสุขสนุกสนานในการสอนมากกว่าวิธีการที่เคยใช้การบรรยายแต่เพียงอย่างเดียวและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองให้เพิ่มขึ้นด้วย

2. สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหาเพราะอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เอง

3. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมและผลิตวัสดุเพื่อใช้เป็นการสอนตลอดจนคิดค้นเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้นอย่างไรก็ตามสื่อการเรียนการสอนจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกวิธีดังนั้นก็ก่อนที่จะนำสื่อแต่ละอย่างไปใช้ผู้สอนควรจะได้ศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการสอนข้อดีและข้อจำกัดอันเกี่ยวข้องกับตัวสื่อและการใช้สื่อแต่ละอย่างตลอดจนการผลิตและการใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนด้วยทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

1. คุณค่าทางด้านจิตวิทยาการเรียนรู้อุปกรณ์ได้ดังนี้

1.1 สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ มากขึ้นเช่นการอ่านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์จินตนาการทัศนคติการแก้ปัญหาและความซาบซึ้งในคุณค่า

1.2 ทำให้ผู้เรียนมีมีโนภาพเริ่มแรกอย่างถูกต้องสมบูรณ์และก่อให้เกิดความคิดรวบยอดเป็นอย่างเดียวกันทั้งมีอิทธิพลต่อเจตคติของผู้เรียนด้วย

1.3 สื่อการสอนเร้าให้ผู้เรียนเกิดความพอใจและช่วยให้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง

2. คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจการศึกษาสรุปได้ดังนี้

2.1 สื่อการสอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนที่เรียนช้าให้เรียนได้เร็วและมากขึ้นส่วนผู้เรียนฉลาดก็จะเรียนรู้ได้มากขึ้นไปอีก

2.2 การสอนโดยอธิบายเพียงอย่างเดียวเป็นการสิ้นเปลืองเวลาที่สุดเพราะผู้เรียนลืมนง่ายถ้าใช้สื่อการสอนจะช่วยจัดความสิ้นเปลืองนี้และยังช่วยให้ผู้สอนที่สอนดีอยู่แล้วสอนดียิ่งขึ้น

2.3 สื่อการสอนช่วยประหยัดค่าพูดและเวลาของผู้สอนที่สำคัญยิ่งกว่านั้นยังช่วยประหยัดเวลาของผู้เรียนทำให้มีเวลาที่จะศึกษาบทเรียนอื่นต่อไป

2.4 สื่อการสอนช่วยจัดปัญหาเรื่องสถานที่เวลาและระยะทางได้ดังนี้

2.4.1 สามารถนำสิ่งที่เกิดในอดีตมาศึกษาได้เช่นภาพยนตร์

2.4.2 สื่อการสอนช่วยนำสิ่งที่อยู่ไกลเกินไปมาศึกษาได้

2.4.3 ช่วยทำสิ่งที่เคลื่อนไหวช้าให้เร็วได้และทำสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ช้าลงได้เช่น

ภาพยนตร์

การจำแนก และประเภทของสื่อการสอน

เอ็ดการ์ เดล (Edgar Dale) ได้จัดแบ่งสื่อการสอนและการแสดงขั้นตอนของประสบการณ์การเรียนรู้และการใช้แต่ละประเภทในกระบวนการเรียนรู้โดยพัฒนาความคิดของนักจิตวิทยาบรูเนอร์ (Bruner) นำมาสร้างเป็น“กรวยประสบการณ์” (Cone of Experiences) ได้ดังนี้

1. ประสบการณ์ตรงเป็นประสบการณ์ขั้นที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดโดยการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรงจากของจริงสถานการณ์จริงหรือด้วยการกระทำจริงของตนเอง เช่น การจับต้อง การเห็น

2. ประสบการณ์การลงมือเรียนรู้อย่างแท้จริงโดยให้ผู้เรียนจากสิ่งใกล้เคียงกับความจริงที่สุด เช่น ของจำลอง สถานการณ์จำลอง

3. ประสบการณ์นาฏกรรมหรือการแสดงเป็นการแสดงบทบาทสมมติหรือการแสดงละครเพื่อเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนในเรื่องที่มีข้อจำกัดด้วยยุคสมัยเวลาสถานที่ เช่น เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ หรือเรื่องราวที่เป็นนามธรรม

4. การสาธิตเป็นการแสดงหรือการกระทำประกอบคำอธิบายเพื่อให้เห็นลำดับขั้นตอนของการกระทำนั้น

5. การศึกษานอกสถานที่เป็นการให้ผู้เรียนได้รับและเรียนรู้ประสบการณ์ภายนอกสถานที่เรียนอาจเป็นการเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ หรือการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ

6. นิทรรศการเป็นการจัดแสดงสิ่งของต่าง ๆ การจัดป้ายนิทรรศการเพื่อให้สารประโยชน์และความรู้แก่ผู้ชมเป็นการใช้ประสบการณ์แก่ผู้ชมโดยนำประสบการณ์หลากหลายผสมผสานกันมากที่สุด

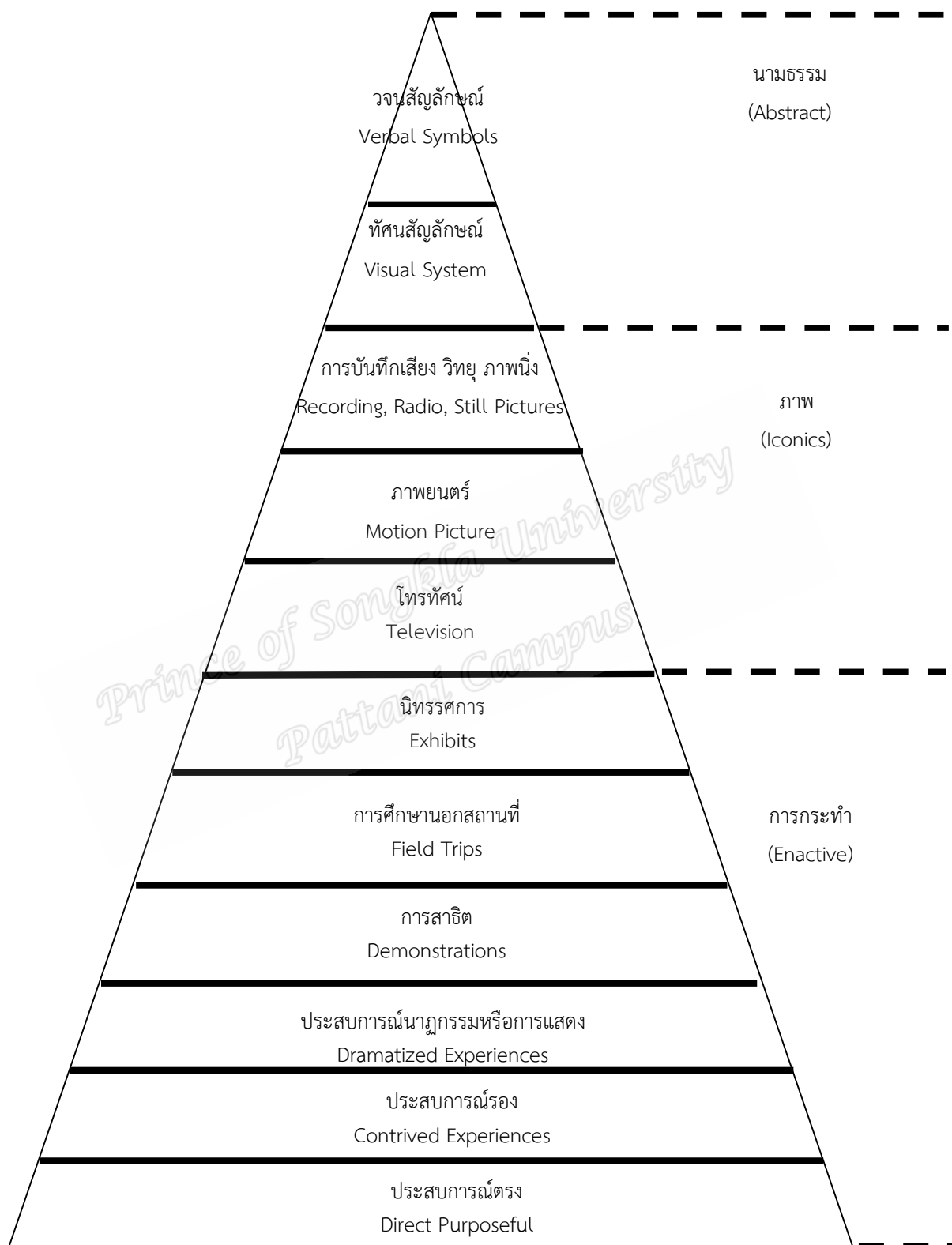
7. โทรทัศน์เพื่อให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียนหรือผู้ชมที่อยู่ในห้องเรียนหรืออยู่ทางบ้านการสอนอาจจะเป็นการสอนสดหรือบันทึกประวัติทัศน์ก็ได้

8. ภาพยนตร์เป็นภาพที่บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ลงบนฟิล์มเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทั้งภาพและเสียงโดยใช้ประสาทตาและหู

9. การบันทึกเสียงวิทยุภาพนิ่งข้อมูลที่อยู่ในสื่อขั้นนี้จะให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนที่ถึงแม้จะอ่านหนังสือไม่ออกแต่ก็สามารถจะเข้าใจเนื้อหาเรื่องราวที่สอนได้

10. ทัศนสัญลักษณ์เช่นแผนที่แผนภูมิหรือเครื่องหมายต่าง ๆ อันเป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ต้องการให้เรียนรู้

11. วจนสัญลักษณ์เป็นประสบการณ์ในขั้นที่เป็นนามธรรมมากที่สุดได้แก่ตัวหนังสือในภาษาเขียนและเสียงของคำพูดในภาษาพูด



ภาพประกอบ กรวยประสบการณ์ของเอดการ์เดล (กิดานันท์ มลิทอง, 2544 : 4)

การใช้กรวยประสบการณ์ของเดล จะเริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์หรือการกระทำจริงเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงเกิดขึ้นก่อน แล้วจึงเรียนรู้โดยการเฝ้าสังเกตในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไปของการได้รับประสบการณ์รอง ต่อจากนั้นจึงเป็นการเรียนรู้ด้วยการรับประสบการณ์โดยผ่านสื่อต่าง ๆ และท้ายที่สุดเป็นการให้ผู้เรียนเรียนจากสัญลักษณ์ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

จากกรวยประสบการณ์ของเดลได้จำแนกสื่อการสอนออกเป็น 5 ประเภทคือ

1. สื่อประเภทวัสดุ (Software) หมายถึงสื่อที่เก็บความรู้ไว้ในตัวเองซึ่งจำแนกย่อยเป็น

1.1 วัสดุประเภทที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น แผนที่ ลูกโลก รูปภาพ หุ่นจำลอง เป็นต้น

1.2 วัสดุประเภทที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย เช่น แผ่นซีดี ฟลิ์ม ภาพยนตร์ เป็นต้น

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ (Hardware) หมายถึงสิ่งที่เป็นตัวกลางหรือตัวผ่านทำให้ข้อมูลหรือความรู้ที่บันทึกในวัสดุสามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นหรือได้ยินเช่น เครื่องฉาย แผ่นโปรเจกเตอร์ เป็นต้น

3. สื่อประเภทอาคารสถานที่ (Setting) ตัวตึกที่ว่าง สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งมีผลเกี่ยวข้องกับทรัพยากรรูปแบบอื่น ๆ และผู้เรียน สถานที่สำคัญในการศึกษา ได้แก่ ตึกเรียนและสถานที่อื่น ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อการเรียนการสอนโดยส่วนรวม เช่น ห้องสมุด หอประชุม สนามเด็กเล่น เป็นต้น ส่วนสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนก็สามารถประยุกต์ใช้เป็นทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนได้เช่นกัน เช่น โรงงานตลาด สถานที่ทางประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

4. สื่อประเภทเครื่องมือและอุปกรณ์ (Tools and Equipment) เป็นทรัพยากรทางการเรียนรู้เพื่อช่วยในการผลิตหรือใช้ร่วมกับทรัพยากรอื่น เช่น เครื่องมือด้านโสตทัศนูปกรณ์ เครื่องถ่ายภาพเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

5. สื่อประเภทกิจกรรม (Activities) เป็นการดำเนินงานที่จัดทำขึ้นเพื่อกระทำร่วมกับทรัพยากรอื่นหรือเป็นเทคนิควิธีการพิเศษเพื่อการเรียนการสอน เช่น การสอนแบบโปรแกรม เกม และการจำลอง การจัดทัศนศึกษา ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้มักมีวัตถุประสงค์เฉพาะที่มีการใช้วัสดุการเรียนแต่ละวิชา

สำลี รักสุทธี (2553: 10) ได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนไว้ดังนี้

1. แบ่งตามรูปลักษณ์หมายถึงลักษณะรูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ปริมาตรของสื่อ นั้น ๆ ซึ่งจะแบ่งได้ตามลักษณะ ดังตาราง
ประเภทของสื่อการสอนแบ่งตามรูปลักษณ์

ประเภทวัสดุ	ประเภทอุปกรณ์	ประเภทวิธีการ
1. หนังสือเรียน สิ่งพิมพ์	1. คอมพิวเตอร์	1. การอธิบาย
2. เอกสารประกอบการเรียน	2. เครื่องฉายโปรเจ็กเตอร์	2. การสาธิต
3. แบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะ	3. วิทยุ	3. การบรรยาย
4. ใบงาน ใบกิจกรรม	4. โทรทัศน์	4. การแสดงบทบาทสมมติ
5. รูปภาพ	5. เทป	5. การเล่นเกม
6. แถบบันทึกเสียง	6. เครื่องเล่นวีซีดี	6. การร้องเพลง
7. แผนภูมิ	7. จอโปรเจ็กเตอร์	7. การเล่าเรื่อง / เล่านิทาน
8. แผ่นซีดีรอม	9. วีดิทัศน์	8. การจัดกลุ่มศึกษา
9. แผ่นซีดี	10. ภาพยนตร์	9. เพื่อนช่วยเพื่อน
10. ชุดการสอน	11. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน	10. วิธีการสอนแบบต่าง ๆ
11. หนังสือเสริมประสบการณ์	12. อินเทอร์เน็ต ฯลฯ	

ที่มา: สำลี รักสุทธี (2553: 10)

2. แบ่งตามลักษณะการนำไปใช้ ซึ่งได้แบ่งสื่อออกตามการใช้งาน ดังนี้

2.1 สื่อสำหรับใช้เรียน (สำหรับนักเรียน) คือ สื่อที่ใช้สำหรับการเรียนจะเป็นสำหรับนักเรียนใช้เป็นสื่อประเภทวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ วีดิทัศน์ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือเรียน แบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะ เอกสารประกอบการเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านประกอบ หนังสือ ประกอบการเรียน ใบความรู้ ใบกิจกรรม ใบงาน แผนภูมิแผนภาพ โปสเตอร์ หุ่นจำลอง ของจริง ซีดีรอม เทปบันทึกเสียง ซีดี วีซีดี แหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียน สถานประกอบการ ชุมชน สื่อสำหรับนักเรียนแต่ละชนิดจะมีการสอดคล้องกับนักเรียนแต่ละวัย ซึ่งจะมีคำชี้แจง คำนำ คำแนะนำ หรืออาจมีใบความรู้ประกอบ เพื่อสื่อให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาง่ายขึ้น และมีลักษณะสอดคล้องกับธรรมชาติวิชาหรือเนื้อหาที่ครูต้องการนำมาใช้แก้ปัญหา

2.2 สื่อสำหรับใช้สอน (สำหรับครู) คือ สื่อที่ใช้สำหรับการสอน ซึ่งถือว่าเป็นสื่อสำหรับครูใช้เพื่อประกอบการสอน การให้ความรู้แก่นักเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครูอธิบายขยายความสื่อจากนามธรรมเป็นรูปธรรม ดังนั้นสื่อสำหรับครูจึงเป็นสื่อประเภทคู่มือครูอาจเป็นรูปของวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ วีดิทัศน์ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือเรียน ชุดเฉลยแบบฝึก ชุดกิจกรรม แบบฝึกทักษะ แบบฝึกเสริมทักษะ เอกสารประกอบการสอน หนังสืออ่านเพิ่มเติมหนังสือประกอบ การสอน ซึ่งชื่อที่กล่าวมานี้จะสอดคล้องกับชุดที่นักเรียนใช้แต่สำหรับครูจะมีคู่มือเฉลยประกอบ สื่อที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ตามลักษณะและประโยชน์การใช้ ดังตาราง

สื่อวัตกรรมการ์ครุและสื่อวัตกรรมการ์

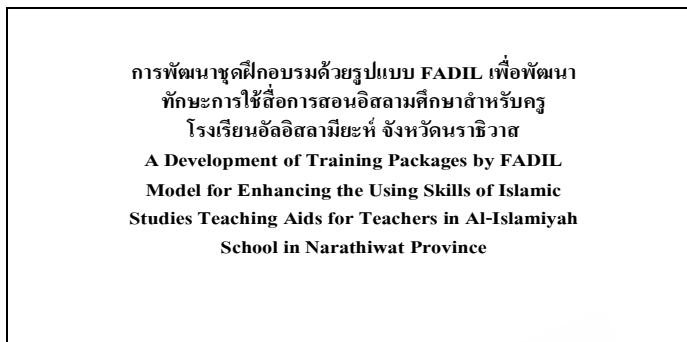
สื่อวัตกรรมการ์ครุ	สื่อวัตกรรมการ์นักเรียน
1. คู่มือครุ	1. แบบฝึกทักษะ
2. เอกสารประกอบการสอน	2. แบบฝึกเสริมทักษะ
3. ชุดเฉลยแบบฝึกหัด	3. แบบฝึกหัด
4. ชุดเฉลยแบบฝึกทักษะ	4. บทเรียนสำเร็จรูป
5. ชุดการสอน	5. เอกสารประกอบการเรียน
6. เครื่องมือวัดผลประเมินผล	6. ชุดการสอน
7. สื่อประสมชนิดต่าง ๆ	7. แบบฝึกกิจกรรม
8. หนังสืออ้างอิง	8. ใบงาน
9. อุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ	9. ใบกิจกรรม
10. วิธีสอนแบบต่าง ๆ	10. ใบความรู้
11. คู่มือกิจกรรม	11. ชุดฝึกปฏิบัติ
12. โครงการ	12. หนังสือเสริมประสบการณ์
13. วิจัยในชั้นเรียน	13. หนังสือส่งเสริมการอ่าน
14. การศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล	14. หนังสืออ่านเพิ่มเติม
15. หนังสืออ่านเพิ่มเติม	15. เพลง
16. แฟ้มพัฒนาผู้เรียน	16. เกม
17. ข้อมูลนักเรียน	17. ปริศนาคำทาย
18. ใบความรู้สำหรับครุ	18. โครงการ
19. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน	19. แหล่งเรียนรู้

ที่มา: สำลี รักสุทธี (2553: 11)

Power Point ตอนที่ 1

ความหมาย ความสำคัญ การจำแนก ประเภทของสื่อการสอน และสื่อการสอนในอิสลาม

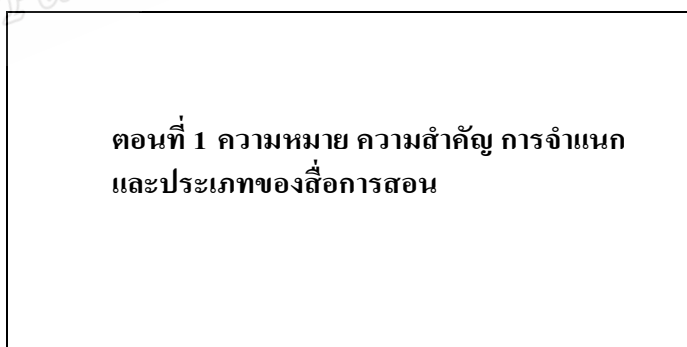
สไลด์ 1



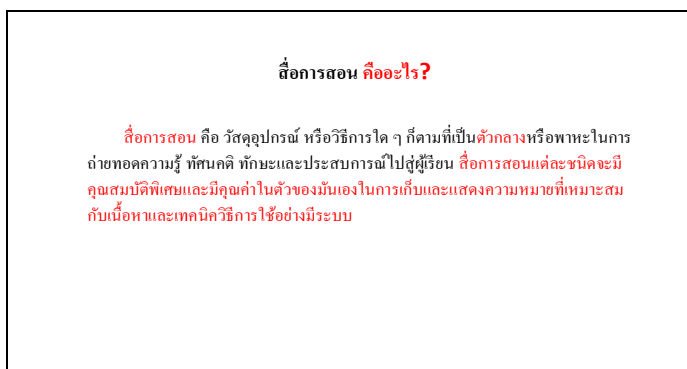
สไลด์ 2



สไลด์ 3



สไลด์ 4



สไลด์ 5

ความหมายของสื่อการสอน

สื่อการสอน หมายถึง **สิ่งต่าง ๆ** ที่ใช้เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางสำหรับการ**ให้การ**
สอนของครูไปถึงผู้เรียน และทำให้**ผู้เรียนเรียนรู้ตามจุดประสงค์ หรือจุดมุ่งหมาย**
ที่วางไว้เป็นอย่างดี สื่อที่ใช้ในการสอนนี้อาจจะเป็นวัตถุสิ่งของที่มีตัวตน หรือไม่มี
ตัวตนก็ได้ เช่น

สไลด์ 6

สื่อการสอนในอิสลาม

✓ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในฐานะผู้เป็นครู ท่านได้เลือกใช้สื่อต่างๆทั้งที่เป็นสื่อโสต และสื่อ
ทัศนที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อช่วยอธิบายเนื้อหาการสอนให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องและง่ายขึ้น
(al - Qaradawi. 1995 : 144)

✓ ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือและไม่สามารถเขียนได้ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงใช้
เครื่องมือ และสื่อที่เอื้ออำนวยในสมัยของท่าน โดยส่วนใหญ่แล้วท่านจะใช้วิธียะในร่างกาย
ในการอธิบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธียะมือ
(Ismail Ali, 2002: 382)

สไลด์ 7

สื่อการสอนในอิสลาม (ต่อ)

1. วาดรูปบนดินประกอบการอธิบาย

คำว่า : “ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ลากเส้นหนึ่งเส้น แล้วท่านกล่าวว่านี่คือหางของอัลลอฮ์แล้ว
ท่านได้ลากเส้นอีกหลายเส้นจากด้านขวาและด้านซ้าย และท่านกล่าวว่านี่คือแนวทางที่หลากหลายทุกแนวทาง
จะมีชีวิตจนคอยชักงู่แนวทางดังกล่าว” ท่านก็ได้อ่านอายะฮ์ ที่ความหมายว่า “และแท้จริงนี่คือทางของข้าอัน
เที่ยงตรงพวกเจ้าจงปฏิบัติความมั่นคง และอย่าปฏิบัติความหลาย ๆ ทาง เพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไป
จากทาง”

❖ หะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อธิบายความหมายของอายะฮ์ในซุเราะฮ์อัล-อันอามไม่
เพียงใช้แต่เฉพาะคำพูดเท่านั้นแต่ท่านอธิบายโดยใช้สื่อที่สะดวกในขณะนั้นก็คือวาดรูปบนดินแทน
กระดาน ทั้งนี้เพื่อให้บรรดาอสาบะฮ์ได้รับความเข้าใจอย่างถูกต้องและง่ายขึ้น

สไลด์ 8

สื่อการสอนในอิสลาม (ต่อ)

2. ใช้ท่าทางมือประกอบการอธิบาย

คำว่า : “ฉันและผู้ดูแลเด็กกำพร้าทำนกออยู่ในสวรรค์อย่างนี้แล้วท่านก็ได้ชูนิ้วชี้และนิ้วกลาง โดย
ท่านแยกออกระหว่างสองนิ้วเล็กน้อย”

❖ หะดีษนี้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงคุณค่าของผู้ที่อุปการะดูแลเด็กกำพร้าว่าเขาผู้นั้นจะได้อุปโภค
ท่านนบีมุฮัมมัด ในสวนเข้าสวรรค์เปรียบเสมือนความโกลีระหว่างนี้ วชิกับนิ้วกลาง

สไลด์ 9

สื่อการสอนในอิสลาม (ต่อ)

3. ยกสิ่งต้องห้ามด้วยมือหรือแสดงด้วยอวัยวะ

ความว่า : “ ครึ่งหนึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ได้จับค้ำไหมด้วยมือขวาและจับทองคำด้วยมือซ้าย หลังจากนั้นท่านได้ยกทั้งสองอย่างขึ้นมา แล้วกล่าวว่า แท้จริงสิ่งทั้งสองนี้เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับบุรุษเทศาภิบาลประชาชนของตน และอนุญาตให้กับสตรีเพศ”

❖ หะดีษข้างต้นแสดงให้เห็นว่าท่านนบีมุฮัมมัด ได้ใช้มือคู่หนึ่งของสิ่งต้องห้ามเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจรายละเอียดง่ายขึ้นและให้ความสำคัญในสิ่งต้องห้ามดังกล่าว

สไลด์ 10

ความหมายของสื่อการสอน (ต่อ)

- สิ่งของตามธรรมชาติ
- ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ
- วัตถุสิ่งของที่เกิดประติมากรรมหรือสร้างขึ้นสำหรับการสอน
- คำพูดท่าทาง
- วัสดุ และเครื่องมือสื่อสาร
- กิจกรรมหรือกระบวนการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ

สไลด์ 11

ความสำคัญของสื่อการสอน

สื่อกับผู้เรียน

1. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ผู้เรียนจับต้องได้ดียิ่งขึ้นในระยะอันสั้น
2. ช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียนทำให้ไม่รู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน
3. ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันและเกิดประสบการณ์ในวิชาที่เรียน
4. ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนการสอนมากขึ้น
5. ช่วยสร้างเสริมลักษณะที่ดีในการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์จากใช้สื่อเหล่านี้
6. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการจัดให้มีการใช้สื่อในการศึกษารายบุคคล

สไลด์ 12

ความสำคัญของสื่อการสอน (ต่อ)

สื่อกับผู้สอน

1. เป็นการสร้างบรรยากาศในการสอนที่น่าสนใจยิ่งขึ้นทำให้ผู้สอนมีความสุขสนุกสนานในการสอนมากกว่าวิธีการที่เคยใช้การบรรยายแต่เพียงอย่างเดียว
2. สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหาเพราะอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เอง
3. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนค้นคว้าผู้สอนในการเตรียมและผลิตวัสดุเพื่อใช้ในการสอนตลอดจนคิดค้นเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้น่าสนใจยิ่งขึ้น

สไลด์ 13

การจำแนกสื่อการสอน

รูปธรรม คือ สิ่งที่อยู่ได้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจได้แก่ รูปเสียง กลิ่น รสและสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ด้วยกาย

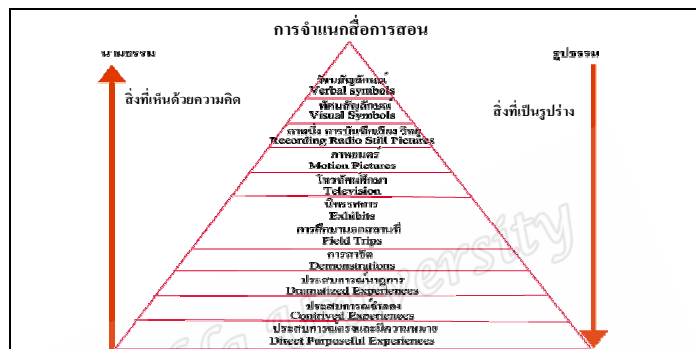
นามธรรม คือ ความคิด ความเห็น หรือข้อความที่อ้างถึงปรากฏการณ์ที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์หนึ่งหนึ่ง การใช้อารมณ์ในการสร้างเกิดขึ้นมาเองตามธรรมชาติ

ดังนั้นความแตกต่าง

รูปธรรม คือ **สิ่งที่ป็นรูปร่าง**

นามธรรม คือ **สิ่งที่เห็นด้วยความคิด**

สไลด์ 14



สไลด์ 15

การจำแนกสื่อการสอน

1. ประสบการณ์ตรง	7. โทรทัศน์ และ โทรทัศน์การศึกษา
2. ประสบการณ์รอง	8. ภาพยนตร์
3. ประสบการณ์การแสดง	9. การบันทึกเสียง วิทยุ ภาพนิ่ง
4. การสาธิต	10. ทัศนสัญลักษณ์
5. การศึกษานอกสถานที่	11. วิจนสัญลักษณ์
6. นิทรรศการ	

สไลด์ 16

การจำแนกสื่อการสอน

1. ประสบการณ์ตรง

เป็นรูปธรรมมากที่สุด โดยผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงจากของจริง สถานการณ์จริง หรือด้วยการกระทำของตนเอง

สไลด์ 17

การจำแนกสื่อการสอน

2. ประสบการณ์จริง

เป็นการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียน ได้เรียนจากสิ่งที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งอาจให้เรียนจากของจำลองหรือสถานการณ์จริง



เป็นการจำลองการสอนขึ้นเครื่องบินในห้องจำลอง ของบ.การบินไทย

สไลด์ 18

การจำแนกสื่อการสอน

3. ประสบการณ์บทบาทหรือการแสดง

เป็นการแสดงบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร เพื่อเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน ในเนื้อหาที่มีข้อจำกัด หรือเรื่องราวที่เป็นนามธรรมเป็นต้น



สไลด์ 19

การจำแนกสื่อการสอน

4. การสาธิต

เป็นการแสดงประกอบอธิบาย เพื่อให้เห็นลำดับขั้นตอนของการกระทำนั้น ๆ



สไลด์ 20

การจำแนกสื่อการสอน

5. การศึกษานอกสถานที่

เป็นการให้ผู้เรียนได้รับและเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ภายนอกสถานที่เรียน อาจเป็นการเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ



สไลด์ 21

การจำแนกสื่อการสอน

6. นิทรรศการ

เป็นการจัดแสดงสิ่งของต่างๆ จัดป้ายนิเทศ เพื่อให้สารประโยชน์และความรู้แก่ผู้ชม เป็นการให้ประสบการณ์แก่ผู้ที่ได้ชม ที่หลากหลาย



สไลด์ 22

การจำแนกสื่อการสอน

7. โทรทัศน์ และโทรทัศน์การศึกษา

เพื่อให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียนทั้งที่อยู่ในห้องเรียนและที่อยู่ที่บ้าน การสอนนี้อาจเป็นการสอนสดหรือเป็นการบันทึกเทปไว้ก็ได้



สไลด์ 23

การจำแนกสื่อการสอน

8. ภาพยนตร์

เป็นภาพที่บันทึกเรื่องราวลงบนแผ่นฟิล์ม เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทั้งภาพและเสียง



สไลด์ 24

การจำแนกสื่อการสอน

9. การบันทึกเสียง วิทยุ ภาพนิ่ง

อาจจะเป็นในรูปของแผ่นเสียง เทปบันทึกเสียงหรือวิทยุ ซึ่งจะใช้เสียงเพียงอย่างเดียว ส่วนของภาพนิ่งจะเป็นภาพสไลด์ ภาพวาด ข้อมูลในสื่อประเภทนี้จะให้ประสบการณ์แก่ผู้เรียนได้

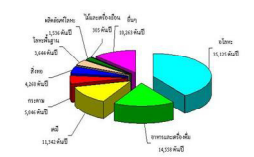



สไลด์ 25

การจำแนกสื่อการสอน

10. ทัดถัฏลักษณะ

ได้แก่ แผนภูมิ แผนที่ เป็นต้น ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทนความจริงของสิ่งต่าง

สไลด์ 26

การจำแนกสื่อการสอน

11. วจัณสัญลักษณ์

เป็นประสบการณ์ขึ้นนามธรรมมากที่สุด ได้แก่ คำหนังสือ ภาษาเขียนและเสียงพูดในภาษาพูด



สไลด์ 27

จากกรวย สื่อการสอน จะเห็นได้ว่า

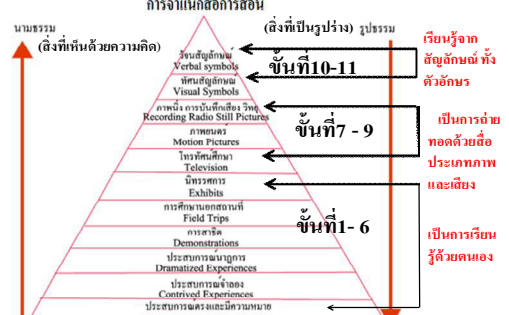
จากฐานของกรวย

- ชั้นที่ 1-6 จะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- ชั้นที่ 7-9 จะเป็นการถ่ายทอดด้วยสื่อประเภทภาพและเสียง
- ชั้นที่ 10-11 จะเป็นการเรียนรู้จากสัญลักษณ์ ทั้งตัวอักษร เป็นนามธรรมมากที่สุด

สไลด์ 28

การจำแนกสื่อการสอน

นามธรรม (สิ่งที่เป็นรูปธรรม) ปรธรรม



เรียนรู้อจากสัญลักษณ์ทั้งตัวอักษร

เป็นการถ่ายทอดด้วยสื่อประเภทภาพและเสียง

เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สไลด์ 29

จากกรวย จึงมีการจำแนกสื่อ ออกเป็น 3 ประเภท

1. สื่อประเภทวัสดุ (Software)

สื่อที่มีขนาดเล็ก สามารถทำงานได้ด้วยตัวของมันเอง เช่น หนังสือเรียน ตำรา ของจริง ลูกโลก รูปภาพ ป้ายนิเทศ เป็นต้น บางครั้งก็อาศัยสื่อให้ยืมพวก Hardware สำหรับนำเสนอ เช่น แผ่นสไลด์ ฟลิ้มภาพยนตร์ ม้วนเทปบันทึกเสียง

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ (Hardware)

สื่อที่ประกอบด้วยกลไกไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เครื่องฉายทั้งหลาย เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพโปรเจกต์ เครื่องรับ โทรทัศน์และวิทยุ เครื่องเล่นจานเสียง และเครื่องบันทึกเสียง ตลอดจนเครื่องสอนและคอมพิวเตอร์

สไลด์ 30

จากกรวย จึงมีการจำแนกสื่อ ออกเป็น 3 ประเภท (ต่อ)

3. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ (Technique or Method)

การสื่อสาร การถ่ายทอดประสบการณ์ บางครั้งไม่อาจทำได้ด้วยการใช้เพียงวัสดุ หรือ เครื่องมือ แต่จะต้องใช้ขบวนการ หรือการแสดงกรรมวิธี คือ ใช้ทั้งวัสดุ เครื่องมือ และวิธีการ ไปด้วยกัน แต่เน้นและอยู่ที่ เทคนิคหรือวิธีการเป็นสำคัญ

เช่น ครูที่ต้องการสอนวิธีการคอนตันไม้ ครูต้องอาศัยสื่อ ไม่แต่เพียง ต้นไม้ มีด แผนภูมิ ขั้นตอนในการทำ แต่ ครูจะต้องใช้ **เทคนิคของการสาธิต** ให้เห็นวิธีการที่ถูกต้องในการคอนตึงแค่ต้นจนจบ

สไลด์ 31

ประเภทของสื่อการสอน

1. สื่อประเภทวัสดุ (Material or Software) เป็นสื่ออยู่ในรูปของภาพ เสียง หรือตัวอักษร แยกได้เป็น 2 ชนิด คือ

1.1 ชนิดที่สามารถสื่อความหมายได้ด้วยตัวของมันเอง เช่น

รูปภาพ แผนภูมิ ภาพวาด หนังสือ เป็นต้น





สไลด์ 32

1. สื่อประเภทวัสดุ (ต่อ)

1.2 ชนิดที่ต้องอาศัยเครื่องมือเสนอเรื่องราวไปสู่ผู้เรียน เช่น ภาพโปรเจกต์ สไลด์ แถบบันทึกเสียงฟลิ้มภาพยนตร์ เป็นต้น





สไลด์ 33

ประเภทของสื่อการสอน (ต่อ)

2. ประเภทเครื่องมือ (Hardware or Equipment)
คือ เครื่องมือที่เป็น **ตัวกลาง** ส่งผ่านความรู้ไปสู่ผู้เรียน เช่น **เครื่องฉายชนิดต่าง ๆ เครื่องเสียงชนิดต่าง ๆ เครื่องรับและส่งวิทยุและโทรทัศน์** ซึ่งต้องอาศัยวัสดุประกอบเช่น ฟอสเฟอร์บนทึกลีซิง แลบบนทึกภาพ เป็นต้น



สไลด์ 34

ประเภทของสื่อการสอน (ต่อ)

3. ประเภทเทคนิคหรือวิธีการ (Technique or Method)
คือ เทคนิคหรือวิธีการที่จะใช้ร่วมกับวัสดุและเครื่องมือ หรือใช้เพียงลำพังในการจัดการเรียนการสอนได้แก่ **การสาธิต การทดลอง การแสดงละคร การจัดนิทรรศการ** เป็นต้น



สไลด์ 35

หลักการเลือกสื่อการสอน

1. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน
2. จุดมุ่งหมายในการนำสื่อมาใช้ประกอบ หรือร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อใช้กับบทเรียน ใช้นวัตกรรม ประกอบคำอธิบาย
3. ต้องเข้าใจลักษณะเฉพาะของสื่อชนิดต่างๆ แต่ละชนิดว่า เช่น ของจริงและของจำลองใช้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง สไลด์และฟิล์มสตริป ใช้เพื่อเสนอภาพนิ่งขนาดใหญ่ให้ผู้เรียนเห็นได้ทั้งชั้น
4. ต้องมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งของสื่อการเรียนการสอนทั้งภายใน และภายนอกสถาบันการศึกษา

ใบความรู้ที่ 2

กระบวนการใช้สื่อการสอน

ผู้สอนควรจะได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การวางแผนอย่างเป็นระบบนี้สามารถใช้อุปแบบจำลองที่เรียกว่า The ASSURE model ของไฮนิกและคณะ (Heinich and Others, 1999 อ้างถึงใน กิตานันท์ มะลิตอง, 2548) ได้ให้หลักการวางแผนการใช้สื่อไว้ว่ามีขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน : Analyze Learner Characteristics
2. การกำหนดวัตถุประสงค์ : State Objectives
3. การเลือก ดัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่ : Select, Modify, or Design Materials
4. การใช้สื่อ : Utilize Materials
5. การกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน : Require Learner Response
6. การประเมินผล : Evaluation

1. การวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียน (Analyze Learner Characteristics)

เป็นการวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียนเพื่อผู้สอนจะได้ทราบว่า ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนนั้นมากน้อยเพียงใด ผู้สอนต้องคำนึงถึงลักษณะทั่วไปและลักษณะเฉพาะของผู้เรียนลักษณะทั่วไปได้แก่ อายุ ระดับความรู้ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อช่วยให้ผู้สอนสามารถตัดสินระดับของบทเรียนและเพื่อเลือกตัวอย่างของเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้สำหรับลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคน สิ่งที่ต้องนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่

1.1 ทักษะที่มีมาก่อน (Prerequisite Skills) เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานหรือทักษะที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนนั้นอะไรบ้างก่อนที่จะเรียน

1.2 ทักษะเป้าหมาย (Target Skills) ผู้เรียนมีความชำนาญในทักษะที่จะสอนนั้นมาก่อนหรือไม่เพื่อจะได้สอนให้ตรงกับที่วางจุดมุ่งหมายไว้

1.3 ทักษะในการเรียน (Study Skills) ผู้เรียนมีความสามารถขั้นต้นทางด้านภาษา การอ่านเขียน การคำนวณ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยในการเรียนรู้ในระดับมากน้อยเพียงไร

1.4 ทักษะคติ (Attitudes) ผู้เรียนมีทัศนคติอย่างไรต่อวิชาที่จะเรียนนั้น

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ (State Objectives)

1. จะได้ว่าทราบว่าการเรียนการสอนนั้นมีวัตถุประสงค์อะไร เพื่อสะดวกในการเลือกสื่อและวิธีการให้ถูกต้อง วัตถุประสงค์นี้จะช่วยผู้สอนในการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนและสร้างสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์นั้น

2. ช่วยในการประเมินผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง เพราะผู้สอนจะไม่ทราบเลยว่าผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ถ้าไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ก่อน

3. ช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าเมื่อเรียนบทเรียนนั้นแล้วจะสามารถเรียนรู้หรือทำอะไรได้บ้าง

การกำหนดวัตถุประสงค์ประกอบด้วย

1. การกระทำ (Performance) เป็นสิ่งที่คาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถกระทำอะไรได้บ้างภายหลังจากการเรียนแล้ว ซึ่งการกระทำนั้นต้องเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้

2. เงื่อนไข (Conditions) เป็นข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่รวมอยู่ภายใต้การกระทำนั้น

3. เกณฑ์ (Criteria) เป็นการตัดสินการกระทำนั้นว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่ เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์แล้ว ควรมีการแบ่งประเภทหรือระดับของขอบเขตการเรียนรู้ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์หรือแนวทางในการตัดสินว่า การเรียนรู้จะครอบคลุมแนวของทักษะหรือพฤติกรรมอะไรบ้างจึงต้องมีการกำหนดเป็น “วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม” ได้แก่

1. พุทธิพิสัย เป็นวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อวัดการเรียนรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ สติปัญญา และการพัฒนา เป็นต้น

2. จิตพิสัย เป็นวัตถุประสงค์ทางด้านความคิด ทศนคติ ความรู้สึก ค่านิยมและการเสริมสร้างทางปัญญา

3. ทักษะพิสัย เป็นวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการกระทำ การแสดงออก หรือการปฏิบัติ ระดับการเรียนรู้ทางพุทธิพิสัย

ระดับการเรียนรู้ประเภทนี้ เริ่มจากสิ่งที้ง่ายไปยังสิ่งที่ยาก ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) ได้แก่ การระลึกได้ การจดจำ ค่านิยม การสังเกตและการคิดทบทวน

2. ความเข้าใจ (Comprehension) ได้แก่ การแปลความหมาย การตีความ การเรียบเรียง การสรุป การพยากรณ์จากข้อมูลที่มีอยู่

3. การนำไปใช้ (Application) ได้แก่ การใช้ความคิดและความรู้ต่าง ๆ

4. การสร้างสรรค์ (Creation) ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์และการประเมินข้อมูลที่รับมาจนเกิดความคิดสร้างสรรค์

ดังนั้น จึงสามารถสรุปการกำหนดวัตถุประสงค์ได้ว่าวัตถุประสงค์มีไว้เพื่อทราบว่าการเรียนการสอนนั้นมีวัตถุประสงค์อะไรเพื่อสะดวกในการเลือกสื่อการเรียนการสอนและวิธีการให้ถูกต้อง วัตถุประสงค์จะช่วยผู้สอนในการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนและสร้างสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์เรียนรู้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์นั้น และวัตถุประสงค์จะช่วยให้ประเมินผลผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง

3. ขั้นการเลือกตัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่ (Select, Modify, or Design Materials)

สามารถทำได้ 3 วิธีคือ

1. เลือกจากสื่อที่มีอยู่แล้ว ตรวจสอบว่ามีสิ่งใดที่จะใช้เป็นสื่อได้บ้างโดยเลือกให้ตรงกับลักษณะผู้เรียนและวัตถุประสงค์ของการเรียน

2. ดัดแปลงสื่อที่มีอยู่แล้วให้ใช้ได้และเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เช่นมีภาพยนตร์ เสียงในฟิล์มเป็นภาษาอังกฤษ ถ้ามีการแปลเป็นภาษาไทยแล้วบันทึกเสียงลงใหม่เพื่อให้ผู้เรียนชมและฟังเข้าใจง่ายขึ้น

3. การออกแบบสื่อใหม่ ในกรณีที่ไม่มื่อเดิมอยู่ ต้องออกแบบให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการเรียนและลักษณะของผู้เรียน มีงบประมาณในการจัดทำเพียงพอหรือมีเครื่องมือและผู้ชำนาญในการจัดทำสื่อหรือไม่ เป็นต้น

4. ขั้นการใช้สื่อการสอน (Utilize Materials)

การใช้สื่อการสอนนั้นอาจจะใช้เฉพาะขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการสอน หรือจะใช้ในทุกขั้นตอนก็ได้ดังนี้

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลังจะเรียน นั้นสื่อที่ใช้ในขั้นนี้จึงเป็นสื่อที่แสดงเนื้อหากว้าง ๆ หรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนในครั้งก่อน ยังมิใช่สื่อเนื้อหาที่เจาะลึกอย่างแท้จริง อาจเป็นสื่อที่เป็นแนวปัญหาหรือเพื่อให้ผู้เรียนคิด และควรเป็นสื่อที่ง่ายต่อการนำเสนอในระยะเวลาอันสั้น เช่นภาพ บัตรคำหรือบัตรปัญหา

2. ชี้นำดำเนินการสอนหรือประกอบกิจกรรมการสอน เป็นขั้นสำคัญในการเรียนการสอนเพราะเป็นขั้นที่จะให้ความรู้เนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ผู้สอนต้องเลือกสื่อให้ตรงกับเนื้อหาและวิธีการสอนหรืออาจจะใช้สื่อหลายแบบก็ได้ ต้องมีการจัดลำดับขั้นตอนการใช้สื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียน การใช้สื่อในขั้นนี้จะต้องเป็นสื่อที่สนองความรู้อย่างละเอียดถูกต้องและชัดเจนแก่ผู้เรียน เช่นสไลด์ แผ่นโปร่งใส แผนภูมิ วีดิทัศน์ เทปเรียน หรือชุดการเรียน เป็นต้น

3. ขั้นสรุปการเรียน เป็นขั้นของการเรียนการสอนเพื่อการย้ำเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วย ขั้นสรุปนี้ควรใช้เวลาเพียงสั้น ๆ เช่นเดียวกับชี้นำ สื่อที่ใช้สรุปจึงควรครอบคลุมเนื้อหาสำคัญทั้งหมดโดยย่อและใช้เวลาน้อย เช่นแผนภูมิ แผ่นโปร่งใส เป็นต้น

4. ขั้นประเมินผู้เรียน เป็นการทดสอบว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปถูกต้องมากน้อยเพียงใด และบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่สื่อในขั้นการประเมินนี้มักจะเป็นคำถามจากเนื้อหาบทเรียนโดยอาจมีภาพประกอบด้วยก็ได้อาจนำบัตรคำหรือสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในขั้นกิจกรรมการเรียนมาถามอีกครั้ง และอาจเป็นการทดสอบโดยการปฏิบัติจากสื่อหรือการกระทำของผู้เรียนเพื่อทดสอบว่าผู้เรียนมีทักษะจากการฝึกปฏิบัติอย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่

5. ขั้นตอนการกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน (Require Learner Response)

1. การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน
2. การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียน เรียนตามความสามารถของตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ และมีแรงจูงใจที่จะเรียนส่งผลให้เกิดการตอบสนองได้ดี
3. เปิดโอกาสให้มีการตอบสนองโดยการใช้สื่อต่าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถตอบสนองพฤติกรรมโดยเปิดเผย หรือตอบสนองภายในตัว
4. ผู้สอนจะต้องมีการเสริมแรงเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าตนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้อง เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องอีกและเกิดกำลังใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

6. ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation)

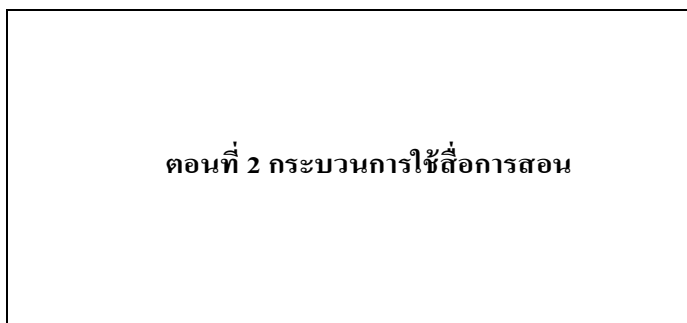
หลังจากใช้สื่อการสอนแล้ว ผู้สอนควรมีการประเมินการใช้สื่อ โดยประเมินจากองค์ประกอบ 3 ประการคือ 1) ครู 2) นักเรียน และ 3) สื่อการเรียนการสอน ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวที่กล่าวมานั้นควรมีหลักในการประเมินผล คือ

1. ครูผู้ใช้สื่อการสอน ประเมินโดยให้ผู้เรียนอภิปรายและวิจารณ์เทคนิคการใช้สื่อการสอนของครู หรือกระบวนการใช้สื่อการสอนที่ผ่านมามีเหมาะสมเพียงใด
2. นักเรียน ประเมินโดยการทดสอบว่าผู้เรียนเข้าใจบทเรียนและเรียนรู้จากสื่อที่เสนอไปนั้นอย่างถูกต้องหรือไม่
3. สื่อการสอน ประเมินผลในเรื่องของการวางแผน และกระบวนการในการใช้สื่อการสอน เพื่อดูว่าการใช้สื่อในแต่ละขั้นตอนประสบปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง และเก็บรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อการแก้ไขปรับปรุงในการใช้สื่อการสอนในครั้งต่อไป

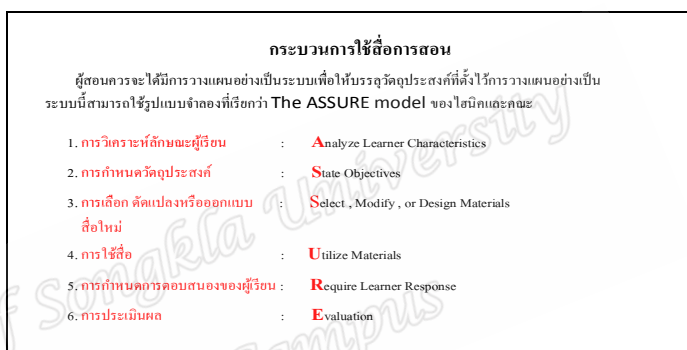
Power Point ตอนที่ 2

กระบวนการใช้สื่อการสอน

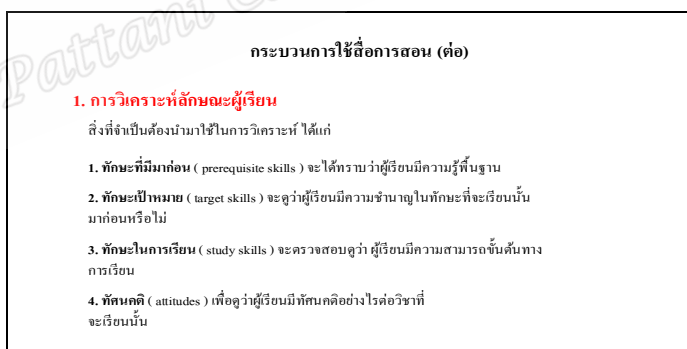
สไลด์ 36



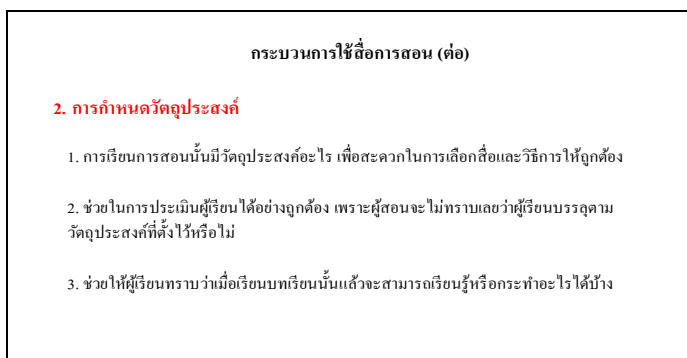
สไลด์ 37



สไลด์ 38



สไลด์ 39



สไลด์ 40

กระบวนการใช้สื่อการสอน (ต่อ)

3. การเลือกตัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่

1. เลือกจากสื่อที่มีอยู่แล้วที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จะสอน
2. ตัดแปลงสื่อที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมยิ่งขึ้นโดยกำหนดวัตถุประสงค์ของสื่อการสอนให้ชัดเจนว่าจะนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางานจุดใดและต้องการให้เกิดผลอย่างไร
3. ออกแบบสื่อใหม่โดยต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และลักษณะของผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งนี้เพื่อการสร้างหรือใช้สื่อการสอนนั้นสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนได้จริง

สไลด์ 41

กระบวนการใช้สื่อการสอน (ต่อ)

4. การใช้สื่อการสอน

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลังเรียนสื่อที่ใช้นั้นจึงเป็นสื่อที่แสดงเนื้อหากว้างๆ เป็นสื่อที่เป็นแนวปัญหาหรือเพื่อให้ผู้เรียนคิดและควรเป็นสื่อที่ง่าย ต่อการนำมาสอนในเวลาอันสั้น เช่น ภาพ บัตรคำ หรือบัตรปัญหา เป็นต้น
2. ชี้นำดำเนินการสอน เป็นขั้นสำคัญในการเรียนเพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะให้ความรู้เนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้สอนต้องมีการจัดลำดับขั้นตอนการใช้สื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการสอนการใช้สื่อ เช่น ภาพยนตร์ สไลด์ แผ่นโปสเตอร์ วิดีทัศน์ เทปเสียงหรือชุดการเรียน เป็นต้น

สไลด์ 42

การใช้สื่อการสอน (ต่อ)

3. ชี้นำวิเคราะห์และฝึกปฏิบัติ เป็นประสบการณ์ตรงแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทดลองนำความรู้ด้านทฤษฎีหรือหลักการที่เรียนมาแล้วไปใช้แก้ปัญหาในการฝึกหัด โดยการลงมือฝึกปฏิบัติเอง โดยผู้เรียนเป็นผู้ใช้สื่อเองมากที่สุด
4. ชี้นำสรุปบทเรียน เป็นขั้นตอนการย้ำเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจถูกต้อง ชี้นำสรุปนี้ควรใช้ระยะเวลาเพียงสั้นๆ สื่อที่ใช้สรุปควรให้ครอบคลุมเช่น แผนภูมิ แผ่นโปสเตอร์ เป็นต้น
5. ชี้นำประเมินผลผู้เรียน เป็นการทดสอบว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปได้ถูกต้องเพียงใด สื่อในขั้นการประเมินผลนี้มักจะเป็นคำถามจากเนื้อหาบทเรียน หรืออาจเป็นการสอบโดยการปฏิบัติจากสื่อ หรือการกระทำของผู้เรียนเพื่อทดสอบดูว่าผู้เรียนสามารถมีทักษะการฝึกปฏิบัติอย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่

สไลด์ 43

กระบวนการใช้สื่อการสอน (ต่อ)

5. การกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน

1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน
2. จัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียน เรียนตามความสามารถของตนเอง จะทำให้เกิดความพึงพอใจและมีแรงจูงใจที่จะเรียน
3. เปิดโอกาสให้มีการตอบสนองโดยการใช้สื่อต่างๆ
4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถตอบสนองพฤติกรรมโดยเปิดเผย
5. ผู้สอนจะต้องมีการเสริมแรงเพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าตนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้อง เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องอีก

สไลด์ 44

กระบวนการใช้สื่อการสอน (ต่อ)

6. การประเมินผล

ผู้สอนจะต้องมีการวิเคราะห์เช่นกันว่ามีการ ใช้สื่ออย่างเหมาะสม และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ดังนั้นจึงควรจะมีการประเมินผลการใช้สื่อการสอนตามขั้นต่างๆ ดังนี้

1. ประเมินการวางแผนการใช้สื่อ เพื่อดูว่าสื่อต่างๆ ที่วางไว้สามารถดำเนินไปตามแผนหรือไม่
2. ประเมินกระบวนการการใช้สื่อ เพื่อดูว่าการใช้สื่อในแต่ละขั้นตอนประสบปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไรบ้าง
3. ประเมินผลที่ได้จากการใช้สื่อ เป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยตรงว่า เมื่อเรียนแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แผนการฝึกอบรมที่ 3

การทดลองใช้สื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ได้พัฒนาขึ้น

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถออกแบบและผลิตสื่อการสอนเป็นของตนเองได้

ระยะเวลาในการฝึกอบรม

3 ชั่วโมง

เนื้อหาสาระ

1. การใช้สื่อการสอนประเภทวัสดุไม่ต้องฉาย
2. การใช้สื่อประเภทเสียง
3. การใช้สื่อการสอนประเภทฉาย
4. การใช้สื่อการสอนประเภทกิจกรรม

สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. วิดีทัศน์ที่ 1 การใช้สื่อการสอนประเภทวัสดุของนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. วิดีทัศน์ 2 การใช้สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์และกิจกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. ใบความรู้ที่ 3 มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อดีและข้อจำกัดของการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ
4. ใบความรู้ที่ 4 ตัวอย่างการออกแบบและผลิตสื่อการสอน
5. ใบงานที่ 1 ให้ออกแบบสื่อการสอนที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

รูปแบบการฝึกอบรม

ตัว “D” (Design & Develop) คั่น คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัยเพื่อออกแบบและผลิตสื่อการสอนอิสลามศึกษา

ขั้นตอนดำเนินการฝึกอบรม

1. รับชมวิดีโอทัศน์ นำเสนอตัวอย่างการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ
2. แจกใบความรู้ที่ 3 และใบความรู้ที่ 4 เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการทำใบงานที่ 1 ให้ออกแบบและผลิตสื่อการสอนที่จะใช้ในการปฏิบัติการสอนเป็นของตนเอง
3. ร่วมกันออกแบบและผลิตสื่อการสอนอิสลามศึกษา

การวัดผลและประเมิน

ตรวจสอบใบงาน

วีดิทัศน์ที่ 1

การใช้สื่อการสอนประเภทวัสดุของนักเรียนระดับประถมศึกษา

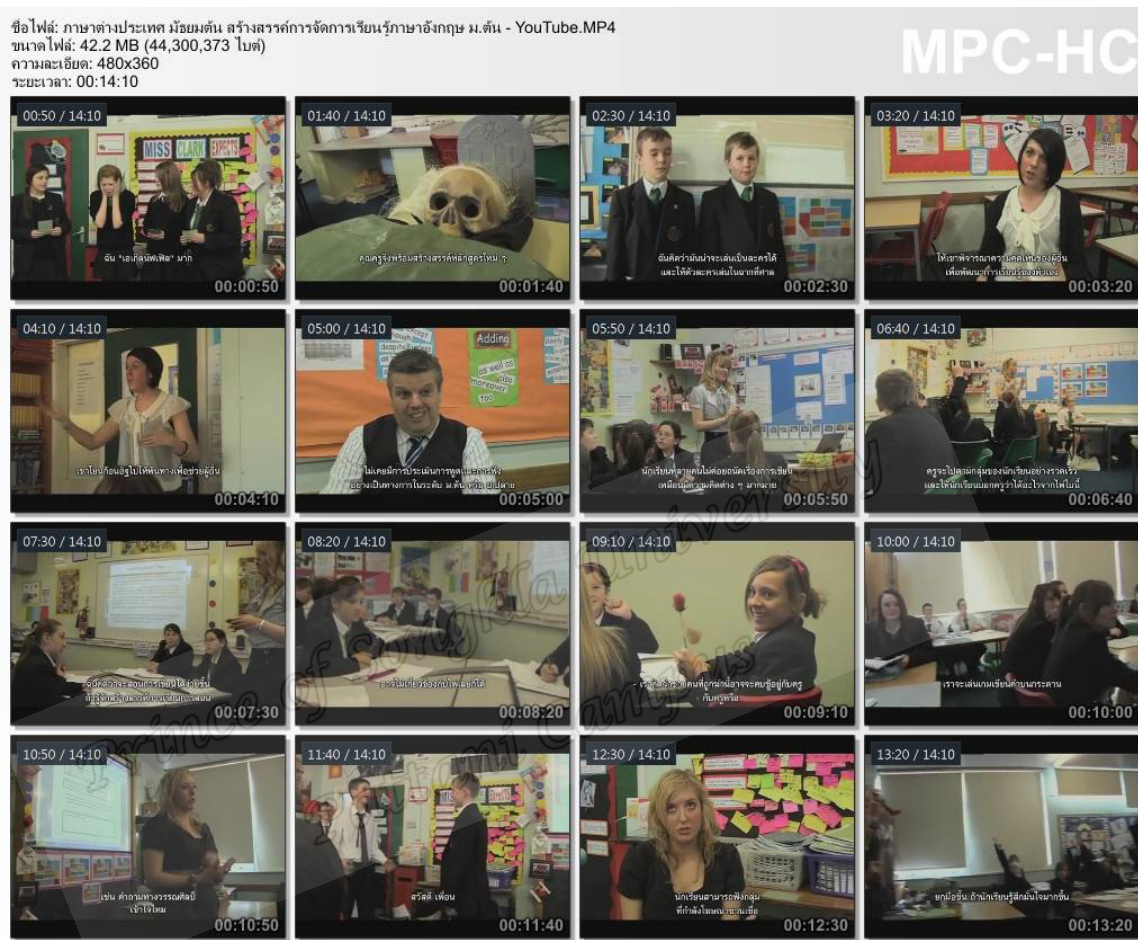


ที่มา :

<https://www.youtube.com/watch?v=bzmCi6nCd18&list=PLQjLwoz3IVXqqmkC0wZjIVOKjEJXXEdd&t=35s&index=2>

วีดิทัศน์ที่ 2

การใช้สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์และกิจกรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น



ที่มา :

<https://www.youtube.com/watch?v=QgwEVZin4LA&list=PLQJLwoz3IVXqqmkC0wZjJVOKjEJXXEdd>

ใบความรู้ที่ 3

ข้อดีและข้อจำกัดของการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ

ประเภทสื่อ	ข้อดี	ข้อจำกัด
1. สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำราเรียน คู่มือวารสาร ฯลฯ	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง - สามารถอ่านได้ตามความสามารถแต่ละบุคคล - เหมาะสำหรับการอ้างอิง - สะดวกในการพกพา - ทำสำเนาจำนวนมากได้ง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - ถ้าจะให้ได้สิ่งพิมพ์ที่คุณภาพที่ดี ต้องใช้ต้นทุนในการผลิตที่สูง - บางครั้งต้องพิมพ์ใหม่เพื่อปรับปรุงข้อมูลที่ล้าสมัย - ผู้ที่ไม่รู้หนังสือไม่สามารถอ่านหรือทบทวนให้เข้าใจได้ - ไม่สะดวกในการปรับปรุงแก้ไข
2. วัสดุกราฟิก เช่น แผนภูมิ แผนภาพ กราฟ ภาพถ่าย ภาพวาด ฯลฯ	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยในการชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหา - ช่วยแสดงลำดับขั้นตอนของเนื้อหา - สามารถจัดหาได้ง่ายจากสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ - ผลิตได้ง่ายและสามารถผลิตซ้ำได้ - เก็บรักษาได้ง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - เหมาะสำหรับการเรียนกลุ่มเล็ก - งานกราฟิกที่มีคุณภาพดี จำเป็นต้องใช้ช่างเทคนิคที่มีความชำนาญในการผลิต - การใช้ภาพบางประเภท อาจไม่ช่วยให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความเข้าใจดีขึ้นเพราะไม่สามารถสัมพันธ์กับของจริงได้
3. ของจำลอง หุ่นจำลอง	<ul style="list-style-type: none"> - อยู่ในลักษณะ 3 มิติ - สามารถจับต้องพิจารณารายละเอียดได้ - เหมาะในการนำเสนอที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า (เช่น ลักษณะของอวัยวะภายในร่างกาย) - สามารถใช้แสดงหน้าที่และลักษณะส่วนประกอบ - หุ่นบางอย่างสามารถผลิตได้ด้วยวัสดุท้องถิ่นที่หาได้ง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องอาศัยความชำนาญในการผลิตส่วนมากจะราคาแพง - ปกติเหมาะสำหรับการแสดงต่อกลุ่มย่อย - ถ้าทำได้ไม่เหมือนของจริงทุกประการบางครั้งอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้

ประเภทสื่อ	ข้อดี	ข้อจำกัด
4. สไลด์และเครื่องฉายสไลด์	<ul style="list-style-type: none"> - เหมาะสำหรับผู้เรียนกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็ก - ผลิตง่ายและทำสำเนาได้ง่ายเช่นกัน - สามารถเปลี่ยนรูปในการสอนได้ตามความต้องการ - สามารถปรับเปลี่ยนรูปได้ตามความต้องการของเนื้อเรื่อง - ใช้สะดวก เก็บรักษาง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องฉายในห้องมืดพอสมควร - การถ่ายทำชุดสไลด์ที่ดีต้องมีการวางแผนทำบทสคริปต์ การถ่ายทำและการจัดภาพเป็นชุด
5. เครื่องฉายโปรเจ็กเตอร์	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กับอุปกรณ์ได้หลายประเภท - สามารถเสนอภาพขนาดใหญ่จากอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนด้วยคอมพิวเตอร์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ถ้าต้องการเสนอภาพคมชัดมาก ๆ จะต้องใช้เครื่องที่มีราคาสูง - ต้องมีความรู้ในการต่อสายเข้ากับเครื่องให้ถูกต้อง - ต้องระวังในการเปิดปิดเพื่อถนอมหลอดฉาย
6. คอมพิวเตอร์	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถบันทึกข้อมูลเก็บไว้ในหน่วยความจำอื่น เช่น แผ่นซีดี - สามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตเพื่อการเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลอื่น ๆ ทั่วโลก - ใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารได้ เช่น การรับส่งเมล การประชุมทางไกล ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> - เครื่องที่มีสมรรถนะการใช้งานดีจะมีราคาสูงพอสมควร - ต้องมีการบำรุงรักษาตามระยะเวลา - ต้องใช้กับโปรแกรมซอฟต์แวร์ประเภทต่าง ๆ จึงจะใช้งานได้ - มีการเปลี่ยนแปลงด้านอุปกรณ์ เช่น ความเร็ว ต่าง ๆ จนทำให้เครื่องที่มีอยู่ล้าสมัยได้เร็ว

ประเภทสื่อ	ข้อดี	ข้อจำกัด
7. การสาธิต	<ul style="list-style-type: none"> - การนำเสนอการปฏิบัติและกรรมวิธีให้เห็นอย่างเป็นขั้นตอนได้ชัดเจน - ใช้สอนทักษะได้เป็นอย่างดี - สร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีการรับรู้ร่วมกัน - กระตุ้นให้มีการซักถามและปฏิบัติตามขั้นตอนได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้สอนต้องมีทักษะความชำนาญในวิธีการสาธิตเป็นอย่างดีจึงจะสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น - อาจเสียค่าใช้จ่ายสูง - อาจไม่สามารถหาสถานที่ที่เหมาะสมในการสาธิตได้
8. การจำลอง เช่น บทบาทสมมุติ	<ul style="list-style-type: none"> - มีการฝึกปฏิบัติทักษะในโลกของจริงภายใต้สภาวะที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริง - สามารถฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้โดยที่ไม่เสี่ยงกับอันตราย หรือการบาดเจ็บ - การจำลองมีแต่เฉพาะลักษณะสำคัญของสถานการณ์โดยละทิ้งรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อใช้ได้อย่างสะดวกไม่ยุ่งยากแก่ความเข้าใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้เรียนต้องใช้เวลามากในสถานการณ์ที่จำลองขึ้น หรือทดลองด้วยวิธีการต่าง ๆ - การให้เรียนในสภาวะจำลองที่ง่ายกว่าความเป็นจริงอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ถ้าต้องเผชิญกับสถานการณ์ในชีวิตจริงที่ไม่ง่ายตายเหมือนที่เคยปฏิบัติมา
9. เกม	<ul style="list-style-type: none"> - ดึงดูดความสนใจให้สนุกในกิจกรรมการเรียน - มีความแปลกใหม่แตกต่างไปจากการเรียนปกติ - สร้างบรรยากาศให้รู้สึกพอใจและผ่อนคลายแก่ผู้เรียน - ดึงดูดความสนใจในงานที่ต้องทำซ้ำ ๆ กันได้ดีกว่าการเรียนด้วยการฝึกฝนธรรมดา 	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมที่มีการแข่งขันจะใช้ไม่ได้ผลกับผู้เรียนที่ไม่มีความชำนาญหรือไม่ชอบการแข่งขัน - เกิดความไขว่เขวได้ง่าย จึงต้องอธิบายกฎเกณฑ์และวิธีการเล่นอย่างถูกต้อง - ต้องระวังในการเลือกเกมที่มีการออกแบบให้ตรงกับทักษะในการเรียน

ใบความรู้ที่ 4

ตัวอย่างการออกแบบและผลิตสื่อการสอน

ชื่อสื่อการเรียนรู้	คำศัพท์แสนสนุก
สาระการเรียนรู้	กลุ่มปฐมวัย
ระดับชั้น	อนุบาล 1 - อนุบาล 2

มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนฝึกทักษะในการอ่านคำจากรูปภาพ
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและความหมายของคำ
3. เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาในการตอบปัญหาอะไรเอ่ย
4. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการตอบปัญหา
5. เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาการใช้กล้ามเนื้อ
6. เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เรียนอ่านคำจากรูปภาพได้
2. ผู้เรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ
3. ผู้เรียนมีพัฒนาการทางภาษาดีขึ้น
4. ผู้เรียนมีพัฒนาการการใช้กล้ามเนื้อดีขึ้น
5. ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานกับการเรียนรู้

อุปกรณ์การผลิต

- | | |
|-------------------------------|--------------------------------|
| 1. พิวเจอร์บอร์ดจำนวน 10 แผ่น | 7. กรรไกร |
| 2. สติกเกอร์ใส 3 แผ่น | 8. รูปภาพ |
| 3. กาว 2 หน้า บาง 1 ม้วน | 9. ไม้บรรทัด |
| 4. สติกเกอร์เส้น 2 ม้วน | 10. ดินสอ |
| 5. กาว TOA | 11. กระดาษสีฟ้าขนาด A4 15 แผ่น |
| 6. คัตเตอร์ | 12. สติ๊กเกอร์ |

ขั้นตอนการผลิต

1. เลือกรูปภาพที่ต้องการจากหนังสืออ่านเพิ่มเติมของชั้นอนุบาล 2
2. ตัดกระดาษสีเป็นรูปวงกลมขนาดเท่าปากแก้ว
3. ตัดภาพและติดลงบนกระดาษสีที่ตัดไว้
4. ตัดพิวเจอร์บอร์ดเป็นวงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง
5. ติดภาพลงบนพิวเจอร์บอร์ดที่ตัดเป็นวงกลม วงละ 5 ภาพ โดยติดภาพให้

ด้านบนของรูปภาพหันเข้าไปข้างในวงกลมของวงกลมชั้นที่จะประกอบด้านบน ส่วนชั้นที่จะประกอบด้านล่างให้ติดโดยหันด้านบนของรูปภาพออกนอกวงกลม

6. เจาะรูตรงกลางในแผ่นกลม ขนาดเท่ากับเงินเหรียญบาทและติดพลาสติกใสทับข้างบนรูปภาพเพื่อป้องกันการฉีกขาดและทำให้ดูสวยงาม
7. ตัดแผ่นฟิวเจอร์บอร์ดให้ได้ขนาดแบ่งเป็น 4 ส่วนและเจาะให้เป็นวงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง.แผ่นละ 4 วง จำนวน 6 แผ่นโดยส่วนข้างบนทั้งสองข้างเจาะรูด้านล่าง ส่วนล่างเจาะรูด้านบน
8. นำแผ่นฟิวเจอร์บอร์ดวงกลมที่ติดภาพแล้วมาประกอบเข้ากับแผ่นใหญ่แผ่นที่ 1 และแผ่นที่ 6
9. นำคำศัพท์ คำอ่าน ความหมาย คำทนายปัญหาอะไรเอ่ย ติดให้ตรงความหมายของแต่ละรูปภาพ
10. จัดทำรูปเล่มให้สวยงาม

วิธีการใช้

1. ใช้เป็นสื่อประกอบการสอนเกี่ยวกับการฝึกอ่านคำศัพท์ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
2. ใช้ในการแข่งขันกันตอบปริศนาคำทนายเพื่อให้เด็กเกิดความสนุกสนาน

การประเมินการใช้สื่อ

1. ประเมินจากความสนใจของเด็ก
2. ประเมินจากผลการเรียนรู้ของเด็ก

รายละเอียดการใช้เงิน

เบิกวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิตจากงบประมาณที่ทางโรงเรียนจัดให้

- | | |
|-------------------------------|---------|
| 1. ฟิวเจอร์บอร์ดขนาดเล็กจำนวน | 10 แผ่น |
| 2. สติกเกอร์ใส | 3 แผ่น |
| 3. กาว 2 หน้า บาง | 1 ม้วน |
| 4. สติกเกอร์สีเส้น | 2 ม้วน |
| 5. กระดาษสีฟ้าขนาด A4 | 15 แผ่น |
| 6. ภาพสติกเกอร์ | 1 แผ่น |

รวมราคาประมาณ 350 บาท

(นางสุภลักษณ์ กำไรมาก)
ผู้รายงาน

ใบงานที่ 1

ออกแบบและผลิตสื่อการสอนที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตนเอง

ชื่อสื่อการเรียนรู้.....

สาระการเรียนรู้.....

ระดับชั้น.....

มีวัตถุประสงค์ดังนี้

.....

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

.....

วัสดุ / อุปกรณ์ในการผลิต

.....

ขั้นตอนการผลิต

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

วิธีการใช้

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

การประเมินการใช้สื่อ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

รายละเอียดการใช้เงิน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Prince of Songkla University
Pattani Campus

แผนการฝึกอบรมที่ 4

การทดลองใช้สื่อการสอนที่ผลิตขึ้น

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ทดลองใช้สื่อการสอนที่ผลิตขึ้นของตนเองได้

ระยะเวลาในการฝึกอบรม

5 ชั่วโมง

เนื้อหาสาระ

1. วิชาที่สอน
2. แผนการสอน
3. สื่อการสอนที่ใช้

รูปแบบการฝึกอบรม

ตัว “I” (Implement) ทดลอง คือ การทดลองใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของสื่อระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัย

ขั้นตอนดำเนินการฝึกอบรม

1. ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมดำเนินการทดลองใช้สื่อที่ผลิตขึ้นตามตารางสอนของตนเอง
2. ผู้วิจัยประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนถึงคุณภาพของสื่อร่วมกัน

การวัดผลและประเมิน

แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา

แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครู
โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ชื่อผู้ถูกประเมิน.....สอนวิชา.....ชั้น.....

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคะแนนตามความเป็นจริง

5	หมายถึง	มากที่สุด
4	หมายถึง	มาก
3	หมายถึง	ปานกลาง
2	หมายถึง	น้อย
1	หมายถึง	น้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
ทักษะด้านการเตรียม					
1. สํารวจสื่อการสอนให้อยู่ในสภาพดี ใช้งานได้					
2. ทดลองใช้อย่างคล่องแคล่ว					
3. สํารวจและจัดเตรียมห้องเรียนสําหรับใช่อุปกรณ์การสอนใหมีความพร้อมอยู่เสมอ					
ทักษะด้านการเลือก					
4. เลือกสื่อใหเหมาะสมกับระดับวัย ระดับสติปัญญา และปลอดภัยในการใช้					
5. ขนาดของสื่อต้องมีขนาดที่พอเหมาะสําหรับการสอนจริง ผู้สอนมีการคํานึงถึงจำนวนผู้เรียนในชั้นเรียนจะมองเห็นสื่อได้ชัดเจน					
6. สื่อการสอนมีความสัมพันธ์กับบทเรียน และตรงกับจุดมุ่งหมายของเรื่องที่จะสอน					

รายการประเมิน	ระดับคะแนน				
	5	4	3	2	1
ทักษะด้านการใช้					
7. ใช้ตามลำดับก่อนหลังอย่างคล่องแคล่ว และแสดงให้เห็นทั่วถึงกันทั้งชั้นเรียนอย่างชัดเจน					
8. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อการสอน					
9. ใช้สื่อการสอนใดคุ้มค่ากับที่ได้เตรียมมาและพยายามใช้ให้เป็นประโยชน์ที่สุด					
ทักษะด้านการติดตามผล					
10. มีการติดตามผลของการใช้สื่อการสอน เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนได้รับความรู้จากสื่อ นั้นมากน้อยเพียงใด					
11. มีการสำรวจข้อบกพร่องของสื่อการสอนและพยายามหาแนวทางแก้ไข					
12. มีการพัฒนาสื่อการสอนให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

ค่าเฉลี่ย.....

ผลการประเมินอยู่ในระดับ

- 4.21 - 5.00 ระดับทักษะมากที่สุด
- 3.41 - 4.20 ระดับทักษะมาก
- 2.61 - 3.40 ระดับทักษะปานกลาง
- 1.81 - 2.60 ระดับทักษะน้อย
- 1.00 - 1.80 ระดับทักษะน้อยที่สุด

แผนการฝึกอบรมที่ 5

การประเมินผลสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

จุดประสงค์การเรียนรู้

เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถสรุปทบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อการสอนและเพื่อการขยายผล

ระยะเวลาในการฝึกอบรม

3 ชั่วโมง

เนื้อหาสาระ

ประเมินผลสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

สื่อประกอบการฝึกอบรม

1. Power Point ตอนที่ 4 ประมวลภาพการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL
2. ใบงานที่ 2 ให้สรุปทบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจและเพื่อการขยายผลต่อไป

รูปแบบการฝึกอบรม

ตัว “L” (Lesson Learned) ถอดบทเรียน คือ การสรุปทบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อการสอน และเพื่อการขยายผลต่อไป

ขั้นตอนดำเนินการฝึกอบรม

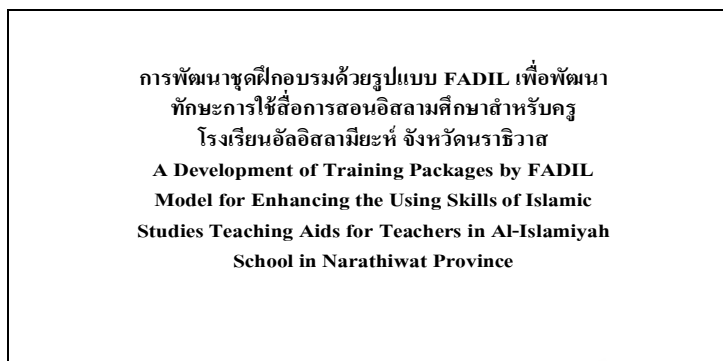
1. แจกใบงานที่ 2 เพื่อร่วมกันอภิปราย และสรุปถึงความรู้ความเข้าใจ ความสำคัญคุณค่าและปัญหาของการใช้สื่อการสอน
2. ผู้วิจัยชี้แนะถึงลักษณะกระบวนการใช้สื่อการสอนที่ดี และแนวทางการผลิตสื่อการสอนอิสลามศึกษาให้มีคุณภาพและเหมาะสม
3. เปิด Power Point ตอนที่ 4 ประมวลภาพการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL
4. ทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนหลังการฝึกอบรม
5. วัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาหลังการฝึกอบรม
6. สอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

การวัดและประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนหลังการฝึกอบรม
2. แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาหลังการฝึกอบรม
3. แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการฝึกอบรม

Power Point ตอนที่ 4
 ประมวลภาพการฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL

สไลด์ 1



สไลด์ 2



สไลด์ 3



สไลด์ 4



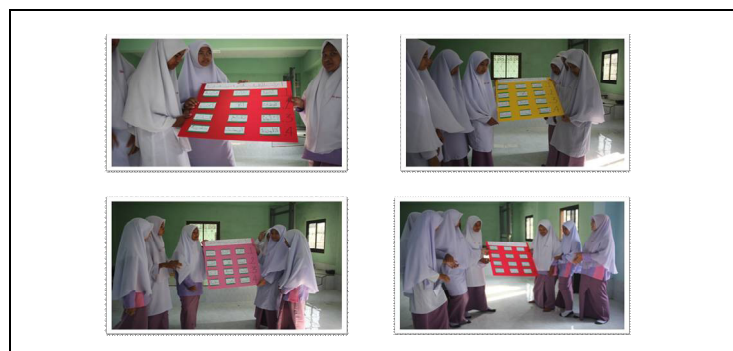
สไลด์ 5



สไลด์ 6



สไลด์ 7



สไลด์ 8



สไลด์ 9



สไลด์ 10



สไลด์ 11



แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน (หลังการฝึกอบรม)

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครู
โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ชื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรม.....

ชื่อผู้ประเมิน.....

วันที่ เดือน ปี ที่ประเมิน.....

1. ข้อใดกล่าวถึงความหมายของสื่อการ

เรียนการสอนได้ถูกต้องที่สุด

ก. การใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ และ
กระบวนการต่าง ๆ เพื่อช่วยประหยัดเวลาใน
การสอน

ข. การใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ และ
กระบวนการต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความ
น่าสนใจในการสอน

ค. การใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ และ
กระบวนการต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมี
ความสนใจในการเรียน

ง. การใช้วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ และ
กระบวนการต่าง ๆ เพื่อช่วยในการถ่ายทอด
ความรู้ประสบการณ์ไปยังผู้เรียน เพื่อให้การ
เรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์

ค. ครูสามารถสอนและทำกิจกรรมการเรียน
การสอนได้กว้างขวางมากขึ้น

ง. ไม่มีข้อใดถูก

4. ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้อง

ก. สื่อการสอนให้ประสบการณ์ที่เป็นจริงแก่
ผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องทั้งยัง
ช่วยให้ผู้เรียนจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากและ
จำได้นาน

ข. สื่อการสอนจะทำให้ได้ประสบการณ์ตรง
และเรียนรู้ได้มากกว่าผู้เรียนที่ไม่มีสื่อการสอน
ในการจัดการเรียนการสอน

ค. สื่อการสอนเร้าให้ผู้เรียนเกิดความพอใจ
และช่วยให้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง

ง. ไม่มีข้อถูก

2. ข้อใดคือความสำคัญของสื่อการสอน

ก. ช่วยประหยัดเวลาในการสอน

ข. ช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับ
ผู้เรียน

ค. ช่วยแบ่งเบาภาระของครู

ง. ถูกทุกข้อ

5. การใช้สื่อการสอนจะช่วยประหยัดเวลา
หมายความว่าอย่างไร

ก. เมื่อใช้สื่อแล้วไม่ต้องลบกระดานดำ

ข. ขณะสอนไม่ต้องห่วงเรื่องคำอธิบาย

ค. เวลาสอนเพียงแต่ยกให้ดูไม่ต้องทำอะไร

ง. ผลิตขึ้นมาแล้วใช้สอนซ้ำได้หลายครั้ง

3. ข้อใดกล่าวถึงคุณค่าของสื่อการสอนได้
ถูกต้อง

ก. ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์ของสอน

ข. ทำให้เนื้อหาวิชาความรู้ที่สอนมีความหมาย
ต่อผู้สอนมากขึ้น

6. ข้อใดคือความหมายของสื่อการสอน
ประเภทวัสดุ

ก. สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยตนเองโดย
ไม่จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นช่วย

ข. ถูกผลิตเพื่อใช้ร่วมกับทรัพยากรอื่น

ค. สามารถถ่ายทอดออกมาให้เห็นหรือได้ยินได้

ง. ข้อ ก และ ข้อ ค ถูก

7. ข้อใดจัดวางเป็นสื่อการสอนประเภทวัสดุ

ก. คอมพิวเตอร์

ข. โทรทัศน์

ค. เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ

ง. รูปภาพ

8. ข้อใดกล่าวถึงสื่อการสอนประเภทกิจกรรมได้ถูกต้อง

ก. จัดขึ้นเพื่อกระทำร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ

ข. การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ค. เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวอยู่เสมอ

ง. เป็นทรัพยากรเพื่อช่วยในการเรียนรู้

9. ในการจัดทำสื่อการสอนครูควรคำนึงถึงสิ่งใดเป็นอันดับแรก

ก. สามารถเตรียมและวางแผนการใช้สื่อการสอนได้

ข. สามารถผลิตสื่อการสอนแบบง่ายได้

ค. สามารถเขียนจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนได้อย่างชัดเจน

ง. สามารถเลือกสื่อต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ได้

10. ขั้นการวางแผนและการผลิตสื่อการสอนควรคำนึงถึงข้อใดเป็นลำดับแรก

ก. ต้องคำนึงถึงลักษณะทั่วไปและ

ลักษณะเฉพาะของผู้เรียนลักษณะทั่วไปได้แก่

อายุ ระดับความรู้ สังคม เศรษฐกิจและ

วัฒนธรรมของผู้เรียนแต่ละคน

ข. ต้องวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียนเพื่อผู้สอนจะได้ทราบว่า ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนนั้นมากน้อยเพียงใด

ค. จะต้องเลือกสื่อให้มีความสัมพันธ์กับลักษณะผู้เรียน

ง. ต้องทราบถึงลักษณะทั่วไปของผู้เรียนต้องมีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียน

11. ข้อใดคือวัตถุประสงค์ในการผลิตสื่อการสอน

ก. เพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน

ข. เพื่อโฆษณาโน้มน้าวใจ

ค. เพื่อให้ความบันเทิง

ง. ครูสามารถหาวัสดุมาเพิ่มได้ง่าย

12. การกำหนดสื่อโดยยึดเอาตัวครูเป็นหลักนั้นมีข้อดีในข้อใด

ก. ครูสามารถสอนได้ตรงตามหลักสูตร

ข. ครูสามารถสนองตอบตามแผนการสอนได้

ค. ครูสามารถเลือกตามความก้าวหน้าและประสบการณ์ของตน

ง. ครูสามารถหาวัสดุมาเพิ่มได้ง่าย

13. การกำหนดสื่อตามข้อ 12 มีจุดอ่อนในเรื่องใด

ก. สื่อที่ได้มักจะไม่สวยงามดึงดูดใจนักเรียน

ข. ครูอาจกำหนดผิดพลาดเพราะไม่เข้าใจหลักสูตร

ค. ครูอาจทำสื่อชิ้นไม่ได้เพราะขาดความรู้

ง. สื่อการสอนอาจไม่เหมาะกับผู้เรียนได้

14. การกำหนดสื่อการสอนตามแผนการสอนนั้นมีข้อดีอย่างไร

- ก. เลือกสื่อได้เด่นชัด
- ข. ครูสร้างสื่อได้ง่ายกว่าการกำหนดแบบอื่น ๆ
- ค. จะมีความสัมพันธ์กันทั้งแผนการสอน
- ง. สื่อที่กำหนดหาได้จากผู้อื่นเพราะมีในหลักสูตร

15. ครูสมสอนวิชาภาษาอังกฤษสำหรับครูใช้สื่อในข้อใดที่จะทำให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ได้มากที่สุด

- ก. ซักถามเป็นรายบุคคล
- ข. เครื่องเล่นเสียง
- ค. การจัดกิจกรรมสนทนาเป็นรายกลุ่ม
- ง. วีดีโอ/ภาพยนตร์ต่าง ๆ

16. จากข้อ 11 เพื่อให้การเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์มากที่สุด ครูสมควรเตรียมตัวในการสอนอย่างไร

- ก. วางแผนการสอนให้รัดกุม กำหนดหัวข้อการเรียน และเลือกสื่อที่ตรงกับเนื้อหา จัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนอภิปราย และมีการสรุปทบทวนให้เกิดแนวคิด
- ข. ให้นักเรียนศึกษาจากสื่อเอง สรุปทบทวนหรือไม่ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้เรียน
- ค. วางแผนการสอนให้รัดกุม กำหนดหัวข้อการเรียน และเลือกสื่อที่ตรงกับเนื้อหา จัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนอภิปราย และมีการสรุปทบทวนให้เกิดแนวคิด โดยใช้แผ่นโป่งใสเป็นสื่อในการสรุปแนวคิดอีกรอบ
- ง. ถูกทุกข้อ

17. ที่ว่าการกำหนดสื่อควรยึดตัวผู้เรียนเป็นหลักนั้นหมายความว่าอย่างไร

- ก. เพื่อให้เด็กเกิดความพอใจ
- ข. เพื่อให้ขนาดพอดีกับเด็กนักเรียน
- ค. เพื่อให้เหมาะสมกับการรับรู้ของผู้เรียน
- ง. เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกรักอยากเรียน

18. การกำหนดสื่อที่ให้ผู้เรียนเรียนเองได้นั้นเนื่องจากเหตุผลความเชื่อใด

- ก. เป็นการใช้สื่อให้เป็นประโยชน์
- ข. สื่อใช้สอนแทนครูไปได้เลย
- ค. ความรู้มีอยู่ที่เด็กมากกว่าครูจะไม่ต้องสอน
- ง. ความรู้มีอยู่รอบตัวเด็กแม่แต่เพื่อนในกลุ่ม

19. ความบกพร่องในข้อใดที่ทำให้ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนได้ผลน้อยที่สุด

- ก. ผลิตสื่อไม่ดี
- ข. สื่อไม่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน
- ค. ครูไม่มีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อ
- ง. ไม่มีงบประมาณในการผลิตสื่อ

20. การกำหนดสื่อการสอนสำหรับครูทุกคนย่อมแตกต่างกันไป ดังนั้นคนที่จะกำหนดสื่อการสอน

ที่ดีที่สุดควรเป็นใคร

- ก. ครูผู้สอนวิชานั้น ๆ
- ข. เจ้าหน้าที่โสตทัศนูปกรณ์
- ค. ผู้บริหารโรงเรียน
- ง. ครูฝ่ายวิชาการ

แบบแบบวัดทัศนคติต่อการใช้อัลโงการสอนอิสลามศึกษา (หลังการฝึกอบรม)

ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้อัลโงการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครู
โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

คำอธิบาย แบบวัดทัศนคติฉบับนี้มีทั้งหมด 2 ตอน ขอให้ผู้อตอบแบบวัดทัศนคติตอบให้ครบทั้ง 2 ตอน เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อไป

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความ

1. เพศ

หญิง ชาย

2. อายุ

ต่ำกว่า 20 ปี 20-30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี 51 ปีขึ้นไป

3. วุฒิกการศึกษา

มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ชานาวียะห์
 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ปริญญาตรี

4. เคยผ่านการฝึกอบรมด้านอัลโงการสอน

เคย ไม่เคย

ตอนที่ 2 ระดับทัศนคติต่อการใช้อัลโงการสอน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับทัศนคติของท่านเพียงระดับเดียว

ข้อคำถาม การใช้อัลโงการสอนอิสลามศึกษา	ระดับทัศนคติ				
	5 เห็นด้วย อย่างยิ่ง	4 เห็นด้วย	3 ไม่แน่ใจ	2 ไม่เห็น ด้วย	1 ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ					
2. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ ยุ่งยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้น					
3. ช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน					
4. ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิด ประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียนด้วยกัน					

ข้อคำถาม การใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา	ระดับทัศนคติ				
	5 เห็นด้วย อย่างยิ่ง	4 เห็นด้วย	3 ไม่แน่ใจ	2 ไม่เห็น ด้วย	1 ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
5. ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น					
6. ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีในระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและกับผู้สอนด้วย					
7. ช่วยประหยัดเวลาเรียน โดยใช้เวลาน้อย แต่นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น					
8. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความประทับใจ และจดจำได้นาน					
9. ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน และเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียนนั้น					
10. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยจัดการให้มีการใช้สื่อในการเรียนการสอนรายบุคคล					
11. ช่วยให้บรรยากาศในการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น					
12. ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหา เพราะบางครั้งอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เอง					
13. ช่วยแก้ปัญหาและทดแทนสิ่งที่ผู้สอนไม่ถนัด เช่น พูดไม่เก่ง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง					
14. ช่วยให้ผู้สอนสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้หลากหลายรูปแบบ					
15. ทำให้สามารถสอนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้กว้างมากขึ้น					

ข้อคำถาม การใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา	ระดับทัศนคติ				
	5 เห็นด้วย อย่างยิ่ง	4 เห็นด้วย	3 ไม่แน่ใจ	2 ไม่เห็น ด้วย	1 ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
16. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมและผลิตวัสดุใหม่ ๆ					
17. สื่อการเรียนการสอนจะช่วยในการสื่อความหมายระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น					
18. ช่วยให้ผู้สอนสามารถนำประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่มากมายภายนอกห้องเรียนมานำเสนอต่อผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ					
19. ช่วยให้ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผล การเรียนรู้ได้ตรงจุดมุ่งหมายในทุกขั้นตอน					
20. ช่วยให้ผู้สอนสังเกตปฏิกิริยาผู้เรียนได้					

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง
ขออัลลอฮ์ **ﷻ** ทรงตอบแทนความดีงาม อามีน

แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม
ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครู
โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

คำอธิบาย แบบสอบถามฉบับนี้มีทั้งหมด 3 ตอน ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบให้ครบทั้ง 3 ตอน เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ต่อไป

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไป

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง หน้าข้อความ

1. เพศ

หญิง ชาย

2. อายุ

ต่ำกว่า 20 ปี 20-30 ปี 31-40 ปี 41-50 ปี 51 ปีขึ้นไป

3. การศึกษา

มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ชานาวิยะห์
 อนุปริญญาหรือเทียบเท่า ปริญญาตรี

4. เคยผ่านการฝึกอบรมด้านสื่อการสอน

เคย ไม่เคย

ตอนที่ 2 ระดับความพึงพอใจ / ความรู้ความเข้าใจ / การนำไปใช้ ต่อการเข้าร่วมการฝึกอบรม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความพึงพอใจของท่านเพียงระดับเดียว

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
1. การฝึกอบรมสอดคล้องกับสภาพ ลักษณะการใช้งานจริง					
2. เนื้อหาการฝึกอบรมตรงกับ ความต้องการ					
3. ลำดับเนื้อหา มีความเหมาะสม					
4. เนื้อหาการฝึกอบรมส่งเสริมให้ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะและ ความสามารถในการใช้สื่อการสอน ในการปฏิบัติการสอน					

ประเด็นความคิดเห็น	ระดับความพึงพอใจ				
	5 มากที่สุด	4 มาก	3 ปานกลาง	2 น้อย	1 น้อยที่สุด
5. การอบรมด้วยรูป FADIL ทำให้เกิดความน่าสนใจเพิ่มขึ้น					
6. ใบความรู้อ่านเข้าใจง่าย					
7. ใบความรู้มีจำนวนพอเหมาะ					
8. Power Point มีความคลอบคลุมกับเนื้อหา					
9. ใบงานมีความชัดเจน					
10. ใบงานมีจำนวนพอเหมาะ					
11. วิทยากรให้ความรู้ได้ชัดเจน					
12. เวลาที่ใช้มีความเหมาะสม					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1. ข้อเสนอแนะ ตีชม ในการอบรมครั้งนี้ ได้แก่

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. หัวข้อที่ท่านอยากให้จัดอบรมครั้งต่อไป ได้แก่


.....

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง
ขออัลลอฮฺ  ทรงตอบแทนความดีงาม อามีน

ภาคผนวก ง

นิพนธ์ต้นฉบับ (Manuscript)

Prince of Songkhla University
Pattani Campus

การพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ฟาฎิล กือแน¹ ชัมซู สาอู²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโทสาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม, วิทยาลัยอิสลามศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

²Ph.D. (Educational Administration)

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส 2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมฯ 3) เพื่อประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมฯ และ 4) เพื่อสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรมฯ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูอิสลามศึกษาจำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ประกอบไปด้วย หลักสูตรฝึกอบรม แผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม และเครื่องมือวัดผลและประเมินการฝึกอบรม ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบวัดทัศนคติที่มีต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยใช้ชุดฝึกอบรม ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนด มีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องทุกประเด็น 2) ผลการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และผลการวัดทัศนคติที่มีต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ก่อนและหลังการฝึกอบรม สรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมสูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ผลการประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 4) ผลการสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนา, ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL, ทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา, ครูอิสลามศึกษา

Development of the FADIL Training Model to Improve the Use of Islamic Education Media Skills for Teachers at Al-Islamiah School in Narathiwat Province

Fadil Kuenae¹ Samsoo Sa-U²

¹Master of Islamic Educational Administration and Management Student, College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani Campus

²Ph.D. (Educational Administration)

ABSTRACT

This study is aimed to 1) develop the FADIL training model to improve the use of Islamic education media skills for teachers at Al-Islamiah School in Narathiwat Province, 2) compare teachers' knowledge and attitude towards the FADIL model before and after the training, 3) assess teachers' skills by using the model, and 4) evaluate teachers' satisfaction. The samples consisted of six teachers. The FADIL model (Field Trip, Analyze, Design & Develop, Implement, Lesson Learned) was employed as a research instrument. It consisted of training courses, training plans, training materials, and evaluation materials. The evaluation materials consisted of education media knowledge tests, attitude tests, skill test assessment, and satisfaction test. The result revealed that 1) the FADIL Model exceeded the set standards and the Index of Item-Objective Congruence, 2) there was improvement among the teachers by the score of 0.05, which is a significant level, as compared the pre-tests and the post-tests on teachers' knowledge and attitude, 3) the overall result of teachers' skills by using the model marked high scores and 4) the overall result of teachers' satisfaction was also high.

Keywords: Development, the FADIL training model, use of Islamic education media skills, Islamic Teachers

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ส่งเสริมให้มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะให้แก่บุคลากร ทั้งทางด้านการผลิตและการใช้ เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษาที่เหมาะสม มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2542) อย่างไรก็ตามสภาพความเป็นจริงด้านอาชีพครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอน ศาสนาที่ปรากฏในปัจจุบัน ครูผู้สอนส่วนหนึ่งเรียนจบจากปอเนาะแล้วไปศึกษาต่อต่างประเทศแถบ ตะวันออกกลาง ซึ่งจะเลือกเรียนในสาขาที่ไม่ใช่สาขาที่เป็นวิชาครุศาสตร์และวิชาชีพครูโดยตรง จึงทำ ให้เกิดปัญหาในด้านการปฏิบัติการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2543) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาด้านสื่อการสอน พบว่า ครูผู้สอนขาดความชำนาญในการใช้สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ สื่อไม่เพียงพอ การสนับสนุนงบประมาณในการจัดซื้อสื่อ และมีความต้องการในการจัด ฝึกอบรมพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะในการใช้สื่อทางด้านเทคโนโลยี (ซูมัยยะห์ สาและ, 2551; มุสลีฮะฮ์ สุหลง, 2557; มุฮัมมัดนาเซ สามะ, 2552; นูรีซัน ดอเลาะ, 2551; อัดนันย์ อาลีกาแห, 2553; อิสมาแอล หลีเส็น, 2557; ฮาसानะ จิเหมม, 2557) ซึ่งหากครูผู้สอนสามารถใช้สื่อการสอนอย่าง มีประสิทธิภาพ รู้จักใช้สื่อการสอนและเทคนิคที่จะทำให้นักเรียนมีความสนใจในบทเรียนและเกิด ประสิทธิภาพในการเรียนแล้ว จะทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย (จริยา เหนียนเฉลย, 2546)

โรงเรียนอัลอิสลามียะห์เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญ มี บุคลากร 52 คน และนักเรียน 414 คน ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 184 หมู่ 9 ตำบลมะรือโบออก อำเภอ เจาะไอร้อง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งผู้วิจัยดำรงตำแหน่งในโรงเรียนเป็นฝ่ายวิชาการศาสนา มีหน้าที่ รับผิดชอบในด้านสื่อการสอน และจากรายงานการประชุมของโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ครั้งที่ 5/2559 (โรงเรียนอัลอิสลามียะห์, 2559) พบว่าครูในโรงเรียนอัลอิสลามียะห์มีปัญหาในด้านใช้สื่อการสอน เช่น ครูผู้สอนขาดความรู้ ในการผลิตสื่อการสอน และขาดทักษะในด้านการใช้สื่อในการจัดการเรียนการ สอน ซึ่งสอดคล้องกับสภาพการจัดการศึกษาตามที่นักวิชาการได้ค้นพบ จากปัญหาดังกล่าวได้รับ ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ จัดให้มีการอบรมครูอิสลามศึกษาในเรื่องการจัดทำสื่อการเรียนการ สอนอิสลามศึกษา พร้อมทั้งแนะนำวิธีการใช้สื่ออย่างถูกต้อง (นูรีซัน ดอเลาะ, 2551)

การฝึกอบรมก็เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถพัฒนาความรู้และการปฏิบัติของครูผู้สอน ได้ (ปีพมา จันทรวิมล, 2556; วารุณี อัครโกติน, 2554) แต่จะต้องพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้ผ่าน เกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนดและสามารถนำไปใช้ได้ จะส่งผลด้านความรู้และทักษะของผู้เข้ารับการ ฝึกอบรม

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส เพื่อยกระดับและพัฒนาความรู้ความเข้าใจของครูอิสลามศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน และเพื่อ เป็นแนวทางในการแก้ไข ปัญหา ปรับปรุง พัฒนา ในด้านการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของครูใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ก่อนและหลังการฝึกอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส
3. เพื่อประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส

ตัวแปรตาม ได้แก่ 1) เกณฑ์ค่าเฉลี่ยความเหมาะสม และค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ 2) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน และทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา 3) ทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และ 4) ความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรคือ ครูอิสลามศึกษาที่ปฏิบัติการสอนในปีการศึกษา 2560 จำนวนทั้งสิ้น 20 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีเงื่อนไขที่ผู้วิจัยได้กำหนดคือ ต้องเข้าฝึกอบรมจนจบระยะเวลาของหลักสูตรฝึกอบรม เป็นครูแกนนำที่โรงเรียนคัดเลือกให้เข้ารับการฝึกอบรม เป็นครูที่สอนอยู่ในกลุ่มสาระภาษาอาหรับ โดยกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการฝึกอบรมมีจำนวนทั้งสิ้น 6 คน (เป็นเพศชาย 4 คน และหญิง 2 คน อายุระหว่าง 20-50 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 5 คน และระดับชานาวิयी 1 คน และส่วนใหญ่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมด้านสื่อการสอน)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ประกอบไปด้วย 1) หลักสูตรฝึกอบรม 2) แผนการฝึกอบรม 3) สื่อประกอบการฝึกอบรม และ 4) เครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะในการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้ดำเนินการในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยประยุกต์รูปแบบการพัฒนาชุดฝึกอบรมของ ปัทมา จันทิมล (2556) และวารุณี อัสวโกดิน (2554) ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบ ‘คิด-ค้น-คุย-เขียน’ ของ ชัมซู สาอู (2558) ใช้แนวคิดการพัฒนานวัตกรรมการสอนเบื้องต้นรูปแบบ ADDIE (Analyze, Design & Develop, Implement, Evaluation) (McGriff, 2000) เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของ โนลส์ (อรัทัย ศักดิ์สูง, 2543) เพื่อมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในระยะสั้น ผู้วิจัยจึงได้มีการปรับลดและหลอมรวมขั้นตอนของ ADDIE และได้บูรณาการเข้าด้วยกันกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งได้มีการเพิ่มกระบวนการ ศึกษาดูงาน (Field Trip) และ ถอดบทเรียน (Lesson Learned) จากนั้นได้นำมาประมวล สังเคราะห์ เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย และพัฒนาเป็นชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส โดยพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL “ดูงาน-คิด-ค้น-ทดลอง-ถอดบทเรียน” (FADIL Model) ดังรายละเอียดคือ

ดูงาน (Field Trip) คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เกิดแรงกระตุ้น สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

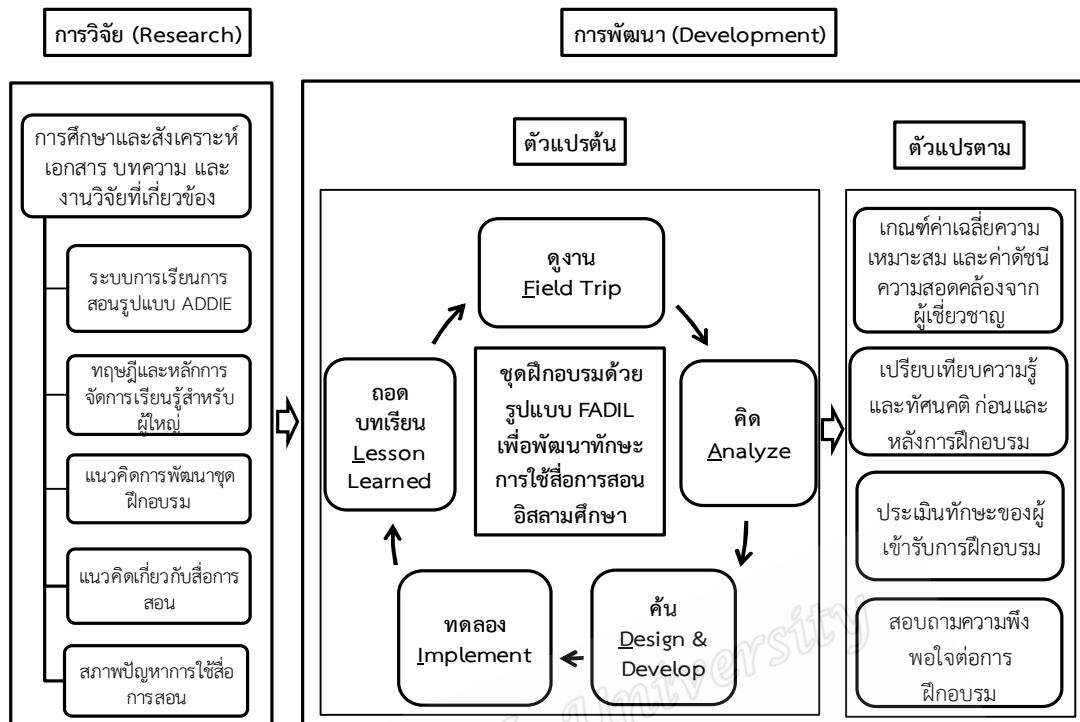
คิด (Analyze) คือ กระบวนการที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมการอบรมโดยมีผู้วิจัยวิจัยเป็นเพื่อนคู่คิด (กัลยาณมิตร)

ค้น (Design & Develop) คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัยเพื่อออกแบบและผลิตสื่อการสอนอิสลาม

ทดลอง (Implement) คือ การทดลองใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาที่ผลิตขึ้น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของสื่อระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัย

ถอดบทเรียน (Lesson Learned) คือ การสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อการสอน และเพื่อการขยายผลต่อไป

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพประกอบที่ 1



ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการฝึกอบรม โดยเริ่มศึกษาดูงานที่โรงเรียนพิระยานาวินคลองหินวิทยา จ.ปัตตานี และจัดฝึกอบรมที่ห้องสื่อ IT โรงเรียนอัลอิสลามียะห์ ระหว่างเดือน พฤษภาคม – กรกฎาคม พ.ศ.2560 เป็นเวลา 3 เดือน โดยการฝึกอบรม 5 ครั้ง รวมเป็นระยะเวลา 19 ชั่วโมง

ผลการวิจัย

1. ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนด มีความเหมาะสม และมีความสอดคล้องทุกประเด็น ($\bar{x} = 3.81$, S.D. = .32) และ (IOC = 0.86-1.00)
2. คะแนนทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม โดยภาพรวม คือ ($\bar{x} = 8.50$, S.D. = 1.87) และหลังการฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนด้านความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนเพิ่มขึ้นทุกคน ($\bar{x} = 13.83$, S.D. = 1.47) โดยค่าเฉลี่ยคะแนนทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม โดยภาพรวม คือ ($\bar{x} = 8.50$, S.D. = 1.87) และหลังการฝึกอบรม ($\bar{x} = 13.83$, S.D. = 1.47) เมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยหลังการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนเพิ่มขึ้นก่อนการฝึกอบรม

3. ระดับทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับไม่แน่ใจ ($\bar{x} = 3.07$, S.D. = .60) และหลังการฝึกอบรม พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีระดับทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาเพิ่มขึ้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = .49)

4. คะแนนเฉลี่ยระดับทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนการฝึกอบรมมีค่าเท่ากับ ($\bar{x} = 3.07$, S.D. = .60) และหลังการฝึกอบรมมีค่าเท่ากับ ($\bar{x} = 4.27$, S.D. = .49) เมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยหลังการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาเพิ่มขึ้นก่อนการฝึกอบรม คะแนนเฉลี่ยระดับทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยภาพรวมรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = .39)

5. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.40$, S.D. = .36) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เนื้อหาการฝึกอบรมตรงกับความต้องการ ($\bar{x} = 4.66$, S.D. = .52) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การฝึกอบรมสอดคล้องกับสภาพลักษณะการใช้งานจริง ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = .41) และ ลำดับเนื้อหาที่มีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = .75)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาด้วยรูปแบบ FADIL สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาประมวลและสังเคราะห์เป็นโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม ยกย่องแผนการฝึกอบรม จัดทำสื่อประกอบการฝึกอบรม และสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม จากนั้นจึงนำโครงร่างหลักสูตร ยกย่องแผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม และนำเครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรมได้แก่ แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอน แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา แบบประเมินทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา และแบบประเมินความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความความสอดคล้อง ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรม แผนการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม แต่ละองค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสมในระดับ มาก ($\bar{x} = 3.81$, S.D. = .32) และผลการประเมินความความสอดคล้องของเครื่องมือวัดและประเมินผลการฝึกอบรม พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ (0.86-1.00) ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แสดงว่าชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมและมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น จึงถือว่าสามารถนำไปใช้ได้

ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้พัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยการสังเคราะห์ แนวคิดหลักการออกแบบระบบการเรียนการสอนรูปแบบ ADDIE ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนารูปแบบการสอนที่นำออกแบบการเรียนรู้และนักพัฒนาการฝึกอบรมนิยมใช้กัน เพื่อวิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนา ดำเนินการให้เป็นผล และประเมินผล (McGriff, 2000) และเป็นการ

จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นในด้านวิธีการสอนที่ยึดถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากกว่าวิธีการที่ยึดถือผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ส่วนในด้านการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่นั้นผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญถึงลักษณะทั่วไปและลักษณะเฉพาะของแต่ละคน ได้แก่ อายุ ระดับความรู้ สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมซึ่งการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่กับเด็กนั้นมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ต้องมีความเหมาะสม เพื่อสามารถทำให้ผู้ใหญ่มีความรู้สึกที่จะเรียนและเห็นถึงความจำเป็นหรือผลลัพธ์ที่จะได้ อันจะส่งผลต่ออาชีพหรือสถานะของตนเองในอนาคต และจากแนวคิดการพัฒนาชุดฝึกอบรม นอกจากนี้การที่ผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรตามลำดับขั้น ของ ไทเลอร์ (คาร์ณ โปรยเงิน, 2550) สู่การสังเคราะห์และพัฒนาเป็นชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาชุดฝึกอบรมดังกล่าวได้มีการจัดเรียงเนื้อหาสาระให้มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร และนำมาจัดลำดับเพื่อมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ โดยการนำทุกขั้นตอนมาวิเคราะห์ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ทำให้ได้ชุดฝึกอบรมที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ และมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นภายในระยะสั้น กระบวนการ 5 ขั้นตอนที่พัฒนาขึ้น คือ “ดูงาน-คิด-ค้น-ทดลอง-ถอดบทเรียน” นั้นช่วยส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ได้อย่างดี (อรทัย ศักดิ์สูง, 2543) โดยมีรายละเอียด คือ

ดูงาน (Field Trip) คือ การเปิดโลกทัศน์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เกิดแรงกระตุ้น สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งตอบสนองด้านความต้องการและความสนใจของผู้ใหญ่ที่จะถูกชักจูงให้เกิดการเรียนรู้ได้ดีถ้าหากว่าตรงกับความต้องการและความสนใจ เพราะฉะนั้นควรจะมีการเริ่มต้นกระบวนการพัฒนาสำหรับผู้ใหญ่ด้วยการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้มีขวัญและกำลังใจในการเปลี่ยนแปลงตนเองอันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ดีขึ้น

คิด (Analyze) คือ กระบวนการที่ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมคิดวิเคราะห์ผ่านกิจกรรมการอบรมโดยมีผู้วิจัยวิจัยเป็นเพื่อนคู่คิด (กัลยาณมิตร) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของโนลส์ ด้านสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ ว่า การเรียนของผู้ใหญ่จะได้ผลดีถ้าหากถือเอาตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ดังนั้น หลักสำคัญของการจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้ใหญ่ต้องยึดถือตามประสบการณ์และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ มีใช้ตัวเนื้อหาวิชาทั้งหลาย

ค้น (Design & Develop) คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัยเพื่อออกแบบและผลิตสื่อการสอนอิสลามศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของโนลส์ ด้านการวิเคราะห์ประสบการณ์ว่า ประสบการณ์ที่ผ่านมาของผู้ใหญ่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่ามากที่สุด ดังนั้น การวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันจะสามารถนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ทดลอง (Implement) คือ การทดลองใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาที่ผลิตขึ้น และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพของสื่อระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้วิจัย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของโนลส์ ในเรื่องของผู้ใหญ่ต้องการเป็นผู้นำตนเอง

ว่า ความต้องการที่อยู่ในส่วนลึกของผู้ใหญ่คือ ความรู้สึกต้องการที่จะสามารถทำด้วยตนเอง เพราะฉะนั้น บทบาทของผู้สอนควรจะเป็นผู้สืบทอดหรือค้นหาคำตอบร่วมกับผู้เรียนมากกว่าทำหน้าที่แค่ส่งผ่านความรู้หรือเป็นสื่อสำหรับความรู้แล้วทำหน้าที่ประเมินผลว่าเขาคล้อยตามหรือไม่ ดังนั้น ผู้สอนจะต้องเสริมแรง สนับสนุนในสิ่งเขาคิดและเปิดโอกาสให้ได้แสดงออก

ถอดบทเรียน (Lesson Learned) คือ การสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนความรู้ความเข้าใจที่มีต่อสื่อการสอน และเพื่อการขยายผลต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ตามทฤษฎีของโนลส์ ด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า บุคคลเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น ความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ด้านความคิด อารมณ์ ร่างกาย ก็จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ฉะนั้น ความสามารถในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ในแต่ละชั้น ย่อมเป็นไปตามระดับวัยหรืออายุของผู้ใหญ่แต่ละคน ดังนั้นควรเปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่ได้ถกเถียงจนถึงความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ ที่ได้รับเพื่อสะท้อนเป็นปัจจัยในการแก้ไข พัฒนาและขยายผลต่อไป

2. ผลการทดลองใช้ชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรม มีคะแนนการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนการทดสอบความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสื่อการสอนก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และในด้านทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาหลังการฝึกอบรมสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติต่อการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และในด้านทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยระดับทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และในด้านความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีระดับความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งได้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า จากผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า จุดแข็งของชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาสำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์ จังหวัดนราธิวาส รายชื่อที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในระดับมากที่สุด คือ ด้านเนื้อหาการฝึกอบรมตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความตั้งใจในการฝึกอบรม ด้านวิธีการฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL ทำให้เกิดความน่าสนใจเพิ่มขึ้น ด้านสื่อประกอบการฝึกอบรมมีความครอบคลุมและมีจำนวนพอเหมาะ และด้านวิทยากรก็ได้ให้ความรู้ได้อย่างชัดเจน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ชุดฝึกอบรมนี้ ส่งผลต่อความรู้ ทัศนคติ และทักษะ ทำให้ครูอิสลามศึกษามีความรู้ ทัศนคติ และทักษะเพิ่มขึ้นจากเดิม ทั้งนี้ เนื่องจากองค์ประกอบของหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ เพราะได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิจิตรา ธงพานิช (2559) พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด จะส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจ หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าอบรมได้สะท้อนเรื่องการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับสภาพลักษณะการใช้งานจริงค่อนข้างน้อย ซึ่งเป็นส่วนที่ต้องแก้ไขปรับปรุง ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่าระยะเวลาของการฝึกอบรมนั้นสั้นเกินไปและผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่มีประสบการณ์ในการพัฒนาสื่อให้เป็นของตนเองมาก่อน ทำให้เกิดอุปสรรคในการนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมมาประยุกต์กับการใช้งานจริง ส่วนเรื่องความเหมาะสมของลำดับเนื้อหาก็เป็นประเด็นที่ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะว่าผู้วิจัยใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการอบรม ซึ่งอาจทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมไม่คุ้นชินกับการใช้ภาษาไทย อีกทั้งเนื้อหาที่เป็นภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ ทำให้เกิดความสับสนในการทำความเข้าใจกับเนื้อหาที่ได้นำเสนอ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL เพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษา ด้วยการปรับเพิ่มในด้านสื่อประกอบการฝึกอบรม โดยการเพิ่มภาษาที่เป็นภาษานัดของกลุ่มตัวอย่างเช่น ภาษามลายู หรือภาษาอาหรับ

2. ควรมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยรูปแบบ FADIL โดยการปรับเพิ่มรูปแบบการเรียนรู้ จากรูปแบบ FADIL เป็น RE-FADIL เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รายละเอียดของรูปแบบที่ปรับเพิ่ม ดังนี้

ขั้นตอน “R” Research สํารวจ คือ การสำรวจเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและเปลี่ยนแปลงปัญหาให้เป็นโอกาสเพื่อให้เกิดการพัฒนา

ขั้นตอน “E” Empowerment สร้างพลัง คือ การส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมให้มีความเป็นตัวเอง สามารถควบคุมตนเอง เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแนวทางที่พึงปรารถนา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เอกสารอ้างอิง

คำรณ โปรงเงิน. 2550. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่องเทคนิคการเพิ่มผลผลิตด้านบุคลากร: กรณีศึกษาพนักงานฝ่ายผลิตแผนกบรรจุผลิตภัณฑ์กลุ่มสื่อสารโทรคมนาคมไร้สายบริษัท ดิจิตอลโฟนจำกัด. ปริญญาานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอุตสาหกรรมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จรรยา เหนียนเฉลย. 2546. เทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพฯ. ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ซัมซุ สาอุ. 2558. ผลการพัฒนาทักษะการเขียนบทความวิชาการสำหรับนักศึกษาปริญญาโทด้วยเทคนิคการสอน “คิด-ค้น-คุย-เขียน”. วารสาร อัล-ฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 5(9), 61-70.

ซูมัยยะห์ สาและ. 2551. บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในการจัดการเรียนการสอนของวิทยากรอิสลามศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- นุรีซัน ดอเลาะ. 2551. **สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียน
ประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พิจิตรา ธงพานิช. 2559. **การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการออกแบบการ
จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการย้อนกลับ (Backward Design) เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของ
นักเรียน. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติครุศาสตร์วิจัยครั้งที่ 1**
<http://www.conference.edu.ksu.ac.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2559.
- ปัทมา จันทวิมล. 2556. **การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานโดยใช้หลักการจัดการ
ความรู้ และการเรียนรู้จากการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการฝึกอบรมของ
นักพัฒนาบุคลากร. ปรินญาครุศาสตร์ดุษฎิบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสาร
การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**
- มุสลีฮะฮ์ สุหลง. 2557. **การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.**
- มูฮัมมัดนาเซ สามะ. 2552. **สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของ
รัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
อิสลามศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.**
- โรงเรียนอัลอิสลามียะห์. 2559. **รายงานการประชุมสามัญประจำปีการศึกษา 2559 ครั้งที่ 5.**
- สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี. 2553. **ข้อมูลโรงเรียนเอกชนในระบบสังกัดสำนักงาน
การศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี. จาก: <http://www.o pep.go.th>. สืบค้นเมื่อวันที่ 10
มิถุนายน 2559.**
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.**
กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- วารุณี อัสวโกดิน. 2554. **การพัฒนาหลักสูตรอบรมการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของ
บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินญาบัณฑิตดุษฎิบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษาคู่มือใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.**
- อัดนันย์ อาลีกาแห. 2553. **ปัญหาและความต้องการของครูอิสลามศึกษาในการจัดการเรียนการ
สอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษา
ระดับประถมและมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.**

อรทัย ศักดิ์สูง. 2543. การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างทฤษฎี แอนดราโกยี (Andragogy) ของมัลคอล์ม โนลส์ กับวิธีการสอนในหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูงของสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิสมาแอล หลีเส็น. 2557. สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในจังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ฮาสาน๊ะ จิเหม. 2557. สภาพปัญหากระบวนการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาของครูในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

McGriff, Steven J. 2000. *Instructional System Design (ISD): Using the ADDIE Model*. from: <https://www.lib.purdue.edu/sites/default/files/directory/butler38/ADDIE.pdf> Retrieved 12 March 2017.

Prince of Songkla University
Pattani Campus

Prince of Songkla University
Pattani Campus
ภาคผนวก จ
รายนามผู้เข้ารับการศึกษา

รายนามผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม

1. นายหมูไฮมิง มะแน
2. นางสาวชูรีตา มามะ
3. นางสาวลัซมีญ๊ะ ตือเร๊ะ
4. นายมุสลิม สาแม
5. นายมะนาเซ วาฮับ
6. นายมะอัดฮัม มะแน

Prince of Songkla University
Pattani Campus

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล นายฟาฎิล กือแน
 รหัสประจำตัวนักศึกษา 5720420103
 วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ปริญญาตรี สาขากฎหมายชะรีอะฮ์	มหาวิทยาลัยอินชานีเยฮ์	2557

ทุนการศึกษา

ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน

ฝ่ายวิชาการศาสนา โรงเรียนอัลอิสลามียะห์

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

ฟาฎิล กือแน และซัมซู สาอู. 2560. การพัฒนาชุดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการใช้สื่อ
 การสอนอิสลามศึกษาด้วยรูปแบบ FADIL สำหรับครูโรงเรียนอัลอิสลามียะห์
 จังหวัดนราธิวาส. การประชุมวิชาการระดับชาติด้านอิสลามศึกษาและมุสลิมศึกษา
 ครั้งที่ 3 ประจำปีการศึกษา 2560 วันที่ 19 สิงหาคม 2560 ณ อาคารวิทยอิสลาม
 นานาชาติ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี